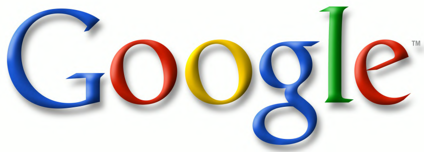
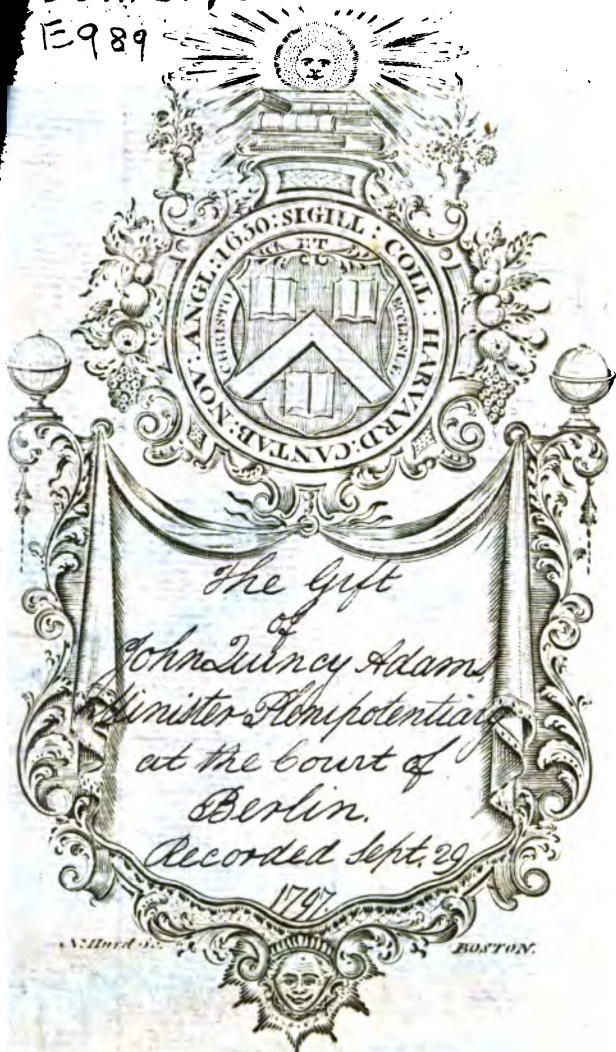

Google

SIGILL: COLL: HARVARD: CANTAB: NOV: ANGL: 1650
CHRISTO ET ECCLESIAE
The Gift of John Quincy Adams, Minister Plenipotentiary at the Court of Berlin.
Recorded Sept. 29 1797.
N. Hurd Sc.
BOSTON.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

TWEEDE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE GESCHIEDENISSEN DER NU VEREENIGDE NEDERLANDEN,

INZONDERHEID DIE VAN HOLLAND,

VAN DE VROEGSTE TYDEN AF:

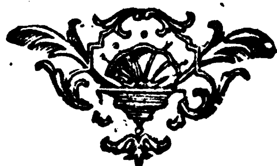
Uit de geloofwaardigste Schryvers en egte Gedenkstukken samengesteld.

Met Konstplaaten en Kaarten opgehelderd.

TWEEDE DEEL,

Beginnende met den aanvang der negende eeuwe, en eindigende met de dood van WILLEM DEN II, *Graave van Holland en Roomsch-Koning, in 't jaar* 1256.

TWEEDE DRUK.

Te AMSTERDAM,
By *ISAAK TIRION.*
MDCCLII.
Met Privilegie van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staaten van Holland en Westfriesland.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

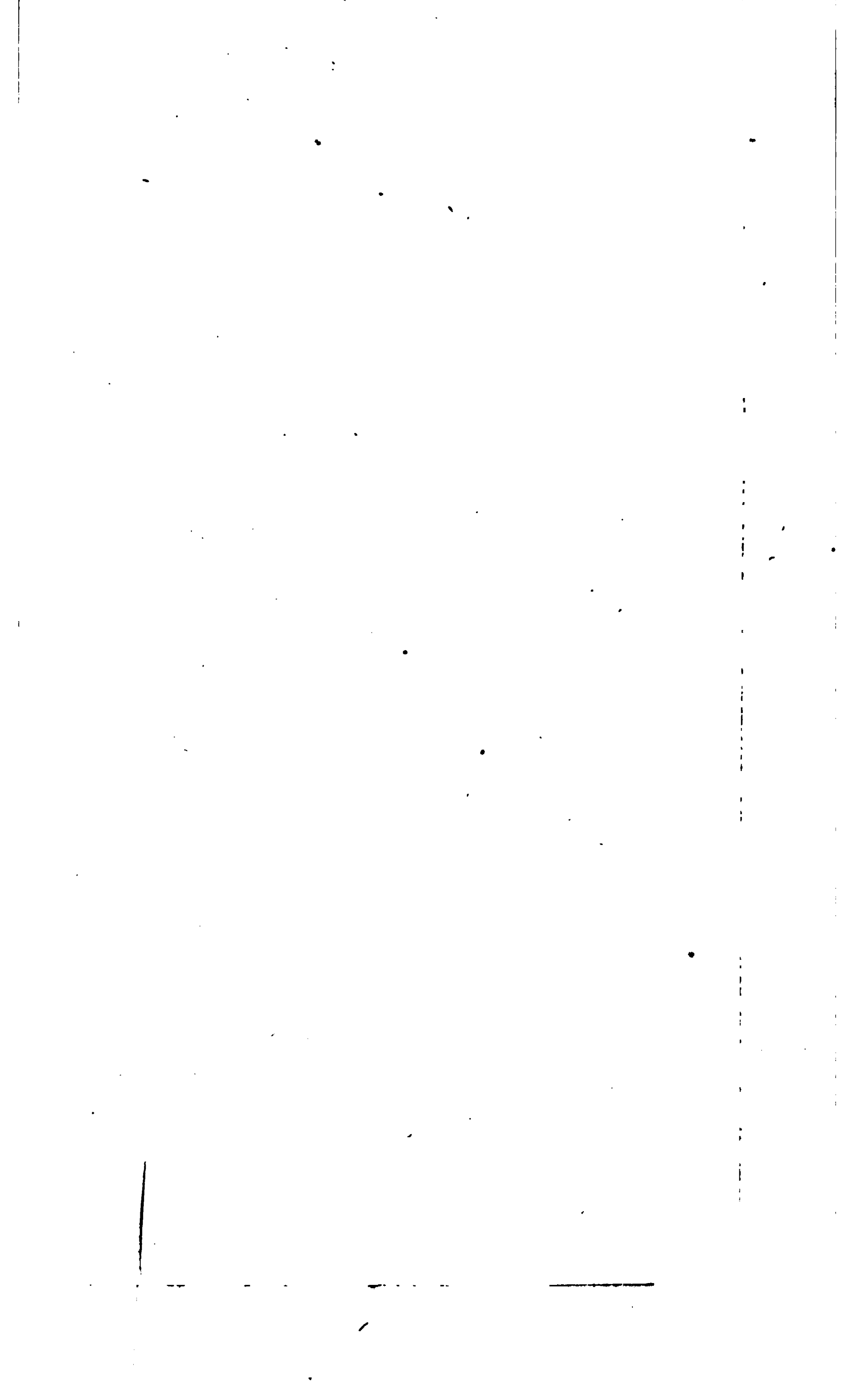
VYFDE BOEK.

INHOUD.

I. *Staat deezer Landen. Zeden. Godsdienst. Koophandel.* II. *Regeeringsvorm. Hertogen. Graaven. Regt- en Landdagen. Koninglyke en Graaflyke Inkomsten. Steden-Regeering.* III. *Ryksverdeeling van Karel den Grooten. Deensche Kryg.* IV. *Inval der Deenen in Friesland.* V. *Karel de Groote sterft. Keizer Lodewyk is den Friezen gunstig. Heriold, Koning der Deenen, komt herwaards.* VI. *Kettery in Friesland. Deensche zaaken.* VII. *Heriold gedoopt.* VIII. *Hy krygt, nevens Roruk en Hemming, bewind over een gedeelte deezer Landen.* IX. *Duurstede, door de Deenen, verwoest.* X. *Walcheren en andere Streeken overvallen. Eggard en Hemming sneuvelen. De Koopstad Witlam verdelgd.* XI. *Geweldenaaryen te Egmond en te Noordwyk. De Graaven Gerolf en Tibbold komen om.* XII. *Ryksverdeeling tusschen Lotharius en Karel.* XIII. *Watervloed. Deensche Zeeschuimeryen.* XIV. *Nieuwe Ryksverdeeling, tusschen Lotharius, Lodewyk en Karel.* XV. *Friesland, grootendeels,*

door de Noormannen, overheerd. XVI. *Heriold omgebragt. Roruk bemagtigt Duurstede.* XVII. *Invallen der Noormannen.* XVIII. *Ryksverdeeling na de dood van Keizer Lotharius. Roruk en de Deenen bemagtigen de Betuwe, Utrecht enz.* XIX. *Friesche Koopluiden te Duurstede, door de Deenen, gedood.* XX. *Onderzoek of Holland, in 't jaar 863, tot een Graafschap gemaakt zy.* XXI. *Roruk, door de* Conkingi, *verjaagd.* XXII. *Het Woud Wasda aan Graave Dirk geschonken.* XXIII. *Verdeeling van Lotharingen, onder Karel en Lodewyk.* XXIV. *De Noorman Rudolf valt in Friesland.* XXV. *Rollo komt, uit Engeland, in Walcheren. Hy vertrekt weder.* XXVI. *Veranderingen, na de dood van Keizer en Koning Lodewyk. Graaf Dirk sneuvelt, in een' Stryd tegen de Noormannen.* XXVII. *Zy verbranden Bajerzuna, en 't Paleis te Nieuwmegen.* XXVIII. *Zy slaan zig te Haslou, aan de Maaze, neder.* XXIX. *De Noorman Godefrid bekomt het gebied over Kennemerland en Friesland. Doesburg of Duisberg bemagtigd, en Deventer verbrand.* XXX. *Gezantschap van Gerolf en Gardolf. Gerolf verliest zyn Graafschap.* XXXI. *Godefrid gedood. Einde der Deensche Regeering, hier te Lande.* XXXII. *Gerolf, in 't bezit van zyn Graafschap, hersteld. Gift van Koning Arnoud, ten zynen behoeve.* XXXIII. *Zwentibold wordt Koning van Lotharingen.* XXXIV. *Gerolf sterft, en wordt, door zynen Zoon,* DIRK DEN EERSTEN, *opgevolgd.*

Vaderl. Historie II. Deel. tegenover Bladz. 3.

EEne reeks van omtrent tien Eeuwen, sedert de aankomst der Batavieren hier te lande, verloopen, heeft zo merkelyke veranderingen in den Staat onzes Vaderlands te weeg gebragt, dat het niet ondienstig zyn zal, in den aanvang deezes Boeks, een weinig stil te staan, en terwyl wy naar de verleeden' omkeeringen te rug zien, ons eene Schets voor te houden, van de gedaante deezer Gewesten, in de negende en tiende Eeuwe der gemeene Tydrekening. I. Staat deezer Landen, in de negende en tiende Eeuwe.

Wy zien de Batavieren thans geheel verdweenen, of binnen eenen kleinen hoek Lands, de Betuwe, bepaald. De Kaninefaaten, Marczaaten en andere oude Ingezetenen deezer Landen hebben reeds, eeuwen lang, hunnen naam, in de oude Geschiedschriften, verlooren. De Franken, die, eertyds, beoosten den Rhyn, woonden, hebben zig nu, grootendeels, bewesten die Riviere, nedergeslaagen, en een magtig Ryk in Gallie gevestigd. De Saxers zyn, uit het Land beneden Nieuwmegen, of naar hunne oude wooningen, omtrent de Wezer en de Elve, te rug gedreeven, of over Zee naar Britanje geweeken. De Friezen alleen, dat iets zeldzaams is (*a*), hebben, meer dan eenig Volk hier omtrent, hunne oude Landen ingehouden, en zelfs hunne grenzen, Westwaards, en veelligt ook Oostwaards, wyder uitgebreid. Wy vindenze nog Verandering van Inwooners.

(*a*) *Vide* UBBON. EMMII. Rerum Frisic. *Libr.* I. *p.* 10, 11. *Edit. in Folio.*

nog tusschen de Eems en den Midden-Ryn, alwaar zy, by de oudste Schryvers (*b*), geplaatst worden. En schoon zy, somtyds, uit een gedeelte hunner bezittingen, door de Franken, verdreeven geworden zyn, schynt zulks alleenlyk uit zulk een gedeelte geschied te zyn, van 't welk zy zig, in laater' tyd, hadden meester gemaakt (*c*). Zy hebben hunne oude Landen, immers voor 't grootste gedeelte, altoos behouden, of 't gene 'er hun, voor eenen tyd, van ontweldigd was, spoediglyk wedergekreegen. De naam van *Friezen* is hierom alomme zo vermaard geworden, dat de Ingezetenen der Landen, thans *Vereenigde Nederlanden* genoemd, naauwlyks by eenigen anderen naam, in Schriften der agtste, negende en eenige volgende Eeuwen, betekend worden. Friesland strekt zig tot aan de Lauwers en nog verder Oostwaards: en Westwaards tot aan de Schelde (*d*). Utrecht en Wyk te Duurstede (*e*), Vlaardingen en Rynsburg of Keenenburg (*f*) zyn, zo wel als Dokkum, Steden van Friesland.

Zeden. Doch schoon de Friezen de zelfde Landen als van ouds hebben blyven bewoonen, hebbenze egter de zelfde Zeden en den zelfden Godsdienst geenszins behouden. De verkeering met de Romeinen heeft de Franken allengskens beschaafd, en deezen hebben de Frie-

(*b*) Zie I. *Boek bl.* 36.

(*c*) Zie IV. *Boek bl.* 336 en 359. Verg. met III. *Boek bl.* 292.

(*d*) *Vide* Leg. Frision. *Tit.* I. *Leg.* IV. X. &c en hier voor III. *Boek. bl.* 292 en IV. *Boek. bl.* 359.

(*e*) Annal. Bert. *ad annum* 863. HERMANN. CONTRACT. *ad annum* 1046.

(*f*) LAMB. SCHAFNABURG. *ad annum* 1046.

Friezen, eerlang, de oude woestheid leeren afleggen. Leezen, Schryven, Steden bouwen en diergelyke noodige Konsten, van welken, de Ingezetenen deezer Landen, in overoude tyden, onkundig waren (g), zyn alvroeg zeer gemeen onder hen geworden. En na dat de Franken Orgels (h), konstige Uurwerken (i), en Sterreloopkundige Werktuigen (k) hadden leeren maaken, heeft men hier ook smaak in verhevener oefeningen gekreegen. Het Glasblaazen is, hier of hier omtrent, ook al in de agtste Eeuwe, bekend geweest, wanneer het in Britanje nog onbekend was (l).

De Godsdienst is ook geheellyk veranderd. Na dat de Friezen in 't algemeen de Evangelie-Leer omhelsd hadden, werden de Tempels, Altaaren en Afgodsbeelden alomme om verre geworpen (m), en de gewydde Bosschen, die, in grooten getale, hier te Lande, geweest zyn, uitgerooid. Sommigen merken deeze uitrooijing der heilige Bosschen, zonder grond, aan, als wonderdaadiglyk, op Willebrords gebed, geschied; daar men weet, dat Karel de Groote, in de jaaren zevenhonderdnegenentagtig en zevenhonderdvierennegentig, uitdrukkelyk bevolen heeft, dat de gewydde Wouden en Boomen alomme om verre

Godsdienst.

(g) Zie I. *Boek*, *bl.* 18, 20.
(h) MONACH. S. GALL. de Reb. Bell. Caroli. M. *Cap.* XI.
(i) Annales Bertin *ad annum* 807.
(k) GERBERTI Epist. CXLVIII. *apud.* DU CHESNE *Tom.* II. *p.* 823. *Ejusd.* Epist. *ap.* MABILL. Veter. Annal. *p.* 102.
(l) Epist. GUDBERCT. *inter* BONIF. LXXXIX. *p.* 124.
(m) Zie hier voor IV. *Boek*, *bl.* 346, 377, 419.

re gehouwen moesten worden (*n*). Wy hebben, uit het voorig gedeelte deezer Historie (*o*), reeds konnen zien, dat de Friezen, bekeerd zynde, aan de plegtigheden en gebruiken der Roomsche Kerke verbonden werden. Men was hier op zo zeer gezet, dat 'er, door 't gezag der Frankische Vorsten, alomme Schoolen opgeregt (*p*), en Meesters aangesteld werden, die het zingen der Kerkgezangen, op de wyze der Kerke van Rome, onderweezen (*q*). Deeze Gezangen waren, in de Latynsche taale, opgesteld; hoewel Karel de Groote vastgesteld hadt, dat men Gebeden in alle taalen doen mogt (*r*): 't welk dan van byzondere Gebeden schynt verstaan te moeten worden. Nog andere Schoolen waren 'er, alomme, onder 't Frankisch gebied, ten tyde van Karel den Grooten, in welken, de Spraakkonst en Rekenkonst onderweezen werden (*s*). Ook hadt deeze Vorst, gelyk hy zelfs getuigt, de Schriften des Ouden en Nieuwen Verbonds, dat is, de Latynsche Vertaaling derzelven, van de misslagen der Uitschryveren doen zuiveren (*t*). De arbeid van Alcuinus, te vooren, meermaalen van ons gedagt, was hem

(*n*) Capit. Reg. Francor. Col. 235 & 269. Tom. I. *Edit. Baluz.* & *Col.* 565 & 595. *Edit. Georgisch.*

(*o*) IV. *Boek*, *bl.* 353, 410.

(*p*) Dipl. Carol. Magni *ap.* MIRÆUM Donat. Piar. *Cap.* XII. Oper. Diplom. *Tom.* I. *p.* 16.

(*q*) CAROL. MAGNI Præf. *in* Homil. PAULI DIAC. *apud* MABILLON. *p.* 73. MONACH. EHOLISM. Vita Karoli Magni, *ad annum* 787.

(*r*) Capit Reg. Franc. *Col.* 270. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 596. *Edit. Georgisch.*]

(*s*) MONACH. EGOLISM. Vita Karoli Magni *ad annum* 787.

(*t*) CAROLI MAGNI Præfat. *in* Homil. PAULI DIACONI *apud* MABILLON. *p.* 73.

hem, hier in, van veel dienst geweest (*u*). Naderhand werden deeze Schriften, op bevel van zynen Zoon, Lodewyk den Vroomen, door zekeren Saxer in Duitsche Digtmaat, naar den trant dier tyden, overgebragt (*v*).

Ons is reeds gebleeken, dat de verkeering met de Romeinen, al vroeg, Koophandel hier te Lande gebragt heeft (*w*). Naderhand hebben wy gezien, dat de Britannische Graanenhandel, hier te Lande, van merkelyk belang gerekend werdt (*x*). Eenige oude Opschriften, in Zeeland gevonden (*y*), overtuigen ons, dat 'er ook andere Handel, van hier op Britanje, werdt gedreeven. En onder de Regeering der Frankische Koningen van den eersten en tweeden Stam, begon de Koophandel en Zeevaart reeds merkelyk toe te neemen. Het heffen van verscheiden' Tollen op Koop- en andere Waaren, die langs de Rivieren, of over Bruggen en Wegen, tot de Vorstelyke Schatkist behoorende, gevoerd werden, was toen in gebruik (*z*). En de oudste Giftbrieven der Utrechtsche en andere Kerken, hier te Lande, toonen, dat deeze Tollen ook hier werden ingevorderd. Aan den mond der Maaze lag, in de negende Eeuwe, eene voornaame Handelplaats, *Witlam* ge-

Koophandel.

(*u*) SIGEBERT. GEMBLAC. Chron. *ad annum* 790.
(*v*) Præfat. *in* Antiq. Libr. Saxonic. *apud* DU CHESNE *Tom.* II. *p.* 326.
(*w*) Zie I. *Boek*, *bl.* 89. II. *Boek*, *bl.* 123.
(*x*) III. *Boek*, *bl.* 246.
(*y*) *Vide* H. CANNEGIETER. de Brittenburgo *p.* 14, 15 & la Religion des Gaulois, *Tom.* II. *p.* 98.
(*z*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 23, 402, 426, 969. *Tom.* I. *Edit.* *Baluz.*

genoemd (*a*). Ook waren Wyk te Duurstede (*b*) en Tiel (*c*) toen aanzienlyke Koopsteden. Doch beoosten de Zuiderzee, in het tegenwoordige Friesland, schynt de handel zo vroeg niet gekomen te zyn. De Schatting van Paarden en Koeyen, die de Saxers, en, zo 't schynt, ook de Friezen, oudtyds, opbrengen moesten (*d*), toont wel, dat hun Land weinig meer uitleverde: hoewel ook, uit de oude Instellingen der Frankische Vorsten, af te neemen is, dat 'er Kooren en Honing gewonnen werdt (*e*); waar in ook Handel gedreeven zal geworden zyn. De Friezen hebben zig ook, eerlang, op het weeven van Wollenstoffen toegelegd; 't welk wy gezien hebben (*f*), dat, al vroeg, in het Belgisch Gallie, in gebruik geweest is. Men leest, dat Karel de Groote, op Paaschen, den minderen Amptenaaren Friesche Rokken van verschillende verwe plagt te schenken (*g*). Zelfs heeft hy uitheemschen Vorsten, somtyds, Friesche Mantels, van witte, gryze en purpere verwe, vereerd (*h*). De Handel werdt wyders merkelyk voortgezet, op de openbaare Markten, die men, al vroeg, hier te Lande, gehad heeft (*i*).

De

(*a*) Annal. Fuldens. *ad annum* 836.
(*b*) Annal. Bertin. *ad annum* 863.
(*c*) ALPERT. De divers. Tempor. *Libr.* II. *Cap.*
(*d*) Zie hier voor IV. *Boek*. *bl.* 321, 322, 418.
(*e*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 279. *Tom.* I. *Edit. Baluzii.* *Col.* 602. *Edit. Georgisch*.].
(*f*) III. *Boek*, *bl.* 206.
(*g*) MONACH. S. GALL. de Rebus Bell. Caroli M. *Cap.* XXXI.
(*h*) Id. ibid. *Cap.* XIV.
(*i*) Zie hier voor, III. *Boek*, *bl.* 227. & Capit. de Minister. Palat. *Col.* 342. *Tom.* I. *Edit. Baluz.*

De Burgerlyke Regeering deezer Landen was thans geheel veranderd van gedaante, waarom het te noodiger is, dat men zig een goed begrip maake van den Staat derzelve, in de negende Eeuwe en vervolgens. In overoude tyden, was hier het Oppergezag by de algemeene Vergaderingen des Volks, in welken Koningen, Krygsoverſten en Regters aangeſteld werden, die de gemeene zaaken beſtierden (*k*). Doch wanneer de Romeinen een gedeelte deezer Landen overheerden, waren zy gewoon, de Burgerlyke Regeering en 't bevel over 't Krygsvolk eenen Landvoogd toe te vertrouwen, die 't Volk wetten gaf en ondergeſchikte Overheeden aanſtelde. Wy hebben 'er een merkwaardig voorbeeld van gezien onder de Friezen (*l*); die egter de oude wyze van Regeering wederom aannamen, wanneer zy zig van uitheemſche overheerſching ontſlaagen zagen. Immers men leeſt, in Schryvers der agtſte Eeuwe, dat de Saxers, die eenerlei wyze van Regeeringe met de Friezen hadden, toen geene eigenlyke Koningen gehad hebben; maar, door verſcheiden' Hertogen of * Landvoogden, geregeerd werden. Uit deezen verkooren zy, in Oorlogstyden, eenen tot Krygsoverſten, die, na 't eindigen van den Kryg, even als van ouds, van gelyk gezag werdt als de andere Landvoogden (*m*). En hier komt het van daan, dat men, ſomtyds, van verſchei-

II. Regeeringsvorm.

* *Satrapæ.*

(*k*) Zie I. *Boek*, *bl.* 30.
(*l*) I. *Boek*, *bl.* 93.
(*m*) BEDA Hiſt. Eccl. *Libr.* V. *Cap.* 10. *Conf.* POËT. SAXON. Geſt. Carol. Magni, *ad annum* 772.

ſcheiden' Heeren of Hertogen der Friezen, op een' en den zelfden tyd, in oude Schryvers, gewaagd vindt (*n*).

De Franken hielden omtrent den zelfden voet als de Romeinen in de overheerde Landen. Wy hebben gezien, dat zy, in de vierde Eeuwe, een gedeelte van Gallie bemagtigd hebbende, het Landbeſtier gaven aan *Regters* (*o*), welken onder hen den naam van *Hertogen* of *Graaven* droegen. Zo dra hadden zy het gedeelte deezer Landen, 't welk ter linkerzyde des Rynſtrooms gelegen was, niet overheerd, of zy hebben 'er, buiten twyfel, ook Hertogen of Graaven aangeſteld. Wy hebben te vooren (*p*) getoond, dat Dagobert de I', Koning der Franken, Hertogen en Graaven hadt, ter wederzyde des Rynſtrooms. Pipyn, de Vader van Karel Martel, ſedert, een gedeelte ten minſten van Friesland bemagtigd hebbende, heeft 'er, buiten twyfel, ook diergelyke Amptenaars aangeſteld. Immers ten tyde van zynen Kleinzoon, ook Pipyn genoemd, ontmoet ons een Amptenaar in Utrecht, die den naam van * *Stadvoogd* draagt, en aan de bevelen des Frankiſchen Konings onderworpen was (*q*). Doch in en na de tyden van Karel den Grooten, vindenwe deeze Koninglyke Amptenaars, dikwils, onder de Friezen. Karel de Groote, ganſch Friesland, van de Wezer af tot aan de Schelde toe, overheerd en met Wetten voorzien hebbende

* *Præfectus Urbis.*

(*n*) Zie IV. *Boek*, *bl.* 423.
(*o*) III. *Boek*, *bl.* 235.
(*p*) IV. *Boek*, *bl.* 338.
(*q*) WILLIBALDI Vita S. Bonif. *Cap.* X. *p.* 246.

de (r), vondt goed, de Friezen, door byzondere Amptenaars, van hem afhanglyk, te doen regeeren. Deezen, 't zy menze Hertogen, of Graaven, of nog anders noemden, waren † *Knegten des Konings* (s), tot dat zy zig van alle eigenlyke afhanglykheid ontsloegen, en op eigen gezag regeerden. † *Pueri Regii.*

Hertogen. De naam van *Dux* of *Hertog* werdt oudtyds alleen gegeven aan hem, die over een *Heir* geboodt. Doch in de middeleeuwe, werdt deeze naam veeltyds gebruikt, om een Landvoogd, of Bestierer van een Gewest, uit verscheiden' streeken Lands bestaande, te beteekenen: welke verscheiden' Streeken Lands den naam van *Comitatus* of *Graafschappen* droegen (t), en over ieder van welken, gemeenlyk, een Graaf, onder zynen Hertog, geboodt. De naamen van Hertog of Graaf worden somtyds wel door malkanderen gebruikt en op een en denzelfden Persoon gepast (u); doch doorgaans is *Hertog* een naam van meerder waardigheid: en men klom van den rang van Graaf tot dien van Hertog op (v). Een Hertogdom bestondt, naar sommiger meening, uit twaalf Graafschappen. Doch dit hadt wel somtyds plaats; maar men vindt ook van Hertogdommen in de middeleeuwe gewaagd, die uit

(r) IV. *Boek*, *bl.* 445.
(s) Leg. Salic. *Tit.* LVII. *Num.* II. *Col.* 113. *Edit. Georgisch.*
(t) *Vide* Not. J. SIRMOND. *ad* SIDON. APOLL. Epist. *Libr.* VII. *Ep.* XVII. *p.* 79.
(u) Vide H. VALESIUM in Panegyr. Berengar. *Cap.* III. *p.* 379. *Edit. Murator.*
(v) FORTUNATI Carm. *Libr.* VII. *Carm.* 20. & *Libr.* X. *Carm.* 19.

uit drie (*w*), uit zeven (*x*) en uit meer dan twaalf Graafſchappen beſtonden (*y*). Gantſch Friesland droeg, in de negende Eeuwe, den naam van Hertogdom (z). In de Frieſche Wetten, door Karel den Grooten gegeven, wordt van niet meer dan eenen Hertog gewaagd. Men leeſt 'er in van *afgezondenen des Hertogs* en van een *Hof des Hertogs* (*a*). Ook ſpreekt een ander oud Schryver (*b*) van eenen Hertog, die, in den aanvang der negende Eeuwe, over Friesland, gebied voerde.

Graaven. De naam van *Comes*, of *Graaf*, waar voor men, in de Middel-Eeuwe, *Grafio* en *Gravio* zeide (*c*), werdt, ten tyde der Gothiſche Regeeringe in Italie, en zelfs al vroeger (*d*), doch inzonderheid in de agtſte Eeuwe en vervolgens, gebruikt, om iemant te betekenen, die, van 's Vorſten wegen, opzigt hadt over eenige Stad, Landſtreek, Water, Woud, Gebouw, Dykaadje enz. tot 's Vorſten gebied of eigen goed behoorende. Die over eene Stad of Landſtreek opzigt hadden, werden dikwils Graaf van zulk eene Stad of Landſtreek genoemd, zo leeſt men van een' *Graaf van Walcheren* (*e*). Doch veeltyds kreegen de Landſtreeken den naam naar den Graave. Zo vindt

(*w*) GREGOR. TURON. *Libr.* VIII. *Cap.* 18. & DU CANGE Voce DUCATUS.
(*x*) GREGOR. TURON. *Libr.* II. *Cap.* 20.
(*y*) Vita ALDRICI Epiſc. Cenoman *n.* I. *apud* DU CANGE Voce DUX.
(*z*) Annal. Bertin. *ad annum* 839.
(*a*) Leg. Friſion. *Tit.* XVI. *Leg.* 2 & 3.
(*b*) REGINON. Chron. *ad annum* 809.
(*c*) Leg. Salic. *Tit.* LIV. *Leg.* 1 & 2. *Tit.* LVII. *Leg.* 1.
(*d*) Zie III. *Boek*, *bl.* 258.
(*e*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 837.

vindt men gewaagd, van het *Graafschap van Wigman*, van het *Graafschap van Ansfrid* (*f*), van het *Graafschap van Everhard* (*g*), en van verscheiden' anderen, hier te Lande gelegen. *Water-* en *Woudgraaven* werden zy genoemd, die over Wateren en Bosschen opzigt hadden: *Paleis-* of *Palsgraaven*, die in 's Vorsten Paleis te Regt zaten: *Burggraaven*, die een Burgt of Slot bewaarden: *Dykgraaven*, die 't opzigt over eenige Dykaadje hadden: *Mark-* of *Grensgraaven*, die de *Marken* of Grenzen des Ryks beschermden enz. Wy zwygen van veele andere soorten van Graaven, om dat zy niet tot ons oogmerk te pas komen. Met een enkel woord, kan men zeggen, dat alle voornaame Vorstelyke Amptenaars, die ergens opzigt over hadden, *Comites* of *Graaven* genoemd werden. Alle of de meeste Graaven der Middel-Eeuwe bekleedden het Ampt van Regter, waarom de naam van *Graaf*, dikwils, door het woord *Regter*, verklaard wordt (*h*). Wanneer een Landschap, in verscheiden' Graafschappen, verdeeld was, stonden de byzondere Graaven, veeltyds, onder eenen Hertog. Doch 't gebeurde ook, nu en dan, dat de Graaven geenen Hertog boven zig hadden (*i*). Hier te Lande, waren verscheiden' zulke Graaven, die, somtyds, over één, somtyds, over verscheiden' Graafschappen, geboden. Want schoon Karel de Groote nooit meer

(*f*) Diploma FOLCKERI *apud* MARTEN. & DURAND. Veter. Monum. *Tom.* I. *Col.* 140.

(*g*) REGINO *ad annum* 885.

(*h*) Leg. Ripuar. *Tit.* LI. *Leg.* 1. *Tit.* LIII. *Leg.* 1.

(*i*) Chron. S. Benigni Divionens. *ad annum* 787. *apud* D'ACHERY *Tom.* II. *p.* 372.

meer dan één Graaffchap aan ieder' Graaf gaf, ten zy op de grenzen, of om byzondere redenen (*k*); zo heeft men andere Vorften, fomtyds, agt Graaffchappen aan één Graaf zien wegfchenken (*l*). Ook is ons, in 't voorig Boek (*m*), reeds een Graaf Dirk voorgekomen, die, onder de Ripuariërs en Friezen, Krygsvolk verzamelde; en, derhalven, onder ieder deezer Volken, één of meer Graaffchappen gehad zal hebben. In Friesland, waren verfcheiden' Graaven en Graaffchappen (*n*). De Betuwe en de Veluwe droegen ook, in de Middel-Eeuwe, den naam van Graaffchap (*o*); en behalven deezen, waren 'er veele andere Graaffchappen, hier te Lande, welker fommigen ons, in het gevolg deezer Hiftorie, zullen voorkomen. Deeze Graaven, of veelen derzelven, ftonden onder de Friefche Hertogen, zo lang zy 'er waren. Sommigen fchynen, eenen tyd lang, onmiddelyk van Karel den Grooten en eenigen zyner Opvolgeren te hebben afgehangen.

De waardigheid of het bewind van Hertog en van Graave werdt, in de overwonnen' Landen, door de Frankifche Vorften, veeltyds opgedraagen aan zulken, die 'er, te vooren, onder denzelfden, of onder eenen anderen naam, gebied gevoerd hadden (*p*). De Franken

(*k*) MONACHI S. GALLENS. de Ecclef. Cura Carol. M. Cap. XIV.

(*l*) OTHON. IMP. Epift. *inter* GERBERTI CLVIII. *apud* DU CHESNE *Tom.* II. *p.* 826.

(*m*) IV. *Boek*, *bl.* 427, 434.

(*n*) Annal. Bertin. *ad annum* 850. REGINO *ad annum* 885.

(*o*) Annal. Bertin. *ad annum* 839. Diploma Henrici VI. *apud* HEDAM, *p.* 177.

(*p*) Hiftor. de Landgr. Turing. *Cap.* VII. *p* 912. *Tom.* I. *Edit.* *Piftorii.*

ken hadden de gewoonte van den zogenoemden Koning over een Volk, 't welk zy overwonnen hadden, de Regeering, onder eenen minderen Titel van Hertog of Graave, in handen te laaten, mids hy den Ryke getrouwheid beloofde. Zo schynen zy ook in Friesland gedaan te hebben, alwaar de overwonnen' Koning, van de Friezen; eenen tyd lang, als Koning, van de Franken slegts als Hertog aangemerkt werdt (*q*). Somtyds gaven zy den overheerden Volken vryheid om zig zelven eenen Hertog of Graave te verkiezen (*r*); doch dan schynt hunne verkiezing, door den Koning, goedgekeurd te hebben moeten worden. In de verkiezing, werdt doorgaans gezien op het Geslagt (*s*), en veeltyds den Zoon van eenen Hertog of Graave in zyns Vaders plaats aangesteld. Doch men hieldt zig hier zo niet aan, of de Zoonen der voorige Hertogen en Graaven werden ook somtyds voorbygegaan (*t*); om 't welk te verhoeden, zy gewoon waren, de Frankische Vorsten, schriftelyk of mondeling, te verzoeken, dat zy, tot opvolgers hunner Vaderen, mogten aangesteld worden (*u*). Doch dit hadt geene plaats meer, na dat het Hertoglyk en Graaflyk bewind, hier en elders, erflyk geworden was; gelyk eerlang gebeurde.

Een Hertog of Graaf, aangesteld zynde, kreeg een Berigtschrift, waar na hy zig gedraa- Berigtschriften voor Hertogen en Graaven.

(*q*) Chronic. de Trajecto *in* MATTH. Annal. *Tom.* V. *p.* 309.
(*r*) Leg. Bajuvar. *Tit.* II. *Cap.* I. Leg. 1.
(*s*) Leg. Bajuvar. *Tit.* II. *Cap.* XX. Leg. 1-3.
(*t*) REGINO *ad annum* 887.
(*u*) EGHINARDI Abbatis Epist. XXVI. *apud* DU CHESNE *Tom.* II. *p.* 700.

draagen moest. Men heeft nog voorbeelden van zulke Berigtschriften, voor Hertogen en Graaven over Landschappen en Steden, zo als zy, ten tyde der Gothische Regeeringe in Italie, gegeven werden (v), met welken wy ons niet ophouden. Doch daar zyn andere voorbeelden, ons nader betreffende. In eene oude verzameling van Voorschriften van allerlei open' Brieven enz., vindt men een algemeen Ontwerp van een Berigtschrift, voor eenen Hertog of Graave, door de Frankische Vorsten, aangesteld, in welk hem gelast wordt „ den Ryke getrouw te blyven, de „ byzondere Natien, onder zyn gebied, vol„ gens derzelver byzondere wetten en gebrui„ ken, te regeeren, Weduwen en Weezen te „ beschermen, Roovers en andere Kwaad„ doeners strengelyk te straffen, en de Ko„ ninglyke inkomsten, in eigener Persoon, „ jaarlyks, in de Koninglyke Schatkist, te „ komen brengen (w)." Ook is 'er nog een Berigtschrift voor handen, in den jaare zevenhonderdnegenentagtig, door Karel den Grooten, gegeven aan zekeren *Trutman*, door hem, tot Graave, over een gedeelte van Saxen, aangesteld. Hy krygt 'er bevel in, „ om de voorvallende geschillen in 't open„ baar te hooren en naar billykheid te beslis„ sen; om de algemeene Landdagen, die in „ de Koninglyke Hoven gehouden werden, „ by te woonen; om de Geestelykheid, door „ gantsch

(v) CASSIODOR. Variar. *Libr.* VI. *Form.* XXIII. *p.* 102. *Libr.* VII. *Form.* I. III. IV. VI. XXVI. *p.* 103, 104, 105, 110.

(w) MARCULFI Formul. *Libr.* I. *Form.* VIII. *Col.* 380. *Tom.* II. *Edit. Baluzii.*

„ gantsch Saxen, te beschermen, en agt te „ geeven, dat de * Stedehouders en † Schepenen, die onder hem stonden, hun Ampt getrouwlyk waarnamen (x)".

* *Vicarii.*
† *Scabini.*

Nader beschryving van het Ampt van Graaf, in Regeering en Regtsoefening.

Deeze Berigtschriften doen ons het Ampt van Hertog en Graave, ten deezen tyde, eenigszins nader kennen. Wy zien, dat zy de byzondere Natien onder hun gebied woonende, naar derzelver byzondere Wetten, regeeren moesten. Het Ryk der Franken bestondt uit veelerlei Natien. In de optellingen, die 'er, ten tyde van Karel den Grooten, van gedaan zyn, vindt men 'er vyftien met naame genoemd, onder welken ook de Friezen zyn (y). Alle deeze Volken hadden hunne byzondere Wetten, die, door de Frankische Vorsten, met toestemming der overheerde Volken zelven (z), beschaafd en veranderd waren. Hierop moesten de Hertogen en Graaven, in 't beregten van 't Volk, agt geeven. Ook werdt 'er, somtyds, in gelyke gevallen, omtrent de verscheiden' Natien, iets verschillends vastgesteld, waarop, insgelyks, gelet moest worden. Een Ripuarische Frank, by voorbeeld, een' Salischen Frank gedood hebbende, moest twee honderd *Solidi* (1) boete

(x) Capit. Reg. Franc. *Edit. Baluzii. Tom.* I. *Col.* 249.
(y) Capit Reg. Franc. *Libr.* VI. *Cap.* CCCLXVI. *Col.* 985. *Tom.* I. *Edit. Baluzii.*
(z) Leg. Alamann. *in Titul.* & *Epil.*

(1) Deeze *Solidi* waren eene gouden Munt, en twaalf zilveren *Denarii* ieder waardig. *Capit. Reg. Franc.* Col. 280 Tom. I. *Edit. Baluzii* [Col. 602. *Edit. Georgisch.*] De hedendaagsche Fransche Schryvers noemen deze *Sols d'Or* of *gouden Stuivers* van twaalf zilveren *Deniers* of *Penningen*. Voor eenige jaaren, was zulk een *Solidus* agt *Livres* Fransch geld waardig. *Voiez le Pere* Da-

te betaalen; doch maar honderdenzeſtig, zo hy een Burgondiër, Aleman, Beyer, Saxer, of Fries gedood hadt, en niet meer dan honderd, in geval hy een' Romein hadt omgebragt (*a*). Zo vindt men ook, in de Longobardiſche Wetten, onderſcheid gemaakt, in de boete, die een Saxer of Fries, in geval van doodſlag, betaalen moeſt, en de boete, die, in gelyk geval, door anderen, betaald moeſt worden (*b*). Doch daar de byzondere Volkswetten en Frankiſche Inzettingen zweegen, hieldt men zig aan het Roomſche Regt. En hier van daan kwam het, dat ſommige Graaven, in de negende Eeuwe, beſchuldigd werden, dat zy, of volgens de Koninglyke Inſtellingen, of volgens de Roomſche Regten, uitſpraak deeden, naar dat zy 'er het meeſte voordeel voor zig in zagen (*c*).

Mindere Regters. De Graaven zaten te regt met eene mindere ſoort van Regters, die, in ſchriften der Middel-Eeuwe, *Ratchimburgii* en *Scabini* genoemd

(*a*) Leg. Ripuar. *Tit.* XXXVIII. *Leg.* I, II, III, IV. *Col.* 160, 161. *Edit. Georgiſch.*

(*b*) Ludovici Pii Leges *Cap.* III. *p.* 126. *Tom.* I. *P.* II. *Edit. Murator* [*Col.* 1191. *Edit. Georgiſch.*]

(*c*) HINCMAR. de Poteſt. Regum, *Cap.* XV.

DANIEL. *Hiſt. de France* Tom. I. p 289. Doch, door verandering in de Munt, ſedert, in Frankryk voorgevallen, zouden zy daar tegenwoordig tot omtrent vyftien *Livres*, dat is, ruim zeven guldens Hollandſche Munt gang hebben. *Voiez* DUBOS *Hiſt. Critiq. de l'Etabliſſem. de la Monarch. Françoiſe* Livr. I. Ch. X. Tom. I. p. 120. zulke *Solidi* zullen ook de Stuivers geweeſt zyn, van welken wy boven (IV. *Boek*, *bl.* 407. *Aant.* (2) ſpraken; ten ware menze liever voor zilveren *Solidi* wilden neemen. Deezen hadden twaalf koperen *Denarii*. Vide DU CANGE *Gloſſarium* Voce SOLIDUS.

noemd worden; welke laatste benoeming met ons woord *Schepen* overeenkomt. Over eene zaak, voor 's Graaven Regtbank gebragt, moesten, volgens de Frankische Wetten, ten minsten zeven *Scabini* of Schepens zitten (*d*). Uit andere plaatsen blykt, dat de Schepenen, somtyds, twaalf in getal waren (*e*). Ook stelden de Graaven, somtyds, *Vicarii* of *Stedehouders* onder zig aan, die hunne plaats bekleedden. Nog was 'er een minder soort van Regters, *Centenarii* of *Honderdmannen* genoemd, die, over geringe zaaken (*f*), en, zo men wil, ook ten platte Lande Regt deeden. Ook moesten zy waaken tegen Roovery, in de oude Wetten, *Scach* genoemd (*g*).

De Graaven en Honderdmannen hielden, van tyd tot tyd, Regtdagen, *Mallum* by de Landluiden genoemd (*h*). De Graaflyken moesten, volgens sommige Wetten (*i*), driemaal 's jaars gehouden worden. Doch of zulks ook by de Friezen geschiedde, blykt niet klaar. Men hieldt deeze Regtdagen, van ouds, in de open Lugt. Doch zulks wordt, in laater' Wetten (*k*), verbooden. Evenwel schynt men zig, hier te Lande, niet naar dit ver- Regtdagen.

(*d*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 394. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 667. *Edit. Georgisch.*]

(*e*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 605. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 145. *Edit. Georgisch.*]

(*f*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 497. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 767. *Edit. Georgisch.*]

(*g*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 68. *Tom.* II. *Edit. Baluz.*

(*h*) Vita S. Walarici Abb. *apud* Du Chesne *Tom.* I. *p.* 561, 562.

(*i*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 616. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 858. *Edit. Georgisch.*]

(*k*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 603. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 842. *Edit. Georgisch.*]

verbod geschikt te hebben. Het houden van Regtdagen, onder den *Upstalsboom*, by Aurik in Oostfriesland, heeft nog in de veertiende Eeuwe plaats gehad (*l*). En nog heden ten dage, is het regt doen in de open Lugt, hier te Lande, niet geheel buiten gebruik.

Doch behalven de Regtdagen, hielden de Graaven nog eene andere soort van Vergaderingen, wanneer 'er een Oorlog ontstondt. Hier deeden zy alle 's Vorsten Leenmannen, die humme onderhoorige Diensthuiden, ten zekeren bepaalden getale, in de Wapenen moesten brengen, byeen komen. Die niet verscheen, werdt in boete beslaagen (*m*). Volgens eene Wet van Karel den Grooten, in den jaare agthonderdentwaalf gemaakt, was een Graaf verpligt, toe te zien, dat elk, die hier verscheen, met een' Lans, een Schild, en een' boog met twee koorden en twaalf pylen gewapend was. Ook moesten zy een Pansier of Kolder aan 't lyf hebben (*n*). Aangaande de Friezen in 't byzonder, hadt hy, in den jaare agthonderdenzeven, bevolen, dat derzelver Graaven, de Koninglyke Leenmannen en alle de Ridders, wel toegerust, ten stryde moesten trekken. Van de geringe Luiden onder hen, moesten de zes eenen zevenden uitrusten (*o*). Wanneer een Graaf, met zyne onderhoorige benden, van eenen Krygs-

togt

(*l*) Vide UBBON. EMMII Rer. Frif. *Libr.* XIII. *p.* 80, 91.

(*m*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 508. *Tom.* I. *Edit. Baluz* [*Col.* 778. *Edit. Georgisch*]

(*n*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 508. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 778. *Edit. Georgisch.*]

(*o*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 459. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 736. *Edit. Georgisch.*]

togt t'huis gekeerd was, bleef het Volk, veertig dagen lang, verschoond van den Krygsdienst. Deeze vryheid werdt, in het oud Duitsch, *Eriliz* en *Scaftlegi* genaamd (*p*); 't welk men, in de Frankische Wetten, *Aflegging der Wapenen* vertaald vindt (*q*).

De andere algemeene Vergaderingen, die, oudtyds, onder de Germaanen en Batavieren, gehouden werden (*r*), schynen, in de Middel-Eeuwe, door de Franken, onder de Volken, die zy overheerd hadden, afgeschaft te zyn. Men vindt eene Wet, omtrent het einde der agtste Eeuwe gemaakt, by welke, allen Saxers verbooden wordt, algemeene Volksvergaderingen te houden, ten ware dezelven, door 's Konings * Afgevaardigden, beschreeven wierden (*s*). Ondertusschen mag men twyfelen, of de Saxers en Friezen zig, volgens deeze Wet, gedraagen hebben. * *Missi.*

Landdagen.

Doch de Frankische Vorsten, van den tweeden stam inzonderheid, hielden dikwils algemeene Landdagen, op welken de Hertogen, Graaven, Bisschoppen, Abten, met een woord de voornaamste Leenmannen en andere Grooten verscheenen. De Koning kwam 'er ook, en ontving 'er veeltyds afgezondenen van overheerde Gewesten en Gezanten van vreemde Mogendheden (*t*). Men handelde 'er van Vre-

(*p*) Lotharii Leges *Cap.* LVI. *p.* 143 *Tom.* I. *P.* II. *Edit. Murator.*

(*q*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 668. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 904. *Edit. Georgisch.*]

(*r*) Zie I. *Boek*, *bl.* 30.

(*s*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 256. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 584. *Edit. Georgisch.*]

(*t*) Zie IV. *Boek*, *bl.* 422, 426.

Vrede en Oorlog en andere gemeene Lands zaaken (*u*). Somtyds werden 'er gewigtige geschillen, tusschen Hertogen, Graaven, Landen en Steden, door den Koning, beslegt (*v*). Hy ontving 'er de Schatting uit de overheerde Landschappen (*w*): ook de jaarlyksche giften zyner Onderdaanen (*x*). Voorts werden 'er Lands wetten gemaakt, die, door de stemme des Vorsten niet alleen; maar ook, door de goedkeuring der Hertogen, Graaven, Bisschoppen enz. kragt kreegen (*y*). Men noemde deeze Landdagen *Campi Martii* en *Campi Madii*, om dat zy eerst, in de maanden Maart en Mai, gehouden werden (*z*). Doch naderhand hieldt menze op alle tyden des jaars, naar 't goedvinden des Vorsten. Doorgaans kwam men by één, in een Koninglyk Paleis. Wy zullen, in 't gevolg deezer Historie, deeze Landdagen dikwils te Nieuwmegen zien houden. Men agt, niet zonder grond, dat de *Parlementen* in Frankryk, en de Staats-vergaderingen hier te Lande haar' oorsprong aan deeze algemeene Landdagen verschuldigd zyn. Zy werden, in 't Latyn, *generalia Placita* genoemd; gelyk de Graaflyke Regtdagen den naam van *Comitum Placita* droegen: waarschynlyk, om dat zy, *ad Placi-*

(*u*) EGINHARDI Abb. Epist. LVII. *apud* DU CHESNE. *Tom.* II. *p.* 709.
(*v*) Zie IV. *Boek*, *bl.* 433.
(*w*) Zie IV. *Boek*, *bl.* 418.
(*x*) Annal. Bertin. *ad annum* 833, 837.
(*y*) Leg. Alamann. *in Titul.* & *Epil.*
(*z*) Vita S. Remigii M. S. *apud* DU CHESNE *Tom.* I. *p.* 525. E.

citum Regis & Comitis, dat is, *naar 't welbehagen des Konings en des Graaven*, beſchreeven werden.

Abtdy- of Klooſter-Graaven.

De Graaven werden, gelyk wy zagen, ook verbonden, de Geeſtelykheid te beſchermen en te verzorgen. 't Ontbreekt niet aan verſcheiden' oude Brieven, door Abten en andere Geeſtelyken geſchreeven (*a*), in welken zy klaagen, dat de Graaven hunnen pligt, hier in, niet behoorlyk waarnamen. Ook zyn 'er Brieven voor handen, in welken de Kloosterlingen den Graaven verzoeken, om eenigen onderſtand van Viſch, Graanen enz. (*b*). Somtyds werden de Graaven, by byzondere Brieven, tot het beſchermen van eenig byzonder Klooſter aangeſteld; wanneer zy *Abtdy- of Klooſter-Graaven* genoemd werden (*c*). 't Vervolg deezer Hiſtorie zal ons doen zien, dat één onzer oude Hollandſche Graaven open' Brieven verkreegen heeft, waarby de Abtdy van Egmond onder zyn opzigt geſteld is.

Invordering der Koninglyke Inkomſten, beſtaande in.

Wy hebben gezien, dat de Graaven ook verpligt waren, de Koninglyke inkomſten in te vorderen. 't Is ten hoogſten waarſchynlyk, dat de Franken, Gallie bemagtigd hebbende, aldaar de zelfde inkomſten gehad zullen hebben, welken 'er de Romeinen, eertyds, gehad hadden. De inkomſten der Romeinen, in Gallie, beſtonden uit vier hoofdtakken, de vrugten der Landen, die den Staat in eigendom toebehoorden, de Tollen en dierge-

(*a*) *Apud* MABILLON Vetet. Annal. *p.* 434. 436.
(*b*) *Apud* DU CHESNE *Tom.* II. *p.* 702, 703.
(*c*) Capit. Reg. Francor. *Libr.* II. *Cap.* VIII. *Vide* & DU CANGE *Voce* ABBA-COMITES.

gelyke Regten, de gewoonlyke Schattingen, op de Ingezetenen in 't algemeen gelegd, en de vrywillige Giften, die het Volk, nu en dan, aan den Staat opbragt. Anderen hebben dit omſtandiger getoond, dan ons beſtek gedoogt (d). Doch de oude Frankiſche Vorſten hadden in Gallie, tot welk men een gedeelte deezer Landen betrekken moet, dezelfde inkomſten. En 't is te vermoeden, dat zy, uit het Overrynſch Friesland, ook diergelyke inkomſten getrokken zullen hebben, zo lang 'er de Ingezetenen niet byzonderlyk van ontheeven waren geworden.

Eigen goederen. Men vindt, in oude ſchriften, dikwils gewaagd van *eigen' Landeryen en andere goederen* der Frankiſche Vorſten, hier te Lande (e), die zy, of in den Oorlog, of by verbeurdverklaaring, of op eenige andere wyze, verkreegen hadden. Van deeze goederen, waren zy gewoon een deel aan Kloofters en Kerken, en aan ſommigen hunner Gunſtelingen te ſchenken. Wy hebben reeds gezien, dat de Kerk van Utrecht, al vroeg, van de Frankiſche Vorſten, goederen bekwam, die in en omtrent Utrecht gelegen waren en der Koninglyke Schatkiſt toebehoorden (f). En uit het gevolg zal blyken, dat de eerſte Hollandſche Graaven ook diergelyke goederen van hun bekomen hebben.

Tollen. Veelerlei ſlag van *Tollen* werden, door 't gantſch Frankiſch gebied, en ook hier te Lande ge-

(d) *Voiez* L'ABBE DUBOS Hiſt. Crit. de la Monarch. Franc. *Livr.* I. *Chap.* 11-14.

(e) KL. KOLYN *bl.* 263. *Vide* & Catal. Bonor. Eccl. Ultraj. *apud* HEDAM *p.* 66.

(f) IV. *Boek*, *bl.* 372.]

geheeven, onder verſchillende benoemingen. Men hadt * *Oevertollen*, † *Kartollen*, ‡ *Brugtollen* en veele anderen (*g*). De Kloosters en Kerken en ſommige Steden of Perſoonen werden, dikwils, by byzondere vergunning, van deeze Tollen vry verklaard (*h*). Ook werden zy, meermaalen, aan de Geeſtelykheid (*i*) en aan Graaven weggeſchonken. Wy hebben 'er, hier te Lande, reeds voorbeelden van gezien (*k*): in 't gevolg deezer Hiſtorie, zullenze ons meermaalen voorkomen. Men vindt, in de Koninglyke Frankiſche Wetten, verſcheiden' Ordonnantien op de tollen, in welken, inzonderheid, verbooden werdt, dat 'er geene meer noch andere tollen, door de Koninglyke Amptenaars, geheeven mogten worden, dan 'er van ouds geheeven waren (*l*): 't welk noodig was, om dat ſommige knevelagtige Graaven, van tyd tot tyd, nieuwe tollen opſtelden, of de ouden verzwaarden, en van Perſoonen vorderden, dieze niet ſchuldig waren.

* *Ripaticum.*
† *Rotaticum.*
‡ *Pontaticum.*

Belaſtingen en Schattingen.

De *belaſting*, *op de bezittingen* van byzondere Perſoonen, of de *ſchatting* op gantſche Geweſten gelegd, was een voornaame tak van de inkomſten der Frankiſche Vorſten; waarom het te verwonderen is, dat ſommigen hebben konnen beweeren, dat deeze Vorſten doorgaans geene inkomſten uit de belaſtingen op de goederen hunner Onderdaanen

(*g*) Capit. Reg. Franc. *Edit. Baluz. Tom.* I. *Col.* 273. *Tom.* II. *C.* 1453.
(*h*) Diploma CAROLI M. *apud* HEDAM *p.* 43.
(*i*) MIRÆI Suppl. *P.* III. *Cap.* CLXX. *p.* 1310. *Tom.* II. Oper. Dipl.
(*k*) IV. *Boek*, *bl.* 378, 421.
(*l*) Capit, Reg. Franc. *Col*, 426, 432. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 699. 706. *Edit. Georgiſch.*]

nen getrokken hebben (*m*). Men behoeft de *Capitularia*, of Inſtellingen der Frankiſche Koningen, ſlegts ingezien te hebben, om overtuigd te zyn, dat de Koningen van den eerſten en van den tweeden Stam belaſtingen op de goederen en op de Perſoonen hunner Onderdaanen gelegd hadden, welkén zy ſtiptelyk wilden ingevorderd hebben (*n*), te gelyk beveelende, dat elk dezelven betaalen moeſt, ter plaatſe, daar zy, door hunne Voorouders, betaald waren (*o*). Van de overheerde Landen, en onder anderen ook van Friesland (*p*), werden, gelyk wy te vooren gezien hebben, * Schattingen gevorderd. Doch dikwils werden hun deeze Schattingen kwytgeſcholden, en men vindt Wetten, die het verder invorderen derzelven, in zulk een geval, aan de Schattingheffers, uitdrukkelyk verbieden (*q*). Behalven in deeze Wetten, vindt men ook, in de oudſte Frankiſche Hiſtorieſchryvers, blyken, dat de Frankiſche Koningen belaſtingen op de inkomſten hunner Onderdaanen hebben gelegd (*r*). By deeze belaſtingen en ſchattingen, kwamen de toevallige inkomſten, uit de *boeten* en *breuken*, op byzondere misdaaden geſteld.

* *Cenſus.*

De

(*m*) G. VAN LOON Aloude Holl. Hiſtorie. *Voorr.* ***** *Vers.*

(*n*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 434, 498, 669. *Tom.* I. *Edit. Baluzii* [*Col.* 701, 768, 906. *Edit. Georg.*]

(*o*) Capit. Reg. Francor. *Col.* 605. *Tom.* I. *Edit. Baluzii* [*Col.* 845. *Edit. Georg.*]

(*p*) Catal. Honor. Eccleſ. Ultraj. *apud* HEDAM *p.* 65, 66.

(*q*) Capit. *Libr.* V. *Cap.* CCCLXIX. *Col.* 903. *Tom.* I. *Edit. Baluzii* [*C.* 1504. *Edit. Georg.*]

(*r*) GREG. TURON. *Libr.* V. *Cap.* 29, 35. *Libr.* IX. *Cap.* 30. *Libr.* X. *Cap.* 7.

Boeten en Verbeurdverklaaringen.

De oude Friesche Wetten, die, tusschen de Schelde en de Wezer, onderhouden moesten worden, bestaan, genoegzaam geheellyk uit eene bepaaling der breuken en boeten, die, voor een gedeelte ten minsten, ten behoeve des Konings, [*ad partem Regis*], moesten ingevorderd worden (*s*). Allerlei misdaaden byna werden met geld geboet, met naame Doodslag van dieren en menschen, Dievery, Brandstigtery, Hoerery, Vrouwekragt, en allerlei soort van lighaamelyke beledigingen. Op Vadermoord zelf stondt niet meer dan het verlies van de erfenis (*t*). Doch een slaaf, die zynen Heer omgebragt hadt (*u*), en een Kerkschenner werden met de dood gestraft (*v*). Men kan hieruit afneemen, dat de breuken, onder de Friezen, menigvuldig geweest zyn, en veel geld, in de Koninglyke Schatkist, gebragt hebben: schoon zy dezelven, vermoedelyk, niet altoos in geld; maar, gelyk men van de Saxers aangetekend vindt, ook in Rundvee, in graanen, in honig, of in andere inkomsten hunner Landeryen, betaald zullen hebben (*w*). Uit Italie, trok de Koning twee derde deelen deezer breuken; het overig derde deel genoot de Graaf (*x*). En sommigen meenen, dat zulks ook hier te

(*s*) Leg. Frision. *Tit.* III. *Leg.* 3, 8. *Tit.* XXII. *Leg.* 82. Addit. Vulem. *Tit.* I. *Leg.* 2.

(*t*) Leg. Frision. *Tit.* XIX. *Leg.* 2.

(*u*) Leg. Frision. *Tit.* XX. *Leg.* 3.

(*v*) Leg. Frision. *Add. Vulemar. Tit.* XII. *Leg.* 1.

(*w*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 279. *Tom.* I. *Edit. Baluzii* [*Col.* 602. *Edit. Georgisch.*]

(*x*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 259, 538. *Tom.* I. *Edit. Baluzii.*

te Lande plaats hadt (y): 't welk my egter niet gebleeken is. De *Verbeurdverklaaring* van iemants goederen vermeerderde, insgelyks, de Koninglyke inkomsten. Wy hebben reeds gezien, dat de goederen van zekeren Graaf Everard, in de Betuwe gelegen, omtrent den jaare zeshonderdzevenennegentig, verbeurd verklaard zynde, in de Koninglyke Schatkist gebragt werden (z).

Vrywillige Giften. De zogenoemde *Vrywillige Giften*, die, ten tyde der eerste Frankische Koningen, nu en dan; doch naderhand, in 't gemeen, jaarlyks opgebragt werden, maakten het overig gedeelte der Koninglyke inkomsten uit. Pipyn ontving, in den jaare zevenhonderdzesenzestig, op eene algemeene Vergadering, vrywillige geschenken van zyne Onderdaanen (a). De Geestelykheid zelve deedt zulke giften, van tyd tot tyd (b). Doch 't gene eerst vrywillig gegeven werdt, eischten de Vorsten sedert als een Regt (c). In de negende Eeuwe, leest men dikwils van Giften, die, van jaar tot jaar, gedaan werden. Naderhand, wanneer die Giften niet gereed genoeg werden opgebragt, of, naar 't oordeel der Vorsten, grooter behoorden gemaakt te worden, deeden zy dezelven, door hunne Graaven, verzoeken, of liever eisschen: en hier van hebbenze den naam van *Quæstæ* en

(y) G. VAN LOON Al. Holl. Hist. II. *Deel*, *bl.* 7.
(z) Zie IV. *Boek*, *bl.* 363.
(a) FREDEGAR. Chron. *ad annum* 766.
(b) Capit. Reg. Franc. *Col.* 171. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 516. *Edit. Georg.*]
(c) Præcept. Ludov. Pii *apud* BALUZ. *Tom.* I. *Col.* 684. *Vide* & DU CANGE *Voce* DONA.

en *Petitiones*, dat is, *Beden* gekreegen. Somtyds, werden 'er eenige Steden vry van verklaard: dikwils ook de Geestelykheid. Dan kreeg de Graaf eens bevel, van geene Beden te doen, dan met goedvinden des Vorsten. Somtyds bedong men, dat 'er geene Beden mogten gedaan worden, dan in zekere byzondere gevallen, als by 't ontstaan van eenen Oorlog, en diergelyken (*d*).

Alle de gemelde inkomsten werden, of door de Graaven, of onder derzelver opzigt, ingevorderd. De Graaven leefden uit hunne eigene goederen (*e*). Wy hebben te vooren reeds Graaven hier te Lande ontmoet, die Landgoederen bezaten (*f*). Dikwils werden hun ook, door den Vorst, Landgoederen, zo in als buiten hun Graafschap, ter leen (*g*) of in vryen eigendom gegeven; waar van ons, in 't gevolg deezer Historie, duidelyke blyken zullen voorkomen. Voorts hadden zy ook hier, zo men wil; hun aandeel in de Breuken, die zy, ten behoeve der Vorstelyke Schatkist, invorderden, gelyk wy reeds gezeid hebben. Doch na dat de Graaven zig onafhanglyker gemaakt hadden, verkreegen zy zig, allengskens, dezelfde Inkomsten, die de Frankische Vorsten eertyds getrokken hadden, uit de Landen, over welken hun het bewind opgedraagen was. De Historie der volgende tyden leert ons, dat zy hier, al

Graaflyke Inkomsten.

(*d*) *Vide* DU CANGE Glossarium *Vocib.* PETITIO & QUÆSTA.
(*e*) A. MIRÆI Donat. Belgic. *Libr.* I. *Cap.* XIX. *p.* 349. *Tom.* I. Oper. Dipl.
(*f*) IV. *Boek*, *bl.* 367.
(*g*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 459. *Tom.* I. *Edit. Baluzii* [*Col.* 736. *Edit. Georgisch.*]

al vroeg, Tollen opgesteld, Boeten en Breuken, ten hunnen eigen' behoeve, gevorderd, sedert, schatting, onder den naam van *Schot*, geheeven, en Beden, by byzondere gelegenheden, gedaan hebben: tot dat eindelyk, ten tyde der Nederlandsche Vorsten, uit den Huize van Oostenryk, byna allerlei belastingen in gebruik geraakt zyn. De Hollandsche Graaven hebben de Landen, die zy, door de Wapenen, bemagtigden, ook synsbaar gemaakt, en, by voorbeeld, van de Westfriezen en Kennemers, zo dra zy dezelven overwonnen hadden, *Chens* of Schatting gevorderd (*h*).

Koninglyke Afgevaardigden.

Wy hebben nu omstandig genoeg getoond, waar in het Ampt van Hertog, en inzonderheid dat van Graave bestondt. Alleenlyk moetenwe 'er nog byvoegen, dat de Frankische Koningen, van tyd tot tyd, Afgevaardigden, *Missi Dominici* genoemd, somtyds twee in getal, een' Bisschop en een' Graaf (*i*), somtyds ook drie of meer (*k*), naar de byzondere Graafschappen, afvaardigden, om de rust en welstand des Ryks, alomme, te bevorderen, om gewigtige hangende geschillen af te doen, en vooral, om op het gedrag der Graaven agt te geeven, en klagten tegen dezelven te hooren. Men vindt duidelyke blyken, dat deeze Zendelingen in Vlaanderen gezonden zyn: ook in de Attuarische Landstreek (*l*), welke men, in Gelderland, schynt te moeten zoeken

(*h*) MELIS STOKE. *bl.* 33 en 44.
(*i*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 640. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 382. *Edit. Georg.*]
(*k*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 68. *Tom.* II. *Edit. Baluzii.*
(*l*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 68. *Tom.* II. *Edit. Baluzii.*

ken (*m*). Doch dat zy, in andere Graafſchappen deezer Landen, gezonden geweeſt zyn, is my nog niet gebleeken.

De Hertogen en Graaven bleeven, ten tyde der Frankiſche Vorſten, gemeenlyk, tot hunnen dood, of tot hooger bevordering toe, in bedieninge, ten ware zy zig, door weêrſpannigheid of oproerigheid, de Koninglyke ongenade op den hals gehaald hadden: in welk geval, zy van hunne waardigheid beroofd werden (*n*). Wy hebben reeds aangemerkt, dat hunne Zoonen niet altyd in hunne plaats werden aan geſteld. Karel de Kaale beval egter „ dat, by 't affterven eens Graaven, „ wiens Zoon ten hove was, het Graafſchap, „ by voorraad, door 's Graaven naaſte Vrienden „ en Amptenaars, moeſt geregeerd worden, „ tot dat de Koning 's Graaven Zoon „ met 's Vaders waardigheid beſchonken zou „ hebben. En zo de Zoon nog jong van „ jaaren was, moeſt het Graafſchap, op gelyke „ wyze, doch ook uit 's Jongelings „ naam, worden beſtierd. Zo eindelyk een „ Graaf geenen Zoon naliet, moeſt het Graafſchap, „ by voorraad, door eenen der voornaamſten „ geregeerd worden, tot dat de „ Koning hem of een' ander' met de Graaflyke „ waardigheid beſchonk (*o*)". Schoon nu deeze bepaalingen alleen met opzigt op Italie gemaakt zyn; zo is 't egter waarſchynlyk, dat 'er, al vroeg, iets diergelyks, hier te

(*m*) *Vide* Dipl. Lotharii *in* MIRÆI Notit. Eccl. Belgii *Cap.* XIII. *p.* 646. *Tom.* II. Oper. Dipl.

(*n*) REGINO *ad annum* 397. Leg. Bajuvar. *Cap.* IX.

(*o*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 263, 269. *Tom.* II. *Edit. Baluzii.*

te Lande, in gebruik geweest is: 't welk dan gelegenheid gegeven heeft, dat het Graaflyk Ampt, 't welk, in zynen oorsprong, verkieslyk was, door den tyd, erflyk geworden is. Eerst schynen de Graaven den Vorst verlof verzogt te hebben, om hun bewind en leengoederen, onder hunne Erfgenaamen, te mogen verdeelen (p). Doch naderhand hebben zy 't, zonder zyn verlof, wel durven doen.

Steden-Regeering. 't Gene wy tot hier toe van den ouden Staat der Regeeringe deezer Landen gezeid hebben, betreft het Land in 't algemeen. Van de Regeeringe der Steden, in de Middel-Eeuwe, is weinig bescheids. Het regt is 'er, door de Graaven of derzelver Stedehouders, die men, zo ik my niet bedriege, ook *Sculdasii* (q), 't welk zo veel is als *Schouten*, genoemd heeft, en door de *Scabini* of bygevoegde Regters, gehandhaafd (r): ten ware men wilde, dat de Honderdmannen, ook in kleine Steedjes, gelyk ten platte Lande, te regt gezeten hadden. De Graaven, of derzelver Stedehouders hebben ook veel deel in 't burgerlyk bestier der Steden gehad. Doch of hier toe ook niet somtyds byzondere *Stadvoogden* gesteld werden, mag, uit het gene men weet, dat, in de agtste Eeuwe, binnen Utrecht, plaats hadt (s), in bedenking komen. In de Gallische Steden, waren van ouds Raa-

(p) REGINON. Contin. *ad annum* 949.

(q) Capit. Reg. Franc. *Col.* 342, 345. *Tom.* II. *Edit. Baluzii.*

(r) *Vide* MIRÆI Diplom. Belg. *Libr.* I. *Cap.* XCVII. *Libr.* II. *Cap.* CV. *in* Oper. Dipl. *Tom.* I. *p.* 105, 318. *Add.* Diplom. *A.* 1223, 1228 & 1265. *apud* HEDAM *p.* 214 & 217. en BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 56.

(s) *Zie* IV. *Boek*, *bl.* 416.

Raaden (*t*), die voor den welstand derzelven zorg droegen. Deezen zyn 'er, ook onder de Frankische Regeering, geweest (*u*). Doch of men, in de negende en de drie volgende eeuwen, in het gedeelte deezer Landen, 't welk ter regter zyde des Rynstrooms gelegen is, ook Raaden der Steden gehad hebbe, blykt niet klaar. Alleenlyk vindt men, in den aanvang der dertiende eeuwe, gewaagd van *Raaden* en *Gezwoorens* in Friesland, die, door de Gemeente, by den Upstalsboom, gekooren werden, en gewoon waren regt te doen (*v*). Doch deezen schynen dezelfden geweest te zyn, welken men elders *Azingen* en *Gebuuren* genoemd heeft (*w*), en die, alleenlyk, by byzondere gelegenheden van Regtsgedingen, schynen verkooren te zyn geweest. Omtrent dien tyd of vroeger, ontmoeten ons ook, in Westfriesland, (2) *Rykdommen* en *Vroedschappen* of *Oudsten*, wier raad, in gewigtige gevallen, schynt gebruikt geweest te zyn (*x*); doch die egter, in de vroegste tyden, geen be-

(*t*) Zie II. *Boek*, *bl.* 174.

(*u*) *Voiez* Dubos Hist. de l'Etabliss. de la Monarch. Franc. *Livr.* VI. *Ch.* XI. *p.* 500. & *suiv.* *Tom.* III. Miræi Notit. Eccles. Belgii *Cap.* CXLVI. Oper. Diplom. *Tom.* II. *p.* 736.

(*v*) Emonis Chron. *in* Matthæi Anal. *Tom.* II. *p.* 19, 76, 90.

(*w*) H. de Groot Inl. tot de Holl. Regtsgel. *B.* II. *D.* 28. §. 7. *bl.* 173.

(*x*) Will. Procurat. *ad annum* 1195. *in* Matthæi Anal. *Tom.* II. *p.* 482.

(2) Ik vertaal het woord *Principes*, *Rykdommen*, welk woord men, in laater tyden, gebruikt heeft, om de gegoedste Ingezetenen eener Plaatse te betekenen; en het woord *Saniores*, waar voor sommigen egter liever *Seniores*, of *Oudsten*, leezen, *Vroedschappen*; die naderhand ook *Wysheden* en *Raaden* genoemd zyn.

bepaald getal hebben uitgemaakt. In de oudste Steden deezes Lands, gelyk te Utrecht, hebben Schout en Schepenen, oudtyds, beide het Regt bediend en de burgerlyke Regeering waargenomen (y). De Schouten verbeeldden 's Graaven Persoon, in zyne afwezendheid, en schynen, zo wel als de Schepenen, door hem, te zyn aangesteld. Doch de Staat der oude Steden-Regeeringe hier te Lande is bezwaarlyk aan te wyzen. In laater' tyd, doet hy zig een weinig klaarer op, wanneer wy gelegenheid hebben zullen, om 'er omstandiger van te handelen. Thans begeeven wy ons, tot het vervolgen der aangevangen' Geschiedenisse.

III. Karel de Groote verdeelt zyn Ryk, onder zyne drie Zoonen, en legt den oudsten, Karel, Friesland toe.

Het Ryk van Keizer Karel den Grooten overtrof, in magt en uitgestrektheid, alle de Vorstendommen der bekende weereld. Het moest, volgens Landsgebruik, na zyn afsterven, onder zyne drie Zoonen, *Karel*, *Lodewyk* en *Pipyn*, verdeeld worden. De Keizer bereikte, met den aanvang der negende eeuwe, omtrent zestig jaaren. Hy besloot dan, voor zynen dood, eene Verdeeling zyner wyduitgestrekte Staaten te maaken, om, ware 't mogelyk, allen twist over dezelven, onder zyne Zoonen, te voorkomen. In 't jaar agthonderdenzes, en volgens sommigen (z), op Vrydag den zesden van Sprokkelmaand, geschiedde deeze Ryksverdeeling, in de tegenwoordigheid der Frankische Grooten, ten dee-

(y) *Vide* HEDAM *p.* 204, 217.
(z) Fragm. Chron. *apud* DU CHESNE *Tom.* II. *p.* 649.

deezen einde, te Diedenhoven, byeen geroepen. Wy merken 'er alleenlyk over aan, dat *Saxenland* en Friesland, onder anderen, aan Karel, den oudſten der drie Zoonen, toegeweezen werden (*a*). De gemaakte ſchikking werdt als de Uiterſte Wil des Keizers aangemerkt, door de Frankiſche Grooten met eede bekragtigd, en naderhand naar Rome gezonden, om, door Paus Leo den III, ondertekend te worden (*b*). De Keizer vertrok, ſedert, te Schepe, langs den Moezel- en Rynſtroom, naar Nieuwmegen, in *Badua*, dat is, in de Betuwe, alwaar hy de Vaſten doorbragt en het Paaſchfeeſt vierde (*c*); gelyk hy en eenigen zyner Opvolgeren, ſedert, van tyd tot tyd, gewoon waren te doen. Hier werden verſcheiden' Wetten gemaakt, en onder anderen bevolen, „ dat elk zig ſchikken moeſt, „ naar de Ryksverdeeling, welke de Keizer „ te vooren hadt vaſtgeſteld". Elk werdt ook verbonden, eenen nieuwen eed van getrouwheid aan den Keizer af te leggen (*d*). Hy komt te Nieuwmegen.

Te noodiger was deeze voorzorg, alzo hy, niet lang hierna, de hulp van veelen zyner Onderdaanen, en onder anderen ook van de Saxers en Friezen noodig hadt, Godefrid, Koning der Deenen, maakte, in 't jaar agthonderdenzeven, zwaare toebereidſels om de Abodriten, die, door Karel den Grooten, ter wederzyde van de Elve, in de Landen der Saxers, Kryg tegen de Deenen. 807.

(*a*) Charta Diviſion. Imperii Franc. *apud* Du Chesne *Tom.* II. *p.* 88.
(*b*) Annal. Loiſel. *ad annum* 806.
(*c*) Annal. Bert. *ad annum* 806. Regino *ad annum* 806.
(*d*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 727. *Edit. Georgiſch.*

Saxers, geplaatst waren (*e*), te beoorlogen. De Deenen hadden weleer in verbond gestaan met de Saxers (*f*), en Godefrid oordeelde, veelligt, dat de Abodriten, ten onregte, de Landen zyner Bondgenooten bezaten. Keizer Karel kreeg, ondertusschen, zo dra geene tyding van de toerustingen der Deenen, of hy gaf, onder anderen, bevel, „ dat de Graaven en andere Keizerlyke Amp„ tenaars onder de Friezen zig gereed houden „ moesten, om, wel gewapend, ten stryde „ te komen trekken (*g*)". In den aanvang
808. des volgenden jaars, trok 's Keizers Zoon, Karel, aan 't hoofd van een aanzienlyk Leger van Franken en Saxers, en waarschynlyk ook van Friezen, schoon deeze laatsten niet met naame genoemd worden, naar de Elve op. Hy hadt last, om den Deenen slag te leveren, indien zy ondernamen, de grenzen van Saxen te ontrusten. En verneemende, dat de Abodriten reeds grootendeels overweldigd, en synsbaar gemaakt waren, sloeg hy eene brug over de Elve, verwoestte de afgevallen Landstreeken, en keerde toen te rug in Saxen. Godefrid was, midlerwyl, met grooten buit, naar zyn Land gekeerd, na dat hy zekere Deensche Koopstad, *Rerik* genoemd, en aan den oever der Zee gelegen, t'eenemaal verdelgd, en de Koopluiden van daar vervoerd hadt: vermoedelyk op dat 'er het Frankisch Leger geen voordeel uit zou konnen trekken. Ook hadt hy, langs den Noor-

(*e*) Zie IV. *Boek*, *bl.* 442.
(*f*) Zie IV. *Boek*, *bl.* 422.
(*g*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 736. *Edit. Georgisch.*

Noordelyken oever van den Eiderſtroom, eenen hoogen muur doen opwerpen (*h*), welks overblyfſels, zo men wil, nog heden ten dage, in wezen, en onder den naam van *Danewerk* bekend zyn (*i*).

Koning Eardulf komt by Keizer Karel te Nieuwmegen.

De Keizer bevondt zig, toen deeze togt ondernomen werdt, te Nieuwmegen, om aldaar, volgens gewoonte, een gedeelte der Lente door te brengen. Hier kwam hem *Eardulf*, Koning van Nordhumberland, die, door zyne onderdaanen, van den Troon geſtooten was, in eigener perſoon, om hulp ſmeeken. Karel de Groote riedt hem naar Rome te reizen, en Paus Leo in zyne belangen over te haalen. Dit gelukte: en de verjaagde Vorſt werdt, nog voor 't einde deezer jaars, door toedoen der Keizerlyke en Pauſſelyke Gezanten, in zyne waardigheid herſteld (*k*).

IV. Vrugtelooze Onderhandeling met de Deenen. 809.

Godefrid deedt, ſedert, voorſlagen van Vrede. De Keizer zondt eenige Graaven naar de Deenſche grenzen, aan de overzyde der Elve, om over de voorwaarden te handelen. Doch de byeenkomſt liep vrugteloos af. De wederzydſche vyandlykheden begonden op nieuws. De Keizer, om de Deenen het trekken over de Elve te beletten, deedt, aan de overzyde dier Riviere, eene Veſting opwerpen, over welke 't bevel aan zekeren Graave *Egbert* opgedraagen werdt (*l*). De Veſting of

(*h*) Annal. Bert. *ad annum* 808. REGINO *ad annum* 808.
(*i*) ECKHART de Rebus Franc. Orient. *Tom.* II. *p.* 54.
(*k*) EGINHART. Annal. *ad annum* 808. Annal. Bert. *ad annum* 808.
(*l*) EGINHART. Annal. *ad annum* 809. Annal. Bert. *ad annum* 809.

of Stad draagt, in oude schriften, den naam van *Essesfeld*. Men wil, dat 'er *Itzehoe*, in Holstein, voor moet gehouden worden.

De Deenen vallen in Friesland, en vorderen aldaar schatting.

810.

De Deenen werden dus wel verhinderd, om iets van belang te Lande te onderneemen; doch dit deedt hen te meer, op hunne oude Zeetogten, bedagt zyn. Met den aanvang des jaars agthonderdentien, deedt Godefrid, in alleryl, tweehonderd Schepen uitrusten, die, behoorlyk bemand, naar de Friesche Kusten stevenden. Deezen werden, ten dien tyde al, gelyk nog heden ten dage, bezoomd, door eene ry van Eilanden, welken den eersten aanstoot leeden, en deerlyk verwoest werden (*m*). Toen werdt het Noordsch Krygsvolk aan de vaste Kust ontscheept. De Hertog, die, ten deezen tyde, over Friesland bevel hadt (*n*), en van sommigen (*o*) *Herek* of *Rorek*, misschien den zelfden naam als *Theoderik* of *Dirk*, genoemd wordt, hadt deezen inval voorzien, en de Friezen, by tyds, in de wapenen gebragt. Onze Kronyken verhaalen, dat de Deenen of Noormannen, aan drie oorden, in Friesland gevallen zynde, van de Friezen ook, in drie hoopen, werden tegengetrokken; die allen drie verslaagen werden (*p*). Godefrid vorderde toen den overmanden Friezen eene Schatting af van honderd ponden zilvers, die terstond werdt opgebragt (*q*). Deeze voordeelen deeden hem den

(*m*) Annal. Bertinian. *ad annum* 810.
(*n*) REGINO *ad annum* 809.
(*o*) *Apud* VAN LOON Al. Holl. Hist. II. *Deel*, *bl.* 20.
(*p*) KL. LOLYN *bl.* 254.
(*q*) Annal. Bertinian. *ad annum* 810. REGINO *ad annum* 810. Annal. Loisel. *ad annum* 810.

den moed dermaate zwellen, dat hy Friesland reeds als zyn wingeweſt begon aan te merken (*r*). Ook waande hy eenig gegrond Regt op deeze Landen te hebben, doordien Koning Radboud, volgens ſommiger verhaal (*s*), zyn Grootvader van Moeders zyde geweeſt was. Doch hy bepaalde zyne heerſchzugt niet binnen Friesland; maar tot aan den Moezel doorgedrongen (*t*), gaf hy voor, haaſt te Aken te zullen zyn, en Keizer Karel deeze zyne Ryksſtad zelve te bang te willen maaken (*u*). Sommige laater Kronykſchryvers verhaalen, dat de Noormannen, op deezen togt, in Groningen gevallen zynde, de S. Maartens Kerk aldaar in den brand geſteken, en zekeren *Walfrid* en anderen, die belydenis van den Chriſtelyken Godsdienſt deeden, jammerlyk van 't leeven beroofd zouden hebben (*v*). Doch de waarheid deezer dingen is, met geene ſchriften van Tydgenooten, te beveſtigen.

Keizer Karel kreeg de tyding van den inval der Deenen te Aken, van waar hy, terſtond, boden naar alle oorden zyns Ryks afvaardigde, met bevel, om een magtig Leger, aan den oorſprong der Lippe, te doen ſamenkomen. Ook deedt hy, te Gend aan de Schelde, een goed getal van Schepen bouwen, die te Boulogne by een gebragt moeſten worden

(*r*) Eginhart. Vita Caroli Magni *Cap.* XIV. *p.* 72.
(*s*) Broed. Peter Chron. van Vriesl. *by* van Loon Al. Holl. Hiſt. II. *Deel. bl.* 29.
(*t*) Monach. S. Gall. de Reb. Caroli Magn. *Libr.* II. *Cap.* 21.
(*u*) Eginharti Vita Caroli Magni *Cap.* XIV. *p.* 72.
(*v*) Joann. *a* Leydis *Libr.* V. *Cap.* 25.

den (*w*). Zelfs begaf hy zig terstond over den Rynstroom naar de Lippe, en vervolgens, met het Leger, 't welk daar, met allen spoed, by een gebragt was, naar de Rivier de Aller, slaande, sedert, het Leger neder aan een' * anderen Stroom, die in de Wezer valt (*x*). Hier hieldt hy stal, om Godefrid af te wagten, die zig beroemd hadt, den Keizer, in persoon, tot een tweegevegt te willen uitdaagen (*y*). Doch na dat hy hier vyftien dagen vertoefd hadt, kreeg hy de onverwagte tyding van Godefrids dood, die, in 't midden zyner overwinningen, volgens 't verhaal der meesten, door eenen zyner Lyfwagten, was omgebragt (*z*). Doch sommigen hebben geschreeven, dat hy, door zynen eigen' Zoon, wiens Moeder hy onlangs verstooten hadt om eene andere vrouw te trouwen, met een zwaard, gedood is (*a*). De Noormannen kreegen zo dra geene kennis van deezen dood, of zy begaven zig te schepe, verlieten deeze landen, en keerden naar huis; niet zonder gevoelige smerte van Keizer Karel, dien 't, terwyl hy verheugd was over Godefrids dood, egter wee deedt, dat eenige Noormannen zyne handen ontkomen waren (*b*).

* *Corug.*

Dood van Godefrid, Koning der Deenen.

Hemming, Broeders Zoon van Godefrid, werdt

(*w*) Annal. Bertinian. *ad annum* 811.
(*x*) MONACH. EGOLISM. Vita Karol. Magni *ad annum* 810.
(*y*) REGINO *ad annum* 810.
(*z*) EGINHART. Vita Caroli Magni *Cap.* XIV. *p.* 72. Annal. Bertinian. *ad annum* 810. Annales Fuld. *ad annum* 810. REGINO *ad annum* 810.
(*a*) MONACH. S. GALL. de Reb. Car. Magni. *Libr.* II. *Cap.* 21.
(*b*) Id. Ibid.

werdt tot zynen Opvolger verklaard, en sloot terstond een Bestand met Keizer Karel, 't welk, volgens de aloude gewoonte, op de wapenen bezwooren, en in de Lente des volgenden jaars, wanneer de wegen reisbaar geworden waren, in eene vaste Vrede veranderd werdt. 811.

Verbond met Hemming, Opvolger van Godefrid.

Twaalf Gezanten van elke zyde waren, ten deezen einde, op de Deensche grenzen, aan de Eider, samengekomen. Die van Keizer Karel waren allen of meest allen Graaven, en onder dezelven bevondt zig zekere *Graaf Dirk*, dien, sommigen, voor eenen Frieschen Graaf, gehouden hebben. Het verbond, by 't welk de Eiderstroom tot eene vaste grensscheiding werdt gesteld (*c*), werdt, van weerskanten, met plegtigen eede gestaafd. En de Keizer begaf zig, zo dra hy 'er tyding van bekwam, naar Boulogne, alwaar hy de Vloot bezigtigde, die aldaar, 's jaars te vooren, byeen gebragt was. Ook herstelde hy hier, ten dienste der Zeevaarenden, eene vuurbaak, die, door grooten ouderdom, t'eenemaal vervallen was. Van Boulogne voer hy den mond der Schelde in naar Gend (*d*), en hier, insgelyks, de gebouwde schepen bezien hebbende, keerde hy, omtrent het midden van Slagtmaand, te Aken te rug, alwaar hem eenige Gezanten van Koning Hemming geschenken kwamen brengen (*e*).

Hemming overleedt niet lang hier na (*f*). 812.
Zyn dood bragt merkelyke veranderingen in de

(*c*) Chron. Slavor. *Cap.* III. *Num.* 12.
(*d*) Eginharti Annal. *ad annum* 811.
(*e*) Regino *ad annum* 811. Annal. Bertin. *ad annum* 811.
(*f*) Regino *ad annum* 812.

Veranderingen in 't Deensche Ryk. de Noordsche zaaken te weeg. Eerst verdeelden Sigifrid, Dogters Zoon van Godefrid, en Anul het Ryksbewind onder zig. Doch oneenig geworden zynde, en de wapenen tegen elkanderen opgevat hebbende, sneuvelden zy beide in 't gevegt. Het Leger van Anul zegepraalde egter (g), en 't Ryksbewind werdt aan zyne Broeders, Heriold en *Reginfrid*, opgedraagen, die terstond Gezanten afvaardigden, om de Vrede met Keizer Ka-

813. rel te bevestigen. Dit geschiedde in 't jaar agthonderdendertien. Vooraf, waren 'er egter, naar sommiger Verhaal, nog eenige Vyandlykheden, door de Noormannen, in Friesland gepleegd, alwaar zy, met eene Vloot, waren aangeland, en veel buits en gevangenen bekomen hadden (h). *Hemming*, een Broeder der Deensche Koningen, die zig ten hove van Keizer Karel onthieldt, veelligt als Gyzelaar des voorigen Verbonds, keerde, na 't sluiten der Vrede, met de Gezanten zyner Broederen, naar zyn Vaderland te rug: alwaar hy deel in 't Ryksbestier verkreeg (i).

V. Dood van Karel den Grooten. Keizer Karel, op den zesentwintigsten van Louwmaand des volgenden jaars, overleeden zynde, liet het Ryk zynen Zoon Lodewyk

814. na, die, sedert, by den naam van *den Vroomen*, bekend geweest is. Karel en Pipyn zyne Broeders, waren reeds, voor hunnen Vader, overleeden. Keizer Lodewyk gaf, in den aanvang zyner Regeeringe, den Saxers en Friezen het Regt op hun Vaderlyk Erfgoed

Keizer Lodewyk herstelt de Friezen in 't Regt op hun Vaderlyk Erfgoed.

(g) Annal. Fuldens. *ad annum* 812.
(h) Chronic. Moissiac. *ad annum* 813.
(i) EGINHARTI Annal. *ad annum* 812 & 813.

goed weder, van 't welk zy, ten tyde zyns Vaders (*k*), vervallen verklaard waren. Sommigen merkten dit aan, als een blyk zyner goedertierenheid; doch anderen hielden 't voor onvoorzigtigheid, meenende, dat men deeze woeste volken niet beter bedwingen kon, dan door hun dus den voet op den nek te houden. De Keizer verkoor egter, de Saxers en Friezen, door weldaaden, aan zig te verbinden: en de ondervinding heeft hem geleerd, dat hy den regten weg ingeslaagen had (*l*). De Friezen bleeven hem, volgens 't Verhaal onzer Kronyken, Schatting betaalen, en stonden hem, in den Oorlog, met manschap ten dienst (*m*).

Omtrent deezen tyd, werdt Heriold, een der Deensche Koningen, door de Zoonen van Godefrid, met geweld, genoodzaakt het Ryk te verlaaten. Zyn Broeder Reginfrid was, zo wel als de oudste Zoon van Godefrid, in een bloedig gevegt, gesneuveld. En hy zag zyne zaaken eerlang zo verre verloopen (*n*), dat hy geenen beteren raad wist, dan zyne toevlugt te neemen tot Keizer Lodewyk, die hem naar Saxen zondt, met last, om zig daar zo lang op te houden, tot men zig in staat gesteld zou hebben, om hem kragtiglyk te ondersteunen (*o*). De Keizer heeft, buiten twyfel, geoordeeld, dat het zyn belang ware, de oneenigheid der Deensche Vorsten te voeden; op dat zyne Landen te minder nood

Heriold van de Deenen verjaagd, zoekt hulp by Keizer Lodewyk.

(*k*) Zie IV. *Boek*, *bl.* 430.
(*l*) Astronomi Vita Ludov. Pii *ad annum* 814.
(*m*) Melis Stoke Inl. *bl.* 6.
(*n*) Annal. Bertin. *ad annum* 814.
(*o*) Astronomi Vita Ludov. Pii *ad annum* 814.

nood hebben zouden, van door deeze gevaarlyke Vyanden overvallen te worden.

De Saxers en Abodriten kreegen, tegen den Winter, bevel, om, ten dienste van Heriold, eenen togt tegen Godefrids Zoonen te onderneemen. Tweemaal poogden zy de toegevrooren' Elve over te trekken; doch 't werdt hun, t'elken reize, door 't ontlaaten van 't weder, belet. Omtrent het midden van Bloei-
815. maand, geraakten zy eerst over dien stroom, en voorts over de Eider in 't Deensche gebied. Hier zeven dagen agter een voortgetrokken zynde, sloegen zy zig, niet verre van den Zeestrand, in 't gezigt van 't vyandlyk Leger, neder. Doch het zelve tot geen gevegt hebbende konnen of willen noodzaaken, trokken zy, na 't verdelgen der omgelegen' Landstreeken, over de stroomen, naar Saxen, van waar zy gekomen waren, te rug (*p*).

Heriold zelf vervoegde zig te Paderborn by den Keizer, die hem, op nieuws, van zynen bystand verzekerde, en naar Saxen te rug zondt (*q*). 't Liep egter nog eenige jaaren aan, eer hy in zyn Ryk hersteld wierdt. Doch alzo hy, van tyd tot tyd, zynen Vyanden merkelyke afbreuk deedt, besllooten deezen,
817. in 't jaar agthonderdzeventien, een Gezantschap aan Keizer Lodewyk te zenden en Vrede te begeeren, onder belofte van dezelve heiliglyk te zullen onderhouden. De Keizer sloeg egter hunnen voorslag in den wind, gaf Heriold

(*p*) Annal. Bertin. *ad annum* 815. EGINHARTI Annal. *ad annum* 815.
(*q*) Annal. Bertin. *ad annum* 815.

riold nieuwen onderſtand (r), en ſtelde hem in ſtaat, om den Kryg, jaaren agter een, gaande te houden.

VI. Bloedſchandige Huwelyke in Zeeland en Kettenryen in Friesland.

De Biſſchops-Zetel van Utrecht, open gevallen zynde door de dood van *Rixfrid*, werdt, voor 't einde deezes jaars, door Keizer Lodewyk, of, op zyn' voorſlag, door de Utrechtſche Geeſtelykheid, vervuld met Fredrik (s), afkomſtig uit eene Dogter van Radboud, Koning der Friezen (t). Deeze zyn Bisdom door reizende, vondt, in 't Eiland Walcheren, onder andere ſchandelyke gewoonten, Huwelyken tuſſchen Broeders en Zuſters in gemeen gebruik. Zo ſterk kantte hy zig hier tegen, in eene Kerkelyke Vergaderinge, voorbedagtelyk ten deezen einde beroepen, dat deeze Huwelyken verbroken, en de gehuwden genoodzaakt werden, zig der Kerkelyke ſtraffen te onderwerpen (u). De Biſſchop begaf zig van daar, langs den ſtroom *Alechmere*, waarſchynlyk de Zuiderzee, naar Friesland, alwaar eenige vreemde gevoelens op 't ſtuk der Drieëenheid, zweemende naar Ariaanerye en Sabelliaanerye, begonden verſpreid te worden; welker voortgang hy egter, met hulp van zekeren *Odulfus*, dien hy van Utrecht ontbooden hadt, eerlang wiſt te ſtuiten (v).

De Keizer geeft de zynen Zoon Lo-

Keizer Lodewyk zig, in 't najaar, omtrent Nieuwmegen, met de jagt vermaakt hebbende

(r) Annal. Bertinian. *ad annum* 817. Eginharti Annal. *ad annum* 817.
(s) Vita Freder. Epiſc. Traj. *Cap.* II.
(t) Joann. a Leydis *Libr.* V. *Cap.* I.
(u) Vita Freder. Epiſc. Traj. *Cap.* IV. §. 21-24.
(v) Vita Freder. Epiſc. Traj. *Cap.* V. §. 29, 30.

tharius deel aan de Regeering. de (*w*), en van daar, naar Aken, te rug gekeerd zynde, vondt, nog voor 't einde deezes jaars, geraaden, zyne Staaten onder zyne drie Zoonen te verdeelen. *Lotharius*, de oudste, werdt, tot 's Vaders Ryksgenoot, aangenomen. *Pipyn* en *Lodewyk* werden afhanglyk van hunnen Broeder verklaard; doch aan den eersten 't gebied over Aquitanie, en aan den tweeden 't gebied over Beyere, beide met den naam van *Koning*, afgestaan (*x*). Lotharius kreeg dus, zo wel als zyn Vader, de Opper-Regeering over deeze Landen.

Deensche zaaken. De Deensche Koningen, Zoonen van Godefrid, geenen kans ziende, om Heriold,
819. die zig nog op hunne grenzen onthieldt, met geweld, te onder te brengen, bedienden zig, naar sommiger gevoelen, van deezen list, om hem in 't Ryk te lokken (*y*). Twee der Broederen veinsden, met de andere twee oneenig te zyn, en Heriold, tot hunnen Ryksgenoot, te willen aanneemen. Hy, met den Keizer geraadpleegd hebbende, keert te schepe naar zyn Vaderland, alwaar men hem, na 't verjaagen van twee der Broederen, met der daad, deel in 't Ryksbestier geeft (*z*). Doch 't leedt niet lang, of de Broeders verbonden zig met *Kadrag*, Vorst der Abodriten, heimelyk toe-
817. leggende, om Heriold, wederom van den Troon te stooten (*a*). Hun toeleg werdt egter ontdekt. Zy zonden, om zig by den Keizer te verontschuldigen, in 't volgend jaar, hun-

(*w*) Annal. Bertinian. *ad annum* 817.
(*x*) Charta Division. Imper. *apud*. BALUZ. *Tom*. I. *p*. 573.
(*y*) EGINHARTI Annal. *ad annum* 819.
(*z*) Annal. Bertinian. *ad annum* 819.
(*a*) Annal. Bertinian. *ad annum* 821.

hunne Gezanten op den Landdag te Frankfort. Ook hadt hier Heriold de zynen (*b*). Doch hy vondt eerlang goed, in eigener persoon, de reis naar Frankryk aan te neemen, en den Keizer te Kompiegne te gaan spreeken, dien hy volkomen verslag van den Staat zyner zaaken deedt. Lodewyk hadt, midlerwyl, twee Graaven, *Theotaar* en *Ruotmond*, in gezantschap, aan de Deensche Vorsten gezonden, die, al voor Heriolds aankomst, weder te rug gekeerd waren. Ebo, Bisschop van Reims, die op de Deensche grenzen gepredikt, en veele ongeloovigen gedoopt hadt, kwam, te gelyk met hen, in Frankryk wederom (*c*). De Keizer kreeg dus naauwkeurig berigt van den toestand der zaaken in 't Noorden. 823.

VII. Heriold laat zig doopen.

Heriold hadt, nog in zyn Vaderland zynde, eenige begeerte betuigd, om zig te laaten doopen: en nu in Frankryk gekomen, verklaarde hy hier toe t'eenemaal gezind te zyn (*d*). De Keizer, die deeze verandering aanmerkte, als een' grooter stap ter bevestiging van zyn gezag in 't Noorden, gaf Heriold terstond gelegenheid, om zyn voorneemen te voltrekken. Op 't Vorstelyk Lustslot *Ingelenheim*, by Ments, werdt alles, tot het verrigten der plegtigheid, gereed gemaakt (*e*): en in Bloeimaand des jaars agthonderdzesentwintig (*f*), werdt Heriold, nevens zyne Gemaalin, *Thora*, zyne twee Zoonen, *Godefrid* en *Ru-* 826.

(*b*) Annal. Bertinian. *ad annum* 822.
(*c*) Annal. Bertinian. *ad annum* 823.
(*d*) E. Nigellus de Reb. Ludov. Pii *Libr.* IV. *Vers* 170.
(*e*) Id. ibid. *Vers* 179.
(*f*) Annal. Bertinian. *ad annum* 826. Annal. Fuldens. *ad annum* 826.

Rudolf, en zyne twee Broeders, *Roruk* en *Hemming*, behalven een goed getal van Deenen, door *Otgarius*, Aartsbisschop van Ments, gedoopt (*g*). De Keizer zelf stondt als Gevader over Heriold (*h*), die, nevens zyn Gezin, met veelerlei kostelykheden beschonken werdt (*i*); doch, in erkentenis, zyn Ryk opdroeg aan Keizer Lodewyk; die 't hem terstond wederom ter Leen gaf, betuigende, te gelyk, gezind te zyn, om hem, tegen zyne Vyanden, te handhaaven (*k*).

De Deensche Vorsten, 't gevolg hier van bevroedende, hadden, eer Heriold nog gedoopt was, Gezanten aan Keizer Lodewyk afgevaardigd, met welken men een Verdrag gemaakt hadt (*l*): 't welk egter niet hadt konnen beletten, dat de Plegtigheid was voortgegaan.

VIII. Heriold en zyne Broeders, Roruk en Hemming, bekomen de Regeering over een gedeelte deezer Landen.

De Keizer zag nu Heriold en zyn Gezin ten naauwsten aan zig verbonden, doch overleggende, dat 'er, voor eerst, nog geene bekwaame gelegenheid zyn zou, om hem zo vast in 't bezit van 't Deensche Ryk te vestigen, dat hy geen gevaar zou loopen, van 'er wederom uit verdreeven te worden: en te gelyk bezeffende, dat hy, midlerwyl, naar zynen Staat behoorde onderhouden te worden; vondt hy goed, aan hem en zyne Broeders, het bewind over een gedeelte deezer Landen op te draagen. Wyk te Duurstede werdt dan

(*g*) Acta S. S. Mens. Febr. *Tom.* I. *p.* 392 *in* Notis.
(*h*) Opus THEGANI de Gest. Ludov. Pii. *Cap.* XXXIII.
(*i*) NIGELLUS de Reb. Ludov. Pii. *Libr.* IV. *Vers.* 383. & *seqq.*
(*k*) Id. ibid. *Vers.* 611. & *seqq.*
(*l*) Annal. Bertinian. *ad annum* 825.

dan aan Heriold ter Leen opgedraagen (*m*). Roruk kreeg een Graafſchap en verſcheiden Leenen in *Kennin* (*n*), waarſchynlyk Kennemerland. Ook ſchynt hy, miſſchien als Stedehouder zyns Broeders, eenig bewind binnen Wyk te *Duurſtede* gehad te hebben (*o*). Aan Hemming werdt ook, zo 't ſchynt, eenig beſtier in het Eiland Walcheren in Zeeland afgeſtaan (*p*). En op dat Heriold, naby zyn Ryk, eene Landſtreek onder zyn bewind mogt hebben, werwaards hy, in geval van nood, de wyk zou konnen neemen; ſchonk hem de Keizer het Frieſch Graafſchap Rhiuſtri (*q*) of Ruſtingerland aan de Wezer (*r*). Dus werden deeze Landen, of een goed gedeelte derzelven, om 's Keizers oogmerken te bevorderen, onder 't bewind van uitheemſchen geſteld: tot merkelyk agterdeel der Landzaaten, gelyk ons 't gevolg deezer Historie leeren zal.

Heriold vertrok, nog in 't zelfde jaar, uit deeze Landen, verzeld van den Monnik *Anſcharius*, en eenige andere Geeſtelyken, die 't Evangelie, onder de Deenen, wederom zouden voortplanten (*s*). Keizer Lodewyk hadt hem eene aanzienlyke Krygsmagt bygezet, met welke, hy, in zyn Vaderland aangeland, terſtond van de Deenſche Vorſten, tot

Heriold verkrygt deel aan 't Deenſche Ryk; doch verlieſt het wederom.

(*m*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 850.
(*n*) Annal. Fuldenſ. Lambecian. *ad annum* 882.
(*o*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 850.
(*p*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 837.
(*q*) Aſtronomi Vita Ludov. Pii *ad annum* 826. Opus Thegani de Geſt. Ludov. Pii *Cap.* XXXIII. Annal. Bertinian. *ad annum* 826.
(*r*) Zie IV. *Boek*, *bl.* 440.
(*s*) Vita Anscharii. *Cap.* III.

tot Deelgenoot in 't Rykbewind, aangenomen werdt. De rust duurde egter niet lang onder de Deenen. En 't zy dat Heriolds yver om 't Geloof voort te planten zyne Ryksgenooten verbitterde; 't zy dat zy zyne naauwe verbindtenis met den Keizer, als nadeelig voor den welstand huns Ryks, aanmerkten; 't zy 'er ook eenige andere reden tot nieuwe onlust geweest zy; de Broeders besloten, Heriold wederom van den Troon te stooten. Om hun
827. oogmerk te beter te bedekken, liet *Horik*, een der Broederen, op den Landdag te Nieuwmegen, den Keizer, weeten, dat hy genegen was, een mondgesprek met hem te houden, en de gereezen' geschillen by te leggen. Doch terwyl men Lodewyk met schoone woorden ophieldt, nam men de gelegenheid waar, om Heriold, met zynen aanhang, te overvallen, en op nieuws uit het Ryk te verjaagen (*u*). Hy was toen wederom genoodzaakt, zyne toevlugt tot den Keizer te neemen. Doch alzo hy de hoop nog niet verlooren gaf om nog eens deel aan 't Ryk te bekomen, werdt 'er, in 't volgende jaar, zo hier over, als
828. over eene bestendige Vrede, tusschen den Keizer en de Deensche Vorsten, gehandeld. De Saxische, en waarschynlyk ook de Friesche, Graaven en Markgraaven verscheenen, ten deezen einde, op de Deensche grenzen. De Vrede werdt geslooten; doch door Heriold, uit heerschzugt, onvoorzigtiglyk verbroken. Want hy stak den brand in eenige Deensche Gehugten of Steden, 't welk de Broe-

(*u*) Annal. Bertin. *ad annum* 827.

Broeders bewoog, om, in alleryl, over de Eider te rukken, en de Keizerschen, onverhoeds, te overvallen, en op de vlugt te jaagen. Zy verschoonden, sedert, hun bedryf by den Keizer: en schooven alle schuld op Heriold. En Lodewyk, die de Noormannen ongaarne te vyand hadt, liet zig ligtelyk beweegen, om de zaak by te leggen (v).

Heriold schynt zig, sedert, geduurende den overigen tyd zyns leevens, hier te Lande, opgehouden te hebben. Hy was, eenige jaaren agter een, zeer gezien by Keizer Lodewyk en by de Landzaaten: tot dat hy zig van ontrouw verdagt maakte, 't welk oorzaak van zynen dood was (w); gelyk wy, in 't gevolg, zien zullen.

IX. Duurstede door de Deenen overvallen en verbrand.

't Is niet onwaarschynlyk, dat Heriold, ten minsten nu en dan, zyn verblyf te Duurstede gehouden heeft; 't welk hem, gelyk wy boven aantekenden, door den Keizer, ter Leen opgedraagen was. Doch wat hier van zy; Duurstede heeft, als een Leen van Heriold, in vervolg van tyd, meenigen inval der Noormannen moeten bezuuren. 't Was de geduurige gewoonte der oude Noordsche Volken de Verbonden, zo dra zy 'er voordeel in zagen, wederom te verbreeken. De haat tegen Heriold bleef nog te diep geworteld in de herten der Deensche Vorsten, om hem de Landen, over welken hem 't bewind was afgestaan, ongestoord te laaten bezitten. En de onnozele Ingezetenen deezer

(v) Eginhard. Annales *ad annum* 828. Annales Bertin. *ad annum* 828.
(w) Annal. Fuldens. *ad annum* 852.

zer Landen, die 't ongeluk hadden van door hem geregeerd te worden, moesten de uitwerksels van dien haat gevoelen. Weinige
834. jaaren verliepen 'er maar, of de Deenen rustten eene Vloot uit van dertien Schepen (*x*), met welke zy, in Friesland, omtrent den Ryn, die toen nog by Katwyk in Zee liep, aanlandden. Een gedeelte der omgelegen' Landstreeke werdt deerlyk verwoest. Voorts den Ryn opvaarende door Utrecht, ter wederzyde dier Riviere gelegen (*y*), zetten zy te Duurstede voet aan land. Hier bloeide thans de Koophandel (*z*), waarom de Stad, in oude Kronyken, gemeenlyk, den naam van * *Markt-* of *Handelplaats* draagt. Haast maakten de Deenen zig meester van Duurstede, 't welk, voor een gedeelte, aan koolen gelegd werdt. Ook sneuvelde 'er een gedeelte der Ingezetenen: een ander gedeelte werdt gevangelyk weggevoerd. De Deenen keerden wederom t'huiswaards (*a*); doch, in de twee volgende jaaren, ondernamen zy diergelyke togten; een gedeelte van Friesland en Duurstede ten tweeden en ten derden maale verwoestende (*b*). Of Heriold zig, ten deezen tyde, elders bevonden hebbe, dan of hy buiten staat geweest zy, om Duurstede te beschermen, wordt niet aangetekend.

* *Emporium.*

836. *Horik*, een der Deensche Vorsten, voorgee-

(*x*) Chron. de Gest. Normann. *ad annum* 833. *apud* DU CHESNE *Tom.* II. *p.* 524.
(*y*) HEDA Hist. Ultr. *Cap.* I. *p.* 1. L. HORTENS. Rer. Ultr. *Libr.* I. *p.* 1, 2.
(*z*) Vita ANSCHAR. *Cap.* XI. §. 42.
(*a*) Annal. Bertin. *ad annum* 834.
(*b*) Annal. Bertin. *ad annos* 835, 836.

geevende, dat deeze Vyandlykheden tegen zynen wil geschied waren, zondt Gezanten op den Landdag te Worms, om hiervan den Keizer verzekering te geeven. Te gelyk klaagde hy, dat men, eenigen tyd geleeden, zekere zyne Afgevaardigden, omtrent Keulen, moorddaadiglyk omgebragt hadt; over welk wanbedryf de Keizer, na gedaan onderzoek, strenge straf deedt oefenen. Den Deenschen Gezanten werdt ook, kort hier na, te Aken, op hun verzoek, een staat overgeleverd van de voornaamsten der geenen, die, eenige jaaren herwaards, geweldige invallen in deeze Landen gedaan hadden, welken Horik deedt vangen, en ter dood brengen (c).

Dus scheen de vrede wederom bevestigd. Keizer Lodewyk steunde 'er egter zo vast niet op, of hy deedt, in de Lente des volgenden jaars, de Zeekusten van Friesland van behoorlyke bezetting voorzien, en, hier en daar, de vereischte orde stellen. Ook was zyne zorg niet ongegrond. 't Leedt niet lang, of de Deenen deeden de gewoonlyke invallen in deeze Landen. Het voornaamste der Zeeuwsche Eilanden droeg toen al, gelyk nog tegenwoordig, den naam van WALCHEREN. Voor de versterking en beveiling van dit Eiland, hadt men verzuimd de behoorlyke zorg te draagen. De Normannen, hier van verstendigd, wenden den steven derwaards, vallen in 't Eiland, en vervullen 't alomme met roof en moord. X. Walcheren, Duurstede en andere Plaatsen, door de Noormannen, overvallen. 837.

EGGARD, Graaf van Walcheren, en Hemming, Eggard en Hem-

(c) Annal. Bertin. *ad annum* 836.

ming komen om. ming, Zoon van Halpdam en Broeder van Heriold, die ook eenig gebied in het Eiland schynt gehad te hebben, sneuvelden beide, door de Deensche wapenen, op den zeventienden van Zomermaand des jaars agthonderdzevenendertig (*d*). De Deenen hielden zig eenigen tyd op in Walcheren, en vorderden den Landzaaten eene zwaare schatting af (*e*). Ook voeren zy de Schelde op naar Antwerpen, welke Stad insgelyks geplonderd, en in brand gesteken werdt. Het zelfde lot trof *Witlam*, eene Koopstad of Marktplaats aan den mond der Maaze (*f*), waarschynlyk naby Goeree gelegen; doch al voor veele eeuwen, door de Zee, ingezwolgen. Toen toogen zy, met gelyke woede, naar Duurstede, welks Ingezetenen, insgelyks, tot het betaalen van schatting, gedrongen werden. Keizer Lodewyk kreeg van dit alles zo dra geene tyding, of hy spoedde zig naar Nieuwmegen, 't welk de Schryver, uit wien wy dit verhaal ontleenen, eene Vesting noemt, naby Duurstede gelegen. Op het gerugt van zyne aankomst, verstooven de Deenen. De Keizer vergenoegde zig, met de Graaven, wien hy de bescherming der Zeekusten toevertrouwd hadt, voor zig te doen komen; en vernam, dat het wel gelukken van den aanslag der Deenen ten deele aan de onmogelykheid om hun behoorlyken wederstand te konnen bieden; maar ten deele ook aan de ontrouwe en ongehoorzaamheid van

Witlam aan de Maaze verwoest.

(*d*) Annal. Fuldens. *ad annum* 837.
(*e*) Annal. Bert. *ad annum* 837.
(*f*) Annal. Bert. *ad annum* 836. J. IPERII Chron. S. Bertini. *Cap.* XII. *Part.* 3.

van eenige Graaven te wyten was (g). Sedert werden 'er andere Graaven, tot verdediging der grenzen, aangesteld. Ook werden 'er, in verscheiden' Havens, bevelen gegeven, om, in allervyl, eene Vloot in zee te brengen (h).

De Deenen, naar den Zeekant te rug trekkende, om met hunne Vloot t'huiswaards te keeren, schynen, eer zy deeze Landen verlieten, de baldaadigheden, in Kennemerland en Rynland, gepleegd te hebben, van welken onze laatere Kronykschryvers gewag maaken. Te Egmond zouden zy de Kerk of Kapel, ter gedagtenis van den H. Adelbert gestigt, omverre gehaald hebben. Een Priester te Noordwyk, *Jeroen* genoemd, en vermaard wegens zyn heilig Leeven, werdt, zegt men, door de Noormannen aangegreepen, deerlyk gepynigd en eindelyk onthalsd (i). Niet ver van hier, werden zy aangetast, door eenige Friesche benden, onder 't geleide der Graaven Gerolf en Tibbold. Omtrent Rynsburg, viel een hevig gevegt voor, in 't welk beide de Graaven sneuvelden (k). Sommigen voegen 'er by, dat de twee Graaven zig, in een Slot te Voorburg, verschanst hadden, 't welk, na hun omkomen, door de Deenen, ten gronde toe, zou zyn geslegt geworden (l). Met deezen stank, schynen de Deenen deeze Landen geruimd te hebben.

XI. Geweldenaaryen der Noortmannen te Egmond en te Noordwyk.

Doch hunne Schepen deeden den handel- 838.

dry-

(g) Annal. Bertin. *ad annum* 837.
(h) Annal. Bertin. *ad annum* 837.
(i) Joann. a Leydis *Libr.* V. *Cap.* 33, 34.
(k) Kl. Kolyn *bl.* 256.
(l) Joann. a Leydis *Libr.* V. *Cap.* 34.

dryvenden Ingezetenen deezer Landen nog merkelyke afbreuk. Ook was men, in de Lente des volgenden jaars, wederom voor eene landing bedugt. De Zeekusten werden alomme zorgvuldiglyk bewaakt. Doch eerlang kreeg men tyding, dat de Deensche Vloot, door eenen geweldigen storm beloopen zynde, zo veel geleeden hadt, dat 'er naauwlyks eenige weinige Schepen behouden gebleeven waren (*m*). Koning Horik, zig door deeze schade gedrukt vindende, en den toorn des Keizers dugtende, liet hem, kort hierna, te Attigni weeten, dat hy eenigen der voornaamste zeeschuimeren hadt doen vangen en van kant helpen. Te gelyk verzogt hy, dat hem nu ook de Friezen en Abodriten, die te vooren, in zyn Ryk, eenige verwoestingen hadden aangeregt, mogten overgeleverd worden. Doch de Keizer hadt de Deensche streeken reeds leeren kennen. Horiks verzoek werdt, met verontwaardiging, van de hand geweezen (*n*).

XII. Ryksverdeeling tusschen twee Zoonen des Keizers Lotharius en Karel. 839.

Keizer Lodewyk, tegen den dertigsten van Bloeimaand des jaars agthonderdnegenendertig, eenen Landdag te Worms beschreeven hebbende, deedt aldaar eene nieuwe verdeeling zyns Ryks, onder twee zyner Zoonen, Lotharius en Karel. Karel den jongsten was reeds te vooren deel in 't Ryk (*o*), en naar sommiger verhaal (*p*), nog onlangs, ook gantsch Friesland toegelegd. Doch nu was Pipyn, 's Keizers tweede Zoon, overleeden.

Lo-

(*m*) Annal. Bertin. *ad annum* 838.
(*n*) Annal. Bertin. *ad annum* 838.
(*o*) THEGANUS *Cap.* XXXV.
(*p*) NITHARDI Hist. *Libr.* I. *ad annum* 838.

Lodewyk de derde van 's Keizers Zoonen was reeds Koning van Beyeren. Men besloot dan, het overig deel des Ryks, waar onder Aquitanie, alwaar Pipyn geregeerd hadt, begreepen was, onder Lotharius en Karel te verdeelen. De Maas werdt tot eene grensscheiding gesteld van haaren oorsprong af tot aan de Zee toe: en al wat beoosten of ter regter zyde van die Rivier, en van eene lyn, getrokken van den oorsprong der zelve, tot aan de Rhône, gelegen was, werdt aan Lotharius; al wat bewesten of ter linkerzyde lag aan Karel toegelegd (*q*): waar uit af te neemen is, dat ver het grootste gedeelte deezer Landen onder het Ryks aandeel van Lotharius begreepen was: en te gelyk, dat de Zeeuwsche Eilanden en een klein gedeelte van het tegenwoordig Holland, 't welk ter linkerzyde van de Maaze legt, onder het Ryks aandeel van Karel, behoorden. Ook worden, in egte Gedenkschriften deezer Ryksverdeelinge, het Hertogdom van FRIESLAND, tot aan de Maaze toe, het Graafschap HAMELAND, 't welk een gedeelte van de Veluwe of van het Stigt omtrent den Eemstroom besloeg, het Graafschap der BATAVIEREN of der BETUWE, en het Graafschap TEISTERBANT met DUURSTEDE, met malkanderen ver het grootste gedeelte der Vereenigde Nederlanden uitmaakende, uitdrukkelyk, onder het Ryks aandeel van Lotharius, opgeteld, en van dat van Karel, gezeid, dat het zig, van de andere zyde, ook

(*q*) NITHARDI Hist. *Libr.* I. *ad annum* 839. Astronomi Vita Ludovici Pii *ad annum* 838. MELIS STOKE Inl. *bl.* 7.

ook langs de Maaze, tot aan de Zee toe, uitstrekte (*r*).

Deensche Zeeschuimers vallen in Friesland of Walcheren.

Een gedeelte van Friesland, sommige oude Kronyken zeggen Walcheren (*s*), werdt, dit jaar, wederom van de Deensche zeeschuimers ontrust. En Horik zondt, volgens zyne gewoonte, wederom eenige Gezanten, onder welken zyn eigen Neef was, aan den Keizer af. Zy waren rykelyk van geschenken voorzien, gaven goede woorden; doch klaagden over de Friezen; 't welk toen zo veel ingang vondt, dat de Keizer eenige Hertogen benoemde, om de zaak te onderzoeken, en den Deenen goed regt te doen (*t*).

XIII. Watervloed hier te Lande, die, meent men, een der Rynmonden by Katwyk heeft doen verstoppen.

Voor 't einde deezes jaars, op den zesentwintigsten van Wintermaand, ontstondt, hier te Lande, zo hevig een storm en geweldige Zeevloed, dat byna gantsch Friesland overstroomd werdt. Het water stondt zo hoog, dat het de toppen der Duinen, die toen hier dien zelfden naam reeds hadden, omtrent evenaarde. Veele menschen en beesten verdronken. Ook werdt, na eene naauwkeurige opneeming, bevonden, dat 'er tweeduizendvierhonderdzevenendertig Huizen om verre gespoeld waren (*u*). 't Gemeen gevoelen is, dat de mond des Ryns, die, tot deezen tyd toe, ter plaatse daar nu Katwyk is, in Zee geloopen hadt, by deeze gelegenheid, door het ingewoelde zand, verstopt geworden

(*r*) Annal. Bertinian. *ad annum* 839.
(*s*) Breve Chron. Tornac. S. Martini *ad annum* 839. *apud* E. MARTENE & U. DURAND Thesaur. Anecdot. *Tom.* III. *Col.* 1454.
(*t*) Annal. Bertinian. *ad annum* 839.
(*u*) Annal. Bertinian. *ad annum* 839.

worden is (v). Waarschynlyker komt het ons egter voor, dat de verstopping van den Rynmond by Katwyk, niet op éénen tyd, maar allengskens geschied zy.

De dood van Keizer Lodewyk, die, op den twintigsten van Zomermaand des volgenden jaars, voorviel (w), veroorzaakte veel twist onder zyne Zoonen, over de Ryksverdeeling. Lotharius, de oudste, poogde zig van alles meester te maaken, en viel, nu *Lodewyk*, dan Karel, met de wapenen, op 't lyf (x). De Deensche Zeeschuimers bedienden zig van deeze verwarringen, stevenden naar de kusten van Frankryk, langs welken, toen zorgelooze wagt gehouden werdt (y), voeren de Seine op, en verdelgden Rouan, en veelen der omgelegen' Kloosters en andere Wooningen. Dit gedeelte van Frankryk behoorde onder het Ryks aandeel van Karel, naderhand den *Kaalen* bygenoemd. Lotharius, die zynen aanhang tegen dien van zyne Broederen poogde te versterken, hadt Heriold in zyne belangen overgehaald; en deeze de Deenen aangezet, om deezen inval in Karels Landen te doen. Ten loon van deezen dienst, schonk Lotharius hem eene Landstreek, volgens sommige oude Schryvers, niet verre van Rouan gelegen, en *Gaula Crusalia* genoemd (z). Doch anderen melden, dat Heriold, ten deezen tyde, het Eiland Walcheren en eenige 840.

(v) Joann. a Leydis *Libr.* V. *Cap.* 30.
(w) Annal. Fuldens. *ad annum* 840.
(x) Annal. Bertinian. *ad annum* 840.
(y) Chron. S. Benigni Divionensis *apud* d'Achery, *Tom.* II. *p.* 375.
(z) Annal. Bertinian. *ad annum* 841.

ne nabuurige Plaatsen, van Lotharius, ten leen gekreegen heeft (*a*). Ondertusschen geschiedde de vervreemding deezer Landen niet zonder merkelyken tegenzin der Landzaaten, die zig ongaarne van de Uitheemschen beheerschen lieten (*b*). De Noormannen pleegden, van dien tyd af, onder 't beleid van Heriold, gedurige vyandlykheden, in de Landen, die Karel waren toegeweezen (*c*). Om de Saxers, insgelyks, aan zyne belangen te verbinden, gaf Lotharius hun, ten deezen tyde, volkomen' Vryheid van Godsdienst, waar op veelen, wederom, tot de oude bygeloovigheid, vervielen (*d*).

XIV. Nieuwe Ryksverdeelingen, tusschen Lotharius, Lodewyk en Karel. 843.

Lotharius, in twee veldslagen tegen zyne Broeders, in de jaaren agthonderdtweeenveertig en agthonderddrieenveertig voorgevallen; de volkomen' nederlaag gekreegen hebbende, en nevens de voornaamsten zyner aanhangeren, onder welken ook Heriold was, op de vlugt gedreeven zynde; werdt zyn Ryks aandeel als verlaaten aangemerkt, en onder zyne twee Broeders verdeeld (*e*). In deeze verdeeling, werdt gantsch Friesland aan LODEWYK toegelegd (*f*). Doch zy hieldt niet lang stand. Lotharius, zig buiten staat vindende, om zynen Broederen langer 't hoofd te bieden, begon voorslagen van bevrediging te

(*a*) Annal. MSS. Hospit. S. Nicolai prope Cusam *in Comment. ad* Vitam S. ANSCHARII §. IX. Act. S. S. Mens. *Febr. Tom.* I. *p.* 399.

(*b*) Annal. Bertinian. *ad annum* 841.

(*c*) Annal. Bertinian. *ad annum* 841.

(*d*) NITHARDI Hist. *Libr.* IV. *ad annum* 843. Annal. Bertinian. *ad annum* 842.

(*e*) NITHARDI Hist. *Libr.* IV. *ad annum* 843.

(*f*) NITHARDI Hist. *Libr.* IV. *ad annum* 843.

te doen. Men maakte eene nieuwe Ryks-verdeeling, volgens welke, Lotharius Italie en de waardigheid van Keizer, Karel Aquitanie en Lodewyk Beyeren behieldt, en het overige Ryk in drie deelen verdeeld werdt (*g*). Lodewyk kreeg hier van alle de Landen, die ter regter zyde des Rynstrooms (3) gelegen waren, en derhalven ook een goed gedeelte van Friesland, 't welk hy zig te vooren reeds geheel toegelegd hadt. Ter linkerzyde des Ryns, werden hem, daarenboven, toegedeeld, de Steden en Landen van Ments, Worms en Spiers. Lotharius viel het Land tusschen den Ryn en de Schelde tot aan de zee toe ten deel, en derhalven alle de Zeeuwsche Eilanden, benevens een gedeelte van het tegenwoordig Holland, Utrecht en een gedeelte van Gelderland. Voorts het

(*g*) Nithardi Hist. *Libr.* IV. *ad annum* 843.

(3) Sommigen verstaan hier, door den *Ryn*, het *Vlie*, by Ptolomæus (*Lib.* II. *Cap.* 9) en by Plinius (*Lib.* IV. *Cap.* 15) onder de Rynmonden geteld; doch nergens myns weetens, met den naam van *Ryn*, benoemd. Men gaf deezen naam, genoegzaam altoos, alleen aan den arm des Ryns, die by Katwyk uitliep. Eenigen willen, 't is waar, uit de Ryksverdeeling van 't jaar 870, alwaar in 't Ryk van Lotharius drie deelen van Friesland geplaatst worden, bewyzen, dat dit Ryk zig tot aan 't Vlie heeft uitgestrekt, alzo men oordeelt, dat deeze drie deelen van Friesland niet ter linkerzyde van den Ryn, die by Katwyk uitliep, konnen worden aangeweezen. Conringius *de Finib. Imper. Germ.* Libr. I. Cap. III. p. 20. Doch wy zullen, op dat jaar, het tegendeel doen zien. Hier moet men, myns oordeels, het aandeel van Lodewyk ter regter-, en het aandeel van Lotharius ter linkerzyde van den Ryn, die by Katwyk uitliep, bepaalen.

het Kamerykſche, Henegouwen, en verſcheiden' andere Landſtreeken, omtrent de Maaze gelegen: met al het Land, van den oorſprong der Maaze af, tot daar de Saone in de Rhône valt, en wyders langs de laatſtgemelde Rivier, tot aan zee toe. Al het overige, tot aan Spanje toe, werdt Karel aanbedeeld (*h*). Het Ryks aandeel van Lotharius is, ſedert, LOTHARINGEN (*i*), dat van Lodewyk OOSTFRANKRYK, en nog laater DUITSCHLAND, en dat van Karel WESTFRANKRYK of blootelyk FRANKRYK genoemd (*k*). Doch het eerſte deel is, in laater tyd, voor een gedeelte, in de twee laatſte deelen ingeſmolten.

XV. De Noormannen overmeeſteren byna gantſch Friesland.

Na deeze Ryksverdeeling, deeden de Broeders elkanderen herhaalde beloften van onkreukbaare Vriendſchap (*l*). De Noormannen lieten egter nog al niet na, 't zy uit eigen' beweeging, 't zy door heimelyk aandryven van Lotharius, de Landen, onder 't gebied der twee andere Broederen gelegen, door geduurige invallen, te ontruſten. In 't jaar agt-
844. honderdvierenveertig, voerenze de Garonne op, en plonderden Toulouſe (*m*). In 't volgend jaar, kwamen zy, langs de Seine, tot
845. aan Parys, noodzaakende de Landzaaten, en Koning Karel zelven, hun eene aanzienlyke ſomme gelds op te brengen (*n*). Ook zondt Horik eene Vloot van zeshonderd ſchepen naar de Elve, die eenen inval in Duitſchland dee-

(*h*) Annal. Bertinian. *ad annum* 843.
(*i*) REGINO *ad annum* 842.
(*k*) SIGIBERT. GEMBLACENS. Chron. *ad annum* 844.
(*l*) Annal. Bertinian. *ad annos* 843. & 844.
(*m*) Annal. Bertinian. *ad annum* 844.
(*n*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 845.

deeden; doch van de Saxers te rug gejaagd werden (*o*). Ten zelfden tyde, vielen de Noormannen in Friesland, alwaar zy eerst geslaagen werden; doch naderhand, in twee gevegten, overwinnaars bleeven, en een groot getal van Friezen deeden sneuvelen (*p*). Sedert maakten zy zig meester van byna gantsch Friesland, den Ingezetenen alomme zwaare schattingen afpersende (*q*).

De drie Broeders, Lotharius, Lodewyk en Karel, in Sprokkelmaand des jaars agthonderdzevenenveertig, te *Marsna* of Meersen, by Maastricht, eene Byeenkomst gehouden hebbende, beslooten, volgens de oorspronglyke Gedenkschriften, hier van nog voor handen (*r*), een gezantschap aan Koning Horik te zenden, om hem te beweegen, tot het staaken der vyandlykheden, of hem, in geval van weigering, den oorlog aan te zeggen. Doch 't baatte weinig. De Landen van Lodewyk en Karel, en van Lotharius zelven, werden, wel haast, wederom van de Deenen overvallen. Eenigen vielen in Aquitanie, alwaar Karel heerschte: doch anderen, veelligt uit ongenoegen tegen den Keizer, om dat hy zyne gezanten, by die van zyne Broederen, gevoegd hadt, maakten zig meester van Duurstede, en sloegen zig in de Betuwe neder (*s*).

Ook Duurstede en de Betuwe. 847.

De overmeestering van Duurstede door de Deenen, die nu zo menigmaal, geduurende He-

XVI. Heriold van ontrouw

(*o*) Annal. Bertinian. *ad annum* 845.
(*p*) Annal. Fuldens. *ad annum* 845.
(*q*) Annal. Bertin. *ad annum* 846.
(*r*) Capitul. Reg. Francor. *Edit. Baluzii. Tom.* II, *Col.* 42.
(*s*) Annal. Bertin. *ad annum* 847.

Verdagt en gedood.

Heriolds bewind over deeze Stad, gebeurd was, maakte eindelyk zyne trouw by de Keizerschen verdagt. Men hieldt het daar voor, dat hy zelf zynen Landsgenooten gelegenheid gaf, om hier te Lande invallen te doen, en dat hy zyn deel hadt van de voordeelen, die zy 'er uit trokken. 't Zy dit vermoeden grond hadt of niet, de Graaven, wien de zorg over de grenzen van 't Ryk van Lotharius aanbevolen was, overvielen Heriold, en beroofden hem van 't leeven (*t*).

Zyn Broeder Roruk, die, nevens of onder hem, eenig bewind binnen Duurstede schynt gehad te hebben, werdt, by den Keizer, beschuldigd, dat hy deel in 't zelfde verraad gehad hadt. En hoewel 't gemeen gerugt hem hier van vrysprak, werdt hy egter, op 's Keizers bevel, aangetast en in hegtenis gesteld. Doch heimelyk ontvlooden, begaf hy zig onder de bescherming van Koning Lodewyk, die hem, in Saxen, op de Deensche grenzen, woonen liet. Na verloop van eenigen tyd, verzamelde hy hier eene Vloot schepen, die hy met zyne Landsluiden bemande, van zins om Keizer Lotharius alle mogelyke afbreuk te doen. Ook gelukte 't hem, den Ingezetenen van 't Ryk van Lotharius, die langs de kusten der Noordzee woonden, merkelyke nadeelen toe te brengen (*u*). Sedert, voer hy den Ryn op, naar Duurstede, overmeesterde de Stad, en versterkte zig zo wel binnen dezelve, dat Lotharius, geenen kans ziende om den Noorman

Roruk bemagtigt Duurstede.

(*t*) Annal. Fuldens. *ad annum* 852.
(*u*) Fragment. Chron. Fontanell. *ad annum* 850.

man te verdryven, zig genoodzaakt vondt, een verdrag met hem te maaken (*v*); by welk hy hem Duurſtede en eenige andere Graafſchappen, vermoedelyk in Gelderland of in het zuidelyk gedeelte van het tegenwoordig Holland gelegen, afſtondt (*w*): met beding egter, dat hy behoorlyk opzigt hebben zou, op de invordering der ſchattingen en andere inkomſten, tot de Keizerlyke Schatkiſt behoorende, en de Landen, die onder zyn bewind geſteld werden, tegen de invallen der Deenen, beſchermen (*x*). De oude Schryvers hebben niet naauwkeurig aangetekend, wanneer alle deeze dingen gebeurd zyn. Doch 't is waarſchynlyk, dat menze, niet lang voor en in 't jaar agthonderdenvyftig, plaatſen moet. 850.

't Verdient hier onze opmerking, dat men, in zekere Kronyk der Biſſchoppen van Minden, aangetekend vindt, dat het Graafſchap van Holland, in den jaare agthonderdagtenveertig, een begin genomen heeft (*y*). 't Is niet onwaarſchynlyk, dat eene oude overlevering van de Giften aan Roruk, omtrent deezen tyd, gedaan, gelegenheid tot deeze aantekening gegeven heeft. Ook wordt, door dezelve, beveſtigd, dat Roruk bewind gehad heeft, over een gedeelte van 't Land, welk men, ſedert, *Holland* genoemd heeft.

De

(*v*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 850.
(*w*) Annal. Bertinian. *ad annum* 850.
(*x*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 850.
(*y*) Chronicon Epiſcopor. Mindenſ. *Cap.* IV. *int.* Rerum Germ. Script. J. Pistorii, *Tom.* III. *p.* 808.

XVII. Invallen derNoormannen. De Zeeschuimeryen der Deenen gingen, verscheiden' jaaren agtereen, wederom zo sterk in zwang, als immer te vooren. In 't jaar

851. agthonderdeenenvyftig, liepen zy Friesland en de Betuwe af, toogen vervolgens naar Gend, alwaar zy den brand staken in het Klooster van S. Bavo. Daarna, te lande doorgedrongen tot aan Rouan en Beauvais, welke laatste Stad ook aan koolen gelegd werdt, werden zy, in 't wederkeeren, onderschept, en ten deele

852. verslaagen (z). In 't volgend jaar, kwamen zy, met tweehonderdtwee-envyftig Schepen, in Friesland, om schatting te vorderen. De Vloot stondt onder 't bevel van *Sidrok* en *Godefrid* (a), welke laatste een Zoon van Heriold was; die, waarschynlyk om wraak te neemen over 't ombrengen zyns Vaders, Lotharius party verlaaten hadt, en naar zyn Vaderland geweeken was. De Deenen, Friesland naar hun genoegen gebrandschat hebbende, voeren de Schelde op, terwyl Lotharius en Karel de beide oevers der Riviere, met een magtig Leger, tot het einde des jaars, bezet hielden. Ondertusschen werdt 'er van weerskanten niets uitgerigt. Karel was niet te beweegen, om de Deenen aan te tasten. Zelfs sloot hy een Verdrag met Godefrid, en, na 't scheiden der twee Legers, werdt den Deenen een ruim veld gelaa-

853. ten, om, tot in Lentemaand des volgenden jaars, het Ryk van Lotharius alomme te ontrusten (b). Karels Landen bleeven ondertusschen niet ver-

(z) Annal. Bertinian. *ad annum* 851.
(a) Fragment. Chron. Fontanell. *ad annum* 852.
(b) Annal. Bertinian. *ad annos* 852 & 853.

verschoond. Verscheiden' hoopen van Deensche plonderaars deeden geduurige invallen in dezelven (*c*).

Horik, Koning der Deenen, sedert, met zyns Broeders zoon, *Gudurn*, overhoop geraakt zynde, ontstonden, uit deeze tweedragt, zulke zwaare inwendige beroerten in 't Deensche Ryk (*d*), dat Roruk en Godefrid, die zig nog hier te Lande ophielden, hoop kreegen, om aan 't bezit van 't Ryk te geraaken. Zy keerden dan naar hun Vaderland, en Lotharius, die blyde was, dat hy zig van hun ontslaagen zag, gaf het bewind over gantsch Friesland, zo ver het, door de Noormannen, bestierd geweest was, aan zynen tweeden Zoon, *Lotharius* (*e*); die dus, nog by 't leeven zyns Vaders, gebied over een groot gedeelte deezer Landen verkreeg. 854. 's Keizers Zoon Lotharius bekomt Friesland. 855.

Keizer Lotharius overleedt nog op den agtentwintigsten van Herfstmaand des zelfden jaars (*f*), drie Zoonen nalaatende: van welken *Lodewyk*, de oudste, Italie en de waardigheid van Keizer verkreeg. *Karel*, de jongste, bekwam het oud Koningryk van Bourgondie, over den Berg Jura gelegen, zynde een gedeelte van Zwitserland en het Land van Geneve, en LOTHARIUS, de middelste, geraakte in 't bezit van het noordelykst gedeelte van 's Vaders Ryk: welk sedert, in 't gemeen, LOTHARINGEN genoemd werdt. Hieronder was zo veel van de tegenwoordige Nederlanden XVIII. Ryksverdeeling na de dood van Keizer Lotharius.

(*c*) Annal. Bertinian. *ad annos* 853 & 854.
(*d*) Annal. Fuldens. *ad annum* 854.
(*e*) Annal. Bertinian *ad annum* 855.
(*f*) Annal. Bertinian. *ad annum* 855.

den begreepen, als beweſten den Ryn gelegen is.

Roruk bekomt een goed gedeelte van Friesland.

Roruk en Godefrid, hun oogmerk niet hebbende konnen bereiken, keerden, voor 't einde des jaars agthonderdvyfenvyftig, met hunne byeen gebragte magt wederom herwaards. Zy ſloegen zig op nieuws te Duurſtede neder; en Lotharius de II. zag zig genoodzaakt, om hun een goed gedeelte van Friesland af te ſtaan (*g*).

De Deenen bemagtigen Duurſtede, de Betuwe en Utrecht.

857.

Eenige nieuwe veranderingen in 't Deenſche Ryk, alwaar nu *Horik de II*, een jong Vorſt, den Troon beklommen hadt, gaven Roruk eerlang aanleiding, tot het ſmeeden van eenen aanſlag, om, in zyn Vaderland, deel aan de Regeering te bekomen. Hy ruſtte hier, met verlof van zynen Heere, Koning Lotharius den II, eene Vloot uit, met welke hy, naar de Deenſche grenzen, zeilde. Zyne aankomſt bragt zo veel te wege, dat de jonge Horik hem het Land tusſchen de Eider en de Ooſtzee gelegen afſtondt (*h*). Doch eer dit Verdrag nog getroffen was, zo 't ſchynt, waren de Deenen wederom herwaards gekomen, en hadden zig van Duurſtede, de Betuwe en eenige omgelegen' Plaatſen meeſter gemaakt (*i*). Onze laatere Kronyken voegen 'er by, dat zy, onder anderen, ook Utrecht bemagtigd hebben (*k*), na dat zy de Stad eerſt, en toen 't Slot, eenen tyd lang, belegerd gehouden hadden. HUNGERUS,

(*g*) Annal. Bertinian. *ad annum* 855.
(*h*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 857.
(*i*) Annal. Bertinian. *ad annum* 857.
(*k*) KL. KOLYN *bl.* 254.

rus, die thans Bisschop van Utrecht was, ontvloodt, ter naauwer nood, de handen der *Deenen*, en keerde zig tot Koning Lotharius, die hem en zynen Kanonniken, in 't volgend jaar, het Klooster *Odilenberg*, by Roermonde, tot hun verblyf afstondt (*l*). De Giftbrief hier van is nog voor handen, en in denzelven wordt uitdrukkelyk getuigd: „dat de S. Maar„tens Kerk van Utrecht, omtrent deezen tyd, „door de Barbaaren, byna geheel verwoest „was; en dat de Kanonniken ten deele ge„dood, ten deele alomme verstrooid waren „(*m*)". Bisschop Hungerus woonde, in 't jaar agthonderdtwee-enzestig, eene Kerkvergadering te Aken by, in welke hy, nevens anderen, hielp stemmen, tot de Egtscheiding van Lotharius (*n*), die zyne Gemaalin *Thietberg* verstiet, om zyne byzit, *Valdrade*, te trouwen. 858.

De Deenen hielden, ondertusschen, aan met hunne verwoestingen; jaar op jaar, dezelfde Landen afloopende. In 't jaar agthonderd-negenenvyftig, vielen zy in de Landen omtrent de Schelde, waarschynlyk Zeeland (4). Ook werdt toen de Betuwe wederom plat gebrand 859.

(*l*) Beka *p.* 28.
(*m*) *Apud* Hedam *p.* 57.
(*n*) Labbe Concil. *Tom.* VIII. *p.* 736. *ap.* Fleury Hist. Eccl. *Tom.* XI. *p.* 52.

(4)* *Ultra Scaldim*, *over de Schelde*, zegt de Schryver, dien wy hier volgen. Hy heeft, naar sommiger gedagten, te S. Omer, in Artois gewoond. Eene plaats van Hincmarus, Bisschop van Reims, (*Opusc.* XXIV. *Tom.* II. p. 290.) geeft egter reden om te vermoeden, dat hy Prudentius, Bisschop van Troyes in Champagne, geweest is. Doch ten opzigte beide van Troyes en van S. Omer, legt Zeeland over de Schelde.

brand (o). Roruk schynt zig, ten deezen tyde, in zyn nieuw gebied aan de Eider, opgehouden te hebben, en buiten staat geweest te zyn, om zyne Graafschappen, hier te Lande, te beschermen. Sommigen houden hem verdagt, dat hy zelf zyne Landsluiden herwaards gelokt zou hebben. Doch voor dit vermoeden schynt te minder grond, om dat hem, gelyk wy boven (p) zagen, reeds in voorige tyden, deeze kladde, naar veeler gevoelen ten onregte, aangewreeven werdt.

XIX. Friesche Koopluiden binnen Duurstede, door de Deenen, overvallen en gedood. 863.

Eenige jaaren laater, kwamen de Deenen, in Louwmaand, wederom herwaards. Zy voeren den Ryn op, en hadden 't op Keulen gemunt. Vooraf egter moest Duurstede weder om eene plondering ondergaan. De Friesche Koopluiden, die hier omtrent handelden, hadden zig, de aankomst der Deenen verneemende, in grooten getale, binnen Duurstede begeven, waanende aldaar veiliger te zullen zyn. Doch zy vonden zig bedroogen. Duurstede werdt haast overmeesterd. Een groot getal van Koopluiden sneuvelde. Ook werden 'er veele Ingezetenen gevangen genomen. De Plonderaars voeren, daarna, den Ryn hooger op, en vestigden zig op een Eilandje, by Nuis. Lotharius hieldt hen hier van de eene, en de Saxers of Friezen van de andere zyde des Rynstrooms op, tot het einde van Lentemaand. Toen kwam Roruk tusschen beide, en bewoog zyne Landsluiden, om, zonder eenige verdere vyandlykheden te pleegen, dee-

(o) Annal. Bertinian. *ad annum* 859.
(p) Bl. 64.

deeze Landen te verlaaten (q). Lotharius, 't zy tot vergelding van deezen dienst, 't zy om andere redenen, gaf, sedert, aan den Noorman, *Rudolf*, Zoon van Heriold, en Neeve van Roruk, de ontvangst van eene schatting van vier *Denarien* van ieder hoeve, welke hy over zyn gantsche Ryk, uitgeschreeven hadt. Hy voegde 'er eenige inkomsten by, bestaande in Meel, Vee, Wyn en Appeldrank (r), poogende, door deeze middelen, deezen uitheemschen Landaart, te naauwer, aan zig te verbinden.

XX. Onderzoek of het Graafschap van Holland ten deezen tyde een' aanvang genomen hebbe.

Genoegzaam alle onze laatere Kronyken, en veele andere Schryvers, die hen gevolgd zyn, plaatsen, omtrent deezen tyd, en de meesten in 't jaar agthonderddrieenzestig, het begin van het Graafschap van Holland, in den persoon van Dirk den I., die met hetzelve beschonken zou zyn geweest, op dat hy het, tegen de invallen der Deenen, beschermen zou (5). Doch alzo zy zig, ten bewyze hiervan, eeniglyk beroepen op eenen Giftbrief van Koning Karel, den Kaalen, zo zy meenen; en deeze Giftbrief geen gewag maakt van eene instelling des Graafschaps van Holland; behalve dat ook verscheiden' omstandigheden toonen, dat de Brief tot laater

(q) Annal. Bertinian. *ad annum* 863. Chron. de Northmann. Gest. *ad annum* 864.
(r) Annal. Bertinian. *ad annum* 864.

(5) Zie Wilhelmi Procurat. *Chron. Egmond.* ad annum 863. & 866 [*seu potius* 876.] p. m. 430. Melis Stoke *Rym-Kronyk* in *Dirk I.* bl. 9. Joannis de Beka *Chron.* in *Hungero* p. 28. J. Veldenaar, *Kronyk van Holland* bl. 5, 6. *Magnum Chronicon Belgicum* ad annum 863. en veele anderen.

ter' tyden gebragt, en aan Karel den Eenvoudigen moet toegeschreeven worden; zo agten wy, met veele voornaame Kenners onzer Vaderlandsche Oudheden, dat 'er, ten deezen tyde, niet byzonders gebeurd is, 't welk men de opregting van een Graafschap van Holland zou mogen noemen. De Landstreek, die, in laater' tyd, *Holland* genoemd is, heeft, naar alle waarschynlykheid, in en voor deezen tyd, verscheiden' Graaven gehad. En wanneer wy, ten behoorlyker plaatse, den Giftbrief van Koning Karel overweegen, zullen wy doen zien, om welke reden, de begiftigde Graaf Dirk, in 't gemeen, voor den eersten Graave van Holland, gehouden zy.

XXI. De Noorman Roruk, door de *Conkingi* verjaagd, herstelt zig wederom, in 't bezit zyner Landen. 867.

De Noorman Roruk bleef nog eenige jaaren in 't bezit der Landen, hem door Lotharius den ouden en den jongen in Friesland afgestaan. Doch kort voor of in het jaar agthonderdzevenenzestig, maakte hy zig zo gehaat by de Landzaaten, en byzonderlyk by een gedeelte derzelven, die, volgens 't verhaal eens ouden Latynschen Schryvers, met eenen nieuwen naam, *Conkingi* genoemd werden (6), dat zy hem onverhoeds overvielen, en ten Lande uit jaagden (*s*). Wat reden Roruk gegeven hadt, om hem dus te mishandelen, vindt men, onzes weetens, nergens aangetekend. Uitheemsche Heeren konnen zig, op

(*s*) Annal. Bertinian. *ad annum* 867.

(6) Veiliger agt ik, te erkennen, dat my de wooning deezer *Conkingi* onbekend is, dan, met sommigen, enkelyk uit eene geringe overeenkomst in den naam, te besluiten, dat zy inwooners van het Dorp *Kokenge*, aan de Vegt by Maarsen, geweest zyn.

op zo veelerleie wyze, gehaat maaken by hunne Onderzaaten, dat men vergeefsche moeite doet, met naar ééne van die wyzen te gissen. Dit weet men, dat Roruk, niet lang hierna, met een aanzienlyk Leger van zyne Landsluiden, wederom herwaards gekomen is (*t*), en zig, zo 't schynt, in zyne voorige bezittingen hersteld heeft. Lotharius, vermoedelyk om 't volk genoegen te geeven, gaf wel voor, den Noorman te keer te willen gaan, en beschreef, ten dien einde, eene algemeene Heirvaart (*u*); doch men leest niet, dat hy iets anders uitgeregt heeft, dan dat hy Roruk afkeerig van zig maakte. Doch eer hy hiervan de uitwerksels gevoelde, overleedt hy, in Hooimaand des jaars agthonderdnegenenzestig (*v*).

XXII. Koning Lodewyk geeft het Woud Wasda aan zekeren Hollandschen Graave Dirk. 868.

Wy hebben te vooren aangeweezen, dat Lodewyk, jongste Zoon van Keizer Lodewyk den Vroomen, in de Ryksverdeeling, tusschen hem en zyne twee Broeders, gemaakt, het Land verkreeg, dat, ter regter zyde des Rynstrooms, gelegen was, en onder het zelve, ook een goed gedeelte van Friesland. Uit dit zyn Ryks-aandeel, of uit eenig ander Land, welk hy, buiten dit, mogt bezeten hebben, schonk hy (7), in den jaare agthonderdagten-

(*t*) Annal. Bertinian. *ad annum* 867.
(*u*) Annal. Bertinian. *ad annum* 867.
(*v*) Annal. Fuldens. *ad annum* 869.

(7) Ik volg hier de gemeene uitgaaven van deezen Giftbrief en onze oudste Kronyken, die de Gift op dit jaar plaatsen, en aan Koning Lodewyk toeschryven. De redenen, welken eenige Geleerden bewoogen hebben, om de Gift tot het jaar 968 te verschuiven, en Lotharius den II. voor den Schenker te houden, kan men zien in de *Miscell. Observat.* Tom. VII. P. II. p. 261.

enzestig, aan *zekeren zynen Getrouwen*, GRAAVE DIRK „ een *Foreest* of Woud, *Wasda* „ genoemd, met de Weiden, Akkers, Wa„ ters, Vaarten en al wat 'er meer toe be„ hoorde, om het geheellyk en erfelyk te „ bezitten (*w*)". Onze Kronykschryvers stellen vast, dat deeze Dirk dezelfde geweest is als die, welken zy den eersten Graaf van Holland noemen. Doch mooglyk heeft hen de gelykheid van den naam bedroogen. 't Is egter ten hoogsten waarschynlyk, dat hy een Hollandsche Graaf is geweest; nademaal de Giftbrief, by welken hem Wasda gegeven werdt, zo wel als andere oude stukken, onze eerste Graaven betreffende, in 't Klooster te Egmond, bewaard schynt geweest te zyn (*x*). De gelegenheid van Wasda is geheel onbekend. Sommigen maaken 'er Walcheren van. Doch dit is, te vooren al, by den naam van *Walcheren*, nergens by dien van *Wasda* bekend geweest. Anderen vinden Wasda in 't Land van Waas. Doch hier hadt, gelyk ook in Walcheren, niet Lodewyk, maar Karel de Kaale te gebieden; zo als, uit eenen zyner Giftbrieven, duidelyk blykt (*y*). Hoewel 't, desonaangezien, wel zyn kon, dat Lodewyk eenig Land, in Karels Ryks-aandeel, in eigendom bezat. Eindelyk zyn 'er, die Wasda by Dordrecht plaatsen, alwaar, van oude Schryvers, een *Holt* of Bosch *Mereweda*, 't welk zo veel zou zyn als *Meeren-Wasda*, gesteld

(*w*) *Vide* MIRÆI Codic. Donat. piar. *Cap.* XXIII. *p.* 33. *Tom.* I. Oper. Diplom.

(*x*) MELIS STOKE *in* Dirk I. *bl.* 9, 13.

(*y*) *Apud* MIRÆUM Donat. Belg. *Cap.* IX. *p.* 341. *Tom.* I. Oper. Diplom.

ſteld wordt (z). Dit 's zeker, dat een der volgende Hollandſche Graaven het Boſch Mereweda, als zyn eigen goed, bezeten heeft (a). Het laatſte gevoelen zou dan den meeſten ſchyn hebben, kon men bewyzen, dat Lodewyk, ten deezen tyde, over dit gedeelte Lands, te gebieden gehad hadt. Immers behoorde het onder het Ryks aandeel van Lotharius, die nog niet overleeden was. Doch men zou hier op ook konnen zeggen, dat Lodewyk wel een Wond in eigendom kon bezitten, in een Land, over welk Lotharius het oppergebied hadt: of veelligt heeft hy zig, van een gedeelte van het Ryk van Lotharius, welk hem het naaſt was, by deszelfs leeven, meeſter gemaakt: of 't kan hem ook, door Lotharius, by verdrag, afgeſtaan zyn, gelyk men weet, dat, in den jaare agthonderdenzeſtig, ten opzigte van de Elzas, geſchied was (b). Wy konnen, in deeze duiſterheid, niet anders doen, dan giſſen naar de waarheid. De Giftbrief zelf geeft geen licht, alleenlyk zeggende, dat Wasda, *in het zelfde Graafſchap*, dat is, of *in het Graafſchap van denzelfden Graave Dirk*, of *in een Graafſchap van denzelfden naam*, gelegen was.

XXIII. Verdeeling van 't Ryk van Lotharingen onder de Koningen

De twee Broeders, Karel en Lodewyk, poogden zig beide, na de dood van hunnen Neeve Lotharius, van Lotharingen meeſter te maaken. Immers Karel wendde daar toe al zyn vermogen aan, zoekende zynen aanhang, onder de Lotharingſche Grooten, zo veel

(z) Kl. Kolyn *bl.* 270.
(a) Kl. Kolyn *bl.* 270.
(b) Annal. Bertinian. *ad annum* 860.

gen Karelen Lodewyk. 870. veel hy konde, te vermeerderen. In de Lente des jaars agthonderdenzeventig, hieldt hy te Nieuwmegen een mondgesprek met den Noorman Roruk, die zig voor hem verklaarde, en een Verbond met hem sloot (*c*). Lodewyk, zig midlerwyl naar Frankfort begeven hebbende, ontving aldaar de hulde van veele Lotharingsche Heeren (*d*). De oneenigheid, die hierover tusschen de Broeders ontstondt, zou tot een' volslaagen Oorlog uitgeborsten zyn (*e*), hadden zy beide niet geraaden gevonden, tot een Verdrag te komen, en het Lotharingsche Ryk, met malkanderen, te deelen (*f*). Dit geschiedde op den agtsten van Oogstmaand des gemelden jaars. Men hieldt, in de Verdeeling der Landen, deezen voet, dat genoegzaam alles wat ter regter zyde der Maaze lag Lodewyk, en 't gene ter linkerzyde dier Riviere gelegen was, Karel toegelegd werdt. Onder de Plaatsen, die tot *Lodewyks aandeel* behoorden, worden, met naame, opgeteld, Keulen, Trier, UTRECHT, Straatsburg, Bazel, het GRAAFSCHAP TEISTERBANT, de BETUWE, de *Attuariën*, zynde een gedeelte van Gelderland; voorts het gedeelte van Opper- en Neder-Maasland, welk ter regter zyde van de Maaze legt, het Land van Maastricht, twee Graafschappen in de Elzas en *twee deelen* van FRIESLAND, welken zig, naar alle waarschynlykheid, van de oude Maaze af, die, eertyds, door

(*c*) Annal. Bertinian. *ad annum* 870.
(*d*) Annal. Fuldens. *ad annum* 870.
(*e*) AIMON. *Libr.* V. *Cap.* 24.
(*f*) Annal. Bertinian. *ad annum* 870.

door 't Land van Stryen zeewaards ſtroomde, tot aan de Waale en Merwe, en van daar, tot aan den Ryn, die by Katwyk uitliep, zullen uitgeſtrekt hebben. Wy zien hieruit, dat een goed deel der Vereenigde Nederlanden, tot het aandeel van Koning Lodewyk, behoord heeft: en wy hebben reeds te vooren gezien, dat hy een ander groot gedeelte derzelven, by de Ryksverdeeling van den jaare agthonderddrieenveertig, verkreegen hadt. Onder *Karels aandeel*, behoorden Tongeren, Kameryk, Mechelen, vier Graafſchappen in Brabant, het Graafſchap Taxandrie, het gedeelte van Opper- en Neder-Maasland, welk ter linker zyde van de Maaze legt, tot Vizet toe, en het *derde gedeelte* van FRIESLAND, welk zig, van de oude Maaze af, tot de Schelde toe, uitgeſtrekt zal hebben, en onder welk, derhalve, de Zeeuwſche Eilanden en een gedeelte van Holland begreepen geweeſt zyn (8).

Lotharius Broeder, ook *Lodewyk* genoemd, die thans de waardigheid van Keizer bezat, en

Keizer Lodewyk eiſcht het

(8) DANIEL meent (*Hiſt. de France* Tom. II. p. 446) dat, onder het derde gedeelte van Friesland, welk Karel toegedeeld werdt, ten minſten de tegenwoordige Provincien van Holland en Zeeland begreepen moeten worden. Doch waar zullen dan Lodewyks twee deelen van Friesland worden gevonden? Zegt men, beooſten de Zuiderzee, in het tegenwoordig Friesland. Ik antwoord, dat dit Friesland, te vooren al, door Lodewyk bezeten was, en na de Verdeeling van den jaare 843, niet tot het Ryk van Lotharius behoord hadt (*Zie hier voor* bl. 61.) Weshalve het, onder deeze Verdeeling, die enkelyk het Ryk van Lotharius betrof, niet vallen kon.

Ryk van Lotharius. en in Italie heerschte, hadt zo dra niet vernomen, dat Lotharingen, onder zyne twee Oomen, Karel en Lodewyk, verdeeld was, of hy vaardigde een gezantschap af aan Lodewyk, Koning van Duitschland, en deedt het Ryk van Lotharius, voor zig zelven, eisschen. Lodewyk wees de gezanten des Keizers naar zynen Broeder Karel, die hunnen eisch, met ongenoegen, verwierp (g). De Koning van Duitschland hadt 'er meer ooren naar; des Karel, de Lotharingsche Grooten aan zig poogende te verbinden, in Wynmaand des jaars
872. agthonderdtwee-enzeventig, te Maastricht, een mondgesprek hieldt met den Noorman Roruk, en dien, door beloften en geschenken, t'eenemaal in zyne belangen overhaalde. Doch of hem Roruk eenig voordeel toegebragt hebbe, is onzeker, alzo men van deezen Noorman, in de oude Gedenkschriften, na deezen tyd, geheel geene melding meer gemaakt vindt. Roruks Neef, Rudolf, was ook ten zelfde einde te Maastricht verscheenen; doch alzo hy te veel vorderde, en zig, ondertusschen, in 't vermoeden bragt, dat hy Karel heimelyk iets euvels brouwde, werdt 'er niets met hem geslooten. Zelfs waarschuwde Karel zyne vrienden, tegen de listige aanslagen van Rudolf (h). Midlerwyl hadt Koning Lodewyk, door tusschenkomst der Keizerinne *Ingelberge*, met welke hy, te Trente, een mondgesprek gehouden hadt, zyn aandeel in 't Ryk van Lotharius reeds heimelyk

(g) Annal. Bertinian. *ad annum* 870.
(h) Annal. Bertinian. *ad annum* 872.

lyk aan Keizer Lodewyk afgestaan (i); onder deeze voorwaarde, zo 't schynt, dat hem, na 's Keizers overlyden, de Keizerlyke waardigheid bezorgt wierdt. Doch deeze onderhandeling werdt van Koning Karel zeer euvel opgenomen.

De Noorman Rudolf toonde, wel haast, wat hy in den schild voerde; want eene aanzienlyke Vloot Schepen byeen gebragt hebbende, kwam hy in Zomermaand des volgenden jaars, in Friesland; en, eerst de Landen onder Karels aandeel behoorende, afgeloopen en verwoest hebbende, ontzag hy zig niet, ook de Landen, onder 't gebied van Koning Lodewyk staande, te ontrusten. Hy viel in 't Friesch Graafschap van zekeren *Abdagus*, dien de Schryver, uit wien wy dit verhaal ontleenen, den naam van *Koning* schynt te geeven; en vorderde aldaar den Ingezetenen schatting af. En wanneer hem dezelve geweigerd werdt, rukte hy, met al zyne magt, op hen in. 't Gevegt was hevig van weerskanten; doch Rudolf sneuvelde al in den aanvang, nevens meer dan vyfhonderd (k), anderen schryven agthonderd der zynen (l). De overigen wierpen zig in zekere sterkte, die niet genoemd wordt, alwaar zy van de Friezen belegerd werden. Eerlang braken deezen egter 't beleg op, volgens den raad van zekeren Noorman, die, een Christen zynde, lang onder de Friezen verkeerd hadt, en, naar sommiger vermoeden, Rudolfs Oom, Ro-

XXIV. De Noorman Rudolf valt in Friesland; doch sneuvelt er.

873.

ruk

(i) Annal. Bertinian. *ad annum* 872.
(k) Annal. Bertinian. *ad annum* 873.
(l) Annal. Fuldens. *ad annum* 873.

ruk zelf geweest zou zyn. Men liet de belegerden naar hunne Schepen vertrekken, doch behieldt eenigen uit hen, tot Pandsluiden voor 't volbrengen van de voorwaarden des Verdrags, by welk bedongen was: „ dat de Dee„ nen den behaalden buit wederom geeven, „ en met eede belooven zouden, niet in 't „ Ryk van Koning Lodewyk te zullen weder„ keeren". 't Een en 't ander geschiedde: waarna men de schepen vertrekken liet (*m*).

XXV. Rollo, de Noorman, komt uit Engeland in Walcheren. 874. In 't volgend jaar, leeden deeze Landen eenen nieuwen inval van Noormannen. Eene aanzienlyke menigte van deezen Landaart, onder 't bevel van Rollo, begaf zig, met den aanvang des jaars, volgens een gemaakt Verdrag met *Adelstan*, Koning van Engeland, in wiens Ryk, zy zig, eenen geruimen tyd, opgehouden hadden (*n*), van daar naar Westfrankryk. Doch op zee van eenen geweldigen storm beloopen wordende, zagen zy zig genoodzaakt, het anker op de reede van Walcheren te werpen. De Inwooners des Eilands, die zig gaarne van deezen woesten hoop ontslaagen gezien hadden, poogden hun de landing, met geweld, te beletten. Doch de Noormannen vielen hun zo onzagt op 't lyf, dat zy ten deele verslaagen, ten deele op de vlugt gedreeven werden. Toen werdt het Eiland alomme plat geloopen en uitgeplonderd, met zo veel onbezuisdheid, dat de Noormannen zelve eerlang gebrek aan leevensmiddelen begonden te krygen. Koning Adelstan, die

(*m*) Annal. Fuldens. *ad annum* 873.
(*n*) Guillelm. Gemmet. Hist. Normann. *Libr.* II. *Cap.* VI. *p.* 224.

die met Rollo in verbond van vriendſchap ſtondt, hier van kennis bekomen hebbende, zondt hem eenige manſchap toe, in twaalf Schepen, die voorts met Kooren, Wyn en Spek belaaden waren: 't welk den Noormannen zeer wel aanſtondt; doch den Eilanderen merkelyke ſmert aanbragt, als die hier uit beſlooten, dat Rollo van zins was, zig met de zynen in Walcheren neder te ſlaan. Om hem dit te beletten, zagen zy naar nabuurige hulp uit, en bewoogen *Raginer*, Hertog van Hasbain en Henegouwen, en Radboud, Heer van Friesland, waarſchynlyk Weſtfriesland, om hun by te ſtaan. Deezen, in Walcheren gekomen, voerden een Leger van Landzaaten tegen de Noormannen aan; doch de ervaaren Krygsman, Rollo, dreef hen, na een hevig gevegt, op de vlugt, en noodzaakte hen, het Eiland te verlaaten, 't welk toen wederom aan de plondering overgegeven werdt. Friesland zelf liep niet vry. Rollo ſtak derwaards over, langs den ſtroom *Almera*, waarſchynlyk de Zuiderzee, en voet aan land gezet hebbende, bemerkte hy, dat de Friezen, in grooten getale, aan verſcheiden' hoopen verdeeld, op hem aantrokken. De looze Noorman bediende zig van deezen Krygsliſt, om de Friezen te misleiden. Hy beveelt den zynen, dat zy, digt byeen gebukt, en den rug met het ſchild bedekt houdende, met het bloot geweer in den vuiſt, den vyand afwagten, die, waanende een klein getal voor zig te hebben, den ſtryd roekeloosłyk aanvangt. Toen ſpringen de Noormannen ſchielyk op, vallen de verbaasde Friezen, onver-

Hy overwint de Friezen.

hoeds, op 't lyf, dooden 'er veelen, en voeren 'er nog meer, onder welken zelfs verscheiden' Friesche Grooten waren, gevangelyk naar hunne Vloote (*o*). Kortom, de nederlaag der Friezen was van zo veel gevolg, dat zy zig genoodzaakt zagen, om Rollo schatting te betaalen, en in alles onderdaanig te zyn (*p*). Onze Kronyken melden, in 't byzonder, dat de Noormannen, ten deezen tyde, de Kerk te Egmond verwoest, en gantsch Holland afgeloopen hebben (*q*). Rollo wendde, sedert, den steven naar de Schelde, om zig op Raginer, die hem, in Walcheren, aangetast hadt, te wreeken. De Hertog werdt ook gevangen genomen, en zag zig, eerlang, gedwongen, om een nadeelig verdrag met Rollo aantegaan (*r*). 't Is waarschynlyk, dat, met alle deeze onderneemingen, meer dan een jaar verloopen zal zyn. Doch de Historieschryvers hebben zulks niet naauwkeurig aangetekend. Rollo naderhand, omtrent de Schelde, eene zwaare nederlaag gekreegen hebbende (*s*), verliet, eindelyk, deeze Landen, en toog naar Frankryk, alwaar hy zig zo ontzaglyk maakte, dat Koning Karel de Eenvoudige, na verloop van eenige jaaren, de Landstreek, die sedert *Normandye* genoemd is, tot eene Bruidschat met zyne Dogter *Gisela*, aan hem moest afstaan (*t*).

Kei-

(*o*) DUDO Hist. Nordmann. *Libr.* II. *p.* 73, 74. GUILL. GEMMETIC. *Libr.* II. *Cap.* VII. IX. *p.* 226, 227.

(*p*) Epitaphium Rollon. *apud* ORDERIC. VITAL. *Libr.* V. *p.* 567.

(*q*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* V. *Cap.* 34.

(*r*) DUDO *Libr.* II. *p.* 74. 75.

(*s*) Annal. Fuldens. *ad annum* 880.

(*t*) DUDO *Libr.* II. *p.* 77, 82, 83.

Keizer Lodewyk, in 't jaar agthonderdvyfenzeventig, overleeden zynde (*u*), werdt Koning Karel, zyn Oom, tot de Keizerlyke waardigheid verheeven (*v*). Karels Broeder, Lodewyk, overleedt op den agtentwintigsten van Oogstmaand des volgenden jaars (*w*). De Keizer, die de helft van Lotharingen reeds bezat, poogde zig toen, met geweld, van zyns overleeden Broeders wederhelft meester te maaken. Doch 't mislukte hem. Het Ryk van Koning Lodewyk werdt, onder zyne drie Zoonen, *Karoloman*, *Lodewyk* en *Karel*, den *Dikken* bygenoemd, verdeeld. Karoloman verkreeg Beyeren, Karel Duitschland, en LODEWYK Oostfrankryk, Turingen, Saxen, *Friesland* en de helft van 't Ryk van Lotharius, uitgenomen eenige steden, die aan Karel werden gelaaten (*x*). Lodewyk bekwam, na de dood van Karel den Kaalen, die op den zesden van Wynmaand des jaars agthonderdzevenenzeventig voorviel (*y*), en na dien van Karels Zoon, *Lodewyk den Stamelaar*, in 't volgend jaar voorgevallen (*z*), volgens een verdrag, in 't jaar agthonderdnegenenzeventig getroffen, de andere helft van Lotharingen, eertyds door Karel den Kaalen bezeten (*a*); zo dat hy nu 't oppergebied over alle de Nederlanden hadt.

XXVI. Veranderingen na de dood van Keizer en van Koning Lodewyk. 876. 879.

In 't jaar agthonderdentagtig, zondt hy een 880.

(*u*) Annal. Fuldens. *ad annum* 875.
(*v*) Annal. Bertin. *ad annum* 876.
(*w*) Annal. Fuldens. *ad annum* 876.
(*x*) REGINO *ad annum* 876.
(*y*) REGINO *ad annum* 877.
(*z*) REGINO *ad annum* 878.
(*a*) REGINO *ad annum* 879.

Kryg tegen de Noormannen, in welken zekere Graaf Dirk omkomt.

een Leger, onder 't bevel van Hertog *Bruno*, tegen de Noormannen, die in Saxen gevallen waren. Doch het kreeg de nederlaag, en Bruno zelf, nevens elf andere Graaven, twee Bisschoppen, en agttien Koninglyke Lyftrauwanten, behalven een groot getal van gemeenen, sneuvelde in 't gevegt. Onder de Graaven, wordt zekere *Dirk* genoemd, die van sommigen voor een' Hollandschen Graave gehouden wordt, en wel voor denzelfden, aan wien 's Konings Vader, eertyds, het Woud Wasda zoude hebben geschonken. Doch men heeft hier voor geen ander bewys dan de gelykheid van den naam, die, ten deezen tyde, zeer gemeen was. Onder de gesneuvelden in dit gevegt, worden zelfs nog twee Dirken, een Bisschop en een Lyftrauwant, met naame, genoemd (*b*).

XXVII. De Noormannen verbranden Bajorzuna, en slaan zig te Nieuwmegen neder.

Een Bende Noormannen, 't zy dezelfde of eene andere, viel ten deezen tyde, in Lotharingen, verscheiden' Dorpen en Kloosters ledig plonderende en verwoestende. Onder anderen, kwamen zy in eene Plaats, die, grootendeels, van Friezen bewoond werdt, en by een' oud' Schryver, den naam van *Bajorzuna* draagt (9). Deeze werdt geheellyk in de assche gelegd (*c*). Tegen 't einde van 't jaar, voeren zy den Waalstroom op te rug, om te Nieuwmegen te overwinteren. Zy versterkten de Stad, met eenen zwaaren Wal en Graft. Ook verschansten zy zig, binnen het Ko-

(*b*) Annal. Fuldens. *ad annum* 880.
(*c*) Annal. Fuldens. *ad annum* 880.
(9) Men vermoedt, dat dit *Bajorzuna*, *Bergen op Zoom* geweest zy.

Koninglyk Paleis, een groot en schoon gebouw (*d*), wel eer, door Karel den Grooten, gestigt. Koning Lodewyk kreeg hier zo dra geene tyding van, of hy sloeg 't beleg voor Nieuwmegen. De Stad werdt, verscheiden dagen agter een, hevig bestormd. Doch de Noormannen hadden zig zo wel verschanst, dat 'er weinig werdt uitgeregt. Ook verhinderde de felheid des Winters het voortzetten der belegeringe (*e*). Men kwam eerlang tot een Verdrag: waarby de Noormannen beloofden, Nieuwmegen en deeze Landen te zullen ruimen, zo dra Koning Lodewyk de belegering zou opgebroken hebben. Hy trok dan af, en de Noormannen, den brand in 't Koninglyk Paleis gesteken en de opgeworpen Vestingwerken geslegt hebbende, zakten den stroom wederom af (*f*).

881.

Alwaar zy 't Koninglyk Paleis in brand steeken.

XXVIII. De Noormannen verschansen zig te Haslou, aan de Maaze.

Doch nog in Slagtmaand deszelfden jaars, kwam dit zelfde of een ander Leger van Noormannen, onder 't bevel der Deensche Koningen, Godefrid en Sigifrid, wederom herwaards, vaarende de Maaze op tot aan *Haslou*, of Elslo, aan den regter Oever dier Riviere, niet verre beneden Maastricht, gelegen (*g*), alwaar zy zig verschansten (*h*). Godefrid was, gelyk reeds gezeid is, een Zoon van Heriold, en heeft zig, buiten twyfel, met geen ander oogmerk, herwaards begeven, dan om het gebied, 't welk zyn Vader en zyn Oom Roruk,

(*d*) Regino *ad annum* 881.
(*e*) Annal. Fuldens. *ad annum* 880.
(*f*) Regino *ad annum* 881.
(*g*) Regino *ad annum* 881.
(*h*) Annal. Fuldens. *ad annum* 882.

ruk, hier te Lande, bezeten hadden, voor zig zelven, te bekomen. Zyne benden regtten alomme yſſelyke verwoeſtingen aan, den behaalden buit, naar hunne Legerplaats, te rug voerende. Maaſtricht, Luik, Tongren, Keulen, Bon en verſcheiden' andere Plaatſen werden afgeloopen. Zy vonden nergens eenigen tegenſtand, dan van onbedreeven' Landluiden, die met menigten op de ſlagtbank gebragt werden (*i*). Koning Lodewyk was buiten ſtaat, om iets van belang tegen hen te onderneemen, alzo hy te Frankfort kwynde aan eene gevaarlyke ziekte, die hem, op den
882. twintigſten van Oogſtmaand des jaars agthonderdtweeentagtig, in 't graf ſleepte.

De tyding van deezen dood baarde groote verſlaagenheid hier te Lande. Het Leger, welk de Koning geſchikt hadt, om de Noormannen te keer te gaan, werdt terſtond afgedankt (*k*). Deezen, daarentegen, verblydden zig over 's Konings dood, en beloofden zig niet dan buit, zonder om ſtryden te denken. Zy bemagtigden Trier, en ſtaken 'er den brand in. Vervolgens keerden zy naar Haslou aan de Maaze, alwaar de buit byeen gebragt werdt (*l*).

XXIX. Godefrid de Noorman bekomt een gedeelte

Karel, Lodewyks Broeder, die, na de dood van Keizer Karel den Kaalen, tot de Keizerlyke waardigheid, verheeven was (*m*), hadt Lodewyks dood zo dra niet vernomen, of hy begaf zig, met eene aanzienlyke magt, herwaards;

(*i*) REGINO *ad annum* 882.
(*k*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 882.
(*l*) REGINO *ad annum* 882.
(*m*) SIGEB. GEMBLACENS. *ad annum* 881.

waards; om deszelven Staaten in bezit te neemen, en de Noormannen uit dezelven te verdryven (*n*). Zyn Leger bestondt uit verschillende volken, en onder anderen ook uit Saxers en Friezen (*o*). Eerlang sloeg hy 't beleg voor Haslou; 't welk, van wederzyde, door de geduurige uitvallen der belegerden, veel volks kostte. Men sloot hier eindelyk een Verdrag, by 't welk, de Keizer zig verbondt, eene aanzienlyke somme gelds aan de Noormannen te zullen betaalen, mids dat zy beloofden, geene vyandlykheden meer in zyn Ryk te zullen bedryven. Aan Godefrid in 't byzonder, werden de Graafschappen en andere goederen, die zyn Oom Roruk, de Noorman, in Friesland (*p*), en met naame in *Kinnin* of Kennemerland, bezeten hadt, afgestaan; alwaar hy zig, sedert, met de zynen, nedersloeg (*q*). Ook werdt hem, niet lang hierna, Gisla, Dogter van Lotharius den II, ter vrouwe, en met dezelve, de PROVINCIE VAN FRIESLAND, tot een Bruidschat, gegeven (*r*); hebbende hy, vooraf, belydenis van den Christelyken Godsdienst gedaan; by welke gelegenheid, de Keizer zelf, als Gevader, over zynen Doop gestaan hadt (*s*).

deezer Landen.

Onze Kronyken verhaalen, dat de Friezen, kwalyk gediend met Godefrids Regeering, en aan 't muiten geslaagen zynde, door hem genoodzaakt werden, met eenen strop om

De Noormannen bemagtigen Doesburg of Duisberg,

(*n*) Annal. Fuldens. *ad annum* 882.
(*o*) Annal. Metens. *ad annum* 882.
(*p*) Annal. Bertin. *ad annum* 882.
(*q*) Annal. Fuldens. Lambec. *ad annum* 882.
(*r*) REGINO *ad annum* 882.
(*s*) REGINO *ad annum* 882.

en verbranden Deventer.

ſtrop om den hals te gaan, op dat zy, de allerminſte wederſpannigheid betoonende, zonder uitſtel, zouden konnen opgeknoopt worden (*t*). Godefrid werdt, na verloop van eenigen tyd, tot een Verbond tegen Keizer Karel aangezogt, door *Hugo*, Broeder zyner Gemaalinne, die zig van Lotharingen poogde meeſter te maaken (*u*). De Noorman hoorde de voorſlagen zyns zwaagers gaarne; doch zag nog zo dra geene gelegenheid, om zig, met eenigen ſchyn van regt, tegen den Keizer, te verklaaren. 't Verdrag bleef dan geheim, en Godefrid zondt, om den Keizer blind te houden, zyne Gemaalin ten hove, die Karel van zyne beſtendige trouwe kwam verzekeren (*v*). Ondertuſſchen gedoogde hy, dat de Noormannen, die zig in *Chinbeym* of Kennemerland nedergeſlaagen hadden, in 't
884. jaar agthonderdvierentagtig, den Ryn opvoeren en Doesburg aan den Yſſel, of Duisberg aan den Ryn, want dit is twyfelagtig, bemagtigden, alwaar zy zig verſchanſten en overwinterden; doch van Hertog *Henrik* belegerd werden, die hun belette op buit uit te gaan (*w*), zynde het waarſchynlyk, dat zy, wel op deezen zelfden togt, doch wat vroeger, den brand in de Stad Deventer geſteken, en aldaar een yſſelyk bloedbad aangeregt hebben (*x*). Met den aanvang des volgenden jaars, verlieten zy Doesburg of Duisberg, en zak-

(*t*) Beka *p.* 31. Ongenoemde Klerk, *bl.* 32.
(*u*) Regino *ad annum* 885.
(*v*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 884.
(*w*) Regino *ad annum* 884. Annal. Saxo *ad annum* 884.
(*x*) Annal. Fuldenſ. Lambec. *ad annum* 883.

zakten wederom af naar den Zeekant (y).

XXX.

De Friesche Graaven Gerolf en Gardolf worden door den Noorman Godefrid aan den Keizer gezonden.

885.

Godefrid, brandende van ongeduld, om met den Keizer overhoop te leggen, zondt twee Friesche Graaven, GEROLF en GARDOLF, aan hem af, met een' boodschap, die niet anders dan kwalyk kon opgenomen worden (z). De oudste onzer Rymkronykschryveren houdt een' deezer Graaven, Gerolf, naamlyk, voor den Vader van Dirk, die, in 't gemeen, voor den eersten Graave van Holland, gerekend wordt: en men heeft, onzes weetens, geene reden, om dit in twyfel te trekken. De Graaven hadden last, om den Keizer te verzoeken: „ dat hy Godefrid, Koblents, Andernach en eenige andere Plaatsen daaromtrent wilde afstaan, alzo dezelven overvloed van Wyn uitleverden, waar aan hy, in de Landen, welken hy, door 's Keizers gunst, reeds bezat, groot gebrek hadt." Karel bevroedde ras, wat de looze Noorman zogt, naamlyk, wanneer hem deeze Plaatsen waren afgestaan, beter gelegenheid te krygen, om tot in 't hert van Lotharingen te dringen: of, zo zy hem geweigerd werden, over onregt te klaagen, en de wapenen op te vatten. De Friesche Graaven werden dan, met goede woorden, afgevaardigd. De Keizer beloofde, op Godefrids voorslag, te zullen letten, en vermaande hem, midlerwyl, in zyne trouw te volherden (a).

Graaf Gerolf verliest zyn Graaf-

Terwyl Graaf Gerolf, in dienst van Godefrid, ten Keizerlyke hove, getrokken was, had-

(y) REGINO *ad annum* 884.
(z) REGINO *ad annum* 885.
(a) REGINO *ad annum* 885.

schap, en zendt zyne Zoonen Dirk en Walger, naar Frankryk.

hadden de Noormannen, volgens het verhaal onzer oudste Kronyken (*b*), zig van zyne Graafschappen en goederen meester gemaakt. Toen hy hiervan, by zyne wederkomst, kennis kreeg, verliet hy terstond Godefrids zyde, en koos die des Keizers. Doch alzo 'er zo dra geene gelegenheid was, om hem in 't bezit zyner goederen te herstellen, of van anderen te voorzien; zag hy zig genoodzaakt, zyn twee jonge Zoonen, *Dirk* en *Walger*, naar Frankryk te zenden, alwaar hun, door de zuster hunner Moeder, *Anna* genoemd, eene goede opvoeding verzorgd werdt (*c*).

XXXI. De Noorman Godefrid wordt, in de Betuwe, overvallen en gedood.

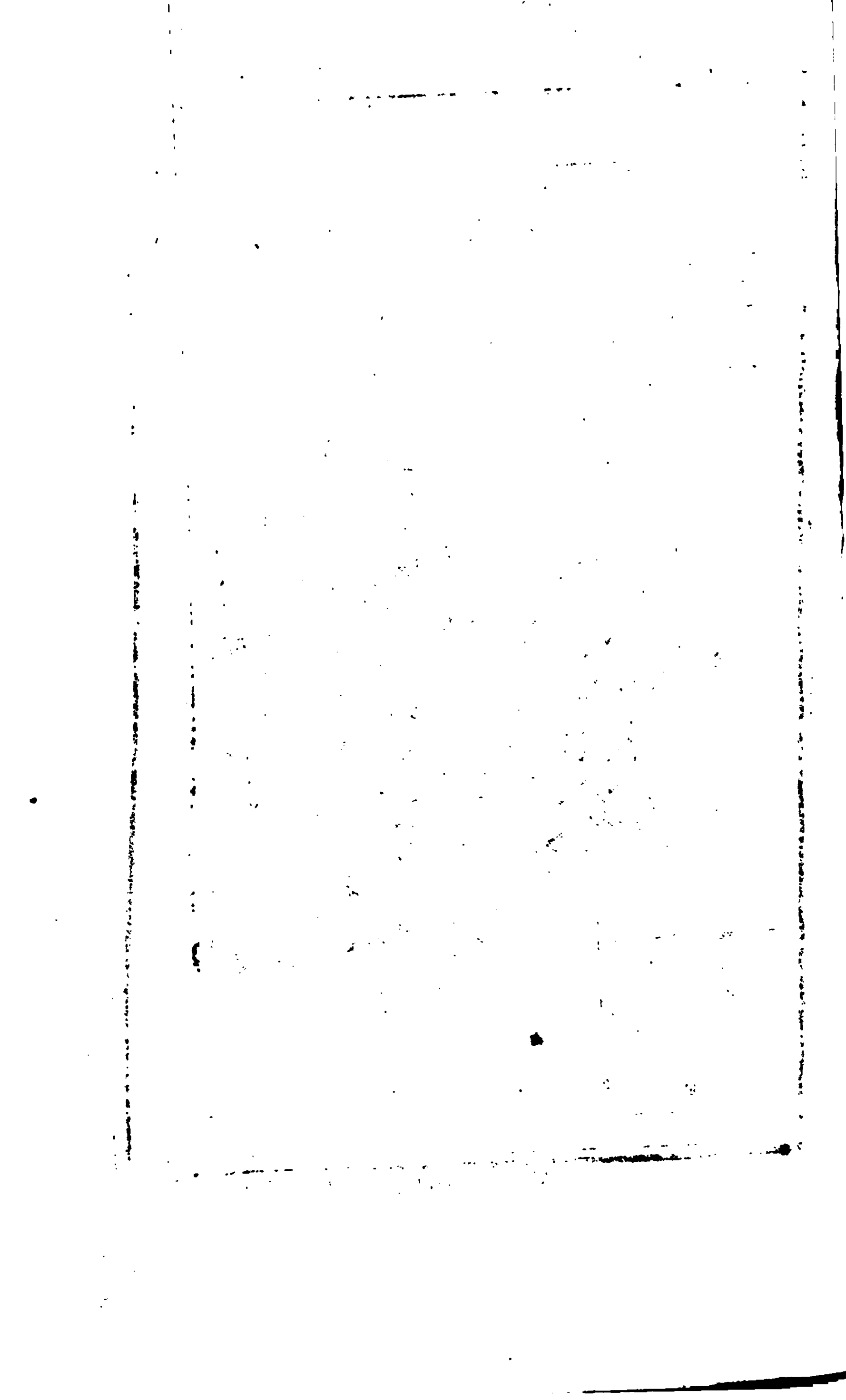
Keizer Karel, ondertusschen, op middelen bedagt, om zig van den Noorman te ontslaan, beval de uitvoering van 't gene hy besloten hadt, aan Hertoge Henrik, een schrander en voorzigtig man. Godefrid hieldt zig thans in de Betuwe op, eene Landstreek, die, omzoomd van den Ryn en de Waale, en in zig zelve laag en moerassig, voor geregeld Krygsvolk, genoegzaam ongenaakbaar was. Henrik gaf dan, aan zekere zyne benden, bevel, om, heimelyk en verdeeld, op te trekken, en ten zekeren bestemden dage, in de Betuwe, samen te komen. Midlerwyl begaf hy zig, verzeld van *Willibert*, Bisschop van Keulen, als in gezantschap, naar Godefrid, met wien zy, te *Herispich*, gelegen ter plaatse daar de Ryn zig in twee armen verdeelt, alwaar, in laater tyden, Schenkeschans gebouwd is, tot mondgemeenschap kwamen. De onderhandeling duurde tot aan den avond, en werdt,

(*b*) KL. KOLYN *bl.* 257.
(*c*) KL. KOLYN *bl.* 258.

L. F. du Bourg del.　　　　P. Tanjé sculp.

…RARD, gedood.

werdt, 's anderendaags, hervat. Godefrid hadt zig nier alleen van Gerolfs Graafſchap; maar ook van dat van zekeren *Everard* meeſter gemaakt: en deeze bevondt zig in 't gezelſchap van Hertog Henrik, toen hy, andermaal, met Godefrid te woorde kwam. De Hertog hadt hem vooraf aangezet, om, geduurende de onderhandeling, gelegenheid te neemen van over het ongelyk, hem door Godefrid aangedaan, ernſtelyk te klaagen. Dit geſchiedde: doch de Graaf werdt van Godefrid zo bits bejegend, dat hy terſtond zyn zwaard trok, en den Noorman, met éénen houw, ter aarde deedt ſtorten. Dit was de leuze, op welke Henriks Krygknegten, die, ten beſtemden tyde, in de Betuwe gekomen waren, toeſchooten, en Godefrid voorts afmaakten. Daar na renden de Keizerſchen de Betuwe door, alle de Noormannen, welken zy aantroffen, zonder verſchooning, van 't leeven berooven de. Hugo ook, die Godefrid tegen den Keizer opgehitſt hadt, werdt, kort hier na, gegreepen, en na dat hem, op 's Keizers bevel, door Hertog Henrik, de oogen uitgeſteken waren, in een Klooſter gezet. Na verloop van eenige jaaren, bragt men hem naar de Abtdye van Prume in Ardenne, alwaar hem de Schryver, die dit verhaalt, en toen Abt dier Abtdye was, met eigen' handen, den kruin geſchooren heeft (*d*).

De Teiſterbantſche Frieſen ſlaan

Godefrid hadt, voor zyn omkomen, een aanzienlyk Leger van Noormannen by een gebragt, 't welk Weſtfaale afliep, en de Schepen,

(*d*) REGINO *ad annum* 885.

de Noormannen. pen, die daaromtrent op de ſtroomen lagen, met buit vulde. Een geringe hoop Saxers, die tegenſtand boodt, werdt op de vlugt gedreeven. Doch de Friezen van het Graafſchap Teiſterbant, die, in kleine Vaartuigen, langs de ſtroomen, derwaards getoogen waren, en den vyand van agteren aanvielen, ſlaagden beter, in hunne onderneeming. Na een hardnekkig gevegt, bleeven zy volkomen overwinnaars. De Noormannen werden, ſchier tot één toe, verdelgd. Sigefrid, die zig, met het beleg van Parys, lang opgehouden hadt, en ſedert naar Friesland gekeerd zynde aldaar omgebragt werdt (*e*), zal, waarſchynlyk, ook by deeze gelegenheid, geſneuveld zyn. De Friezen bekwamen thans zo veel buit uit de vyandlyke Schepen, dat zy allen ryk naar huis keerden (*f*).

XXXII. de Graaven Everard en Gerolf bekomen hunne Graafſchappen wederom. Dus nam de Regeering der Deenſche Vorſten hier te Lande een einde. Graaf Everard werdt, zo ſommigen willen, door den Keizer, met Godefrids goederen, begiftigd, en zou ſedert, hier te lande, de waardigheid van *Hertog* bezeten hebben. Doch hier van is ons geen bewys voorgekomen. 't Is egter ten hoogſten waarſchynlyk, dat hy zyn Graafſchap, hem door Godefrid ontvreemd, terſtond na des Noormans dood, wederom bekomen zal hebben. Men wil, dat dit Graafſchap *Hameland*, zynde van ouds een gedeelte van de Veluwe, geweeſt zy. Onze Kronyken getuigen ook, dat Graaf Gerolf wederom in

(*e*) Chron. de Nortmann. Geſt. *ad annum* 887.
(*f*) Annal. Fuldenſ. Lambecian. *ad annum* 885.

in 't bezit van zyn Graafschap geraakt is (*g*). En uit hun verhaal is af te neemen, dat dit Graafschap omtrent Utrecht en Bodegraave gelegen geweest is (*h*).

Graaf Gerolf bekomt eenige goederen hier te Lande van Koning Arnold.

888.

Gerolf schynt, sedert, diep in de gunst der Keizeren gestaan te hebben. Want na dat Keizer Karel afgezet, en door Arnold, natuurlyken Zoon van Karoloman, Karels Broeder, in zyne meeste Staaten, en onder anderen ook in 't gebied van Lotharingen en Friesland, opgevolgd was (*i*), werdt onze Graaf van hem beschonken met „ een Bosch en een „ Akker, gelegen in zyn eigen Graafschap, „ tusschen den Ryn en (1) *Suithardeshage*, in „ twee

(*g*) Kl. Kolyn *bl.* 257.
(*h*) Kl. Kolyn *bl.* 262.
(*i*) Godefrid Viterb. Chron. *Part.* XVII. 320. *Edit. Pistor.*

(1) *Suithardeshage* en de meeste andere Plaatsen, in deezen Giftbrief vermeld, zyn, door den tyd, zo merkelyk van naam veranderd, dat de waare gelegenheid derzelven thans bezwaarlyk kan aangeweezen worden. Klaas Kolyn heeft ons (Bl. 259) een Uittreksel uit een Giftbrief van het jaar 922 bewaard, waar uit blykt, dat *Suithardeshage* by Bodegrave gelegen heeft. Wy voegen hier nog by, dat *Alburg* vermoedelyk het zelfde stuk Lands is, welk nog de *Burgt* of *hooge Burgt* genoemd wordt, en digt by Zwadenburgerdam gelegen is. De andere plaatsen moeten, waarschynlyk, ook omtrent den Ryn, daar hy naar Katwyk op Zee loopt, gezogt worden. Zeker is 't, ten minsten, dat Graaf Gerolf de Visschery, omtrent den ouden *uitloop des Ryns* [*in extrema parte Rheni fluminis*], gehad heeft. *Catal. Bonor. Eccles. Traject.* apud Hedam p. 65. Weshalven men hier, door den *Ryn*, die, met *Suithardeshage*, de wederzydsche grensscheiding van Gerolfs Graafschap maakte, het *einde van den Ryn by Katwyk* zal moeten verstaan, by Klaas Kolyn, in den gemelden Giftbrief, *Katicks ende* genoemd.

„ twee Plaatsen, *Northa* en *Ospretashem* ge-
„ noemd: voorts met een hoeve in *Bodokenlo*,
„ twee hoeven in *Alburcb*, eene hoeve in *Hor-*
„ *num*, eene wooning in *Huui*, eene wooning
„ in *Theole*, en eene wooning in *Aske*: alles
„ met de huizingen, Slaaven, Velden, Wei-
„ den, Wouden, Wateren, Molens, Vis-
„ scheryen en Wegen, daar toe behooren-
„ de, met magt om dit alles vryelyk te bly-
„ ven bezitten, of te vervreemden, naar zyn
„ eigen welgevallen". De Giftbrief, van wel-
ken nog oude afschriften in weezen zyn, is
889. te Frankfort, op den vierden van Oogstmaand
des jaars agthonderdnegenentagtig, gete-
kend (*k*).

Zwentibold wordt Koning van Lotharingen.

Eenige jaaren laater, besloot Koning Arnold het Ryk van Lotharius of Lotharingen, aan zynen natuurlyken Zoon, ZWENTIBOLD, op te draagen. De Lotharingsche Grooten kanteden zig eerst hier tegen (*l*); doch gaven eerlang hunne toestemming, en Zwentibold werdt, op eenen algemeenen Ryksdag
895. te Worms, in den jaare agthonderdvyfennegentig, of volgens anderen, in den jaare agthonderdzesennegentig (*m*), gehouden, tot Koning van Lotharingen, verklaard (*n*). Een gedeelte der Nederlanden is dus onder zyn gebied geraakt. Ook blykt, uit eenen Giftbrief van den jaare negenhonderdtweeennegentig (*o*), dat

(*k*) *Vide* DOUSÆ Annal. *Libr.* VII. *p.* 370. MIRÆI Cod. Donat. piar. *Cap.* XXIV. *p.* 34. *Tom.* I. Oper. Diplom.

(*l*) REGINO *ad annum* 894.

(*m*) Breve Chron. Leodiens. *ad annum* 896. *in* Thes. Anecd. E. MARTENE & U. DURAND *Tom.* III. *c.* 1406.

(*n*) REGINO *ad annum* 895. Annal. Bertin. *ad annum* 889.

(*o*) *Apud* MIRÆUM Diplom. Belg. *Libr.* I. *Cap.* XXIV. *p.* 146. *Tom.* I. Oper. Diplom.

dat Koning Zwentibold, in zynen tyd, eenige goederen, in de Baronye van Breda en te Geertruidenberg gelegen, weggeschonken hadt. En uit eenen zyner eigene Brieven (*p*), gedagtekend den vierentwintigsten van Zomermaand des jaars agthonderdennegentig, is klaarlyk af te neemen, dat hy te Duurstede, te Deventer, en te Tiel, te gebieden hadt, alzo hy de Utrechtsche Kerke vry verklaart van de Tollen, welken, binnen deeze drie Steden, geheeven werden.

XXXIV. Graaf Gerolf sterft; doch waar en op welke wyze is onzeker.

In den aanvang van Zwentibolds Regeering, moet onze Friesche Graaf Gerolf aan zyn einde geraakt zyn, hoewel men van den tyd en wyze van zyn sterven nergens eenig duidelyk gewag vindt. Onze Kronyken, die 'er van spreeken, verwarren hem met eenen veel ouder' Gerolf, die, in een gevegt tegen de Noormannen, in den jaare agthonderdzevenendertig gesneuveld is (*q*). Zy schynen te kennen te geeven, dat Gerolfs dood, door Walger, zynen Zoon, gewrooken is. Doch de plaats onzer oudste Rymkronyke, die dit schynt te zeggen, is duister en bedorven. Men weet, 898.
't is waar, uit egter berigten, dat Walger de Fries, Zoon van Gerolf, zekeren Hertog Everard, waarschynlyk denzelfden, die den Noorman Godefrid van kant geholpen hadt, als hy op de jagt zou gaan, listiglyk overvallen, en van 't leeven beroofd heeft; waar na de Keizer Everards Hertogdom aan deszelfs Broeder, *Meginard*, opdroeg (*r*). Doch of deeze Everard

(*p*) *Apud* Hedam *p.* 63.
(*q*) Kl. Kolyn *bl.* 258.
(*r*) Regino *ad annum* 898.

rard zig aan Gerolfs dood schuldig gemaakt, en daar door deszelven Zoon, Walger, aanleiding gegeven hadt, om dien op hem te wreeken, is bezwaarlyk te zeggen. In deeze onzekerheid, agten wy 't veiligst, ons oordeel, over den netten tyd en wyze van Gerolfs dood, op te schorten.

Zyn Zoon Dirk volgt hem op.

't Schynt egter klaar genoeg, dat Gerolfs Graafschap, door zynen oudsten Zoon, DIRK, na hem, bezeten is, zynde aan den jongsten, WALGER, het Graaflyk bewind van Teisterbant te beurt gevallen (*s*). En deeze Dirk is 't, die, in onze gemeene Kronyken, als *eerste Graaf van Holland*, gemeld wordt; gelyk wy hem, in 't gevolg, ook DIRK DEN I. noemen zullen; schoon wy reeds gezien hebben, dat 'er, voor hem, verscheiden' andere Graaven, hier te Lande, geweest zyn. Wy zullen hem insgelyks *Graaf van Holland* heeten, onaangezien hy maar een gedeelte van het tegenwoordig Holland bezeten heeft: welk gedeelte, naar alle waarschynlykheid, ten deezen tyde, zelfs nog niet by den naam van *Holland* bekend was. Van deezen eersten Hollandschen Graave en van verscheiden' zyner opvolgeren, vindt men weinig, in de oude Gedenkschriften, aangetekend. 't Gevolg deezer Historie zal ons doen zien, wat wy, van de Geschiedenissen deezer Landen, ten hunnen tyde, hebben konnen opspooren.

(*s*) KL. KOLYN *bl.* 254, 259.

VADER-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZESDE BOEK.

INHOUD:

I. *De Graafschappen, hier te Lande, worden erflyk en onafhanglyker.* II. *Twist tusschen Koning Zwentibold en Raginer, Odokar en anderen. Durfos belegerd.* III. *Karel de Eenvoudige bemagtigt Lotharingen. Bons Verbond.* IV. *Dirk de I. in zyn Graafschap bevestigd.* V. *Beschonken met de Kerk van Egmond en derzelver toebehooren.* VI. *Zyn dood.* VII. Dirk de tweede *overwint de Friezen.* VIII. *Koning Henrik bemagtigt Lotharingen. De Hunnen vallen in Friesland.* IX. *De Noormannen insgelyks. Aanzien der Utrechtsche Bisschoppen.* X. *Twist om Lotharingen.* XI. *Lotharingen door Otto den I. bemagtigd.* XII. *Gift van Graave Dirk aan 't Blandiner Klooster by Gend.* XIII. *Van Otto den III. aan Dirk den II.* XIV. *Dirk de II. sterft.* Arnoud *wordt Graaf.* XV. *Beoorloogt de Westfriezen en sneuvelt.* XVI. Dirk de derde *volgt hem op en brengt de Friezen tot onderwerping.* XVII. *De Noormannen vallen in de Koopstad Tiel. Verdere Vyandlykheden.* XVIII. *Gelegenheid van 't Graafschap Teisterbant.* XIX. *Oorsprong der oneenigheid tusschen de Utrechtschen en Hollanders.*

Dordrecht gestigt. Dirk Bavo verjaagd. XX. *Scheepsstryd omtrent de Merve. Overwinning van Graave Dirk te lande.* XXI. *Vrede met Utrecht. De Graaf wordt 's Bisschop Leenman.* XXII. *Byzonderheden wegens 's Graaven Broeder, Sivaard of Sikko.* XXIII. *Dirk de III. trekt naar 't Heilige Land. Oorsprong der Pelgrimaadjen derwaards. Hy sterft.* XXIV. Dirk de vierde *wordt Graaf.* XXV. *Oorsprong der tweedragt tusschen de Vlaamingen en Hollanders. Regt der Graaven van Holland op Zeeland.* XXVI. *Utrechtsche Oorlog. Dordrecht ingenomen. Ook Vlaardingen en Keenenburg. 't Hof te Nieuwmegen verbrand.* XXVII. *Scheepsstryd voor Vlaardingen.* XXVIII. *Dirk de IV. sneuvelt, te Dordrecht.* XXIX. Floris de eerste *volgt hem op.* XXX. *Willem, Bisschop van Utrecht, doet hem den oorlog aan. Krygslist van Graave Floris.* XXXI. *Hy wordt, verraaderlyk, omgebragt. Vrouw* Geertruid *beregt het Graafschap.* XXXII. *Henrik de IV. schenkt verscheiden Hollandsche goederen aan de Utrechtsche Kerke.* XXXIII. *Krygsbedryven van* Robert de Fries. *Hy trouwt met Vrouwe Geertruid, en wordt Graaf of Voogd van Holland.* XXXIV. Godefrid *van Lotharingen bemagtigt Holland, en gedraagt zig als Graaf. Delft gestigt. Godefrid wordt omgebragt.* XXXV. *'t Slot te Yſſelmonde gestigt. Geschil tusschen den Keizer en den Paus.* XXXVI. Dirk de vyfde, *in 't bezit van 't Graafschap van Holland, hersteld.*

Tot

DIRK I.
I.
Aanleiding tot de onafhanglykheid en erflykheid der Graafschappen hier te Lande.

TOt hier toe, waren de Hertogdommen en Graafschappen deezer Landen, sedert dat de Frankische Vorsten, uit den Huize van Karel den Grooten, in dezelven, het hoog gebied gevoerd hadden, naar derzelver goedvinden, weggeschonken; dikwils wel aan de Zoonen of Broeders van afgestorven' Hertogen of Graaven; maar zonder zig egter aan deezen te bepaalen. Doch omtrent deezen tyd, begonden deeze Hertogdommen en Graafschappen erflyk, en allengskens onafhanglyker van 's Lands Oppervorsten te worden. Het splitsen van het wyduitgestrekt Ryk van Karel den Grooten, onder zyne Nakomelingen, verminderde het aanzien en de magt der byzondere Koningen. Hunne onderlinge verdeeldheden, en de geduurige invallen der Noormannen waren, daarenboven, oorzaak, dat zy, van tyd tot tyd, de hulp behoefden der voornaamste Hertogen en Graaven, die zy, door het verleenen van nieuwe Voorregten, en door het schenken van heerlyke goederen en inkomsten, om stryd, aan hunne byzondere belangen poogden te verbinden. Hier door rees het aanzien der Hertogen en Graaven, naar maate dat der Oppervorsten afnam. Karel de Kaale was zo dra niet overleeden, of verscheiden' Grooten wierpen zig tot Oppervorsten op, over de Landen, welken onder hunne bestiering gesteld waren (*a*). En sommigen vestigden zig, eerlang, zo wel in 't bezit derzelven, dat zy ze hunnen Erfgenaamen nalieten. Onze Hollandsche Graaven waren, ten deezen tyde, nog

(*a*) REGINO *ad annum* 888.

DIRK I. nog van te weinig aanzien, om dit voetspoor terstond te volgen. Doch zy hebben zig, na dat zy hunne goederen en magt, eerst door de Giftbrieven der Oppervorsten, daar na door 't geluk der wapenen, vermeerderd gezien hadden, eerlang, even onafhanglyk gemaakt. Zo veel tyds werdt 'er egter niet vereischt, om het Graaflyk bewind, van den Vader op den Zoon, of naasten Erfgenaam te doen overgaan. De Oppervorsten waren thans gewoon dit ligtelyk toe te staan, wanneer 't hun verzogt werdt (*b*). En 't schynt, dat men zelfs al ras de moeite van zulks te verzoeken gespaard heeft. Immers, men zal het Graafschap van Holland, na den tyd van Dirk den I, doorgaans, geregeld, op den naasten Erfgenaam, zien versterven.

II. Oneenigheid tusschen Zwentibold en Raginer, Odokar en anderen. 898. Raginer, Hertog van Hasbain en Henegouwen, dien wy, voor eenige jaaren (*c*), tegen de Noormannen, in Walcheren, zagen ten stryde trekken, verviel, in 't jaar agthonderdagtennegentig, in de ongunst van Koning Zwentibold, zynen Oppervorst. De oorzaak hiervan wordt niet gemeld; doch 's Konings toorn liep zo hoog, dat hy den Hertog van alle zyne bezittingen beroofde, en beval, binnen veertien dagen, het Ryk van Lotharingen te ruimen (*d*). Raginer, bevroedende, dat het gezag van Zwentibold niet vast genoeg gevestigd was, om hem veel te ontzien, was op middelen bedagt, om zig tegen hem te verzetten. Niet lang te vooren, hadt

(*b*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 263, 269. *Tom.* II. *Edit. Baluzii.*

(*c*) V. *Boek*, *bl.* 81.

(*d*) REGINO *ad annum* 898. *Vide* & MIRÆI Diplom. Belg. *Libr.* II. *Cap.* XV. *p.* 252. *Tom.* I. Oper. Diplom.

hadt Koning Zwentibold, op gelyke wyze, drie andere Graaven van hunne waardigheid en goederen beroofd, en dezelven onder zyne aanhangers verdeeld. Een deezer Graaven, die, zo wel als de anderen, zyn Graafschap van den Koning, vermoedelyk Koning Arnold, verkreegen hadt, wordt van den Schryver, die dit verhaalt, ODOKAR genoemd (*e*). En sommigen hebben gegist, dat hy dezelfde geweest is, die onze Kronykschryvers Dirk den eersten, Graave van Holland, genoemd hebben (*f*). Doch wat hier van zyn moge; Raginer verbondt zig met deezen Odokar, en, zo 't schynt, ook met de andere twee afgezette Graaven (*g*).

Dirk I.

Beleg van de Vesting Durfos, volgens sommigen Dordrecht.

Ter plaatse daar de Maas met verscheiden' monden uitloopt, en veele moerassen maakt, lag, ten deezen tyde, eene Vesting, *Durfos* genoemd (*h*), en waarschynlyk hier gestigt, om den stroom tegen de Noormannen te beveiligen. De gelegenheid der plaatse, zo als zy van de oudste Schryvers beschreeven is, heeft sommigen doen vermoeden, dat Durfos dezelfde Vesting geweest is, die, in laater' tyd, door Dirk den III, Graave van Holland, hersteld zynde, den naam van DORDRECHT gekreegen heeft (*i*). Raginer, Odokar en eenige anderen wierpen zig, met Vrouwen en Kinderen en al wat zy van hunne tilbaare haave konden medevoeren, binnen dit Durfos, al-

(*e*) REGINO *ad annum* 897.
(*f*) GOUDHOEVEN *bl.* 77.
(*g*) REGINO *ad annum* 900.
(*h*) REGINO *ad annum* 898.
(*i*) BUCHELIUS *ad* BEKAM *p.* 38. BEVERW. Beschr. van Dordr. *bl.* 75.

DIRK I. alwaar zy zig verschansten. Welhaast kwam Zwentibold, met een Leger, voor de Vesting; doch de ongenaakbaarheid der Plaatse deedt hem onverrigter zaake aftrekken.

De belegerden zoeken hulp by Koning Karel den Eenvoudigen.

Raginer en Odokar, zig onmagtig vindende, om het lang tegen Zwentibold uit te houden, vervoegden zig by KAREL DEN EENVOUDIGEN, voor eenige jaaren (1), na Lodewyk den Stamelaar, en *Eudes* of *Odo*, op den Troon van Frankryk verheeven, en bewoogen hem, een Leger in Lotharingen te zenden, om zig van dit Ryk meester te maaken (*k*). Karel, zyne Krygsmagt byeen gebragt hebbende, trok eerst naar Aken, en na 't bemagtigen dier Stad, naar Nieuwmegen. Zwentibold, midlerwyl, hulp verzogt hebbende by *Franko*, Bisschop van Luik, begaf zig, met weinig Volk, over de Maaze, naar *Vlaardingen* (*l*), alwaar de Lotharingsche Grooten, die zig, in dien oord, bevonden, zig by hem vervoegden. Karel bereidde zig, om dieper in 't Land te dringen, en Zwentibold slag te leveren, toen de Vrede, op 't onverwagtst, door de tusschenkomst van wederzydsche Afgezanten, getroffen werdt: waar na het Fransch Leger deeze Landen verliet (*m*).

899. Zwentibold, nu de handen ruim hebbende, spande, met den aanvang des volgenden jaars, alle zyne kragten in, om Durfos te bemagtigen. Doch zyne poogingen waren vrugteloos, en de Vesting onwinbaar. De Koning, ziende

(*k*) REGINO *ad annum* 898.
(*l*) Annal. Metens. *ad annum* 898.
(*m*) Annal. Metens. *ad annum* 898.

(1) In 't jaar 893. Zie *Annal. Metens.* ad annum 893.

de dat hy, door de wapenen, niets vermogt, DIRK I.
zogt Raginer, Odokar en de hunnen te verbaazen, door een Geestelyk Banvonnis; welk hy zynen byhebbenden Bisschoppen beval, tegen hen uit tespreeken. Doch als deezen zulks weigerden, zag hy, raazende van spyt, zig andermaal genoodzaakt, het beleg op te breeken (*n*). 't Beleg wordt opgebroken.

Sedert werden de gemoederen der Lotharingsche Grooten zo zeer vervreemd van Koning Zwentibold, dat zy, na de dood van Koning Arnold, die op den negenentwintigsten van Slagtmaand des jaars agthonderdnegenennegentig voorviel (*o*), zynen jongen, doch wettigen Zoon LODEWYK, in Zwentibolds plaats, tot Koning verklaarden (*p*). Zwentibold, zig, door de wapenen, in het verlooren gezag, willende herstellen, sneuvelde, niet lang hierna, in een gevegt omtrent de Maaze, door de handen van eenigen dier Graaven, welken hy, te gelyk met Odokar, van hunne waardigheid beroofd hadt (*q*). Het Koningryk van Lotharingen werdt toen, door Koning Lodewyk, in een Hertogdom veranderd, en aan zekeren *Gebehard* ter Leen opgedraagen (*r*), die 't egter niet lang schynt bezeten te hebben. Zwentibold sneuvelt. 900.

Met de dood van den jongen Lodewyk, die in 't jaar negenhonderdeneelf voorviel, was de Stam van Karel den Grooten, in Duitschland, III. Karel de

(*n*) Annal. Metens. *ad annum* 899. REGINO *ad annum* 899.
(*o*) REGINO *ad annum* 899.
(*p*) Annal. Saxo *ad annum* 900.
(*q*) REGINO *ad annum* 900.
(*r*) GOBELIN. PERSON. Cosmodr. *Æt.* VI. *Cap.* 46.

Dirk I. Eenvoudige bemagtigt Lotharingen.

land, uitgestorven. Karel de Eenvoudige, Koning van Frankryk, de eenigste Vorst, die thans uit dit geslagt nog in leeven was, oordeelende alleen regt te hebben op de Staaten van zynen Neeve, trok terstond in Lotharingen, alwaar hy zig tot Koning verklaaren deedt (s). Hertog Raginer, en waarschynlyk ook onze Graaf Dirk, zyn van de eersten geweest, die hem toevielen (t). Ondertusschen hadden de Duitsche Vorsten, in Lodewyks plaats, eenen Koenraad, Hertog der Franken, tot Koning van Duitschland verheeven (u); die, om insgelyks zyn regt op Lotharingen te doen gelden, met een aanzienlyk Leger, herwaards trok (v). Doch zo veel niet uitregtte, of Koning Karel zag zig, na verloop van weinige jaaren, in 't bezit van Lotharingen bevestigd (w).

912.

916.

Radboud, Bisschop van Utrecht, sterft.

Radboud, Bisschop van Utrecht, zo genoemd naar den Frieschen Koning Radboud, Overgrootvader zyner Moeder, was thans zeer gezien aan 't Hof van Frankryk. De Koning zogt hem zelfs te beweegen, om zig in zaaken van Regeeringe te laaten gebruiken. Doch men vindt, dat hy zulks volstandiglyk geweigerd heeft, verklaarende, dat een Bisschop alleenlyk voor den Koning en 't volk bidden, en zielen winnen moest. Hy hieldt zig, veeltyds, te Deventer op, en begaf zig van daar, naar Friesland, om den overgeblee-

(s) Annal. Saxo *ad annum* 912.
(t) Annal. Saxo *ad annum* 916.
(u) Ditmar. *Libr.* I. *p.* 325. *in* Leibnit. Script. Rerum Brunsvic. *Tom.* I.
(v) Chron. S. Galli *ad annos* 912 & 913.
(w) Sigeb. Gemblac. *ad annum* 916.

bleeven' ongeloovigen het Evangelie te prediken. Hy is, omtrent den jaare negenhonderd en agttien, overleeden (x), en door *Balderik* opgevolgd. Dirk I. 918.

Koning Koenraad, in 't volgend jaar, insgelyks gestorven, en door Henrik, Hertog van Saxen, opgevolgd zynde (y), werdt de stryd om Lotharingen hervat. Henrik sloeg 't beleg voor Mets; welk zig spoedig overgaf. Hy behaalde verscheiden' andere voordeelen op de benden van Koning Karel, die eindelyk, naar voorslagen van vrede begon te luisteren. De onderhandeling werdt, door Gezanten, aangevangen; doch naderhand, door de Vorsten, in eigener Persoon, voltrokken.

Vredehandeling tusschen de Koningen Karel en Henrik, te Bon. 921.

Zy kwamen, ten deezen einde, op den vierden van Slagtmaand des jaars negenhonderdeenentwintig, te *Bon* aan den Ryn samen. Koning Karel bleef aan de linker, Koning Henrik aan de regter zyde der Riviere. Dus zagen zy elkanderen van den oever, en beloofden elkanderen vriendschap. Doch op den zevenden derzelfde maand, staken zy, elk in een Schip, van den oever af, tot in 't midden van den stroom. Hier gingen zy over in een derde Schip, welk daar voor anker lag, alwaar zy hun Verbond van vriendschap bevestigden. *Karel* draagt, in het Afschrift van dit Verbond, welk nog, ten minsten gedeeltelyk, voorhanden is, den naam van *Koning der Westfranken*, en *Henrik*, dien van Ko-

(x) Act. Sæc. V. Bened. *p.* 25. *apud* Fleury Hist. Eccles. Tom. XI. *p.* 597, 598.
(y) Reginonis Contin. *ad annum* 919.

Dirk I. *Koning der Oostfranken.* Onder de Geestelyken en Edelen, die het Verbond van wederzyde goedkeurden, ondertekenden, en met eede beloofden, het zelve in stand te doen houden, worden, van Karels zyde, geteld *Baldrik*, Bisschop van Utrecht, en de Graaven *Dirk* en *Walger*, waarschynlyk onze Graaf Dirk de I. en zyn Broeder, de Graaf van Teisterbant, benevens Graaf *Hagano* (*z*), 's Konings Gunsteling (*a*), en verscheiden' anderen.

In het Afschrift van dit Verbond, zo ver het voor handen is, wordt geen gewag van Lotharingen gemaakt. Doch alzo de oorlog, eeniglyk, om Lotharingen begonnen was, moet men niet denken, dat 'er, in 't Vredesverbond, niet om gedagt zou geweest zyn. 't Schynt dan, dat het Afschrift van 't Verbond niet volkomen is. Te meer, naardien verscheiden' Schryvers getuigen, dat Lotharingen, by 't Bons Verbond, door Karel, aan Henrik, werdt afgestaan (*b*). 't Welk egter zo niet moet opgevat worden, dat Karel terstond de Regeering over Lotharingen heeft laaten vaaren. Want uit Schryvers van gelyke trouwe blykt zo klaar, dat hy, na 't sluiten van 't Verbond, meer dan eens, in Lotharingen geweest is en bewind gevoerd heeft (*c*), dat sommigen, hier door misleid, ge-

(*z*) Pactum Bonnense *in* Miræi Codic. Donat. piarum. *Cap.* XXIX. *p.* 37. *Tom.* I. Oper. Diplom.

(*a*) Frodoardi Chronicon *ad annum* 920, 921, 922.

(*b*) Sigibert Gemblac. *ad annum* 923. Contin. Regino n. *ad annum* 924. Annal. Saxo *ad annum* 924.

(*c*) Frodoard. Chron. *ad annum* 922, 923.

gemeend hebben, dat Henrik Karel, by verdrag, in 't bezit deezes Lands, gelaaten heeft (*d*). — Dirk I.

Terwyl Karel dan nog over Lotharingen, en derhalven ook over een groot gedeelte deezer Landen geboodt, heeft hy, naar 't verhaal onzes oudsten Rymkronykschryvers (*e*), Graave Dirk, by eenen open' Brief, te Aken, op Paaschavond, thans den twintigsten van Grasmaand des jaars negenhonderd tweeentwintig, getekend „ in het Graafschap, welk hy te vooren reeds bezat, „ bevestigd: hem, daar benevens, nog „ eenige Landen toevoegende, die hem te „ vooren *niet eigen waren*. Van eenige ande„ re Landen egter, binnen zyn Graafschap „ gelegen, doch tot 's Konings erfgoederen „ behoorende, mogt hy niet meer dan breu„ ken en tienden heffen: de overige inkom„ sten moest hy in de Koninglyke Schatkist „ brengen. Zyn gantsche Graafschap was, by den Giftbrief, bepaald „ Oostwaards met „ *Suuthardeshage* by *Bodeloden-grave*, naar den „ kant van Utrecht, alwaar zyns Vaders „ Graafschap gelegen was; Westwaards met „ het einde van Katwyk, Zuidwaards met „ *Fortrape*, en Noordwaards met de Beeke „ *Kinheim*." Men kan, hieruit, de uitgestrektheid van het Graafschap van Holland, ten deezen tyde, eenigszins afleiden. Het heeft zig, in de breedte, van omtrent Bodegrave, tot Katwyk aan zee, uitgestrekt. De leng-

IV. Karel de Eenvoudige bevestigt Graaf Dirk den I in zyn Graafschap. 922.

Uitgestrektheid van het zelve.

(*d*) *Voyez Pere* DANIEL Hist. de France *Tom.* II. *p.* 328, *Edit d'Holl.* 4. [*p.* 606. *Edit. de Paris* 1729.],

(*e*) KLe KOLYN *bl.* 259, 261.

Dirk I. lengte is met minder zekerheid te bepaalen. Waarschynlykst is 't, dat de Beek Kinheim, in Kennemerland, omtrent Alkmaar, geloopen heeft. Fortrape is moeilyker te vinden. Sommigen meenen, dat *Fortrape* of *For tarpe* het *Dorp Vour* is, zynde de Noordzyde van den Leidschen Dam. Anderen zoeken Fortrape in Zuidbeveland; alwaar voorheen eene Plaats van dien naam geweest is, welke men ook *'s Graaven-Polder* genoemd heeft (*f*). En als men aanmerkt, dat het Graafschap van Holland, volgens de oudste berigten, welken men 'er van heeft, zig tot omtrent Vlaardingen en Dordrecht uitgestrekt heeft, schynt Fortrape veel Zuidelyker, dan de scheiding tusschen Rynland en Delfland, gelegen te hebben. Waarschynlyk is het derhalven, dat men 'er Fortrape of *Voirtrappen* in Zuidbeveland voor houden moet.

V. Graaf Dirk de I. wordt beschonken met de Kerke te Egmond en haar toebehooren.

923.

De oude Rymkronykschryver, uit wien wy het Verhaal van deeze bevestiging in 't Graaflyk bewind ontleend hebben; welk, onzes weetens, by geenen anderen ouden Schryver, gevonden wordt, voegt 'er by, dat Koning Karel de Eenvoudige, op 't verzoek van Graave Hagano, in 't volgende jaar negenhonderddrieentwintig, te *Bladelle*, een Dorp der Meyerye van 's Hertogenbosch, in 't Kwartier van Kempenland, den zelfden Graave Dirk, het erfgebied opdroeg, over het gene den Koning nog in Dirks Graafschap toekwam, bestaande in de Kerke van Egmond, met

(*f*) Diplom. Wilhelm. IV. *apud* VAN HOUT Dienstb. van Leyden, *bl.* 24. Zie ook BOXHORN *op* REYGERSB. I. *Deel*, *bl.* 85, 92, 424. *en* II. *Deel*, *bl.* 16.

L. F. du Bourg del. *Koning K[illegible]d over HOLLAND.* P. Tanjé sculp.

met het gene 'er toe behoorde (g). De omstandigheden van zyn Verhaal toonen, dat hy het getrokken heeft, uit den bekenden Giftbrief, die egter, volgens de afschriften, welken 'er, tot hier toe, van gevonden zyn, in 't jaar agthonderddrieenzestig, zou gegeven zyn, en dus niet aan Karel den Eenvoudigen, maar aan eenen anderen Karel, moeten toegeschreeven worden. De Giftbrief behelst, dat „ *Karel*, *Koning der Franken*, ter bede van den eerwaardigen *Graave-Hagano*, aan zekeren zynen getrouwen, „ *Dirk* genoemd, gegeven heeft de *Kerk te Ekmunde*, met al wat 'er geregtelyk toebehoort, van *Suitbardechage* tot aan *Fortrapa* „ en *Kinnem* toe (2), om dit alles, zo wel „ als zyn ander erfgoed, * geheellyk en † „ vryelyk, voor zig zelven en zyn nageslagt, „ te blyven bezitten, of daar mede, naar welgevallen, te handelen." In de volkomenste Afschriften (h), volgt, na de ondertekening

DIRK I.

* *ex integro.*

† *libere.*

(g) KL. KOLYN *bl.* 263.
(h) Zie SCRIVERIUS Levens der Graaven *bl.* 3. VAN LOON Aloude Holl. Hist. II. *Deel*, *bl.* 145

(2) Deezen waren de grenzen van Dirks Graafschap: doch men moet niet meenen, dat al wat binnen dezelven gelegen was der Egmondsche Kerke toebehoorde. Veel waarschynlyker is 't, dat deeze Kerk, binnen de paalen van Dirks Graafschap, eenige goederen bezat, die hier en daar verspreid lagen, en nu aan Dirk opgedraagen werden. Een Klooster by Haarlem verkreeg, in den jaare 1311, van Willem van Egmond, alle zyne *renten ende goet, leggende in so watt banne het is, tusschen* Maes *ende* Zipe. Zie den Giftbrief by MATTHAEUS *Fundat. Sacrar. Ædium* Fund. VII. p. 489. Tom. III. *Analect.* Doch dit Klooster verkreeg, door deeze Gifte, niet meer, dan den Schenker, binnen deeze oude paalen van Holland, in eigendom toekwam.

Dirk I. ning des Konings, dit onderschrift: *Hagano Notarius, ad vicem Rotgeri Archiepiscopi summique Cancellarii, recognovit. Datum Anno Domini DCCCLXIII, XVII Kalendas Julii, indictione XI, Anno XXX regnante Domino Karolo Rege, Redintegrante XXV, largiore vero hæreditate indepta. . . Actum Pladelle villa feliciter, Amen.* dat is „ *Hagano*, de Schryver, „ heeft het naargezien, in de plaats van *Rotgerus* den Aartsbisschop en Opper-Kanse„ lier. Gegeven in het jaar onzes Heeren „ DCCCLXIII. den XV van Zomermaand „ de XI *Indictie*, het XXX jaar der Regee„ ringe van den Heere Koning Karel, het „ XXV des volkomen gebieds, en het. . . „ der breeder bekomen' erfenisse, Gedaan in „ de Stede Bladel, gelukkiglyk. Amen.

Onderzoek of deeze Gift, door Karel den Kaalen, of Karel den Eenvoudigen geschied zy.

Indien deeze Brief waarlyk in 't jaar agthonderddrieenzestig gegeven is, gelyk de jaartekening luidt, kan Koning Karel, in den zelven gemeld, geen ander dan Karel de Kaale geweest zyn. Doch verscheiden' omstandigheden, en vooral het onderschrift van den Brief passen niet op Karel den Kaalen; maar zeer wel op Karel den Eenvoudigen. 1. Karel de Kaale hadt niets te gebieden over de Landstreek, van welke hy hier een gedeelte zou wegschenken: ten minsten niet in het jaar agthonderddrieenzestig; wanneer Koning Lodewyk nog in het vol bezit van dezelve was. Maar Karel de Eenvoudige hadt 'er, in den jaare negenhonderddrieentwintig, nog bewind over. 2. Men weet niet, dat 'er, ten tyde van Karel den Kaalen, een Graaf Hagano in 's Konings gunst gestaan heeft; maar

maar ten tyde van Karel den Eenvoudigen, was 'er een Koninglyke gunſteling van dien naam, gelyk wy reeds, in 't voorbygaan (*i*), gezien hebben. Ook ontmoet hy ons in andere Brieven van deezen Koning (*k*). 3. Ten tyde van Karel den Kaalen, kent men geen' Opper-Kanſelier en Aartsbiſſchop Rotgerus; maar onder Karel den Eenvoudigen, bekleedde Rotgerus, Aartsbiſſchop van Trier, de waardigheid van Rykskanſelier (*l*). 4. Onder veele Giftbrieven van Karel den Kaalen, welken my voorgekomen zyn, heb ik 'er niet een' eenigen gevonden, met zulk een onderſchrift als deeze (3): maar onder de Giftbrieven van Karel den Eenvoudigen, zyn 'er zeer veelen, met diergelyk een onderſchrift (*m*). Ook

Dirk I.

(*i*) *Bl.* 106.
(*k*) *Apud* MIRÆUM Cod. Donat. piar. *Cap.* XXVI. XXVIII. *p.* 35, 36. *Tom.* I. Oper. Diplom.
(*l*) *Vide* MIRÆI Dipl. Belg. *Libr.* II. *Cap.* XIX. XV. *p.* 255, 256. *Tom.* I. Oper. Diplom.
(*m*) Vide MIRÆI Diplom. *Belg.* *Libr.* II. *Cap.* XVIII. XIX. XX. *p.* 254, 255, 256. *Tom.* I. Oper. Diplom. Suplement. MIRÆI *Cap.* III. *p.* 806. *Tom.* II. Oper. Diplom. *Add.* Diplom. Carol. Simpl. *apud* E. MARTENE & U. DURAND. Veter. Monum. *Tom.* I. *Col.* 271. 272. 278.

(3) De omſtandigſte onderſchryving, die Karel de Kaale plagt te gebruiken, vindt men, onder anderen, in eenen Brief van den jaare 877, te leezen by MIRÆUS (*Donation. Belgic.* Cap. XIV. p. 502. Tom. I. *Oper. Diplom.*) zy luidt aldus: *Data VII. Idus Julii, Indictione X, Anno XXXVIII Regni Caroli glorioſiſſimi Imperatoris in Francia, & Imperii Secundo, & in Succeſſione Lotharii Regis anno VIII.* dat is „ Gegeven den negenden van Hooimaand, de tiende *Indictie*, het agtendertigſte jaar der Regeeringe van „ den doorlugtigſten Keizer Karel in Frankryk, het „ tweede zyns Keizerryks, en het agtſte zyner opvolginge van Koning Lotharius." Doch elk ziet, met

DIRK I. Ook wordt, in het Verbond, te Bon, geſloten, van welk wy boven gewaagden, den tyd van Karels Regeeringe, op gelyke wyze als in deezen Giftbrief, aangeweezen. 5. Eindelyk, konnen ook de byzondere deelen van het onderſchrift niet op de Regeeringe van Karel den Kaalen gepaſt worden. Het jaar agthonderddrieenzeſtig was niet het dertigſte maar het vierentwintigſte zyner Regeeringe over de Franken: en van de twee andere deelen des onderſchrifts is geene bekwaame toepaſſing op hem te maaken. Maar het dertigſte jaar der Regeeringe van Karel den Eenvoudigen, die, in 't jaar agthonderddrieennegentig, begonnen was (*n*), brengt ons tot het jaar negenhonderddrieentwintig; en het vyfentwintigſte jaar van zyn volkomen gebied, welk hy, in 't jaar agthonderdagtennegentig, verkreeg (*o*), valt op het zelfde jaar. Het jaartal der breeder bekomen erfeniſſe van het Lotharingſche Ryk is uit den Giftbrief verlooren; doch alzo Karel gewoon was dezelve te rekenen van het jaar negenhonderdentwaalf, in welk hy bezit van Lotharingen genomen hadt, moet men hier elf invullen; 't welk ons wederom tot het jaar negenhonderddrieentwintig brengt. En dat de gift, waarlyk, in dit jaar gedaan zy, wordt beveſtigd, door het getuigenis van KLAAS KOLYN, onzen oudſten Rymkronykſchryver, die een Monnik te Egmond ge-

(*n*) Annal. Metenſ. *ad annum* 893.
(*o*) REGINO *ad annum* 898.

met eenen opſlag, hoe zeer deeze wyze van onderſchryving verſchilt met die, welke wy onderzoeken.

geweest was, en de Egmondsche Klooster-schriften zelf gezien hadt. Het jaartal agthonderddrieenzestig is, waarschynlyk, door een' misslag des Uitschryvers, in een oud Afschrift van den Giftbrief, ingesloopen: welk Afschrift, door een' oud' Kronykschryver, gevolgd zal zyn, en deezen wederom door de overigen. Dirk I.

De reden nu, waarom onzen Graave Dirk den I. het gebied over de Kerke van Egmond en derzelver toebehooren opgedraagen zy, is ligtelyk te bevroeden, als men, met onze Kronykschryvers, stelt, dat hy, na dat hem 't Lyk van den H. Adelbert, door de Nonne *Wilfit* (p), te Egmond, aangeweezen was, aldaar eene houten Kerk en Nonnen-Klooster heeft doen stigten, welken hy, met verschei-den' goederen, begiftigd heeft (q): waardoor hem, volgens 't gebruik dier tyden, 't Regtsgebied over de Kerke en Kerken-Landen natuurlykst toekwam. En nademaal onze oude Kronyken allen, of door Egmonder Monniken, of uit Egmondsche Klooster-schriften, opgesteld zyn, en derzelver Schryvers van Dirk den I. de vroegste melding gemaakt gevonden hebben; zo is 't niet vreemd, dat de meesten hunner hem voor den eersten Graaf van Holland geboekt hebben.

Waarom Dirk de I. gebied over de Egmonder Kerke gekreegen hebbe en eerste Graaf van Holland genoemd worde.

Karel de Eenvoudige, indien wy hem anders voor den Begunstiger van Graave Dirk den I. houden, hadt, ten deezen tyde, groote reden, om de Lotharingsche Heeren aan zig

Reden voor Karel den Eenvoudigen om Graave

(p) Vita S. ADALBERTI. *Cap.* XI. §. 13.
(q) MELIS STOKE *in Dirk* I. *bl.* 11.

DIRK II. Dirk te begunstigen. zig te verpligten. Robert, Hertog of Graaf van Parys, en eenige andere Grooten lagen toe, om hem van den Troon te stooten. De Lotharingers waren de eenigsten, op welken de Koning zig nog vertrouwde. De Fransche Historieschryvers verzekeren ons ook, dat hy zig, omtrent den jaare negenhonderddrieentwintig, naar Lotharingen, begaf, en verscheiden' Heeren aan zig verbondt (r). In deezen zelfden tyd, schynt hy ook te Bladelle gekomen te zyn, en Dirk den I. de Gifte, van welke wy spraken, gedaan te hebben. Doch hy trok weinig nut van zynen Lotharingschen aanhang. 't Leedt niet lang, of hy werdt ontroond, en een en andermaal gevangen gezet, eerst op het Kasteel Thierri, daarna te Peronne, alwaar hy in den jaare negenhonderdnegenentwintig zyne dagen eindigde.

VI. Dood van Dirk den I. Graaf Dirk de I. schynt, niet lang na 't bekomen der gemelde Gifte, overleeden te zyn; schoon onze Kronyken zulks niet hebben aangetekend (s). Doch zeker Latynsch Kronykschryver verhaalt, dat Dirk de eerste, Graaf van Holland, in het vierde jaar der Regeeringe van Koning Henrik, dat is, in het jaar negenhonderddrieentwintig, overleeden zou zyn (t). Hy werdt te Egmond begraaven, en, volgens 't gemeen gevoelen, door zynen Zoon, DIRK DEN II., opgevolgd.

VII. Dirk de II. over- Deez' hadt zig naauwlyks in 't nieuw bewind gesteld, of geraakte oneens met de Friezen,

(r) FRODOARD. Chron. *ad annum* 923.
(s) *Zie* M. STOKE *bl.* 12.
(t) HERM. CORNERI Chron. *ad annum* 923. *è Sigiberto.*

zen, die ongezind waren, om hem hulde te doen. Immers dit vindt men, in onze oudste Kronyken (u); schoon 'er de overgebleeven' schriften van Tydgenooten geen gewag van maaken. Ook weet men niet, wat de Friezen, dat zyn de Westfriezen, die, benoorden de Beeke Kinhem, en dus buiten de grenzen van Dirks Graafschap woonden, onder de verpligting zou konnen gebragt hebben, om hem voor Heere aan te neemen. Veelligt heeft Graaf Dirk de grenzen zyns gebieds, buiten regt, te ver willen uitbreiden. Of mogelyk hebben de Friezen hem, door het pleegen van eenige vyandlykheid op de grenzen, billyke reden gegeven, om de wapenen tegen hen op te vatten. Wy konnen, hieromtrent, by gebrek van egte Getuigenissen, niets vaststellen. Laatere Schryvers melden alleenlyk, dat Graaf Dirk de Friezen wel haast met de wapenen bedwong; doch dat zy, in 't volgend jaar, wederom tegen hem opstonden, en in Alkmaar gevallen zynde, den brand in 't Steedje staken. Gantsch Kennemerland werdt toen van hun plat geloopen, en 't Nonnen-Klooster te Egmond deerlyk verwoest. Vanhier trokken zy naar *Leiden*, welke Stad, met gelyke verwoesting, gedreigd werdt. Doch Graaf Dirk, al zyne magt byeen gerukt hebbende, trok hun hier tegen. Niet verre van de Stad, en juist op de plaats, alwaar naderhand het Nonnen-Klooster te Rynsburg gestigt werdt, viel een bloedig gevegt voor. De Friezen kreegen de nederlaag, en

Dirk II. wint de Friezen.

(u) Kl. Kolyn. bl. 264.

Dirk II. en werden genoodzaakt, zig der Regeeringe van Graave Dirk te onderwerpen. De Graaf stigtte, sedert, eene Kerk op de plaatse des gevegts, by welke, in laatere tyden, een Nonnen-Klooster gevoegd werdt. Ook deedt hy de vernielde Egmondsche Abtdye eerlang van steen herbouwen, in dezelve Benediktyner Monniken, in plaatse der Nonnen, stellende, alzo deeze laatsten te veel bloot stonden voor den overlast der Friezen. Zy werden naar Bennenbroek overgebragt, en aldaar, onder 't opzigt van 's Graaven Zuster, *Arlinde*, gesteld, die egter geene nieuwe Nonnen mogt aanneemen; waaruit gevolgd is, dat het Bennenbroeks Klooster, na verloop van eenige jaaren, geheellyk uitgestorven is (*v*). Onze Kronyken hebben niet net aangetekend, wanneer alle deeze dingen voorgevallen zyn; doch men schyntze, in den aanvang der Regeeringe van Graave Dirk den II, te moeten plaatsen.

VIII. Koning Henrik bemagtigt Lotharingen, en dus het overige gedeelte der Nederlanden. 925.

Na 't onttroonen van Koning Karel, en 't verheffen van *Rudolf*, Hertog van Bourgondie, op den Frankischen Troon, vernieuwde Koning Henrik zyne eischen op Lotharingen. Hy zag zig, onaangezien het Bons Verbond, nog versteken van deeze Landstreeke: des deedt hy zig regt, door de wapenen, en werdt, nog voor het einde des jaars negenhonderdvyfentwintig, als Koning van Lotharingen, erkend (*w*). Het gedeelte der Nederlanden, welk tot Lotharingen behoorde, geraakte dus onder 't gebied van Koning Henrik, die te voo-

(*v*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* VII. *Cap.* 2, 3.
(*w*) FRODOARD. Chron. *ad annum* 925.

vooren reeds, over het overig gedeelte der Nederlanden, gebied gehad hadt. Dirk II.

Ook hadt hy terstond al gelegenheid, om 's Lands Ingezetenen de voordeelen zyner Regeeringe te doen ondervinden. Duitschland werdt, sedert verscheiden' jaaren, afgeloopen door de Hunnen, of Hungaaren (x), die zig, in Pannonie, omtrent den Donauw, hadden nedergeslaagen. Omtrent deezen tyd, waren zy, by Worms, over den Ryn getrokken: van daar hadden zy, tot aan den zeekant toe, deerlyke verwoestingen aangeregt (y). Van eenen anderen kant, drongen zy door, tot in Friesland (z), alles vernielende wat hun in den weg stondt, gewyd noch ongewyd verschoonende. Nog lang hierna, ontmoette men, op de Veluwe, de overblyfsels van twee Schansen, eene in 't midden der Landstreeke, by het Udelermeer, en eene, tusschen Arnhem en Wageningen, aan den regter oever des Rynstrooms, gelegen. Zy droegen den naam van *Hunnen schansen*, en men wil dat zy, omtrent den tyd, van welken wy spreeken, door de stroopende Hunnen, opgeworpen zyn. Koning Henrik bragt terstond een magtig Leger tegen hen op de been. En men vindt, by sommige Schryvers, aangetekend, dat onze Graaf Dirk de II. den Krygstogt bygewoond, en onder de baniere des Hertogs van Zwaben, tegen de Hunnen, gestrecden

Invallen der Hunnen in Friesland.

(x) Contin. Regin. *ad annum* 907, 503, 909, 910, 912, 913, 915, 917.
(y) Hermann. Contract. *ad annum* 926, 937.
(z) H. Mutius Chron. Germ. *Libr.* XII. *p.* 89.

Dirk II. 926. den heeft (a). In 't jaar negenhonderdzesentwintig, werdt 'er een Verdrag met de Hunnen getroffen, voor den tyd van negen jaaren (b): geduurende welken tyd, Koning Henrik zig toeleide, op het versterken van de grenzen des Ryks, en op het oefenen van 's Lands Ingezetenen, in den Wapenhandel. Ten deezen einde, regtte hy Schutteryen op, in de Steden (c). Ook hieldt hy, van tyd tot tyd, Ren- en Steekspelen (d): op een van welken, in den jaare negenhonderdvyfendertig, te Maagdenburg gehouden, men leest, dat Graaf Dirk de II., onder de Ryksgraaven, verscheenen is (e).

IX. Noormannen in Friesland. 934. Kort te vooren, hadden de Noormannen wederom eenen inval in Friesland gedaan. Zy kwamen, onder anderen, te Utrecht, alwaar zy de S. Maartens Kerk en nog eene andere deerlyk vernielden (f). Bisschop Baldrik, die, om zyne treflyke daaden, den bynaam van *den Vroomen* gedraagen heeft (g), rukte, terstond, eenig Volk in de wapenen, en viel, met zo veel hevigheid, op de Noormannen aan, dat hyze ten lande uit jaagde; en de goederen, welken zy der Kerke reeds ontvreemd hadden, wederom in zyn geweld kreeg (h). Dezelfde hoop Noormannen, of een

(a) Georg. Ruxner. *apud* Dous. Annal. *Libr.* VIII. *p.* 393.
(b) Sigeb. Gemblac. *ad annum* 924.
(c) Annal. Saxo *ad annum* 927.
(d) Goldast. Constit. Imper. *Tom.* I. *p.* 211.
(e) Ruxnerus *apud* Dousam *Libr.* VIII. *p.* 394.
(f) Liutprand. *Libr.* IV. *Cap.* 7. Diplom. Baldric. Episc. *apud* Hedam *p.* 75.
(g) Heda *p.* 75.
(h) Diplom. Baldrici Episc. *apud* Hedam *p.* 75, 76.

een andere werdt, ſedert, door Koning Hen- Dirk II.
rik, tegengetrokken en overwonnen. Zelfs noodzaakte hy hunnen Koning, *Chuipia*, om zig te laaten doopen (*i*). Doch hy genoot de vrugten zyner overwinningen niet lang; maar overleedt, op den tweeden van Hooimaand des jaars negenhonderdzesendertig (*k*), wordende, door zynen oudſten Zoon, Otto, opgevolgd.

Aanwas van de magt der Utrechtſche Bisſchoppen.

Het aanzien der Utrechtſche Biſſchoppen begon, onder de Regeeringe der twee gemelde Koningen, Henrik en Otto, merkelyk toe te neemen. Zy vergenoegden zig niet, met het geeſtelyk Regtsgebied, over de Ingezetenen deezer Landen; maar poogden, allengskens, hun weereldlyk Regtsgebied, wyder en wyder, uit te breiden, grooter vryheden te bekomen, en nieuwe landen aan te winnen. Hiertoe bedienden zy zig van de gunſt der Vorſten, die zy ligtelyk verwierven: naardemaal het niet alleen de Godsvrugt deezer eeuwe was, de Kerkelyken ryk te maaken; maar de Vorſten ook, ſedert het ſplitſen van 't Ryk van Karel den Grooten, de gunſt der voornaamſte Biſſchoppen noodig hadden, om hunnen aanhang te ſtyven. De Utrechtſche Biſſchoppen wiſten zig van deeze gelegenheden te bedienen, om zig zelven en hunne Kerk te verryken. Tolvryheid op veele plaatſen en andere diergelyke Voorregten was 't minſt, dat men hun toeſtondt. Voor 't einde der negende eeuwe, bezat de Utrechtſche Kerk

(*i*) Sigebert. Gemblac. *ad annum* 935.
(*k*) Contin. Regin. *ad annum* 936.

DIRK II. Kerk reeds eene groote menigte Landeryen en andere goederen, door 't gantsche Land verspreid (*l*). Graaf Gerolf, Vader van Dirk den I., was zo dra niet overleeden, of de Utrechtsche Bisschop wist het zesde deel der Visscherye, omtrent den Rynmond, welke hem toebehoord hadt, voor zyne Kerke, te bekomen (*m*). Verscheiden' andere Visscheryen en de tienden van veele Tollen en Koninglyke Schattingen, in Kennemerland en Westfriesland, zelfs tot in Texel en daaromtrent, bshoorden thans ook aan de Utrechtsche Kerke (*n*). 't Is waar, dat de Vorsten, doorgaans, deeze goederen geschonken hadden, zo als, in sommige Giftbrieven, duidelyk gezeid wordt „ op dat 'er de Geestelyk„ heid en de schamele Gemeente uit zou on„ derhouden, en het overige gebruikt wor„ den, om de nieuwbekeerden van nood„ druft en behoorlyk onderwys te voorzien „ (*o*)". Doch de Bisschoppen beoogden 'er wat meer en hunne eigene grootheid in. Koning Otto verleende aan Baldrik, Bisschop van Utrecht, in den jaare negenhonderdzevenendertig, het regt, om binnen Utrecht geld te mogen munten (*p*). Hierby voegde hy, sedert, eenige Landen en goederen, omtrent de Lek en den Yssel, die, voor deezen, door Graaf Walger, waarschynlyk den Broeder van Dirk den I; en na hem, door zynen Zoon, Radboud, van den Koning ter leen

(*l*) *Vide* HEDAM *p.* 64.
(*m*) Id. *p.* 65.
(*n*) Id. *p.* 65, 66.
(*o*) Diplom. Zuentibolchi *apud* HEDAM *p.* 63.
(*p*) Diplom. Otton. *apud* HEDAM *p.* 81, 85.

leen gehouden waren (*q*); waaronder ook behoorde de Tol te *Amuda*, of Muiden aan de Vegt, en 't gene zekeren Graave *Hatto* in Loenen en te *Eki* toebehoord hadt (*r*). Ook schonk hy der Kerke de vrye jagt, in de Bosschen van Drente, behoorende tot het Graafschap van Everard (*s*). Alle deeze en veele diergelyke gunsten maakten de Utrechtsche Bisschoppen eerlang zo magtig, dat zy in staat waren, om hun gezag, door de wapenen, staande te houden; gelyk wy, boven, reeds gezien hebben, en 't vervolg deezer Historie ons nog nader leeren zal.

Dirk II.

X. Twist om Lotharingen, in welken Dirk de II. schynt gemengd geweest te zyn.

Koning Otto kreeg, in den aanvang zyner Regeeringe, de handen vol werks, aan het dempen van eenen opstand, verwekt door zynen Broeder, *Henrik*, dien, tegen de gewoonte dier tyden, geen deel in 't Ryk gegeven was. Veel aanhang hadt deeze in Lotharingen; aan 't hoofd van welken, *Gizelbert* was (*t*), die, door Karel den Eenvoudigen, tot Hertog van Lotharingen aangesteld, en naderhand, door Koning Henrik, Vader van Otto, in dit Hertogdom, bevestigd geworden was. Ten behoeve van Henrik, Broeder van Koning Otto, bragt Gizelbert een magtig Leger te velde: welk egter weinig uitregtte, en door dat van Otto geslaagen werdt. Gantsch Lotharingen werdt toen, door den Overwinnaar, afgeloopen, en Gizelbert uit

(*q*) *Apud* eund. p. 83, 86.
(*r*) *Apud* eund. p. 84, 86, 87.
(*s*) *Apud* eund. p. 83. 84.
(*t*) Contin. Regin. *ad annum* 939.

DIRK II. uit zyn Hertogdom verdreeven (*u*). *Lodewyk*, Zoon van Karel den Eenvoudigen, *van Overzee* bygenoemd, om dat hy aan 't Hof van Engeland opgevoed was, bekleedde thans den Troon van Frankryk (*v*). Tot deezen, begaf zig de verjaagde Hertog, en bewoog hem, om zyn Regt op Lotharingen, tegen Koning Otto, te doen gelden, hem van de toegenegenheid veeler Lotharingsche Heeren tot zynen Persoon verzekerende. Met den aanvang des jaars negenhonderdnegenendertig,
939. begaf zig Lodewyk, aan 't hoofd van een aanzienlyk Leger, naar de Elzas (*w*). En zo dra hadt men, hier te lande, geene tyding gekreegen van deezen optogt, of verscheiden' Lotharingsche Heeren vielen den Franschen Koning toe. Onder deezen, werdt zekere Graaf Dirk genoemd (*x*), welke waarschynlyk onze Hollandsche Graaf zal geweest zyn, alzo zyn Vader, te vooren ook, de zyde van 's Konings Vader gehouden hadt, en door hem, merkelyk begunstigd was geweest. Koning Lodewyk werdt egter eerlang genoodzaakt, wederom te rug te trekken. Ook werden Gizelbert en de zynen, by Andernach, overvallen en geslaagen. De Hertog zelf sneuvelde, zo men wil, in den Rynstroom (*y*). Sommigen willen, dat Graaf Dirk, by deeze gelegenheid, insgelyks, omgekomen zou zyn; doch

(*u*) LIUTPRAND. *Libr.* IV. *Cap.* 9, 10, 11. WITICHIND. *Annal. Libr.* II. *p.* 18, 19. *Edit. Meibom.*
(*v*) FRODOARD *ad annum* 936.
(*w*) LIUTPRAND. *Libr.* IV. *Cap.* 14.
(*x*) FRODOARD. *ad annum* 939.
(*y*) FRODOARD. *ad annum* 939.

doch alle onze Kronyken schryven hem een veel langer leeftyd toe. DIRK II.

XI. Koning Otto bemagtigt Lotharingen.

Binnen korten tyd, hadt Koning Otto gantsch Lotharingen wederom onder zyn gebied gebragt. Egter stondt hy 't aan zynen Broeder, Henrik, af, onder den titel van Hertogdom (z). Van toen af zyn alle de Nederlanden aangemerkt, als tot het Duitsche Ryk behoorende. En Otto en zyne opvolgers hebben zig niet alleen als Eigenaars der Koninglyke Regten deezer Landen gedraagen; maar, zo wel als de Frankische Vorsten van ouds, Landdagen te Nieuwmegen, te Utrecht, en elders hier te Lande gehouden. 940.

Wordt Keizer en sterft.

Koning Otto, in den jaare negenhonderdtwee-envyftig, Italie van de overheersching van *Berengarius*, die den naam van *Keizer* voerde, verlost hebbende (*a*), en in den jaare negenhonderdeenenzestig, te Rome, tot Keizer gekroond zynde (*b*), overleedt, na eene lange en gelukkige Regeering, op den zevenden van Bloeimaand des jaars negenhonderddrieenzeventig (*c*). Hy voert, in sommige Giftbrieven, den bynaam van *den Grooten* (*d*). De waardigheid van Keizer is, na hem, tot heden toe, byna altoos, door Duitsche Vorsten, bekleed geweest. 973.

XII. Onderzoek of zekere

De Vlaamsche Kronyken verhaalen, dat zekere Graaf Dirk, wiens Gemaalin Hildegarde, en wiens Zoon Arnoud genoemd was, in

(*z*) Contin. REGIN. *ad annum* 940.
(*a*) Contin. REGIN. *ad annum* 952.
(*b*) LIUTPRAND. *Libr.* VI. *Cap.* 6.
(*c*) HERM. CONTR. *ad annum* 973.
(*d*) *Apud* MATTH. Anal. *Tom.* III. *p.* 455.

Dirk II.

Giftbrief ten behoeve van een Klooster by Gend aan Dirk den II. moet toegeschreeven worden.

977.

in den jaare negenhonderdzevenenzeventig, eene Gift gedaan heeft aan het Blandiner Klooster by Gend (*e*). Graaf Dirk de II. van Holland heeft eene Gemaalin en eenen Zoon gehad, die ook de naamen van Hildegarde en van Arnoud gevoerd hebben; waarom het zeer waarſchynlyk voorkomt, dat men hem deeze Gift moet toeſchryven. Te meer nog, naardien Dirks Zoon, Arnoud, die na hem Graaf van Holland werdt, by oude Schryvers (*f*), de *Gentenaar* genoemd wordt; om dat hy te Gend, alwaar Graave Dirk en Hildegarde beide *eene Mogendheid* of Graafſchap toegeſchreeven wordt, ter weereld gekomen was (*g*). Daarenboven vindt men, ten deezen tyde, in de Vlaamſche Kronyken, gewaagd van eenen Dirk, Graave van een Slot, te Gend, door Keizer Otto, in den jaare negenhonderdnegenenveertig, geſtigt (*h*): welke Dirk in dit Gendſche Graafſchap, door zynen Zoon Arnoud, en deeze wederom, door den zynen, ook Dirk genoemd, opgevolgd is (*i*). Alle deeze omſtandigheden zouden ons doen beſluiten, dat Dirk de II. Graaf van Holland, en twee zyner Opvolgeren ook Graaven van het Gendſch Kaſteel geweeſt zyn. Doch eene gewigtige zwaarigheid wederhoudt ons. De Vader van den Hollandſchen Graave, Dirk den II., wordt van genoegzaam alle onze Schryvers ook Dirk ge-

(*e*) Meyerus *ad annum* 977.
(*f*) Siger. Gemblacens. *ad annum* 1018.
(*g*) Kl. Kolyn *bl.* 263, 264.
(*h*) Meyerus *ad annum* 949. Miræi Cod. Donat. piar. *Cap.* XXX. *Tom.* I. Oper. Diplom. *p.* 45. *in Not.*
(*i*) David. Lindani Teneramond. *Libr.* III. *Cap.* 3.

genoemd. Doch de Vader van den Gendſchen Graave Dirk draagt, by de Vlaamſche Schryvers, den naam van *Wigman* (*k*). Om deeze zwaarigheid weg te neemen, onderſtellen ſommigen, dat de Gendſche Graaf Dirk, na 't overlyden van onzen Dirk den II., met deszelven Weduwe, Hildegarde, gehuwd en hierom door onze Kronykſchryvers, met den Hollandſchen Graaf, verward geworden is. Doch alzo men, hiervoor, geene Hiſtoriſche bewyzen te berde brengt, agten wy 't veiliger, deeze duiſtere zaak duiſter te laaten, dan iets vaſt te ſtellen, welk op loutere gisſingen ſteunt. Ondertusſchen moet men toeſtaan, dat deeze onderſtelling, zo zy grond hadt, nog een andere zwaarigheid, die, uit de langduurige Regeeringe van Dirk den II., gemaakt wordt, merkelyk zou opligten.

Dirk II.

XIII. Gifitbrief van Otto den III. ten behoeve van Graave Dirk den II. 985.

Keizer Otto de Groote was van zynen Zoon *Otto den II.* opgevolgd, die, in 't jaar negenhonderddrieentagtig, overleeden zynde, door den zynen, insgelyks *Otto* genoemd, opgevolgd werdt. Van deezen OTTO DEN III. bekwam, naar 't verhaal onzer beſte Kronyken, Graaf Dirk de II., in den jaare negenhonderdvyfentagtig, het vol bezit van eenige Landen, welken hy te vooren ſlegts van 't Ryk ter leen gehouden hadt. EGBERT, een van Dirks Zoonen, die in Britanje gebooren was (*l*), werwaards zig Graaf Dirk en zyne Gemaalin, of ten minſten de laatſte, om redenen ons onbekent, ſchynt begeven te hebben,

(*k*) MIRÆUS *ubi ſupra*.

(*l*) KL. KOLYN *bl.* 265. Geſta Trevir. Archiepiſc. *Cap.* III. *in* Veter. Monum. E. MARTEN. & U. DURAND. *Tom.* IV. *c.* 155.

DIRK II. ben, was, reeds voor eenige jaaren, tot Aartsbisschop van Trier verheeven, en stondt thans zo diep in 's Keizers gunst, of in die der Keizerinne, *Theofana*, Moeder en Voogdes van den jongen Vorst, dat hy zynen Vader deeze Gift hielp verwerven. De Giftbrief is nog voorhanden. Koning Otto schenkt, by denzelven, „ zynen *getrouwen Graave Dirk*, alles „ wat deeze te vooren van 't Ryk ter leen of „ in vrugtgebruik bezeten hadt, tusschen de „ twee stroomen *Liora* en *Hisla*; in het Dorp „ of Vlek *Sunnemere*; tusschen twee andere „ stroomen, *Medemelacha* en *Chinnelosara*, *Ge-* „ *marchi* genoemd; in het Land van *Texla*, „ uitgenomen de Schatting, *Huslade* geheeten, en in de Graafschappen *Masalant*, „ *Kinhem* en *Texla*: om al hetzelve, voortaan, niet meer ter leen, maar *in eigendom* „ te bezitten, met magt om het weg te „ schenken, te verruilen, en daarmede al- „ lenthalve naar welgevallen te handelen". De Brief is gedagtekend te Nieuwmegen, den drieentwintigsten van Oogstmaand des jaars negenhonderdvyfentagtig (*m*).

Het gezag en gebied des Graaven van Holland werdt, gelyk men ziet, door deeze Gifte, merkelyk vergroot. Hy verkreeg den eigendom over verscheiden' Landen, welken hy te vooren alleenlyk ter leen plagt te bezitten. Doch de gelegenheid deezer Landen is thans moeilyk aan te wyzen. Indien men, met sommi-

(*m*) *Vide* DOUSÆ Annal. *Libr.* VIII. *p.* 412. MIRÆI Cod. Donat. piar. *Cap.* XLI. *in Tom.* I. Oper. Diplom. *p.* 52.

migen, *Lioka*, in plaats van *Liora*, leezen mogt, en daardoor de *Lek* verstaan, zou men konnen agten, dat 'er van eenig Land, tusschen de Lek en den Yssel, gesproken werdt. Doch onze oudste Rymkronykschryvers hebben zekerlyk geen *Lioka* gelezen. Een derzelven (*n*) maakt van *Liora*, *Langeroire*, ziende, waarschynlyk, op het watertje de *Aar*, in Rynland, waarnaar de Dorpen *Langer-Aar*, *Korter-Aar* en *Aarlanderveen* den naam hebben. *Hisla* betekent zeer waarschynlyk den *Yssel*, by Gouda en Oudewater. *Sunnemere* wordt, van de meesten, in het Zeeuwsch Eiland Schouwen gezogt, alwaar nog een Dorp gevonden wordt, *Sonnemaar* genoemd. De Stroom *Medemelacha* schynt de *Leek* by *Medenblik* te zyn: welke Stad haaren naam van deezen Stroom schynt ontleend te hebben. Doch *Chinnelosara*, waarvoor een oud Schryver *Geneloosaer* leest (*o*), is nergens te vinden, en veelligt, al voor lang, in de Zuiderzee verdweenen. Dezelfde Schryver maakt van *Gemarchi*, *Marken*: en 't is bekend, dat men thans een Eilandje van dien naam vindt, in de Zuiderzee: ook een Dorp aan de Stermeer. *Kinhem*, *Masalant* en *Texla* schynen, voor *Kennemerland*, *Maasland* en *Texel*, te moeten genomen worden. Zo veel blykt ten minsten uit den Giftbrief, dien wy overweegen, dat Graaf Dirk, by denzelven, uitgebreider gebied krygt over een gedeelte van het tegenwoordig Holland, van Westfriesland, en,

(*n*) Kl. Kolyn *bl.* 266.
(*o*) Kl. Kolyn *bl.* 266.

ARNOUD. XIV. en, waarschynlyk, ook van Zeeland.

Dirk de II. sterft. 989. Hy overleefde deeze uitbreiding zyns gebieds niet lang; maar stierf, op den zesden van Bloeimaand des jaars negenhonderdnegenentagtig. De Graavin Hildegarde was reeds twee jaaren voor hem overleeden. Zy werden beide in de Egmondsche Klooster-Kerke begraaven (*p*).

Arnoud, zyn Zoon, volgt hem op. Het aanzien, welk de Hollandsche Graaven reeds verkreegen hadden, is, naar alle waarschynlykheid, oorzaak geweest, dat Graaf Dirk, terstond, van zynen Zoon, ARNOUD, werdt opgevolgd, zonder dat deeze noodig geoordeeld heeft, zig, in 't Vaderlyk gebied, door Keizerlyke Brieven, te doen bevestigen. Immers men vindt niet, dat Arnoud eenig Graaflyk bewind, uit hoofde van Keizerlyke Brieven, hier te Lande, geoefend heeft. Dat de Staaten des Lands, de Edelen of Steden, of beide, het Graaflyk bewind aan Arnoud en zyne Opvolgers zouden opgedraagen hebben, gelyk sommige laatere Schryvers willen, is niet te bewyzen. De draad der oudste Geschiedenissen leidt ons hier heenen, dat de Graaflyke Regeering over Holland, ten deezen tyde, reeds erflyk geworden zynde (*q*), de naaste Erfgenaam den afgestorven' Graave opgevolgd is, zonder Keizer of Staaten te kennen: terwyl hy zig egter aanmerkte, als een Lid of vry Leenman des Duitschen Ryks, en zig doorgaans als zodaanig gedroeg.

Graaf

(*p*) LEON. MONACH. Brevic. *p.* 147. KL. KOLYN, *bl.* 266.
(*q*) M. STOKE *in* Arnoud. *bl.* 21.

Graaf Arnoud toonde dit, niet lang na 's Vaders dood: zig vervoegende onder de Ryks Vorsten, die, tegen den aanvang des jaars negenhonderdennegentig, te Maagdenburg, op een Renspel, by een gekomen waren (r). Doch wel haast kreeg hy gewigtiger werk. De Westfriezen, door *Volkmarus*, Bisschop van Utrecht, opgehitst, weigerden den Graave hulde te doen (s). Arnoud wendde wel alle poogingen aan, om hen hier toe te beweegen. Zelfs gelukte 't hem, den Bisschop, de zyde der Westfriezen te doen verlaaten. Doch deezen, voor 't wassend gezag des Graaven bedugt, stonden, in 't jaar negenhonderddrieennegentig, openlyk tegen hem op (t). De Graaf, eene aanzienlyke magt byeen gebragt hebbende, trok, in den nazomer deszelfden jaars, waarschynlyk langs den zoom van Kennemerland aan den Duinkant, tot in 't hert van Westfriesland. Deeze Landstreek bestondt toen meest uit gebroken land; dat de Ingezetenen genoegzaam ongenaakbaar voor vyandlyke aanvallen maakte. Ook zal ons 't gevolg deezer Historie doen zien, dat de Westfriezen, doorgaans des Zomers, als de wateren droogst zyn, of des Winters, over 't ys, zyn beoorloogd. In 't Noordwesten deezer Landstreeke, alwaar men thans de Schager- en Nieuwdorper Kogge heeft, ryst de grond wat hooger, dan elders, en is minst van water voorzien. Hier heenen begaf zig de Graaf, zig nederslaande in eene vlakte, *Win-*

Arnoud XV. Graaf Arnoud beoorloogt de Westfriezen.

993.

(r) J. Palat. Aquil. Saxon. *p.* 32.
(s) Kl. Kolyn *bl.* 268.
(t) M. Stoke *in* Arnoud. *bl.* 21.

ARNOUD. *Winkelmade* genoemd, en gelegen, op of omtrent de plaats, alwaar thans het Dorp *Winkel* legt. Deeze vlakte hadt hy tot het ſlagveld uitgekooren. Ook bevondt zig, hier omtrent, de magt der Weſtfriezen. Eer 't op een ſtryden ging, gebeurde 'er iets zonderlings, 't welk de behoudenis van een goed deel van 's Graaven Leger was. 't Volk, vermoedelyk afgemat, door eenen moeielyken togt, in een heet jaargetyde, hadt, in de vlakte van Winkelmade, gebrek van zoet water. Weſtfriesland was, ten deezen tyde, overvloedig voorzien van Meeren; doch deezen ſchynen allen met de Zee gemeen gelegen, en dus niet dan brak water in gehad te hebben. Sommige Kronykſchryvers verhaalen, dat Graaf Arnoud, begaan met zyn volk, zig in 't gebed begaf, en daar na hun eene plaats aanwees, alwaar zy, graavende, zoet water vonden (*u*). 't Gevegt viel zo voorſpoedig niet uit. 's Graaven Leger werdt zo fel aangevallen van de Weſtfriezen, dat het wel haaſt ontſchaard en te rug gedreeven werdt. Arnoud zelf werdt in de vlugt gegreepen en gedood. Onze Kronyken plaatſen den Veldſlag en 's Graaven omkomen op den agttienden van Herfſtmaand des jaars negenhonderddrieennegentig (*v*), en ſchryven hem eene Regeering van vyf jaaren toe (*w*). Doch daar is nog een Brief voor handen, gegeven door zekeren Graaf Arnoud en zyne Gemaalin *Lietgarda*, ten behoeve van het Blan-

Hy ſneuvelt in den ſtryd.

(*u*) BEKA *in* Balduino. *p.* 35.
(*v*) BEKA *in* Balduin. *p.* 35.
(*w*) M. STOKE *in* Arnoud, *bl.* 22.

Blandiner Klooster by Gend, in den jaare negenhonderdagtennegentig (x). Onze Graaf Arnoud hadt zig, in den jaare negenhonderdentagtig, by 't leeven zyns Vaders, ook in Huwelyk begeven, met zekere *Lutgard*, die onze beste Kronykschryvers voor eene Dogter van *Romanus den jongen*, Keizer in 't Oosten, gehouden hebben; doch welke, op goede gronden, door laatere Schryvers, als eene Dogter van *Sigifrid*, eersten Graaf van Luxemburg, aangemerkt wordt. Ook wordt Graaf Arnoud, die in den slag tegen de Friezen omkwam, by sommige oude Schryvers, *de Gentenaar* genoemd (y). Anderen zeggen, dat hy het Burggraafschap te Gend, door toedoen zyner Moeder, verkreegen hadt. Uit al het welke, met de hoogste waarschynlykheid, besslooten wordt, dat onze Graaf Arnoud dezelfde is, die, in den jaare negenhonderdagtennegentig, de Gift aan het Blandiner Klooster te Gend gedaan heeft. Doch hier uit volgt, dat hy, in 't jaar negenhonderddrieennegentig, niet kan gesneuveld zyn. In 't jaartal van den Giftbrief, kan geen merkelyke misslag zyn ingesloopen, alzo dezelve gegeven is, onder de Regeeringe van Koning Robert, die eerst in 't jaar negenhonderdzesennegentig den troon van Frankryk beklom. De tydrekening onzer oude Historie is hier derhalven wederom onzeker, en niet dan op losse gron-

ARNOUD.

(x) Miræi Oper. Diplom. *Tom.* II. *p.* 944.

(y) Sigeb. Gemblac. *ad annum* 1013. Hist. Monast. S. Laurent. Leod. *apud* Marten & Durand. Veter. Monum. *Tom.* IV. *c.* 1052.

ARNOUD. gronden te bepaalen. Graaf Arnoud werdt, te Egmond, begraaven. Hy hadt het Klooster aldaar begiftigd met verscheiden' goederen, die te *Leiden*, te *Vlaardingen*, te *Bergen* in Kennemerland, te *Kastrikom*, te *Velzen*, te *Sassenheim*, te *Voorhout*, te *Noordwyk* en elders gelegen waren (z): 't welk wy hier, alleenlyk, melden, om dat 'er de oudheid van alle deeze Plaatsen uit af te neemen is. Sommige Kronykschryvers tekenen aan, dat Graaf Arnoud, van Keizer Otto den III., verwierf, dat het Graafschap van Holland, van een regt Keizerlyk Leen, gelyk het van de Koningen der Franken plagt gehouden te worden, in een vry erfleen veranderd werdt: waar van hem bezegelde Brieven zouden verleend zyn (a). Doch 't is te vermoeden, dat zy de Brieven van Otto den III., in 't jaar 985, aan Dirk den II. gegeven (b), by welken, niet het Graafschap, maar alleenlyk eenige Landen van Leen in vry eigen goed veranderd werden, kwalyk begreepen, en ten onregte op Graave Arnoud zullen toegepast hebben.

In het Burggraafschap van Gend, werdt Graaf Arnoud opgevolgd, door zynen oudsten Zoon, *Adelbert*, in wiens nageslagt het gebleeven is, tot dat het, omtrent het einde der twaalfde eeuwe, met het Graafschap van Vlaanderen vereenigd werdt.

XVI. Dirk de III. wordt

Van de twee andere Zoonen van Graaf Arnoud, *Dirk* en *Sigefrid*, *Sivaard* of *Sikko*, bereik-

(z) M. STOKE *in* Arnoud. *bl.* 21.
(a) Ongenoemde Klerk, *bl.* 40.
(b) Zie hier voor, *bl.* 125.

reikte de oudste niet meer dan twaalf jaaren (c); waarom men het voor waarschynlyk houdt, dat hy, onder de voogdyschap zyner Moeder, het Graaflyk bewind aanvaard heeft, over dat gedeelte van 's Vaders goederen, welk, sedert, by den naam van *Holland*, bekend geworden is. Onze meeste Kronykschryvers rekenen derhalven Dirk, voor DEN DERDEN Graave van Holland van dien naam.

Dirk III. Graaf van Holland.

Brengt de Friezen tot onderwerping.

De Friezen bedienden zig van zyne minderjaarigheid, en van de voordeelen, by de jongste overwinninge, behaald, om zig, in de onafhanglykheid van den Hollandschen Graave, te handhaaven. Doch *Henrik de II.* die, na Otto den III., tot de Keizerlyke waardigheid verheeven was, rustte, ten dienste van 's Graaven Moeder, Lutgard, die een' zuster zyner Gemaalinne was, eene Vloot uit, beoorloogde de Friezen, en dwong hen tot onderwerping (*d*). Doch toen Lutgard overleeden was, hernamen zy de voorige vyandlykheden, en weigerden Graave Dirk hulde te doen. Deeze maakte zig terstond gereed, om hen, met de wapenen, aan te tasten, en deedt hun openlyk den oorlog verklaaren, indien zy hem, binnen zekeren bestemden tyd, niet voor hunnen Heere aannamen. De Friezen, bedugt, dat de jonge Graaf, die eene aanzienlyke magt by een brengen kon, en met het bloedverwantschap des Keizers gesterkt was, eens strenge wraak mogt oefenen, over de dood zyns Vaders, neigden tot onderwerping.

1005.

Graaf

(c) Kl. Kolyn *bl.* 268. Stoke *in* Arnoud. *bl.* 22.
(*d*) Ditmari Chron. *Libr.* VI. *p.* 380.

Dirk III. Graaf Dirk wist zig hier van te bedienen, en sloot zo voordeelig een verdrag met de Friezen, als hy zig, na 't voeren van eenen gelukkigen kryg, zou hebben konnen belooven. De Graaf verbondt zig alleenlyk om „ nimmer wraak te zullen oefenen over 't leed, „ zynen Vader, door de Friezen, aangedaan. Deezen beloofden, daarentegen „ den Graaf „ hulde te zullen doen, hem de tienden hunner jaarlyksche inkomsten te zullen geeven, „ benevens het Regt, om dezelven te doen „ invorderen, of te vermangelen, naar zyn „ welgevallen: en op eigen kosten, zo dikwils „ als zy opontbooden werden, tegen zyne „ vyanden, ten stryde te zullen trekken (e)".

XVII. Invallen der Noormannen in Tiel. 1009. Dit verdrag bevestigde de rust, in een gedeelte deezer Landen, voor eene reeks van jaaren. Doch aan eenen anderen oord, werden zy eerlang wederom, door eene Vloot van Noormannen, ontrust. In 't jaar duizend-ennegen, voeren deezen de Merwe en Waalstroom op, tot aan Tiel, toen eene voornaame Koopstad. Op het gerugt hunner aankomst, waren de Bewooners van den Waalkant, met agterlaating van alle hunne goederen, behalven het geld, hooger op gevlugt. Godefrid, die thans het Land van Gelder, onder den titel van *Voogd* bestierde, hadt, schoon hy reeds zwak van Lighaam en hoog bejaard was, egter moeds genoeg om, in allery1, eenige manschap by een te rukken, de vlugtende Landzaaten te stuiten en tegen de

(e) Kl. Kolyn bl. 296.

de Noormannen aan te voeren. Deezen hadden, ondertusschen, Tiel overrompeld en uitgeplonderd; zonder het Klooster van S. Walburg, weleer door Walger, Graave van Teisterbant, gestigt en begiftigd, in 't allerminst te verschoonen. Godefrid, zyne benden in orde byeen gebragt hebbende, droeg het bevel over dezelven op aan *Baldrik*, Graave van Kleef, en aan *Unroch*, waarschynlyk Graave van Teisterbant. De Noormannen, op 't gezigt hunner aankomst verschrikt, verlieten de Stad, bergden den bekomen' buit in hunne Schepen, en zakten den stroom wederom af. Koelende egter, op deezen hertogt, hunnen moed, door het brandstigten in eenige gehuggen, die digtst langs den oever gelegen waren (*f*).

DIRK III.

Zy worden verdreeven.

In 't volgend jaar, hernamen zy den aanslag met eene vloot van negentig lange Schepen. Zy hadden 't nu, veelligt, op Wyk te Duurstede gemunt, alzo zy, door de Merwe, de Lek, en niet de Waal opvoeren. Men hadt zig, hier te Lande, in staat van tegenweer gesteld. Een aanzienlyk Leger van Voetvolk en Ruitery stondt geschaard langs den oever der Riviere; die daarenboven nog met eenige weinige Schepen bezet gehouden werdt. De voorhoede der vyandlyke Vloote, deeze voorzorg gewaar wordende, liet, midden in den stroom, het anker vallen, om de volgende Schepen af te wagten: die zo dra niet aangekomen waren, of de Bevelhebbers der Noormannen beslooten, na gehouden Krygs-

Hernee-men hunnen aanslag.

1010.

(*f*) ALPERT. de Diverf. Temp. *Libr.* I. *Cap.* VIII. *Col.* 96.

Dirk III. Krygsraad, van de Landing af te zien, en alleenlyk den vryen doortogt, langs den ſtroom, te verzoeken. Deeze werdt hun toegeſtaan. Doch toen, 's anderendaags, de voorſte Schepen naauwlyks den Rynſtroom bereikt hadden, ondernamen onze Landzaaten, met eenige weinige Schepen, op het agterſte gedeelte der Noordſche Vloote, onder een woeſt geſchreeuw, aan te vallen. Daar op wendden de voorſten de ſtevens te rug, en noodzaakten de onzen, voor eenen tyd, af te deinzen: ook zetteden zy eenige manſchap aan Land, om den onzen den onderſtand af te ſnyden. Met het aanbreeken van den volgenden dag, werdt 'er op onze Schepen een loos gerugt verſpreid, dat de Ruitery in een ſcherp gevegt met den vyand geraakt was, en hem reeds veel afbreuk gedaan hadt. Toen vallen de onzen, beide te water en te lande, zonder Leidsman, zonder orde, met een onbezuisd geſchreeuw, aan op den vyand: dien 't weinig werks koſtte, deeze ongeregelde menigte te noodzaaken, eerſt de Schepen te verlaaten, en daar na ook, te lande, met vollen ren, de vlugt te neemen: by welke egter een groot getal, door de overwinnende Noormannen, werdt omgebragt (g).

Nederlaag der onzen.

Haaſt kreeg men de tyding van deeze nederlaag te Utrecht, en te gelyk berigt, dat de vyand derwaards in aantogt was: waar op terſtond de Huizen, langs de Haven, uit vrees dat men 'er zig van bedienen mogt, om het

(g) Alpert. de Diverſ. Temp. Libr. I. Cap. IX. Col. 97.

het Slot te ligter te bemagtigen, afgebrand werden. Doch de Noormannen, voor de Stad gekomen, verklaarden, dat deeze schade hun leed was, dat zy niets kwaads tegen Utrecht in den zin hadden, en alleenlyk verzogten, binnen gelaaten te worden, om hunnen Godsdienst te verrigten. Dit werdt hun beleefdelyk geweigerd. En zy, onaangezien de Stad ligtelyk te bemagtigen zou geweest zyn, 't zy uit waaren eerbied voor de Bisschoppelyke Stad, of, gelyk een oud Schryver wil, uit hoogagting voor de befaamde heiligheid van den tegenwoordigen Bisschop Ansfrid, of *Ausrid*, trokken af, zonder iets verders te onderneemen, en verlieten deeze Landen (*h*). Na deezen, heeft men hier geene invallen der Noormannen meer vernomen.

Dirk III.

XVIII. Staat en verdeeling van het Graafschap Teisterbant.

Ansfrid stierf kort hier na (*i*). Hy was, voor dat hy Bisschop van Utrecht werdt, Graaf van Leuven en Hui geweest (*k*); doch bezat eenig Land in 't Graafschap Teisterbant; waarom hem sommige Kronykschryvers *Graaf van Teisterbant* genoemd hebben (*l*). In 't jaar negenhonderdvierennegentig, werdt hy, den weereldlyken staat, reeds voor eenige jaaren, verlaaten hebbende, tot Bisschop van Utrecht verkooren (*m*). Sedert schonk hy zyne goederen, grootendeels,

(*h*) Alpert. de Divers. Tempor. *Libr.* I. *Cap.* X. *Col.* 98.
(*i*) Lamb. Schafnab. *ad annum* 1010.
(*k*) Sigeb. Gemblacens. *ad annum* 997. Dipl. Otton. III. *apud* Miræum Cod. Donat. piar. *Cap.* XL. *Tom.* I. Oper. Dipl. *p.* 51. Vide & Miræum *ubi supra Cap.* XXXII. *p.* 41. *in Notis.*
(*l*) Chron. de Traject. *apud* Mathæum Analect. *Tom.* V. *p.* 323.
(*m*) Beka *in* Ausrido, *p.* 36.

DIRK III. deels, aan de Utrechtsche Kerke; byzonderlyk ook die, welken in 't Graafschap Teisterbant gelegen waren (*n*). Dit Graafschap schynt, na de dood van Walger, Broeder van Graaf Dirk den I., door Keizerlyke Giften, in verscheiden' brokken, verdeeld geworden te zyn (*o*). Een deel heeft 'er *Radboud*, Walgers Zoon, van ter Leen gehad, welk naderhand aan de Utrechtsche Kerke gegeven werdt (*p*). Een andere Zoon van Walger, *Poppo* genoemd, heeft ook eenig bewind in 't Graafschap Teisterbant bekomen (*q*). Doch nog ten tyde van Ansfrid, schynt zyn Neef *Unroch* (*r*) of *Hunerik* dit Graafschap geregeerd te hebben (*s*), tot dat het zelve, by verloop van tyd, geheellyk der Utrechtsche Kerke werdt afgestaan (*t*). Het was van merkelyke uitgestrektheid, begrypende in zig, volgens eenige Kronyken, den Tieler- en Bommelerwaard en de Landen van Kuilenburg, Buuren, Vianen, Arkel, Heusden en Altena, tot aan de oude Maaze toe (*u*): 't welk wy hier te noodiger agten te melden, om dat de Nabuurschap van 't Graaflyk gebied van Holland aan deeze zyde, onder anderen, gelegenheid gegeven heeft, tot hevige geschillen over de grensscheiding die, eerlang, tot eenen fellen oorlog zyn uitge-

(*n*) Dipl. Aufridi *apud* HEDAM *p.* 93, 106.
(*o*) KL. KOLYN *bl.* 259.
(*p*) Dipl. Otton. I. *apud* HEDAM *p.* 83, 86.
(*q*) Diplom. Henr. II. *apud* HEDAM *p.* 100.
(*r*) ALPERT. de Diverſ. Tempor. *Libr.* I. *Cap.* XVI. *Col.* 102.
(*s*) Diplom. Otton. III. *apud* HEDAM *p.* 95.
(*t*) Diplom. Conradi II. *apud* HEDAM *p.* 114.
(*u*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* IV. *Cap.* 12.

geborsten, van welken wy de oorzaaken wat Dirk III. hooger moeten ophaalen.

Wy hebben boven (v) gezien, dat het Graafschap van Gerolf en van Dirk den I., zynen Zoon, oostwaards, omtrent Bodegrave, aan 't Stigt van Utrecht grensde. Ook moeten wy ons herinneren, dat de Utrechtsche Kerk, na Gerolfs dood, terstond het zesde deel, van zyne Visschery in den Rynstroom hadt weeten te bekomen (w): 't welk veelligt den eersten grond gelegd heeft van den onderlingen afkeer, tusschen de Hollanders en de Stigtschen. Hier zien wy, dat het Graafschap van Teisterbant, 't welk den Hollandschen Graaven, als naasten Erfgenaamen van Graaf Walger en zyne Zoonen, natuurlykst scheen toe te komen, allengskens der Utrechtsche Kerke gegeven werdt. 't Is ligtelyk te vermoeden, dat Graaf Dirk de III. dit ongaarne gezien, en nu en dan eenig geweld gebruikt hebben zal, om het voorouderlyk Erfgoed te behouden, of weder te bekomen. Hier uit zyn, buiten twyfel, geschillen gereezen, op de grenzen, die 't Stigt van 't Graafschap scheidden: en met naame, omtrent den mond der Maaze, tot aan welken stroom, zig het Graafschap Teisterbant uitgestrekt hadt. De Utrechtsche Bisschop maatigde zig hier het regt aan, om in het Bosch *Merwede* te jaagen: en, daarenboven in de stroomen de Waal of Maaze, daaromtrent, te visschen (x). De Bisschoppen van Trier en

XIX. Oorsprong der geschillen tusschen de Utrechtschen en Hollanders.

(v) II. *Deel*, *Bl.* 107.
(w) *Bl.* 120.
(x) Kl. Kolyn *bl.* 296.

Dirk III. en van Luik bedienden zig van dezelfde voorregten. Veelligt beriep zig de eerstgemelde op zekere Gifte van Egbert, Broeder van Graaf Arnoud, die Aartsbisschop van Trier geweest was. Meer andere Geestelyken waren 'er, die zig dezelfde vryheid, met regt of onregt, aanmaatigden (y). Dirk de III., zig hier door zwaarlyk beledigd houdende, was op middelen bedagt, om zyn vaderlyk erfgoed te verdedigen. Des werpt hy, omtrent den jaare 1015, op zynen eigen grond (z), en zo sommigen willen, ter plaatse alwaar wel eer de sterkte Durfos gestaan hadt (a), eene Vesting op, by welke schielyk een goed getal van Huizen gebouwd werdt, die eerlang tot eene maatige Stad aangroeiden, aan welken hy den naam van *Dordrecht* gaf (b). En dit was het beginsel van eene der oudste Hollandsche Steden, die thans nog den eersten rang, onder de Steden van Holland, in de Staatsvergaderingen, heeft. Graaf Dirk plaatste een gedeelte zyner onderzaaten, in de nieuw aangelegde Stad. Zy draagen den naam van *Friezen* nog, by oude Schryvers (c). De Vesting Dordrecht, die de Graaf wel bezet hieldt, verzekerde hem de Jagt en de Visschery, die hem, door de Kerkelyken, betwist werdt; doch hy bediende 'er zig nog van tot een ander einde. Hy deedt 'er tollen heffen van alle waaren, die

Dordrecht gestigt. 1015.

(y) Baldrici Chronic. Camerac. *Libr.* III. *Cap.* 19.
(z) Kl. Kolyn *bl.* 270.
(a) *Zie* II. *Deel*, *bl.* 101.
(b) Kl. Kolyn *bl.* 270.
(c) Alpert. de Diverf. Temp. *Libr.* II. *Cap.* XX. *Col.* 118.

die den ſtroom op en afgevoerd werden (*d*): Dirk III,
't welk, zo ver men weet, zonder eenig Keizerlyk verlof geſchiedende, een der eerſte bewyzen was, dat onze Graaven zig langs hoe onafhanglyker poogden te maaken.

Klagten der Koopluiden over Graaf Dirks tollen te Dordrecht.

Doch gelyk zig Graaf Dirk, door het handhaaven van zyne Jagt en Viſſchery, den Utrechtſchen Biſſchop en andere Geeſtelyken tot vyanden gemaakt hadt; zo waren de Koopluiden ook, om het heffen der Dordrechtſche tollen, ongemeen op hem gebeeten. Van de Tielenaars, in 't byzonder, wordt aangetekend, dat zy, die uit den aart gereed tot klaagen waren, den Keizer geduuriglyk aanliepen, om hem te beweegen, dat hy zyn gezag wilde gebruiken, om hen van deeze laſtige tollen te ontſlaan: verklaarende zy, „ dat zy anders zelven niet naar Enge-
„ land zouden konnen overſteeken, noch de
„ Engelſchen beweegen, om herwaards te
„ komen handelen, en door den tyd, bui-
„ ten ſtaat geraaken, om den Keizer dé ge-
„ woone ſchattingen op te brengen (*e*) ".
Deeze klagten en het aanzien der Biſſchoppen inzonderheid woogen zo zwaar ten Hove, dat de Keizer, in de Lente des jaars duizendenagttien, te Nieuwmegen gekomen, om het Paaſchfeeſt te vieren (*f*), aan Godefrid, Hertog van Lotharingen, onder wien Graaf Dirk geagt werdt te moeten ſtaan, 1018.

(*d*) Baldric. Chron. Camer. *Libr.* III. *Cap.* 22. Kl. Kolyn, *bl.* 270.
(*e*) Alpert. de Diverſit. Tempor. *Libr.* II. *Cap.* XX. *Col.* 319.
(*f*) Ann. Saxo *ad annum* 1018.

Dirk III. ſtaan, en aan Adelbold, Biſſchop van Utrecht, bevel gaf, om Dordrecht te ſlegten, en de Friezen van daar te verdryven (*g*). Den Biſſchoppen van Keulen en Luik werdt ook gelaſt, hunne Krygsmagt, ten zelfden einde, ſamen te voegen (*h*).

Gaarne werden deeze bevelen gehoord: en terwyl Hertog Godefrid en de twee laatſtgemelde Biſſchoppen eene genoegzaame Krygsmagt by een verzamelden, was Biſſchop Adelbold, die van eenen oorlogszugtigen aart was, op middelen bedagt, om den Hollandſchen Graave, op de grenzen, afbreuk te doen.

Graaf Dirk verjaagt Dirk Bavo.

Hy hadt, geduurende zyne Biſſchoppelyke Regeeringe, over de grenzen van het Stigt, naar den kant van Bodegrave, eerſt, zekeren *Wirich*, daar na, eenen *Godczo*, tot Markgraaf, aangeſteld. Thans bekleedde deeze waardigheid *Dirk*, Zoon van Bavo (*i*), gemeenlyk, in onze Kronyken, *Dirk Bavo* genoemd. Deez' ondernam, terſtond, op Adelbolds laſt, de Landen des Hollandſchen Graafs, door geduurige invallen, te onruſten. Doch 't leedt niet lang, of Dirk de III. hadt zulk eene aanzienlyke magt by een gebragt, dat het hem weinig werks koſtte, om Dirk Bavo, uit deszelfs Graafſchap, te verdryven, en zig van het zelve, ten nadeele der Utrechtſche Kerke, volkomen meeſter te maaken (*k*). Biſſchop Adelbold rukte wel terſtond eeni-

(*g*) Alpert. de Diverſ. Tempor. *Libr.* II. *Cap.* XXI. *Col.* 119.
(*h*) Baldrici Chron. Camerac. *Libr.* III. *Cap.* 22.
(*i*) Diploma Henrici II. *apud* Hedam *p.* 130.
(*k*) Bera *in* Adelboldo, *p.* 37.

eenige benden te hoop, met welken hy den Hollandschen Graave, op den tienden van Hooimaand des jaars 1018, slag leverde; doch hy kreeg de nederlaag, in welke een goed getal van Stigtsche Ridderen en Knaapen omkwam. Graaf Dirk de III. hegtte, sedert, het Land beoosten den Ryn by Bodegrave en Bodegrave zelve aan zyn Graafschap.

Dirk III. Nederlaag van Bisschop Adelbold.

Godefrid, Hertog van Lotharingen, hadt ondertusschen eene Scheepsvloot uitgerust, van zins om daar mede de Waal en Merwe af te zakken, en Graave Dirk Dordrecht te ontweldigen. De Bisschoppen van Keulen, Kameryk en Luik werden ook ter Heirvaart beschreeven (*l*). Doch de laatstgemelde, *Baldrik* genoemd, begaf zig, schoorvoetende en met een zieklyk Lighaam, op den togt, en overleedt, te Tiel, op den negenentwintigsten van Hooimaand (*m*). De Zamelplaats der Bondgenooten was in de Betuwe bestemd (*n*), welke Landstreek, by een' oud' Schryver (*o*), den naam van *Eiland* draagt, of om dat zy reeds de gedaante van een Eiland hadt aangenomen, of om dat zy een gedeelte was van het aloud Eiland der Batavieren. De Bondgenooten hadden, op den Waalstroom by Nieuwmegen, een goed getal van Schepen by een gebragt; hoewel hunne manschap bekwaamer was, om te paarde dan om te water te stryden (*p*). 't Voornee-

XX. Stryd omtrent de Merwe, in welken Graaf Dirk de overwinning behaalt.

(*l*) Anselmus *in* Baldrico *Cap*. LXIII.
(*m*) Annal. Saxo *ad annum* 1018.
(*n*) Kl. Kolyn *bl*. 270.
(*o*) Ditmar. *Libr*. VIII. *p*. 425, 426.
(*p*) Alpert. de Diversit. Tempor. *Libr*. II. *Cap*. XXI. *Col*. 119.

Dirk III. neemen was, het Volk, te Schepe, de Waal af te voeren, tot aan het Water de *Alblas*, naar 't welk de *Alblasserwaard* zynen naam heeft; van waar men Dordrecht, met gemak, meende te zullen konnen dwingen. Graaf Dirk, die den vyand te land verwagtte, deedt, in alleryl, de *Giessenbrugge*, een weinig boven de Alblas, over het Water de *Giessen*, gelegen, bezetten, met oogmerk, om hem daar te stuiten. Doch de Bondgenooten bedienden zig van eenen donkeren nagt, en zakten, zonder gerugt te maaken, de Giessen voorby (*q*). Met het aanbreeken van den dag, bevondt zig de vyandlyke Vloot op de Merwe, voor de Landstreek, die, by oude Schryvers, den naam van *Flerdingen* draagt (*r*). Graaf Dirk vernam, te laat, dat hem de vyand ontglipt was. 't Was juist hoog getyde, en Hertog Godefrid nam deeze gelegenheid waar, om het grootste gedeelte zyner benden aan land te zetten; geevende aan de overigen bevel, om met de Schepen in 't diep te gaan leggen, op dat zy geen gevaar loopen mogten, van, met het vallen van 't water, aan den grond te raaken (*s*). De Friezen, Graaf Dirks onderzaaten, waren wel terstond in de weer geweest, om de tonnen, die, op den oever, tot bakens verstrekten, of, in den stroom, de ondiepten deeden kennen, af te werpen en weg te neemen (*t*); doch zo dra vernamen zy de talryke magt

(*q*) Kl. Kolyn *bl.* 271.
(*r*) Alpert. de Diverss. Temp. *Libr.* II. *Cap.* XXI. *Col.* 319.
(*s*) Id. ibid.
(*t*) Kl. Kolyn *bl.* 271.

magt des vyands niet, of de Bewooners en DIRK III,
van het Bosch Mereweda en het omgelegen platte land verlieten hunne wooningen, en vlooden naar de Vesting Dordrecht (*u*). Het Land hier omtrent was doorsneeden met verscheiden' Graften: 't zy, gelyk een oud Schryver gist, om het voor den vyand ongenaakbaarer te maaken, of om zig, in die Graften, van het Zeewater, welk hier, met de Springvloeden, hoog stondt, te ontlasten (*v*). Doch tusschen dit laag Land, verhieven zig eenige *Terpen* of hoogten, op eene van welken Dordrecht gestigt was. Van deeze hoogten gaven de Friezen agt op de beweegingen des vyands; beslooten hebbende aldaar af te wagten, wat hy onderneemen zou. Hertog Godefrid hieldt, ondertusschen, Dordrecht van verre omringd; doch bevroedende, dat het hem onmogelyk zou zyn, de Plaats te bemagtigen, zo lang hy de Friezen niet, van hunne hoogten, en uit hun gebroken Land, tot een' veldslag gelokt, en geslaagen hadt; beval hy aan eenige Ligtgewapenden voor uit te spatten tot aan de Legerplaatsen der Friezen, dezelven ten stryde uit te daagen, en terstond daar na, in goede orde, af te trekken; op dat de Friezen, hen volgende, van 't gros des Legers, op ruimer Slagveld, zouden konnen ontvangen worden. Het bevel werdt nagekomen (*w*). Men werdt, op 't gebroken en moerassig Land, haast handgemeen. Graaf Dirk hadt zyn
Le-

(*u*) ALPERT. *Libr.* II. *Cap.* XXI. *Col.* 120.
(*v*) Id. ibid.
(*w*) ALPERT. *Libr.* II. *Cap.* XXI.

DIRK III. Leger in twee deelen verdeeld. Het een deel viel den vyand van vooren aan. Met het ander, over welk hy zelf gebied voerde, trof hy hem op zyde. Zo fel werdt 'er gevogten (*x*), dat de Lotharingsche benden, niet in goede orde, gelyk de afspraak was, maar hals over hoofd aftrokken. Dit bragt terstond den schrik in 't vyandlyk Leger. Die vermeerderd werdt, doordien zekere bloedverwant der Friezen, die zig onder de vlugtende vyanden bevondt, uit list of losheid, een gerugt verspreidde, dat Hertog Godefrid zelf, door de Friezen, aangevallen, en op de vlugt gejaagd was (*y*). Straks hier op, verhief zig een geschreeuw van *Vliedt! Vliedt*! (*z*) door 't gantsche Leger; zonder dat men regt wist, wie 'er de eerste oorzaak van ware. Toen werdt het vlugten algemeen. Die den stroom bereiken konden, bergden zig, zwemmende of waadende, in de Schepen, welker sommigen, te zwaar belaaden, te gronde gingen. Die geen tyd gehad hadden, om zig van hunne Wapenen te ontdoen, en geharnast te water gegaan waren, bleeven, in merkelyken getale, in den modder steeken, alwaar zy wel haast versmoorden. Anderen, die de Schepen bereikt hadden, bragten, zonder hunne Spitsbroeders af te wagten, de riemen in 't water, en roeiden den stroom op (*a*). En zo gelukte het Bisschop Adelbold, met weinige manschap, in zeker Vaartuig, het Lyf te bergen (*b*). Graaf Dirk, deeze on-

(*x*) KL. KOLYN *bl.* 271.
(*y*) ALPERT. *Libr.* II. *Cap.* XXI.
(*z*) KL. KOLYN *bl.* 271.
(*a*) ALPERT. *Libr.* II. *Cap.* XXI.
(*b*) DITMAR. *Libr.* VIII. *p.* 425.

onverwagte vlugt verneemende, ligtte een gedeelte der bezetting uit Dordrecht, en rende den vlugtenden vyand agter na. Toen werdt 'er nog eene groote menigte geslaagen, en de weg bezaaid met Lyken. Hertog Godefrid zelf, gekwetst zynde (*c*), werdt gevangelyk naar Dordrecht gebragt; doch eerlang op vrye voeten gesteld, onder voorwaarde, dat hy, voor de Friezen, verzoening ten Keizerlyken Hove verwerven zou, gelyk ook geschiedde (*d*). Graaf Dirk behaalde deeze merkwaardige overwinning, op Woensdag, den negenentwintigsten van Hooimaand des jaars duizendenagttien: en bleef, sedert, in 't bezit van 't Bosch Merweda en van de naaste stroomen en Landeryen (*e*). De magt zyner vyanden was ook geweldig geknakt, door deeze nederlaag. De Luiksche en Kamerykfche Knegten waren byna allen omgekomen (*f*). Van de zyde des Utrechtschen Bisschops, waren ook eenige Graaven, Ridders en Geestelyken gesneuveld (*g*). Kortom, de oude Schryvers getuigen, dat 'er, na den tyd van Karel den Grooten, hier te Lande, zo zwaar een verlies niet geleeden was (*h*). Ook geloofde men toen, dat het onheil, den Landen hier in overgekomen, niet lang te vooren, door eene groote Staartster (*i*), en door een vinnig Vogelgevegt, ter plaatse van den slag voorgevallen, voorspeld was geweest (*k*). DIRK III.

Graaf

(*c*) BALDRICI Chron. Camer. *Libr.* III. *Cap.* 22.
(*d*) SIGEB. GEMBLAC. *ad annum* 1019.
(*e*) KL. KOLYN *bl.* 272.
(*f*) DITMAR. *Libr.* VIII. *p.* 425, 426.
(*g*) BEKA in Adelboldo. *p.* 38.
(*h*) DITMAR. *Libr.* VIII. *p.* 426.
(*i*) BEKA *in* Adelboldo. *p.* 37.
(*k*) Annal. Saxo *ad annum* 1018.

DIRK III. Graaf Dirk trok, ondertusschen, uit deezen algemeenen ramp, niet weinig voordeels. Bisschop Adelbold werdt, zyns ondanks, genoodzaakt, vrede met hem te maaken. De voorwaarden werden, door tusschenspraak van Godefrid, Hertog van Lotharingen, getroffen (*l*); doch niemant der ouden heeft naauwkeurig genoeg aangetekend, welken dezelven geweest zyn.

XXI. Vrede tusschen den Graave van Holland en den Bisschop van Utrecht.

Zeker genoeg is 't, dat Graaf Dirk in 't bezit bevestigd is, van de Landen omtrent Dordrecht en Bodegrave; doch 't is waarschynlyk, dat hy dezelven van den Utrechtschen Bisschop ter Leen heeft gehouden. Men heeft nog eene oude Lyst van de Leenmannen der Utrechtsche Kerke, in welke de Graaf van Holland, als 's Bisschops *Maarschalk* gedagt, en verscheiden' Landen opgenoemd worden, welken hy van de Utrechtsche Kerke ter Leen hieldt. Sommigen brengen deeze Lyst tot den tyd van Bisschop Adelbold, die in 't hoofd derzelve genoemd wordt (*m*). Doch anderen houden de oudheid en egtheid derzelve verdagt (*n*), waar toe te meer reden is, om dat zy, by de verscheiden' Schryvers, die dezelve aanhaalen, niet eveneens gevonden wordt (*o*). 't Schynt wel een werk van ouden oorsprong te zyn, en veelligt van Adelbolds tyd; doch merkelyk aangevuld en bedorven, in laater tyden. Van den Hollandschen Graave leest men 'er, onder anderen, in, dat hy het *Graafschap van Holland* van den Utrechtschen Bis-

(*l*) DITMAR. *Libr.* VIII. *p.* 426. Annal. Saxo *ad annum* 1018.
(*m*) HEDA *in* Adelboldo. *p.* 111.
(*n*) BUCHELIUS *ad* HEDAM. *p.* 117.
(*o*) *Vide* Chron. de Trajecto *apud* MATTH. Analect. *Tom.* III. *p.* 332.

Bisschop, als een vry Leenmaan, ter Leen hieldt: doch veelligt moet men, door dit *Graafschap van Holland*, het *Graafschap van Bodegrave*, welk Dirk de III. Dirk Bavo ontweldigd hadt, verstaan. En 't is gantsch niet vreemd, dat Adelbold dit Graafschap, welk Dirk de III. reeds bemagtigd hadt, by 't sluiten der Vrede, aan hem ter Leen opgedraagen heeft. Zo men anders de Lyst, van welke wy spreeken, tot laatere tyden brengen wil, kan men, voor het Graafschap van Holland, het Graafschap van Gerolf en deszelfs opvolgers neemen, welk, gelyk wy hier na zullen zien, in 't jaar 1064, by Keizerlyke Brieven, aan den Bisschop van Utrecht werdt opgedraagen. Men mag ook vermoeden, dat de Graaf van Holland zig verbonden hebbe, het Stigt van Utrecht, met de wapenen, te beschermen, en dat hy hierom, sedert, den naam van *Maarschalk* des Bisschops gedraagen heeft; door welken naam, onder anderen, oulings, gelyk tegenwoordig, een *Legerhoofd* betekend werdt. Voorts hadt een Maarschalk ook de eer van het zwaard voor den Bisschop te draagen, by deszelfs inwyding, en den toom van 's Bisschops paard vast te houden, terwyl hy 'er aftradt (*p*).

Dirk III.

Graaf Dirk woont de Ryksdagen by. 1024

Na 't sluiten der Vrede met Bisschop Adelbold, schynt Graaf Dirk wederom in de gunst des Keizers hersteld te zyn. Immers hy verscheen, in Herfstmaand des jaars eenduizendvierentwintig, op den Ryksdag, op welken Koenraad, Hertog van Zwaben, in de plaats

(*p*) *Vide* Hedam *p.* 111. & Excerpt. ex Chron. Brem. *apud* Leibnit. *Tom.* II. *p.* 271.

DIRK III. plaats van Henrik den II., tot Keizer verkooren werdt. De Schryver, die dit verhaalt, noemt onzen Graaf *Dirk van Friesland* [*Thiedericus Fresoniæ*] (*q*). Ook gewaagt hy, onder dien zelfden naam, van hem, by gelegenheid van zekere algemeene byeenkomst der Ryks-
1030. vorsten, die, in Herfstmaand des jaars eenduizendendertig, te Hirtsfeld gehouden, en door Graave Dirk ook bygewoond werdt (*r*).

XXII. Byzonderheden wegens Sifrid of Sikko, Broeder van Dirk den III.

Omtrent deezen zelfden tyd, op den vyfden van Zomer-of van Oogstmaand, overleedt Sifrid, of Sikko, de Broeder van Graaf Dirk den III (*s*). Hy werdt te Egmond, welks Abtdy hy en zyne Huisvrouw rykelyk begiftigd hadden, begraaven (*t*). Weinig gegrond bescheid vindt men van hem in oude Gedenkschriften. Onze Kronyken verhaalen, dat hy, met zynen Broeder overhoop geraakt zynde, en, zo sommigen willen, zelfs eenen doodslag begaan hebbende, naar Kennemerland vlugtte; alwaar hy, door de schoonheid of looze treeken van zekere *Tetta* of *Tietburg* bekoord, zig met haar, in een gantsch ongelyk Huwelyk, begaf. Zy was de Dogter van zekeren *Gozewyn*: die, uit Friesland, dat is Westfriesland, te Kastrichem was komen woonen. Dit Huwelyk vermeerderde de oneenigheid tusschen Sikko en zynen Broeder, dien hy het bewind van 't Vaderlyk Graafschap misgunde. Zo hoog liep de tweedragt, dat Graaf

(*q*) Vita MEINWERCI Episc. Paderbr. *Cap.* XCIII. *in Coll.* LEIBNITII. *Tom.* I. *p.* 557.
(*r*) Vita MEINWERCI *Cap.* CII. *p.* 559.
(*s*) LEON. MONACH. Egmond. Brevic. *p.* 150.
(*t*) M. STOKE *in* Dirk III, *bl.* 23.

Graaf Dirk op zyns Broeders leeven toelei. Dirk III.
Eindelyk werdt hem, by verdrag, het bewind over Kennemerland en Westfriesland, onder zynen Broeder, afgestaan (*u*). Hy liet twee Zoonen na, *Dirk*, den eersten Heer van Brederode en Zevenbergen, en *Godefrid*, Heer van Luxemburg (*v*). Graaf Dirk de III. hieldt, na Sikkos dood, 't bewind over Kennemerland en Westfriesland wederom aan zig (*w*).

XXIII. Graaf Dirk de III. trekt naar 't Heilig Land. Oorsprong der Pelgrimaadjen derwaards.

De rust, die hy, na 't eindigen van den Utrechtschen kryg en na de dood zyns Broeders, genoot, gaf hem gelegenheid tot het onderneemen eener Pelgrimaadje naar Palestina, van waar hy, het Graf des Heeren en de andere Heilige plaatsen Godsdienstiglyk bezogt hebbende, na verloop van eenigen tyd, behouden te rug kwam. Hy was de eerste der Hollandsche Graaven, die deezen togt ondernam (*x*). Doch 't was, al sedert eenige eeuwen, by klein en groot, gebruikelyk geweest, niet slegts uit Griekenland en Italie; maar zelfs uit de afgelegenste deelen der Christen-weereld, het Heilige Graf te Jeruzalem, in Pelgrimaadje, te gaan bezoeken. De Kaliffen, opvolgers van Mahomet, Palestina bemagtigd hebbende, gaven den Christenen hier doorgaans vryheid toe: en de Kalif, *Aäron*, hadt zelfs, ten teken deezer vryheid, de sleutels van 't Heilige Graf aan Karel den Grooten toegezonden (*y*). Somtyds werdt dee-

(*u*) Kl. Kolyn *bl.* 267.
(*v*) Id. ibid.
(*w*) Id. *bl.* 272.
(*x*) Kl. Kolyn *bl.* 272. M. Stoke *in* Dirk III. *bl.* 29.
(*y*) Eginhart. Annal. *ad ann.* 801.

DIRK III.

deeze vryheid wel eens wederom besnoeid. Ook liepen de Pelgrims, nu en dan, gevaar van door de Arabische Struikroovers geplonderd te worden. Doch hun yver overwon deeze zwaarigheden. In de elfde eeuwe, schynen de Pelgrimaadjen naar Jeruzalem toegenomen te zyn, naar maate dat de Pelgrimaadjen naar Rome, om de Graven der Apostelen te bezoeken, gevaarlyker werden, en daar door in minder agting raakten. Rome was, sedert veele jaaren, een toonneel van allerlei ongebondenheden geweest. De Pausen, die 't kwaad, door hun gezag en voorbeeld, behoorden gestuit te hebben, waren 'er voorgangers in (z). De offerhanden der Pelgrims werden geweldiglyk geroofd: de mannen onder hen waren dikwils huns lyfs, de vrouwen haarer eere niet zeker (a); al het welke oorzaak was, dat Rome minder dan voorheen, uit Godsdienstigheid, bezogt werdt. Daarentegen, viel 'er, in den aanvang der elfde eeuwe, iets voor, 't welk veele voornaame luiden den togt naar 't Heilige Land deedt onderneemen. De Soudaan van Babilonie hadt, in of omtrent het jaar 1009, de Kerk van 't Heilige Graf doen omverwerpen: aangehitst, zo geloofd werdt, door de Jooden van Orleans, die hem diets gemaakt hadden, dat de Christenen, onder den schyn van het Heilige Graf te bezoeken, toeleiden op het bemagtigen van zyn Ryk. Doch vyf jaaren laa-

(z) LIUTPRANDI Hist. *Libr.* VI. *Cap.* 6.
(a) WILLELM. MALMESB. *Libr.* II. *Cap.*

laater, werdt de Kerk, door zyne eigene Moeder, *Maria*, die Christens was, wederom herbouwd. En toen zag men, jaaren agter een, menigten van Pelgrims, onder welken veele Vorsten, Bisschoppen en andere Grooten waren, den togt naar Jeruzalem onderneemen, om de nieuwe Kerk te bezien en te begiftigen (*b*). Met dit byzonder oogmerk, heeft Graaf Dirk de III., waarschynlyk, ook de Pelgrimaadje naar 't Heilig Land gedaan. Van zyne bedryven, na zyne terugkomst, vindt men niets byzonders aangetekend. Hy overleedt op den zevenentwintigsten van Bloeimaand des jaars eenduizendnegenendertig, nalaatende, by zyne Gemaalin, *Othilde* of *Withilde*, Dogter van Otto, Hertog der Saxers, twee Zoonen, Dirk en Floris (*c*).

DIRK IV.

Dood van Dirk den III. 1039.

Dirk volgde hem op in 't bewind over 't Graafschap van Holland, en wordt, gemeenlyk, onder den naam van DIRK DEN IV., voor den vyfden Graave van Holland gerekend. *Floris* kreeg, volgens 't verhaal onzer Kronyken (*d*), 't bewind over Oostfriesland. Doch 't is vermoedelyk, dat zy zig vergist, en Kennemerland en Westfriesland gemeend hebben, waar over Sifrid of Sikko, Zoon van Graave Arnoud, ook eertyds 't gebied gehad hadt.

XXIV. Dirk de IV. wordt Graaf, in zyne plaats.

Keizer Koenraad de II., die zig te Utrecht hadt vervoegd, om, nevens zyne Gemaalin, zy-

(*b*) GLABER. Hist. *Libr.* III. *Cap.* 7.
(*c*) THEOD. A LEYDIS & LEON. MONACH. Egm, Brevic. 144, 148 M. STOKE, *in* Dirk III. *bl.* 23, 25.
(*d*) JOANN A LEYDIS *Libr.* IX. *Cap.* 1,

Dirk IV. zynen Zoon Henrik, en verderen Hofstoet, aldaar het Pinksterfeest te vieren, overleedt 'er, niet lang na Graaf Dirk den III., op den vierden van Zomermaand (*e*). Ook werden 'er zyne ingewanden ter aarde besteld (*f*). Zyn Zoon en opvolger Henrik de III. zig, in 't volgend jaar, insgelyks te Utrecht ophoudende, begiftigde de S. Maartens Kerke aldaar, ter gedagtenisse van de begraavinge der ingewanden des overleeden Keizers, met verscheiden' Landeryen, zo onder het Dorp of Steedje *Groningen*, als in eenige andere min bekende Plaatsen, in het Graafschap Drente, gelegen. De Giftbrieven, die nog voor handen zyn, zyn te Utrecht, op den eenentwintigsten van Bloeimaand des jaars 1040, gedagtekend (*g*).

Bernulf, of *Bernold* (*h*), die thans den Bisschoppelyken stoel van Utrecht bekleedde, bevestigde, omtrent deezen tyd, het Vredesverdrag, welk, tusschen zynen voorzaat, Adelbold, en Dirk den III., gemaakt was, met Dirks Zoonen, Dirk den IV. en Floris (*i*). Doch van eenen anderen kant, werdt Holland, weinige jaaren laater, wederom door de wapenen ontrust.

XXV. Oorsprong der tweedragt tus- Vlaanderen werdt, sedert omtrent twee eeuwen, geregeerd, door Graaven, die Leenmannen der Koningen van Frankryk waren. *Boudewyn de* IV., Graaf van Vlaanderen, raakte,

(*e*) Wippon. Vita Chunr. Salici *p.* 442.
(*f*) Buchel. *ad* Bekam *p.* 41.
(*g*) Heda *p.* 120, 121.
(*h*) *Vide* Epitaph. ejus *apud* Matthæum *ad* Anonym. de Rebus Ultraj. *p.* 189.
(*i*) Beka *in* Bernulpho *p.* 39.

te, in den aanvang der elfde eeuwe, in oorlog, met *Arnoud*, Graave van Valenchyn, die zyn Graafschap van den Keizer, toen Henrik den II., ter Leen hieldt. Boudewyn bemagtigde de Stad Valenchyn, die, sedert, door Keizer Henrik, als Leenheer van Graave Arnoud, belegerd werdt. Doch de Graaf van Vlaanderen, met Krysvolk van *Robert*, Koning van Frankryk, gesterkt, noodzaakte den Keizer 't beleg op te breeken. Dit gebeurde, in 't jaar 1006 (*k*). In 't volgend jaar, sloeg de Keizer 't beleg voor 't Slot van Gend, welk hy inkreeg. Graaf Boudewyn neigde toen tot een verdrag: welk voordeelig genoeg voor hem uitviel, alzo de Keizer hem aan zig verbinden wilde, om, door zyn' moed en vermogen, de Neder-Lotharingers, die zeer tot opstand neigden, in toom te houden. Hy liet hem dan Valenchyn, mids hy 't van 't Ryk ter Leen hieldt: en droeg hem zelfs, niet lang daar na, Walcheren (*l*), en zo sommigen schryven, nog andere Zeeuwsche Eilanden op (*m*). Vlaanderen zou zig zelfs, oudtyds, tot aan het Zeeuwsch Eiland Schouwen toe, hebben uitgestrekt (*n*); zo dat gantsch Zeeland Bewester-Schelde tot Vlaanderen zou behoord hebben.

Dirk IV. schen Holland en Vlaanderen.

De Hollandsche Graaven beweerden ouder regt op de Zeeuwsche Eilanden Bewester-Schelde te hebben; doch op wat grond, is bezwaarlyk aan te wyzen. De Vlaamsche Kro-nyk-

Onderzoek van het Regt der Hollandsche Graaven

(*k*) Sigeb. Gemblac. *ad annum* 1006.
(*l*) Ditmar. *Libr.* VI. *p.* 383. Iperii Chron. S. Bertini *Cap.* XXXIV. Sigeb. Gembl. *ad annum* 1007.
(*m*) Meyer. *ad ann.* 1007.
(*n*) Olivier, Vred, Sigill. Comit. Flandr. *p.* 34.

Dirk IV. op Zeeland Bewester Schelde.

nykschryvers willen, dat zy zig beriepen, op de Gifte van Keizer Lodewyk van 't Woud Wasda, waar voor men dan Walcheren neemt, in den jaare 868, gedaan (*o*). Anders zou men mogen gissen, dat zy hun regt vestigden, op laater' Giftbrieven, by welken hun Graafschap, Zuidwaards tot aan Fortrapa wordt bepaald: welk Fortrapa, met de meeste schynbaarheid, in Zuidbeveland gezogt wordt (*p*). Doch wat hier ook van zy, Zeeland Bewester-Schelde is lang een twistappel geweest, tusschen de Graaven van Holland en van Vlaanderen. De tweedragt, hieruit

1045. ontstaan, was, agt ik, oorzaak van den inval in Friesland, in 't jaar eenduizendvyfenveertig, door *Boudewyn den* V., Graave van Vlaanderen, ondernomen: van welken ons de Kronykschryvers niets anders melden, dan dat hy zyne vyanden verslaagen heeft, en zonder schade geleeden te hebben, zegepraalend t'huiswaards gekeerd is (*q*).

XXVI. Nieuwe onlust tusschen Holland en Utrecht.

Men mag, niet zonder reden, vermoeden, dat deeze nederlaag, den Hollandschen Graave toegebragt, den Utrechtschen Bisschop wederom aanleiding zal hebben gegeven, om Keizer Henrik den III., tot eenen Kryg tegen Dirk den IV. op te hitsen; schoon ons hiervan geen duidelyk blyk, in de oude Gedenkschriften, is voorgekomen. De Bisschoppen Adelbold en Bernulf zagen, dit weet men, Graaf Dirk ongaarne in 't bezit der Landen omtrent de Merwe en Ryn. Adelbold wist, van Keizer

(*o*) Meyerus *ubi supra*.
(*p*) Zie hier voor *bl.* 108.
(*q*) Meyerus *ad annum* 1045.

zer Koenraad den II., al in den jaare 1027, het Graaffchap in Teifterbant te verkrygen, met zo volkomen regt van gebieden, dat 'er niemant, naderhand, iets over te zeggen mogt hebben (*r*). Vermoedelyk wordt hier mede een Graaffchap gemeend, welk thans, gedeeltelyk ten minften, in Dirks geweld was, en dan kan 't geen ander zyn, dan 't gene omtrent Dordrecht gelegen was. Immers men weet, van elders, dat zo wel Keizer Koenraad, als Henrik de II., en Henrik de III., veel moeite aangewend hebben, om de Utrechtfche Kerke wederom in 't bezit te ftellen van de goederen, omtrent de Merwe, de Waal, den Ryn en elders gelegen, en haar, zo men voorgaf, door Graave Dirk den III., en zyne twee Zoonen, geweldiglyk ontroofd (*s*). Wat Henrik de II. hier toegedaan hebbe, is te vooren verhaald. Zo Koenraad meer dan de gemelde Gift in 't werk gefteld heeft, om de Utrechtfche Kerk in haar regt te handhaaven, hebben de oude Schryvers, die tot onze kennis gekomen zyn, verzuimd zulks aan te tekenen. Doch van de verrigtingen des tegenwoordigen Keizers, Henrik den III., ten behoeve der Utrechtfche Kerke, zullen wy nu, uit de egtfte berigten, verflag doen. DIRK IV.

Met den aanvang des jaars eenduizendzesenveertig, hadt de Keizer eene tamelyke Vloot Schepen en een aanzienlyk getal van gewapenden byeen verzameld. De Schepen fchynen op de Maaze te water gebragt te zyn; Kryg tusfchen de Keizerfchen en Hollanders. 1046.

(*r*) Diplom. Conradi II. *apud* HEDAM *p.* 114.
(*s*) Diploma Henrici IV. *apud* HEDAM *p.* 129, 130.

Dirk IV. zyn; doch de Keizer en andere Grooten begaven zig, om het Paaschfeest te vieren, naar Utrecht, welke Stad, de Schryver, die hier van gewaagt, en deezen tyd beleefde, nog eene *Stad van Friesland* noemt (*t*). Onder de Bondgenooten of Leenmannen des Keizers, die hem, op deezen togt, verzelden, worden *Lambert de* II, Graaf van Leuven, en *Wazo*, Bisschop van Luik, met naame gemeld (*u*). Doch de laatste was zo onbedreeven in den Wapenhandel, dat hy zig, niet dan schoorvoetende en vol vreeze, op den togt begaf. Ook hieldt hy zig, geduurenden den stryd, altoos in de agterhoede; 't welk hy, naderhand, met driehonderd ponden zilvers, ten behoeve der Keizerlyke Schatkist, boeten moest (*v*).

Dordrecht wordt ingenomen.

Na 't vieren van 't Paaschfeest, begaven zig de Keizer en de andere Legerhoofden naar de Vloote; die vast den stroom afzakte, en wel haast Dordrecht bereikt hadt. De Plaats werdt terstond beslooten door 't Keizerlyk Leger, en zo hevig bestormd, dat men 't, eerlang, opgeeven moest. De Keizer, Dordrecht van bezetting voorzien hebbende, zakte met de Vloot af naar Vlaardingen, alwaar zig Graaf Dirk toen bevondt (*w*). De oudste der Schryveren, welken wy 't verhaal van deezen togt ontleend hebben, noemt Graaf Dirk, by

(*t*) Hermann. Contract. *ad annum* 1046.

(*u*) Kl. Kolyn, *bl.* 273.

(*v*) Anselmus *in* Wazone. *Cap.* CVII. Gesta Episc. Leod. *Cap.* LXIII. *apud* Mart. & Durand. Veter. Monum. *Tom.* IV. *p.* 903.

(*w*) Kl. Kolyn *bl.* 273, 274.

by deeze gelegenheid, MARKGRAAF VAN VLAARDINGEN (x), verstaande, waarschynlyk, door *Vlaardingen*, niet alleen de Stede van dien naam, maar ook de gantsche Landstreek daaromtrent, die, aan den mond der Maaze, digt aan Zee, gelegen, als de uiterste grensscheiding des Ryks, aan deezen kant, werdt aangemerkt: waarom ook den Graaf de naam van *Mark-* of *Grensgraaf* gegeven werdt. Dezelfde Schryver noemt den mond der Maaze, voor Vlaardingen, de *Vlaardinger engte* [*Fretum Phladirtingum*]; waaruit veelligt af te neemen is, dat de geweldige wyde mond der Maaze, van welken oude Schryvers (y) gewaagen, door den tyd, reeds merkelyk enger geworden was. DIRK IV.

Graaf Dirk werdt, eer hy 't wist, te Vlaardingen verrast, door de Keizerlyke Vloote, weshalven hy de Plaats ruimde, die, terstond, door de Keizerschen, bezet werdt. *Keenenburg*, eene sterkte, aan het water de *Keen* in Delfland gelegen, werdt, insgelyks, door hen, bemagtigd (z); en dus de gantsche Landstreek, die de Hollandsche Graaven der Utrechtsche Kerke, zo men voorgaf, onregtvaardiglyk ontweldigd hadden, hun wederom afhandig gemaakt (a). Vlaardingen en Keenenburg overmeesterd.

Graaf Dirk, zig, zo onverhoeds, van een groot deel zyner bezittingen beroofd ziende, was op middelen bedagt, om zig te herstellen. Zyn verlies maakte hem stouter, en hy nam 'er gelegenheid uit, om openlyk tegen den Dirk de IV. verbindt zig met Godefrid, Hertog

(x) HERMANN. CONTRACT. *ad annum* 1046.
(y) TACIT. Annal. II. *Cap.* 6.
(z) KL. KOLYN *bl.* 274.
(a) HERMANN. CONTRACT. *ad annum* 1046.

Dirk IV. van Lotharingen.

den Keizer op te ſtaan (*b*). *Gozilo*, Broeder en opvolger van Godefrid, Hertog van Lotharingen, overleeden zynde, hadt twee Zoonen nagelaaten, *Gozilo* en *Godefrid*. Voor zyn overlyden, hadt hy, met 's Keizers bewilliging, Gozilo, ſchoon onbekwaam tot de Regeeringe, tot zynen opvolger in *Opper-Lotharingen* geſchikt (*c*). Godefrid, wien *Neder-Lotharingen*, te vooren reeds, toegelegd was, hier over te onvrede, vatte de wapenen op tegen den Keizer, en poogde zig, ook van Opper-Lotharingen, met geweld, meeſter te maaken. Het gantſche land, tot aan den Ryn toe, werdt, door hem, afgeloopen; en Hertog Albrecht, dien de Keizer, in Gozilo's plaats, 't gebied over Opper-Lotharingen opgedraagen hadt, in eenen veldſlag, overwonnen en gedood. Dit gebeurde, in 't jaar 1044 (*d*). Godefrid zig, naderhand, op den raad zyner vrienden, aan de genade des Keizers hebbende overgegeven, werdt eenigen tyd gevangen gehouden: doch eerlang wederom op vrye voeten geſteld (*e*). Toen, ziende dat hem zyne onderwerping niets gebaat hadt, dreef hem de ſlegte ſtaat zyner zaaken andermaal tot eenen opſtand. Dit beſluit nam hy juiſt op dien tyd, als de Hollandſche Graaf een diergelyk genomen hadt. Hertog Godefrid en Graaf Dirk maakten dan terſtond een verbond ſamen, om den Keizer alle afbreuk te doen, en zig in 't verlooren of ontnomen bewind te herſtellen.

De

(*b*) Hermann. Contr. *ad annum* 1046.
(*c*) Hermann. Contr. *ad annum* 1044. Sigeb. Gembl. *ad annum* 1044.
(*d*) Lamb. Schafnaburg. *ad annum* 1044. Sigebert. Gemblac. *ad annum* 1048.
(*e*) Lambert. Schafnab. *ad annos* 1044. 1045.

De Hertog ſtelde zig terſtond in ſtaat; om zyn woord naar te komen. En behalven andere nadeelen, die hy den Ryke toebragt, gelukte het hem, de Stad Nieuwmegen te bemagtigen, en het Vorſtelyk Paleis, aldaar door Karel den Grooten geſtigt, door den brand, te vernielen (*f*). Graaf Dirk zat ook niet ſtil; maar een vliegend Leger byeen gerukt hebbende, liep hy het platte land der naaſte Bisdommen, waarſchynlyk Utrecht en Luik, alomme af, yſſelyke verwoeſtingen aanregtende (*g*).

Dirk IV: 't Paleis te Nieuwmegen verbrand.

Het gros van 't Keizerlyk Leger was, na 't wel gelukken van den aanſlag op Dordrecht en Vlaardingen, wederom te rug gekeerd, en de Keizer, midlerwyl met andere zaaken onledig, vierde het Pinkſterfeeſt des volgenden jaars te Spiers, toen hy van de vyandlykheden van Hertog Godefrid en Graave Dirk tyding kreeg. De Hertog ſchikte hem, kort daar op, een gezantſchap toe, en wiſt zynen opſtand zo liſtiglyk te verſchoonen, dat de Keizer beſloot zyne magt, voor eerſt, alleen tegen Graave Dirk te wenden (*h*). Tegen den Herfſt dan, werdt 'er wederom eene Vloot toegeruſt, die, eerſt langs den Ryn, en vervolgens langs de Waale en Maaze, tot voor Vlaardingen afzakte. Een oud Schryver, die van deezen togt gewaagt, zegt, dat de Keizer zig toen van Rynsburg en Vlaardingen, twee zeer ſterke Steden in Friesland, meeſter maak-

XXVII. Scheepsſtryd voor Vlaardingen, tusſchen de Keizerſchen en Hollanders.

1047.

(*f*) Lamb. Schafnab. *ad annum* 1046.
(*g*) Hermann. Contract. *ad annum* 1047.
(*h*) Hermann. Contract. *ad annum* 1047.

DIRK IV. maakte (*i*). Doch wy hebben gezien, dat Vlaardingen, te vooren reeds, door hem, bemagtigd was. 't Kan zyn, dat hy nu een gedeelte zyner benden ontscheept heeft, om Rynsburg in te neemen. Doch 't is bedenkelyk, of men voor *Rynsburg* of *Rinesburg*, gelyk 'er eigenlyk staat, geen *Keenenburg* moet leezen, welk ook reeds te vooren overmeesterd was. Dit wordt te waarschynlyker, om dat ouder Schryvers getuigen, dat de Keizer, op deezen tweeden togt, weinig uitregtte (*k*). 't Jaargetyde was te ver verloopen, en de grond reeds, op veele plaatsen, zo week geworden, dat het ontscheepte Leger weinig spoed maaken kon. Ook waren twee van de grootste Schepen, met de ebbe, in den slyk vast geraakt. Hier kwam nog by, dat de Maasdyk, door eenen opgekomen hoogen vloed, zo veel te lyden hadt, dat hy bezweek: waar door de Legerplaats des Keizers alomme onderliep, en de Keizer zelf in gevaar van verdrinken raakte. Toen gaf hy bevel, om af te trekken en scheep te gaan. Graaf Dirk, die zig, by tyds, van een goed getal van ligtgewapende vaartuigen voorzien hadt, was ondertusschen, op de slegt bemande en ten deele in 't slyk belemmerde Keizerlyke Schepen aangevallen, van welken hy zig, schier zonder slag of stoot, meester gemaakt hadt; des de Keizer, geenen kans ziende, om zyner Vloote wederom magtig te worden,

(*i*) LAMBERT. SCHAFNAB. *ad annum* 1047. *Conf.* Chronic. Herveld. *ad ann.* 1047. *Ed. Schardii Tom.* I.
(*k*) HERMANN. CONTRACT. *ad annum* 1047.

den, den weg naar Utrecht insloeg. Graaf Dirk IV.
Dirk, met weinige manschap te lande gestapt, vervolgde den wykenden vyand een stuk wegs, en bragt hem, in zyne agterhoede, merkelyke schade toe. Keizer Henrik kwam, met het overschot zyns Legers, ter naauwer nood behouden te Utrecht; en Graaf Dirk, te rug gekeerd, trok, regt toe regt aan, op Dordrecht, van welke Stad, hy zig, met weinige moeite, meester maakte (*l*). Ook viel hem, sedert, wederom alles in handen, dat hem te vooren ontweldigd was.

Doch hy genoot de vrugten zyner over- XXVIII.
winninge niet lang. In 't volgend jaar, te Luik, Dood van
op een steekspel, verzogt zynde, hadt hy 't Dirk den IV.
ongeluk van den Broeder van Herman, Aarts- 1048.
bisschop van Keulen, zo zwaar met eene speer te kwetsen, dat hy 't bestierf: 't welk zo hoog genomen werdt, dat de Bisschoplyken terstond de Hollanders op 't Lyf vielen (*m*), en onder anderen, twee Bastaardbroeders des Graaven van Holland dood sloegen (*n*). Graaf Dirk bergde zig, ter naauwer nood, met de vlugt; doch was zo verstoord over 't bedryf der Bisschoplyken, dat hy, te Dordrecht gekomen, de Keulsche en Luiksche Koopvaardyschepen, die aldaar lagen, in den brand deedt steeken, en den Koopluiden deezer twee Bisdommen, die zig in de Stad bevonden, hunne waaren, niet dan na 't betaalen van eene zwaare geldboete, volgen liet. Ook verboodt hy

(*l*) Kl. Kolyn *bl.* 274, 275.
(*m*) Florar. Tempor. *by* Scriverius Graaven, *bl.* 68.
(*n*) Chron. vet. *by* Scriver. Graaven, *bl.* 71.

DIRK IV. hy hun den handel in zyn Graafschap (*o*). Dit alles verbitterde de Bisschoppen ten hoogsten, des zy, zig met de Bisschoppen van Utrecht en van Mets, en met *Egbert*, Markgraave van Brandenburg, verbonden hebbende, een aanzienlyk Leger byeen bragten, en tegen den winter, als de wegen hard geworden, en de wateren toegevrooren waren, naar Dordrecht trokken (*p*). Zy hielden heimelyk verstand met eenige Hollandsche Edelen, die aldaar woonden, en zig niet ontzagen, hun de Stad in handen te leveren: uit welke zy, sedert, het platte land alomme afliepen. Graaf Dirk, die ondertusschen ook een tamelyk Leger byeen gerukt hadt, begaf zig, heimelyk, naar Dordrecht, en geraakte 'er, op zekeren nagt, door hulp van Heere *Gerard van Putten*, ongemerkt, binnen. Zyne benden, langs de straaten, in slagorde geschaard hebbende, viel hy den verraaderen en vyanden zo onzagt op 't lyf, dat 'er eenige honderden sneuvelden, en de overigen, nevens de Bisschoppen en den Markgraaf, genoodzaakt werden, de Stad te ruimen. Doch Graaf Dirk, 's daags na 't gevegt, zig, van weinigen verzeld, langs de wallen, met wandelen vermaakende, werdt, toen hy 'er minst op verdagt was, door zekeren onbekenden Keulenaar, die zig versteken hadt, met een vergiftigen pyl, in de dye gekwetst, zo gevaarlyk, dat hy 't, binnen drie dagen, op den veertienden van

(*o*) Manuscr. vet. interpol. *by* SCRIVER. Graaven *bl.* 70. Magnum Chron. Belg. *Edit. Pistorii p.* 10[illegible] [114.]
(*p*) HERMANN. CONTRACT. *ad annum* 1049.

van Louwmaand des jaars 1049, bestierf (*q*). Men toont te Dordrecht nog een Huis, *Holland* genoemd, welk geloofd wordt, in de plaats van het Huis, uit het welk de schoot geschiedde, gebouwd te zyn. Ook draagt de straat, in welke den Graave dit ongeluk trof, nog den naam van *Graavenstraat*. FLORIS I. 1409.

Graaf Dirk de IV. was ongehuwd gestorven, en werdt, *gelyk regt was*, (zo drukt zig onze oudste Rymkronykschryver uit) door zynen Broeder, FLORIS DEN I. opgevolgd (*r*); doch daar schynt eenige tyd verloopen geweest te zyn, eer hy in 't gerust bezit zyns Graafschaps geraaken kon. Want na de ongelukkige dood van Graave Dirk, waren, zo 't schynt, zyne geweeken vyanden te rug gekeerd, hadden zig van het Land omtrent Dordrecht meester gemaakt, en het zelve den Keizer onderworpen. Doch 't leedt niet lang, of Hertog Godefrid van Lotharingen herwon het zelve (*s*): 't zy voor zig zelven, of ten behoeve van Graave Floris, met wiens Broeder hy zo naauw verbonden geweest was: welk laatste waarschynlyker is, om dat men niet vindt, dat Graaf Floris eenige moeite hebbe aangewend, om het Land omtrent Dordrecht, by de oude Schryvers, *Phladirtinga* of *Vlaardingen* genoemd, wederom magtig te worden; doch wel, dat hy, niet lang na zyns Broeders dood, in 't bezit van het zelve, geweest XXIX. Floris de I. wordt Graaf van Holland.

(*q*) Florar. Temp. & Manuscr. vet. *by* SCRIVER. Graaven *bl.* 69, 70. THEOD. A LEYDIS & LEON. MONACH. Brevic. *p.* 144, 151.

(*r*) KL. KOLYN *bl.* 275.

(*s*) HERMANN. CONTRACT. *ad annum* 1049.

FLORIS I. weeſt is (*t*). Hertog Godefrid, die niet ophieldt, zig tegen den Keizer te kanten, werdt, eerlang in een gevegt tegen de verbonden' Biſſchoppen van Luik, Utrecht en Mets, geſlaagen, en op de vlugt gejaagd (*u*). In 't jaar 1050, liet de Keizer zig, door tuſſchenſpraak van Paus *Viktor den II.* en eenige andere Grooten, met hem verzoenen (*v*). Sedert behieldt hy 's Keizers gunſt, tot zynen dood toe, die in 't jaar 1070 voorviel. Zyn Zoon, ook *Godefrid* geheeten, en om zyne gebrekkelyke Lighaamsgeſtalte, de *Bultenaar* gebynaamd, was zyn opvolger (*w*). Hy zal ons, haaſt, in 't vervolg deezer Hiſtorie, ontmoeten.

Graaf Floris de I. bleef, midlerwyl, in 't bezit van 't Land omtrent Dordrecht, en voer voort met aldaar, gelyk zyne voorzaaten gedaan hadden, tollen te heffen van de Koopwaaren, die de ſtroomen langs gevoerd werden (*x*). Men hieldt hem, te Utrecht, wel voor eenen onregtvaardigen bezitter van dit Land (*y*); doch 't leedt eenige jaaren, eer 'er beſlooten werdt, wederom de wapenen tegen hem op te vatten.

XXX. Toebereidſels van Biſſchop Willem. De Biſſchoppelyke Stoel van Utrecht werdt thans bekleed door WILLEM, Broeder van WICHARD DEN III., Voogd van Gelder. Hy was Biſſchop Bernulf, in 't jaar 1054, opgevolgd (*z*), en wordt ons, als een grootmoe-

(*t*) KL. KOLYN *bl.* 276. *Conf.* Diplom. Henr. IV. *apud* HEDAM *p.* 129.
(*u*) HERMANN, CONTR. *ad annum* 1049.
(*v*) LAMBERT. SCHAFNAB. *ad annum* 1050.
(*w*) LAMBERT. SCHAFNAB. *ad annum* 1070.
(*x*) KL. KOLYN *bl.* 276.
(*y*) *Vide* Diplom. Henr. IV. *apud* HEDAM *p.* 129.
(*z*) HEDA *in* Bernulpho. *p.* 118.

moedig en oorlogszugtig man, beschreeven (a). Zonderling wel stondt hy ten Keizerlyken hove; alwaar de dood van Henrik den III., die op den vyfden Wynmaand des jaars 1056 voorviel, merkelyke verandering maakte. Zyn Zoon, Henrik de IV, die nog geene vyf jaaren bereikte, volgde hem op; terwyl *Agnes*, de Keizerinne Weduwe, het Ryksbestier in handen hadt (b). Onder zulk eene Regeering, behoefde het den Bisschop niet veel moeite te kosten, het Hof te beweegen, om eene Heirvaart, tegen den Graave van Holland, te doen beschryven, gelyk, omtrent den aanvang des jaars 1058, geschiedde. Bisschop Willem hieldt zig zelv' buiten den stryd (c); 't welk naauwlyks met de dapperheid, die men hem toeschryft, over een te brengen is. Doch in zyne plaats, schynt hy zynen Broeder, Wichard, Voogd van Gelder, bewoogen te hebben, om zig, ten zynen behoeve, in deezen twist te mengen. De benden van deezen, vereenigd met die van *Anno*, Aartsbisschop van Keulen, *Theoduin*, Bisschop van Luik, *Lambert den II.*, Graave van Leuven, *Herman*, Graave of Heere van Kuik en Egbert, Markgraave van Brandenburg, verscheenen by tyds in Holland (d). Graaf Floris, zulk eene aanzienlyke magt tegen zig vereenigd ziende, bevondt zig in geene kleine verlegenheid. De Manschap, die hy, in al-

Floris I. om Graaf Floris te beoorloogen.

1058.

(a) Beka *in* Wilhelmo. *p.* 41.
(b) Lambert. Schafnab. *ad annum* 1051, 1056.
(c) Kl. Kolyn *bl.* 276.
(d) Kl. Kolyn *bl.* 276. Joann. a Leydis *Libr.* XI. *Cap.* 6.

FLORIS I. allervyl, hadt konnen byeen rukken, was te gering in getal, om 'er eenen openbaaren veldslag mede te waagen. Ook was het den Bondgenooten reeds gelukt, eenige Sloten te bemagtigen. De Schryver, die dit verhaalt, en in den aanvang der volgende eeuwe overleedt, zegt niet, welken deeze Sloten geweest zyn; maar alleenlyk, dat zy in Friesland gelegen waren. Hy voegt 'er by, dat deeze overmeestering eeniger Friesche Sloten den opstand der Friezen gedempt heeft (*e*). En mooglyk heeft Graaf Floris, voor eenen tyd, geveinsd, de wapenen te willen afleggen, om den vyand te ligter eenen kans af te zien. Doch 't leedt niet lang, of hy stelde zig in staat, om de Keizerschen, niet door geweld, maar door list, te overmeesteren. Hy wist dat het hun meest om Dordrecht en het omgelegen Land te doen was, en verwagtte derhalven hier denzelften aanstoot. Ook hadt hy zig hier gelegerd. Doch niet onkundig van zyne geringe magt, in vergelyking van de magt zyner vyanden, hadt hy, of in het naaste slagveld, of langs alle de toegangen derwaards, diepe kuilen doen graaven, die met ligte horden, boven met dunne aarden zooden belegd, looslyk toegedekt werden (*f*): een Krygslist, van welken ons de Geschiedenissen deezer tyden verscheiden' voorbeelden uitleveren (*g*). Het Leger trok vast op Dordrecht aan; doch gantsch en al onbewust van de laage, die hun, door

Krygslist van Graaf Floris, die hem de overwinning doet behaalen.

(*e*) SIGEB. GEMBLAC. *ad annum* 1058.
(*f*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XI. *Cap.* 6.
(*g*) *Vide* REGIN. *ad annum* 887. & BUCHEL. *ad* HEDAM *p.* 127.

door de Hollanders, gelegd was, ſtortte het Paardenvolk, onverhoeds, in de looze putten; daar de agterſten de voorſten verpletterden. De verwarring, die, hier door, in 't gantſche Leger, veroorzaakt werdt, gaf Graave Floris gelegenheid, om, met zyne geregelde benden, op den bedremmelden vyand aan te vallen, en 'er eene geweldige ſlagting onder te weeg te brengen. Kortom, de overwinning verklaarde zig volkomenlyk voor hem. De Voogd van Gelder en de Graaf van Leuven vielen hem leevende in handen, en werden, niet dan na het betaalen van een aanzienlyk Losgeld, geſlaakt (*h*). Graaf Floris ſchynt, na deezen ſlag, de verlooren' Sloten ook wederom herwonnen te hebben; alzo men aangetekend vindt, dat hy zyne vyanden alomme dermaaten onder bedwang bragt, dat zig niemant hunner veilig waande, in de ſterke Plaatſen, die door hen bezet waren (*i*).

Floris I.

XXXI. Graaf Floris wordt, by Hemert, overvallen en gedood. 1061.

Weinige jaaren verliepen 'er egter, of men zag de Aartsbiſſchop van Keulen, de Markgraaf van Brandenburg, de Graaf van Kuik en eenige anderen wederom tegen den Graave van Holland te velde trekken. Graaf Floris hadt zig nu beter in ſtaat van tegenweer geſteld, en een talryk Leger byeen gebragt. Om den kryg, zo ver als 't hem mogelyk was, van de grenzen te houden, trok hy het vyandlyk Leger tegen: 't welk vaſt, de Maaze langs, herwaards kwam. De wederzydſche Legers ontmoetten malkanderen tuſſchen de Maaze en

(*h*) Joann. a Leydis *Libr.* XI. *Cap.* 6.
(*i*) Kl. Kolyn *bl.* 277. Melis Stoke *in* Floris I. *bl.* 29.

Floris I. en de Waal, niet verre van het Dorp *Hemert*, thans ook, in onderſcheiding van *Op-Hemert* in den Tielerwaard, *Neder-Hemert* genoemd. Hier viel een bloedige ſlag voor, in welken Graaf Floris, andermaal de overwinning behaalende, den vyand op de vlugt dreef. Vermoeid van den ſtryd, begaf hy zig, met zyn volk, niet verre van 't ſlagveld, onder 't geboomte, tot ruſten. Doch hier werdt hy van den Heere van Kuik, die zyne verſtrooide benden wederom by een verzameld hadt, in den ſlaap overvallen, en, nevens een goed getal der zynen, gedood (*k*). Dit viel voor, op den agttienden van Zomermaand des jaars 1061 (*l*). Graaf Floris liet, by zyne Gemaalin, Geertruid, Dogter van Hertog Herman van Saxen, twee Dogters na, *Bertha* en *Magteld*, en eenen minderjaarigen Zoon, Dirk genoemd, die, onder 't opzigt zyner Moeder, Vrouwe Geertruid, hem, in 't Graaflyk bewind over Holland, opvolgde.

Vrouw Geertruid beſtiert het Land, voor haaren onmondigen Zoon Dirk.

De ontydige dood van Graave Floris heeft, buiten twyfel, merkelyken ſchrik onder zyne benden veroorzaakt; doch 't blykt niet, dat 'er zyne vyanden meer voordeels uitgetrokken, of 't gros zyns Leegers geſlaagen hebben. Vermoedelyk is 't, dat de Hollandſche benden, in orde aftrekkende, 's Graaven Lyk hebben medegevoerd, 't welk te Egmond begraaven werdt (*m*).

XXXII. Toeleg van Biſ-

De minderjaarigheid van Dirk den V. en de zwakheid der Vrouwelyke Regeeringe gaf den

(*k*) Kl. Kolyn *bl.* 277. Melis Stoke *in* Floris I. *bl.* 30.
(*l*) Heda *in* Bernulpho. *p.* 125.
(*m*) Kl. Kolyn *bl.* 277.

den Bisschop van Utrecht wel haast gelegenheid, om zyne eischen op de Landen des Hollandschen Graafs te vernieuwen. Vooraf vondt hy geraaden, zig met Keizerlyke brieven te sterken, die thans voor hem, niet moeilyk te bekomen waren. De Keizerinne Weduwe, zig by eenigen verdagt gemaakt hebbende van onbetaamlyke gemeenzaamheid met *Henrik, Bisschop van Augsburg*, die 't Ryksbestier in handen hadt, werdt, in 't jaar 1062, afgezet van de Regeeringe; die, sedert, door eenige Bisschoppen en andere Grooten, op den naam des Keizers, aanvaard werdt. (*n*) Anno, Aartsbisschop van Keulen, boezemvriend van Bisschop Willem van Utrecht, hadt de voornaamste hand in dit werk gehad, en den jongen Keizer, die te Utrecht het Paaschfeest hadt gevierd (*o*), listiglyk, in zyne magt weeten te krygen. Sedert viel hem een voornaam gedeelte van 't Ryksbestier in handen. En van toen af zag men, naar 't getuigenis der oudste Schryveren, hen, die aan 't roer zaten, Landen by Landen aan hunne Gunstelingen wegschenken, bedienende zy zig hier toe van 's Vorsten naam, die, door kinderlyke toegeevenheid, alles deedt, wat hem bevolen, alles tekende, wat hem voorgelegd werdt (*p*).

Dirk V. Bisschop Willem, om de betwiste Landen magtig te worden.

In deezen staat der zaaken, verkreeg Bisschop Willem, door tusschenspraak van Anno, Aartsbisschop van Keulen, en van eenige andere Grooten, by twee Giftbrieven, door Henrik den IV., den dertigsten van Grasmaand

Giftbrieven ten zynen behoeve door Henrik

(*n*) Lamb. Schafnab. *ad annum* 1062.
(*o*) Herm. Contr. *ad annum* 1062.
(*p*) Lambert. Schafnab. *ad annum* 1063.

Dirk V. den IV. getekend.

maand en den tweeden van Bloeimaand des jaars 1064. gedagtekend „ het gantsche „ Graafschap, in *Westflinge* en omtrent den „ Ryn gelegen, welk Graaf Dirk bezeten „ hadt, benevens de Abtdy van Egmond, „ daar toe behoorende (q) ". Hier werden bygevoegd de goederen, die Graaf Dirk de III. en zyne twee Zoonen, Dirk de IV., en Floris de I. der Utrechtsche Kerke, *onregtvaardiglyk*, dus luidt de Giftbrief, *ontweldigd hadden*: bestaande in „ vier Wooningen in „ *Krimpen*, van den mond van het water Alblas af, tot in de Merwede: van daar tot „ *Menkesdrecht*, de helft der gantsche Landstreek, met derzelver Regtsgebied: voorts „ van *Riede*, langs de Merwede, tot *Slydrecht*: als mede langs de Merwede naar „ *Thuredrecht* of Dordrecht, en van daar door „ *Duble*, *Duvelhare*, langs de Waal en Merwede, wederom tot in Thuredrecht, met „ de Kapel, aldaar nieuwlings gebouwd. Wyders, van Thuredrecht, Oostwaards, tot „ aan *Godekins Hofstad*, by *Werkenemunde*: zeven wooningen in *Holtreka* [veelligt, *Houtryk*]: zestien Landhoeven en drie wooningen in *Valkenburg*: benevens eenige Bosschen in Valkenburg, en nog * eene andere plaats, tot aan *Lithe* [misschien *Lisse*] „ toe: nog een hoeve in Heemstede, de „ Kerken in Vlaardinge, in *Kerkwerve* „ [in Schouwen], in Voorhout, in *Nortgo* „ [Noordwyk of *Noordgouwe* in Schouwen], „ in Petten, in Ouddorp, met de Kapellen. Voorts ook het geheele GRAAF-

* *Groterbenekefstegron.*

„ SCHAP

(q) Diplom. Henr. IV. *apud* HEDAM *p.* 128.

„ schap in Holland, met al wat tot de „ Koninglyke Schatkist behoort: en daarenboven nog het Leengoed, welk Graaf „ Wirich van Bisschop Adelbold plagt te houden: en na hem door Godizo, en vervolgens „ door Dirk, Zoon van Bavo, bezeten was „ geweest: welke laatste, door Graave Dirk „ [den III.] verdreeven was. Dit Leengoed „ strekte zig van *Sigeldrecht* tot aan *Rinesmuthen*, en boven, van de westzyde des Rynstrooms, tot in Bodegrave (*r*)".

Aanmerkingen over deeze Giftbrieven.

Wy hebben den inhoud deezer Giftbrieven, die, in veelerlei opzigten, duister zyn, een weinig omstandiger ter neder gesteld; om dat wy 'er te bekwaamer eenige aanmerkingen over zoude konnen maaken. 1. Zy vertoonen ons de oudheid van verscheiden Plaatsen onzes Lands, die nog in wezen zyn, gelyk Dordrecht, Vlaardingen, Heemstede, Bodegrave en anderen. 2. Ook ontmoet ons, in den laatsten Giftbrief, voor de eerste reize, de naam van Holland, die my, in geen ouder Gedenkschrift, is voorgekomen, en na deezen tyd eerst gemeen geworden is: 't welk de gissing der zulken onwaarschynlyk maakt, die agten, dat deeze naam den Lande van de Deenen gegeven is: alzo men dan vroeger gewag van den zelven moest vinden gemaakt. 3. Wy zien, dat de Landen, die de Hollanders der Utrechtsche Kerke, zo men voorgaf, ontweldigd hadden, meest omtrent Dordrecht, in het eigenlyk Zuidholland, gelegen waren. In Rynland en in Kennemerland, werdt de Utrechtsche Kerk alleenlyk in 't bezit hersteld van

(*r*) Diplom. Henr. IV. *apud* Hedam *p.* 129.

Dirk V. van eenige Kerken, welken de Graaven, zo 't schynt, van zig afhanglyk gemaakt hadden. 4. Eindelyk, blykt, uit deeze Giftbrieven, dat Bisschop Willem zig niet vergenoegd heeft, met de herstelling in 't bezit dier Landen en Kerken, welken onze Graaven der S. Maartens Kerke afhandig hadden gemaakt. Hy wist ook de Graafschappen, dat is, het Regt tot het Graaflyk bewind te verkrygen; 't welk de Hollandsche Graaven, eerst van wegen de Frankische Vorsten, en naderhand, door eene onafgebroken' opvolging, bezeten hadden: Het Graafschap in Westflinge, dat is, *bewesten 't Flie*, schynt geen ander geweest te zyn dan het Klooster Graafschap der Egmondsche Abtdye; 't welk, door Karel den Eenvoudigen, in den jaare 923, aan Dirk den I. was opgedraagen. Het Graafschap in Holland is, vermoedelyk, het Graafschap geweest, welk Graaf Gerolf reeds, en zyne Nakomelingen na hem, omtrent Bodegrave, bezeten hadden: ten ware men 'er, liever, het Graaflyk bewind van 't Land om Dordrecht voor neemen wilde.

Doch 't viel Bisschop Willem ligter, op deeze Graafschappen en goederen, door Keizerlyke brieven, regt te verkrygen, dan zig, met der daad, meester van dezelven te maaken. In Holland, was zulk eene merkwaardige verandering voorgevallen, dat zyne oogmerken, voor eerst, geheellyk te leur gesteld werden.

XXXIII. Afkomst en Krygstogten van Ro- Het Graafschap van Vlaanderen werdt nog geregeerd, door Boudewyn den V., wiens magt en aanzien, door den tyd, zo hoog gesteegen was, dat hem de Regeering van Frankryk,

ryk, gedurende de minderjaarigheid van Koning *Filips den I.* was opgedraagen. Hy hadt ook, door tusschenspraak van Paus Viktor den II. en van *Henrik den I.*, Koning van Frankryk, Vader van Filips, by verdrag, in 't jaar 1057 getroffen, van Keizer Henrik den IV., weeten te verkrygen de bevestiging in het Regt op het Land tusschen de Schelde en de Dender, op het Land van Aalst en de vier Ambagten, op het Kasteel van Gend en eindelyk ook op de vyf Zeeuwsche Eilanden (*s*), Bewester-Schelde gelegen (1): welke Landen geagt werden tot het Keizerryk te behooren, en welken hy nu beloofde van den Keizer ter Leen te zullen houden. Twee Zoonen hadt deeze Boudewyn, van welken de oudste, ook *Boudewyn* genoemd, hem, volgens Landsgebruik, in 't Graaflyk bewind over Vlaanderen moest opvolgen. *Robert*, de jongste, vondt zig, derhalven, genoodzaakt, om van allen eisch op Vlaanderen af te zien. Doch alzo hy van eenen oorlogszugtigen aart was, hadt zyn Vader, zo dra hy in staat gekeurd werdt, om de wapenen te konnen voeren, eene Vloot Schepen onder zyn bevel gesteld, met welke hy ondernam, eenen inval in Gallicie te doen, op hoop van de Sarasynen, ten minsten uit een gedeelte deezer Landstreeke, te verdryven, en zig, aan den

Dirk V. Vt. bert, Zoon van Boudewyn den V. Graave van Vlaanderen.

(*s*) Melis Stoke. *bl.* 29. J. Iperii Chron. S. Bertin. *Cap.* XXXVII. P. II. *ap.* Mart. & Durand Thes. *Tom.* III. c. 577.

(1) Deezen waren, ten dien tyde, Walcheren, Zuidbeveland, Noordbeveland, Wolfaartsdyk en Borselen. Zie onze Kaart in dit Deel, en de *oude Kaart van Zeeland*, by Smallegange.

Dirk V. den Zeekant aldaar, een nieuw Ryk te stigten. Zo grootsch eene onderneeming mislukte egter, zo wel als eene of twee anderen, in welke Robert, sedert, de hand hadt (*t*). Hy besloot toen van alle zeetogten af te zien, en begaf zig, zo sommigen verhaalen, nog by 't leeven van Graave Floris den I., naar Holland (*u*). Hier werdt hy niet ongunstig ontvangen. Het ongenoegen, welk 'er, tusschen hem en zynen Vader, sedert het mislukken zyner onderneemingen, was ontstaan, was oorzaak, dat men hem nu minder mistrouwde, dan men anders den Zoon eens Vlaamschen Graafs gedaan zou hebben. Doch na de dood van Graave Floris, poogde hy zig, met geweld, van de Regeeringe meester te maaken. Hy wist, waarschynlyk in Vlaanderen, eenig Krygsvolk by een te rukken, en viel, daar mede, in Friesland, daar het, gelyk de Schryver, uit wien wy dit verhaal ontleenen, getuigt, aan Vlaanderen grensde. De Hollanders stelden zig, tegen deeze geweldenaary, met zo veel kloekmoedigheid, te weer, dat Robert, in twee gevegten, de nederlaag kreeg, en op de vlugt gejaagd werdt. Geduurig egter herstelde hy zig weder, besllooten hebbende, te overwinnen, of omtekomen (*v*). Vrouw Geertruid en haare Raadsluiden bevonden zig, hier door, in geene kleine verlegenheid. De moed van Robert en het groot gezag van Graave Boudewyn, zynen Vader, die de onderneeming zyns Zoons, openlyk of on-

Hy komt in Holland.

Zoekt de Regeering met geweld magtig te worden.

(*t*) Lamb. Schafnaburg. *ad annum* 1071.
(*u*) Wilh. Abb. Andern. Synops. Franco-Merov. *Libr.* III. *Cap.* 4. Orderic. Vital. Hist. Norm. *Libr.* IV. *p.* 530.
(*v*) Lamb. Schafnab. *ad annum* 1071.

onder de hand, begunstigde (*w*), aan de eene zyde, en de zwakheid der vrouwelyke Regeeringe aan de andere, behoorlyk in aanmerking genomen zynde, waren oorzaak, dat men naar voorslagen van een Huwelyk, tusschen Vrouwe Geertruid en Robert, begon te luisteren (*x*). In 't jaar 1063, kwam men, te Oudenaarden, over de voorwaarden overeen. Sommigen verhaalen, dat Robert, tot *Graaf* van Holland en Friesland, werdt aangenomen (*y*); doch anderen, dat hy alleenlyk den naam van *Voogd* over Holland en over de Kinderen van Graave Floris den I. gevoerd heeft. Het Graafschap Aalst, de vier Ambagten, en de vyf Zeeuwsche Eilanden, *Bewester-Schelde*, werden hem, ter gelegenheid van zyn Huwelyk met Vrouwe Geertruid, afgestaan. Het werdt, terstond hierna, voltrokken (*z*). Robert is, na dit zyn Huwelyk, en het aanvaarden van 't bewind over Holland, de naam van Robert de Fries bygebleeven (*a*).

Robert de Fries. Trouwt met Vrouwe Geertruid, en wordt Graaf of Voogd van Holland. 1063.

Holland kreeg aan hem zulk een dapperen beschermer, dat Bisschop Willem, voor eenen tyd, van zyne eischen afzag, en in den Herfst des jaars 1064, in 't gezelschap van veele Bisschoppen en andere Grooten, en van een' grooten hoop gemeen volk, eene Pelgrimaadje naar 't Heilig Land ondernam. Doch deeze

Bisschop Willem trekt naar 't Heilig Land. 1064.

(*w*) Melis Stoke, *bl.* 33.
(*x*) Kl. Kolyn *bl.* 277. Chron. Herveld. *ad annum* 1071.
(*y*) Hermann. Contract. *ad annum* 1063.
(*z*) Guillelm. Gemmetic. Hist. Normann. *Libr.* VIII. *Cap.* XIV. *p.* 299. Meyerus *ad annum* 1063.
(*a*) Kl. Kolyn *bl.* 277.

Robert de Fries. deeze togt viel ongelukkig uit. De Pelgrims werden van eene bende Arabische Roovers overvallen, beroofd, en deerlyk mishandeld. Bisschop Willem zelf werdt naakt uitgeschud, en zodanig geteisterd, dat hy, voor dood, onder de gesneuvelden, leggen bleef. Men redde hem egter nog (b), en van de zevenduizend Pelgrims, die op deezen togt gegaan waren, kwamen 'er, in 't volgend jaar, niet meer dan tweeduizend te rug (c), onder welken zig ook de Utrechtsche Bisschop bevondt.

Veranderingen in Vlaanderen. 1067. Boudewyn de V., Graaf van Vlaanderen, overleedt in 't jaar 1067, en werdt, door zynen oudsten Zoon, *Boudewyn den VI.*, opgevolgd. Robert de Fries hieldt zig ondertusschen in Holland op. Doch 't leedt niet lang, of zyn Broeder, oordeelende, dat Robert, ten onregte, in 't bezit gesteld was van de Vlaamsche en Zeeuwsche Landen, hem, ter gelegenheid van zyn Huwelyk, afgestaan, greep de wapenen tegen hem op, en noodzaakte hem, om zig, ten spoedigsten, in staat van tegenweer te stellen. Boudewyn deedt eenen inval in Holland; doch de nette plaats wordt niet gemeld. Robert trok hem wel tegen; doch leverde hem geen' slag, dan na dat hy eerst, op 't ernstigst, om vrede hadt laaten aanhouden. Toen hem deeze geweigerd was, werdt 'er fel, van weerskanten, gevogten. Boudewyn, zig te veel bloot geevende, schoot

(b) Lamb. Schafnab. *ad annos* 1064, 1065.
(c) Marian. Scot. *ad annum* 1065.

schoot 'er 't leeven by in (*d*). Dit viel voor, op den zestienden van Hooimaand des jaars 1070 (*e*). Het Vlaamsche Leger werdt t'eenemaal geslaagen en op de vlugt gejaagd. Robert bekwam, sedert, het Graafschap van Vlaanderen; onaangezien de tegenkanting van *Richilde*, Weduwe van Graave Boudewyn, die haaren Zoon, *Arnoud*, in 't vaderlyk bewind, poogde te stellen (*f*), en Filips, Koning van Frankryk, bewoogen hadt, om haar regt, met de wapenen, te ondersteunen. Maar Robert, het Leger des Konings, by Kassel, geslaagen hebbende, noodzaakte hem tot een verdrag, by welk hy zig verpligtte, de zyde van Richilde te verlaaten, en Roberts regt op Vlaanderen voor te staan (*g*). De Vrede tusschen Koning Filips en Graave Robert was zo opregt, dat de Koning zig, niet lang hierna, met Berta, Dogter van Roberts Gemaalin, Vrouwe Geertruid, en van Floris den I, Graave van Holland, in Huwelyk begaf. Een oud Schryver, van dit Huwelyk gewaagende, noemt Floris *Markgraaf der Friezen.* Elders geeft hy hem den naam van *Hertog* (*h*).

Robert de Fries. 1070.

1071.

Richilde, zig nu van alle hoop op Fransche hulp versteken ziende, gaf egter den moed, om

Aanslagen tegen Robert de Fries.

(*d*) Lambert. Schafnab. *ad annum* 1071.
(*e*) Breve Chron. Elnon. S. Amand. *ad ann.* 1070.
(*f*) Bald. de Avennis Geneal. Hainon. *apud* D'Achery Spicil. *Tom.* III. *p.* 287.
(*g*) Geneal. Comit. Flandriæ *apud* Marten. & Durand. Thes. *Tom.* III. *p.* 382, 383, 384, 385.
(*h*) Orderic. Vital. *Libr.* IV. *p.* 526, 527. *Libr.* VII. *p.* 638.

ROBERT DE FRIES.

om Robert merkelyke afbreuk te doen, nog niet verlooren. Zy vervoegde zig te Luik, alwaar Keizer Henrik de IV. de Ryksvorsten beschreeven hadt, en bragt te weeg, dat 'er beslooten werdt; haar met kragt te ondersteunen, en Graave Robert, aan twee oorden tevens, in Vlaanderen en in Holland, te overvallen. De onderneeming op Vlaanderen mislukte, overmids Robert, hier by der hand zynde, den Vyand, niet verre van Bergen in Henegouwen, slag leverde en geheellyk overwon (*i*).

XXXIV. Onderneeming van Godefrid. Hertog van Lotharingen, om Holland te bemagtigen.

Beter slaagde de togt op Holland. Deeze was toevertrouwd aan GODEFRID, Hertog van Lotharingen, en aan Willem, Bisschop van Utrecht, welken zig beide op den Landdag te Luik bevonden hadden (*k*). De Bisschop was verheugd, dat hem zo gunstige gelegenheid voorkwam, om, onder den schyn van Richilde te helpen, zyn regt op Holland te doen gelden. Ook liet zig de Hertog gaarne tot deezen togt beweegen, doordien hem de Bisschop het Graafschap van Holland, welk hy waande hem geheel toe te behooren, ter leen opgedraagen hadt (*l*). 't Kwam dus alleen op het bemagtigen van dit Graafschap aan: dat met reden te ligter gesteld werdt, om het afzyn van Graave Robert, dien men, in Vlaanderen, de handen vol werks dagt te geeven. 't

Voor-

(*i*) B. DE AVENNIS Geneal. Hainon. *p.* 287. MEYERUS *ad annum* 1072.

(*k*) *Vide* Diplom. Henr. IV. *ap.* VINCHANT. Annal. du Comté d'Haynaut. *p.* 191.

(*l*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XIV. *Cap.* 1.

Voornaamste beleid van den togt was Hertoge Godefrid aanbevolen, een wakker Krygsman, die, terwyl hem zyne mismaakte Lighaamsgestalte scheen veragtelyk te maaken, om zyn kloek verstand, bedaardheid, voorzigtigheid en welspreekendheid, by veelen, in hooge agtinge was (*m*). Godefrid dan, een Leger van uitgelezen Manschap byeen gebragt hebbende, en Holland zynde ingetrokken, overmeesterde verscheiden' Plaatsen, en trof de Landzaaten met zo diep een' schrik, dat zy zig, van wyd en zyd, aan hem kwamen onderwerpen (*n*). Hy was reeds, tot aan Leiden toe, doorgedrongen, eer Robert de Fries, uit Vlaanderen, herwaards komen kon. Digt by de gemelde Stad, ontmoetten de twee Legers elkanderen: tusschen welken, een bloedig gevegt, ten nadeele van Graave Robert, voorviel. Hy werdt niet alleen geslaagen (*o*); maar eerlang genoodzaakt, met zyne Gemaalin en Kinderen, het Land te ruimen, en naar Vlaanderen te wyken (*p*). De Hertog, zyn voordeel vervolgende, begaf zig naar Westfriesland, alwaar hy het Land afliep, en grooten buit bekwam. Doch zig binnen Alkmaar begeven hebbende, werdt hy, aldaar, van de Westfriezen, negen weeken agtereen, belegerd. En 't was nu schier op 't uiterste gekomen, toen Bisschop Willem, op

GODEFRID.

Hy verjaagt Robert de Fries, en gedraagt zig als Graaf van Holland.

(*m*) LAMB. SCHAFNAB. *ad ann.* 1070, 1075, 1076.
(*n*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XIV. *Cap.* 1.
(*o*) SIGEB. GEMBLAC. *ad annum* 1071.
(*p*) KL. KOLYN *bl.* 278. MELIS STOKE *bl.* 35. JOANN. A LEYDIS *Libr.* XIV. *Cap.* 1.

GODE-FRID. op zyn verzoek, hem regt tydig kwam ontzetten. De Stigtschen vielen den Belegeraaren zo onzagt op 't lyf, dat 'er, schryft men, wel agtduizend sneuvelden. Sedert, moest Westtfriesland, zo wel als het overig gedeelte van Holland, bukken voor de overwinnende wapenen van Hertoge Godefrid, die zig, van toen af, als wettigen Graave van Holland gedroeg (q), en onder anderen, in den jaare 1074, Friesche benden liet gebruiken, om de belangen van Keizer Henrik den IV, in Saxen, te helpen verdedigen (r). Ook hadt hy, volgens sommige Kronyken, niet lang te vooren, tusschen Ryswyk en Overschie, een sterk Slot gestigt, en by het zelve eene Stad aangelegd, die *Delft* genoemd werdt (s) en thans nog de derde in rang is, onder de stemmende Hollandsche Steden.

1074.

Hertog Godefrid wordt omgebragt.

Hertog Godefrid meende zig nu van 't Graaflyk bewind over Holland genoeg verzekerd te hebben; toen hy 'er, door een' ontydigen dood, van beroofd werdt. Hy hadt het Kersfeest des jaars 1075 te Utrecht gevierd, en was van daar vertrokken naar zyn Slot in 't Graafschap Vlaardingen (t), dat is, naar Delft. Hier werdt hy, terwyl hy zyn gevoeg deedt, door zekeren *Gizelbert*, een' Kok of Knegt van Graave Robert, of van den jongen Graave Dirk, van onderen, met een' dolk in 't

(q) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XIV. *Cap.* I.
(r) Hist. Bell. Saxon. *Libr.* III. *vers.* 97 &c.
(s) HEDA *p.* 131.
(t) Histor. Andag. Monast. *Cap.* XLIII. *apud* MARTEN. & DURAND. Vet. Monum. *Tom.* IV. *c.* 951.

't Lighaam gesteken, dat hy 't bestierf (v). Onze Kronyken stellen zyn' dood, die waarschynlyk, door Robert de Fries, besteld was (w), op den vyfentwintigsten van Sprokkelmaand des jaars 1076 (x). GODEFRID. 1076.

XXXV. De Bisschoppen Willem en Koenraad stigten een Slot te Ysselmonde.

Bisschop Willem, zig, terstond na Godefrids dood, van Holland poogende te verzekeren, begon een sterk Slot te Ysselmonde te stigten; 't zy tot bescherminge der Landen, die, hem, hieromtrent, waren afgestaan, of om de vaart langs den Yssel te dekken. Doch hy voltooide het niet; alzo hy, in Bloeimaand des jaars 1076, overleedt. KOENRAAD, zyn opvolger, voltrok het sedert, en lei 'er eene tamelyke bezetting in (y).

Geschil tusschen Keizer Henrik den IV. en Paus Gregorius den VII.

Keizer Henrik de IV. verloor aan Bisschop Willem eenen yverigen voorstander van zyne belangen, tegen Paus *Gregorius den VII.* die, in 't jaar 1073, op den Roomschen stoel verheeven zynde, zig zo hevig tegen eenige misbruiken en gewoonten des Keizers en der Geestelyken in 't Duitsche Ryk gekant hadt, dat 'er eene duurzaame scheuring, in de Kerk en in den Staat, uit ontstondt. De Paus vondt het, onder anderen, vreemd, dat de Keizer de Bisschoplyke waardigheid genoegzaam te koop hieldt. Ook liep het gehuwd en ontugtig leeven der kerkelyken zeer by hem in 't oog. De Duitsche Bisschoppen, bedugt voor den Paus-

(v) KL. KOLYN *bl.* 279. BERTHOLDY CONSTANT. Chronic. *ad annum* 1076.
(w) Chronic. Herveld. *ad annum* 1076.
(x) MELIS STOKE *bl.* 37.
(y) HEDA in Conrado. *p.* 137.

GODE-FRID. Pauslyken Ban, rieden Keizer Henrik, dat hy de verkiezing van Gregoor, als buiten zyne toestemming geschied, van onwaarde houden (z), en tot eene nieuwe verkiezing last geeven zou. 't Liep egter aan, tot in den aanvang des jaars 1076, eer hier mede werdt voortgevaaren. Tegen den drieentwintigsten van Louwmaand deezes jaars, werdt 'er eene Byeenkomst van Kerkelyken en Weereldlyken, te Worms, beschreeven. Hier werdt de Paus, door den Kardinaal *Hugo*, dien hy, kort te vooren, in den ban gedaan hadt, van veelerlei euveldaaden beschuldigd. De meesten oordeelden dat *Hildebrand*, zo heette de Paus voor zyne verheffing, geen Paus mogt zyn. De Bisschoppen *Adelbero*, van Wirtsburg, en *Herman*, van Mets, een weinig aarzelende, werden, door onzen Bisschop Willem, die hier 't hooge woord voerde, overgehaald, om, zo wel als de overigen, de veroordeeling van den Paus te ondertekenen, *indien zy*, sprak hy, *den trouw, dien zy den Keizer gezwooren hadden, niet schenden wilden* (*a*). De Paus bleef den Keizer niet schuldig; maar deedt hem, op zyne beurt, in den ban, verboodt hem de Regeering van het Duitsche Ryk en van Italie, en ontsloeg alle Christenen van den eed, dien zy hem gedaan hadden, of nog mogten doen. Dit viel voor, in eene Kerkelyke Byeenkomst, die, te Rome, in

(z) LAMB. SCHAFNAB. *ad annum* 1073. *p.* 191. *ad annum* 1074. *p.* 212.

(*a*) LAMB. SCHAFNAB. *ad annum* 1076. *p.* 234. BRUNO Saxon. Bell. Hist. *p.* 122. *Edit. Freheri.*

in de eerste week van den Vasten des jaars 1076, Godefrid.
gehouden werdt (*b*). De ongehoorde stap van
den Paus stelde 't gantsche Ryk in rep en
roer. Hy hadt, ten zelfden tyde, verscheiden'
Bisschoppen in den ban gedaan, en onder
deezen ook Bisschop Willem van Utrecht,
die zo zeer tegen hem ingenomen was, dat
hy, voor den Keizer, die het volgend Paasch-
feest te Utrecht kwam vieren, predikende,
schier op elken Feestdag, den stoel deedt da-
veren van de scheldnaamen, die hy Gre-
goor naar 't hoofd wierp; hem noemende *eed-
breeker*, *overspeeler*, en *valschen Apostel*, en
verklaarende, dat hy, zo door hem als door
de andere Bisschoppen, als den Roomschen
stoel onwaardig, dikwils in den ban gedaan
was. Men wil egter, dat Bisschop Willem,
nog voor zynen dood, die kort hier na voor-
viel, den Paus ontschuldigd en zig zelven
zwaarlyk beschuldigd zou hebben. Zelfs voegt
men 'er by, dat hy, geheel wanhoopig, zon-
der de laatste Kerkgeregten ontvangen te heb-
ben, overleeden is (*c*). De scheuring in Kerk
en Staat duurde nog veele jaaren. Men wierp
Keizer tegen Keizer op, Paus tegen Paus. En
zo veel als ons de oude Gedenkschriften toe-
lichten, hebben de Bisschoppen van Utrecht
en de Kerkelyken deezer Landen altoos de
zyde van Keizer Henrik gehouden: terwyl de
Hollandsche Graaven, Dirk de V. en Floris
de II, daarentegen gebeeten op deezen Vorst,
de

(*b*) LAMB. SCHAFNAB. *ad annum* 1076. *p.* 234.
(*c*) Idem *p.* 235, 236.

DIRK V. de zyde der Pausen, die, tegenwoordig, in 't algemeen, voor de regten gehouden worden, schynen te hebben aangekleefd. 't Vervolg deezer Historie zal dit nog nader doen zien.

De dood van Hertog Godefrid deedt, ondertusschen, de Graavin Richilde luisteren naar de voorslagen van Vrede, die haar, van wegen Graave Robert, werden gedaan: en men was zo dra niet overeengekomen, of Graaf Robert kreeg de handen ruim genoeg, omze te slaan aan de herstelling van zynen stiefzoon, Dirk den V, in 't Graafschap van Holland.

XXXVI. Herstelling van Dirk den V. De Hollanders waren Graave Dirk genegen; en droegen ongaarne het juk des Utrechtschen Bisschops, die hen, door zyn Slot te Ysselmonde, onder bedwang hieldt. Men oordeelde dan, met grond, in Vlaanderen, dat het herwinnen van 't gantsche Graafschap van 't bemagtigen van dit Slot afhing. Men besloot tot het verzamelen eener bekwaame Vloote, die, wel bemand, den mond der Maaze inzeilen, en een deel volks aan land zetten zou, om het beleg der Sterkte te onderneemen: 't welk, door de Vloote, gedekt zou worden. Robert de Fries, 't zy om dat hy geen genoegzaam aantal van Schepen by der hand hadt, of om dat hy zyne onderneeming, door een aanzienlyk Bondgenootschap, te ontzaglyker wilde maaken, verzogt den Koning van Engeland, om eenige Schepen (*d*).

Wil-

(*d*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 54.

Willem, Hertog van Normandye, bekend by den naam van *Willem den Overwinnaar*, zat thans op den Engelschen Troon. Engeland was, na de invallen der Saxers (*e*), in zeven Koningryken verdeeld geweest, die, in den aanvang der negende eeuwe, onder één hoofd, Koning *Egbert*, vereenigd werden. Ten zynen tyde, vielen de Deenen in Engeland, en maakten zig, in den aanvang der elfde eeuwe van 't gantsche Ryk meester. Doch *Eduard de Belyder* beklom, in 't jaar 1042, den voorouderlyken Troon weder, en liet dien, in 't jaar 1066 zonder kinderen stervende, by uiterste wil, zo men voorgaf, aan Willem, Hertog van Normandye, die terstond naar Engeland overstak, en *Harald*, die zig ondertusschen tot Koning hadt doen uitroepen, verslaagen hebbende, het Ryk, door de wapenen, verkreeg. Hiervan bleef hem de naam van *Overwinnaar* by. DIRK V.

Hy was, nog maar Hertog van Normandye zynde, getrouwd met *Magteld*, Dogter van Boudewyn den V, Graave van Vlaanderen, en Zuster van Robert de Fries (*f*). En deeze bemaagschap schynt hem bewoogen te hebben, om, op het verzoek zyns Zwaagers, eenige Schepen herwaards te zenden; die zig, in Vlaanderen, met Graave Roberts Vloote vereenigden. Graaf Dirk de V. zeilde toen naar de Maaze of Merwe; gelyk onze Kronyken spree-

(*e*) *Zie* III. *Boek*, *bl.* 290.
(*f*) IPERII Chron. S. Bertin. *Cap.* XXXV. *Part.* III.

DIRK V. ſpreeken (*g*), brandende van begeerte, om zig, in 't bezit van 't Vaderlyk Graafſchap, herſteld te zien (*h*). Doch in den mond der Riviere, lagen de Utrechtſche Schepen gereed, om hem den doortogt naar Yſſelmonde te betwiſten.

Scheepsſtryd op de Merwe.

Haaſt raakten de wederzydſche Vlooten aan elkanderen, en daar werdt lang en hevig gevogten, niet zonder zwaar verlies van wederzyde, tot dat zig de overwinning, eindelyk, voor Graave Dirk verklaarde. Onder de geſneuvelden van naame aan de zyde des Biſſchops, wordt GEERLAK, Graaf van Zutfen, gerekend. De Biſſchoplyke Schepen vernield, genomen of verjaagd zynde, ontſcheepte Graaf Dirk een gedeelte zyner benden, om 't Slot te Yſſelmonde te belegeren.

't Slot te Yſſelmonde belegerd en ingenomen.

Hier binnen bevondt zig Biſſchop Koenraad, benevens eene talryke bezetting. Ook was het Slot, met Toorens en een' Voorburgt, naar 't gebruik dier tyden, behoorlyk verſterkt. Doch het werdt van de Hollanders, die zig by Graave Dirk gevoegd hadden, zo hevig beſtormd, dat de voorburgt, eerlang, t'eenemaal omverre raakte. Van gelyken, wierpen de Belegeraars zo zwaare ſteenen, uit hunne Blyden, tegen de Toorens van 't Slot, dat de een na den anderen vernield of zwaar beſchadigd werdt. Weinig konden ondertusſchen de Biſſchoplyken uitregten. De Burgtzaaten vertoonden zig zo dra niet boven de borſt-

(*g*) KL. KOLYN. *bl.* 280.
(*h*) MELIS STOKE *in* Dirk V. *bl.* 39.

borstweeringen van 't Slot, of zy werden, door de Vlaamingen, zonderling bedreeven in 't handelen der Booge, doorschooten of naar binnen gejaagd. Eindelyk schooten de Belegeraars den brand in 't Slot, waar toe men zig al van ouds (*i*), en waarschynlyk nog ten deezen tyde, van brandende spietsen bediende. De vlam woedde zo hevig, dat 'er geen blusschen aan was, 't welk die van binnen in de uitterste benaauwdheid bragt (*k*). Zestien dagen hadt toen het beleg geduurd (*l*), wanneer Bisschop Koenraad, geenen kans ziende, om 't langer uit te houden, besloot het Slot op te geeven, onder voorwaarde, dat hem en den Burgzaaten de vrye uittogt naar Utrecht vergund worden zou (*m*). Sommigen verhaalen, dat de Bisschop, in eenen uitval, gewond en gevangen genomen werdt (*n*). Doch hiervan maaken de meesten geen gewag. Graaf Dirk bedong, van zynen kant, dat de Bisschop belooven zou, hem in het vredig bezit van 't Graafschap Holland te laaten: en na dat deeze belofte gedaan, en 't Slot ontruimd was, liet hy hem en de zynen ongemoeid t'huiswaards keeren. Het Slot werdt, sedert, geheellyk geslegt (*o*). Men wil, dat de grond, daar 't gestaan heeft, nog den naam van *Stormpolder* draagt, DIRK VI.

(*i*) *Zie* II. *Boek*, *bl.* 134.
(*k*) KL. KOLYN *bl.* 280.
(*l*) Chron. van CLAAS GOETE *by* VAN LOON II. *Deel*, *bl.* 357.
(*m*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 55, 56.
(*n*) KL. KOLYN *bl.* 280.
(*o*) BEKA *in* Conrado. *p.* 43.

DIRK V. draagt, om het geweldig *stormen*, aldaar geschied, in 't geheugen te bewaaren. De inhuldiging van Graaf Dirk den V, die hier op volgde (*p*), is zulk een merkwaardig punt in de Historie deezer tyden, dat wy, daar by, bekwaamlyk, dit Boek konnen afbreeken.

(*p*) HEDA *in* Conrado *p*. 137.

V A-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZEVENDE BOEK.

INHOUD.

aan de Elve neder. XV. *Twist over eenen nieuwen Bisschop te Utrecht. Inval der Dregter Friezen.* XVI. *Dirk de VI. sterft.* FLORIS DE DERDE *volgt hem op. Geervlietsche Tol. Floris trouwt Ada van Schotland.* XVII. *Nieuwe onlusten tusschen den Bisschop van Utrecht en Groningen. Verdrag wegens Friesland.* XVIII. *Byzonder Verdrag tot voorkoming van de overstroomingen des Ryns.* XIX. *Vlaamsche Oorlog. Graaf Floris gevangen. Nadeelige Vrede.* XX. *Kryg tusschen de Kennemers en Westfriezen.* XXI. *Watervloeden. Geschillen tusschen den Bisschop van Utrecht en de Heeren van Amstel. Amsterdam.* XXII. *Boudewyn van Holland wordt Bisschop van Utrecht. Westfriesche Oorlog.* XXIII. *Onlusten tusschen Utrecht, Brabant en Gelder. Staat van de Veluwe en Zutfen.* XXIV. *Togt naar 't Heilig Land, op welk Graaf Floris sterft.* XXV. DIRK DE ZEVENDE *wordt Graaf. Poogt zig van de Leenroerigheid aan Vlaanderen, wegens Zeeland Bewester-Schelde, te ontslaan.* XXVI. *Hevige twist tusschen Graave Dirk en Willem zyn' Broeder. Wordt bygelegd.* XXVII. *Willem wordt Graaf van Friesland. Twist om den Bisschoplyken stoel van Utrecht.* XXVIII. *Graaf Willem wordt gevangen. Ontvlugt.* XXIX. *Onlusten in Drente. De Veluwe afgeloopen.* XXX. *Bisschop Dirk de II. zoekt geld in Friesland te ligten. Utrecht belegerd.* XXXI. *Graaf Dirk bemagtigt 's Hertogenbosch.* XXXII. *Hy sluit eene nadeelige Vrede met Hertog Henrik van Lotharingen. Dordrecht wordt een Leen van Brabant. Dirk de VII. sterft.*

Raaf Dirk de V. schynt naauwlyks in 't gerust bezit van 't Graafschap van Holland bevestigd geweest te zyn, toen hy zig met Othilde, Dogter van Hertog *Herman* of *Fredrik* van Saxen, in Huwelyk begaf. Onze oudste en beste Kronykschryvers getuigen, dat hy 't Land, vyftien jaaren, dat is tot zynen dood toe, in volle vrede, beregt heeft (*a*). Doch laater Schryvers gewaagen omstandig van zyne Oorlogen tegen de Friezen, en van zynen togt over de Zuiderzee, om Stavere te belegeren, welke Stad hy, na verloop van drie weeken, overmeesterd zou hebben (*b*). Al het welke wy hun niet na vertellen, om dat ons, met sommige naauwkeurige onderzoekers onzer Vaderlandsche Geschiedenissen, onwaarschynlyk dunkt, dat de Hollandsche Graaven, ten dien tyde, of zelfs langen tyd na deezen, eenigen voet in Friesland beoosten de Zuiderzee gehad hebben (*c*).

Dirk V. I. Dirk de vyfde trouwt.

Of hy tegen de Friezen beoosten de Zuiderzee geoorloogd hebbe.

Doch daar was, omtrent deezen tyd, iets anders in Friesland voorgevallen; 't welk veelligt gelegenheid gegeven heeft, om onzen Graave Oorlogen toe te schryven, welken hy niet gevoerd heeft. *Egbert de II.*, Zoon en opvolger van Egbert, Markgraave van Brandenburg, dien wy, een en andermaal, tegen de Hollandsche Graaven, hebben zien te velde trekken, was, in zyne vroege jeugd

De Bisschop van Utrecht verkrygt de Graafschappen Oostergouwe, Westergouwe enz.

(*a*) Kl. Kolyn *bl.* 280. Melis Stoke, *bl.* 39.
(*b*) *Apud* Dousam *Patr. Libr.* VI. *p.* 144. Dousam *Filium Libr.* X. *p.* 483. Ubb. Emmium *Libr.* VI. *p.* 251.
(*c*) *Vide* Buchel. *ad* Hedam *p.* 128.

Dirk V. jeugd (*d*), tegen Keizer Henrik den IV. opgestaan, en hadt, aan 't hoofd der Saxers, de wapenen opgevat, met dien ongelukkigen uitslag, dat de Keizer, den Markgraaf in verlegenheid gebragt hebbende, zyne goederen aansloeg en wegschonk (*e*). Onder deeze goederen, waren ook eenige Graafschappen in Friesland, hem door den Keizer ter leen opgedraagen (*f*). Egbert wordt, in egte Gedenkschriften deezer Eeuwe, als Graaf van Oostergouwe, Westergouwe (*g*), Islegouwe (*h*) en (1) Stavere (*i*) erkend. En nademaal de Utrechtsche Bisschoppen, sedert eenigen tyd, ten Keizerlyken Hove, zonderling wel gezien waren, werdt Bisschop Koenraad, op verscheiden' tyden, met deeze Friesche Graafschappen begiftigd. In 't jaar 1077, bekwam hy het *Graafschap van Stavere*. De Giftbrief is nog voorhanden (*k*), en op den dertigsten van Wynmaand des gemelden jaars, te Worms gedagtekend. Naderhand verkreeg hy het *Graafschap van Oostergouwe en Westergouwe*, dat is Oostergo en Westergo, by een' Giftbrief te Weimar in Turingen, op den zeven-

(*d*) Dipl. Henr. IV. *apud* Hedam *p.* 139. Apolog. Henr. IV. *apud* Freher. Germ. Script. *Tom.* I. *p.* 216.
(*e*) Dodechin. *ad annum* 1089.
(*f*) Diplom. Henr. IV. *apud* Hedam *p.* 140.
(*g*) Dipl. Henr. IV. *apud* Hedam *p.* 139.
(*h*) Dipl. Henr. IV. *apud* Eccard. Hist. Geneal. Princ. Saxon. Super. *p.* 307.
(*i*) Dipl. Henr. IV. *apud* Hedam *p.* 139.
(*k*) *Apud* Hedam *p.* 139.

(1) Sommigen meenen, dat het Graafschap Stavere het zelfde is, als het Graafschap Islegouwe. Alting. *Germ. infer.* P. II. p. 103.

venden van Sprokkelmaand des jaars 1086, getekend (*l*), en eindelyk ook het *Graafschap Islegouwe*, by een' Giftbrief, te Regensburg getekend op den derden van Grasmaand des gemelden jaars (*m*). Doch in 't volgende jaar, verzoende zig Egbert met den Keizer (*n*), en toen werden alle deeze Giften wederom ingetrokken, niet zonder merkelyk ongenoegen des Utrechtschen Bisschops (*o*), die zig reeds veel voordeels van deeze nieuwe uitbreiding zyns gebieds beloofd hadt. 't Leedt egter niet lang, of de Markgraaf ondernam nieuwe vyandelykheden tegen den Keizer (*p*). Sommige Schryvers verhaalen, dat hy zig van gantsch Friesland tusschen 't Vlie en de Lauwers meester maakte (*q*). En schoon ons hiervan, in de oudste Gedenkschriften, geen bewys voorgekomen is, behoeft men 't geenszins vreemd te vinden, dat Egbert zig onafhanglyk heeft zoeken te maaken in eene Landstreek, over een gedeelte van welke, hem het Graaflyk bewind opgegedraagen was. De Keizer, een aanzienlyk Leger byeen gebragt hebbende, rukte daar mede, in de Lente des jaars 1089, in Turingen (*r*), alwaar de voornaamste goederen des Markgraafs gelegen waren. Egbert was hier ook by der hand, en noodzaakte den Keizer, het beleg van zeker Slot, welk tot laat in 't na-

Dirk V. 1086.

1089.

(*l*) *Apud* Hedam *p.* 139.
(*m*) *Apud* Eccard. Hist. Geneal. Princ. Saxon. Super. *p.* 307.
(*n*) Annal. Saxo *ad annum* 1087.
(*o*) *Vide* Buchel. *ad* Hedam *p.* 140.
(*p*) Annal. Saxo *ad annos* 1085, 1087.
(*q*) Ubb. Emm. Rer. Frisic. *Libr.* VI. *p.* 252.
(*r*) Dodechin. *ad annum* 1089.

Dirk V. 't najaar geduurd hadt, op te breeken, en hals over hoofd, met agterlaating der Keizerlyke eertekenen, naar Bamberg te vlugten (s). Egbert trok egter weinig voordeel van deeze overwinning. Hy werdt, kort hierna, door bestel van *Aleid*, Abtdis van Quedlinburg en Zuster des Keizers, verradelyk omgebragt (t). De Bisschop van Utrecht werdt, nog in 't zelfde jaar 1089, wederom in 't bezit gesteld der Graafschappen Oostergouwe, Westergouwe, Islegouwe en Stavere (u), allen welken, zo wel als de andere goederen des Markgraafs, op nieuws, aan 't Ryk vervallen verklaard waren. De Utrechtsche Bisschoppen hebben, sedert, op deeze Giften, het Regt gegrond, welk zy op Friesland voorgaven te bezitten.

II. Dirk de V. sterft. 1091. Zyn Giftbrief ten behoeve der Egmondsche Abtdye.

Graaf Dirk de V. overleedt, niet lang hierna, op den zeventienden van Zomermaand (v) des jaars 1091 (w). Men heeft nog eenen Giftbrief van hem, ten behoeve der Abtdye van Egmond, op den zesentwintigsten van Hooimaand des jaars 1083, te Vlaardingen, getekend. Sommigen hebben denzelven voor verdigt gehouden: doch, onzes oordeels, zonder genoegzaamen grond. Andere geloofwaardige Schryvers getuigen, dat zy den oorspronglyken Brief zelf gezien hebben (x). *Steven*, Abt van Egmond, hadt Graave Dirk de

(s) Berthold. *ad annum* 1089.
(t) Contin. Lamb. Schafnab. *ad annum* 1989. Apolog. Henr. IV. *p.* 218.
(u) Diploma Henr. IV. *apud* Matthæum *ad* Anonym. de Reb. Ultraj. *p.* 86.
(v) Leon. Monach. Brevic. *p.* 152.
(w) Melis Stoke in Dirk V. *bl.* 40.
(x) Heda in Volcmaro. *p.* 91. ibid. Not. Buchel.

de Giftbrieven vertoond, weleer door Dirk, Walgers Broeder, Dirk den II., zynen Zoon, benevens derzelver Vrouwen, Geva en Hildegard: voorts door Egbert, Aartsbisschop van Trier, Zoon van Dirk den II. en door Graaf Arnoud, benevens deszelven Vrouwe Luitgard; als mede door Dirk den III., Arnouds Zoon, met zyne Gemaalin Othilde, door Sifrid, bygenaamd Sikko, tweeden Zoon van Graave Arnoud, en door Floris den I., met deszelven Gemaalinne, Geertruid, ten behoeve der Egmondsche Abtdye verleend. Graaf Dirk de V. bevestigde alle deeze Giftbrieven. Hy noemt zig, in 't hoofd van den zynen, DIRK, DOOR GODS GENADE (2), GRAAF DER HOLLANDEREN. Voorts geeft hy den Abt regt, „ om, „ zelf of door zynen Advokaat, Regtdagen te „ houden, in alle de Landen, der Abtdye „ toebehoorende, en verklaart, de onder- „ hoorigen der Abtdye, door de gantsche „ uit-

DIRK V.

(2) Met deeze woorden, *door Gods Genade*, die, veelligt, oudtyds, Godsdienstiglyk en zedigheids halve gebruikt zyn, gaf men egter, al vroeg, te verstaan, dat men van niemant dan van den Opperheer van alles afhing. De Vorsten hebben, hierom, somtyds, hunnen Leenmannen verbooden, zig van deeze spreekwyze te bedienen. Somtyds hebbenze 't hun ook vergund, mids dat zy verklaarden, hier door, geene inbreuk te willen doen, op het regt van opperste magt, hunnen Leenheeren toekomende. *Voyez* DANIEL *Histoire de France* Tom. VI. p. 190, 356. *Edit. de Paris* 1729. 't Schynt, dat de Hollandsche Graaven, als Leenmannen des Duitschen Ryks, zig van deeze spreekwys, in den uitgebreidsten zin, niet hebben konnen bedienen.

Floris II. „ uitgeſtrektheid] zyns Graafſchaps, tolvry ". Sommigen melden, dat Graaf Dirk het Schoutſchap van Alkmaar ook aan de Abtdye van Egmond geſchonken heeft (y). Doch hier van maakt de Giftbrief geen gewag. Ook zyn 'er nog andere redenen, om 'er aan te twyfelen (z). Onder de getuigen, die den Giftbrief beveſtigd hebben, worden de Burggraaf *Adalium*, waarſchynlyk (3) *Alewyn*, Burggraaf van Leiden (*a*), *Dodo van Ryswyk*, *Thigard Blankart* en verſcheiden' anderen met naame genoemd (*b*).

III. Floris de II. of de Vette wordt Graaf. Dirk de V. liet eenen Zoon na, Floris genoemd, en in onze Kronyken, by den naam van *Floris den Vetten* (4), bekend. Hy volgde zynen Vader op in 't Graaflyk bewind over Holland. Sommigen willen, dat hy, nog jong van jaaren zynde, door Keizer Henrik den IV., onder de Voogdye geſteld werdt, eerſt van *Koenraad*, Graave van Werla, daar na van *Henrik*, Graave van Northeim, den eerſten een' vollen, den tweeden een halven Broe-

(*y*) M. Stoke *in* Dirk V, *bl.* 40.
(*z*) *Zie* S. Eikelenbergs Alkmaar *bl.* 37.
(*a*) *Vide* Joann. a Leydis *Libr.* XV. *Cap.* 8.
(*b*) Diplom. *Vide apud* Dousam Fil. Annal. *Libr.* X. *p.* 487. & Miræum Codic. Donat. Piar. *Cap.* LXI, *p.* 71. *Tom.* I. Oper. Diplom.

(3) In een oud Handſchrift van deezen Giftbrief, weleer den Heere van Mierop, Rekenmeeſter van Holland, hebbende toebehoord, leeſt men ook geen *Adalium*, maar *Adalvyn*. Ik heb een Afſchrift van dit Handſchrift gezien.

(4) Een zyner Tydgenooten beſchryft hem, als geweldig vet, *graviſſimum pinguedine*. *Vide* Rodulphi *Chron. S. Trudonis* Libr. X. p. 692. Tom. II. *Specil.* L. d'Achery.

Broeder van de Graavinnne Othilde (c). Doch hier van is ons geen blyk voorgekomen. Men vindt wel dat Koenraad, Graaf van Werla, * door zekere onbekende soort van Friezen, in den jaare 1092, is omgebragt (d). Doch niet dat hem eenig bewind over Holland of Graave Floris was toevertrouwd. Van Henrik den Dikken, Graave van Saxen, Zoon van Otto, Graave van Northeim, leest men, dat hem het Markgraafschap van Friesland, door Keizer Henrik den IV., ter leen opgedraagen werdt, en dat hy, bezit van zyn leen willende neemen, eerst door het Krygsvolk des Utrechtschen Bisschops, daar na door het Friesche graauw tegengestaan en belaagd werdt; tot dat hy, gedwongen zynde de vlugt naar den zeekant te neemen, door het Bootsvolk, van 't leeven werdt beroofd; 't welk, volgens sommige oude Schryvers, in 't jaar 1101 (e), volgens anderen (f), in 't jaar 1103, gebeurd zou zyn. Doch dat ook deeze Henrik Voogd van Graave Floris zou zyn geweest, is, onzes weetens, van geen' oud' Schryver getuigd.

Floris II.

* *à Fresonibus qui dicuntur Morseten.*

In den aanvang der Regeeringe van Graave Floris, werdt de Kruisvaart naar 't Heilig Land in verscheiden' deelen van Europa, gepredikt. De Pelgrimaadjen naar 't Oosten waren langs hoe gemeener geworden, onder de Christenen van Europa. Robert de Fries, Graaf van Vlaanderen en geweezen Voogd van

IV. Oorsprong der Kruisvaarten, naar het Heilig Land.

(c) Van Loon Aloude Holl. Hist. II. *Deel bl.* 355.
(d) Annal. Saxo *ad ann.* 1092.
(e) Annal. Saxo *ad ann.* 1082, 1101. & 1103.
(f) Chron. regia S. Pantaleon. *ad ann.* 1103.

FLORIS II. van Graave Dirk den V. hadt, voor zynen dood, die in 't jaar 1093 voorviel, ook deezen togt ondernomen, en gelukkiglyk voltrokken (g). De Pelgrims, te rug keerende, hadden alomme den mond vol van de verdrukkingen, die de Christenen, te Jeruzalem, en elders in 't Oosten, leeden, en van de schande, die 't voor de Europische Christenen was, dat de Heilige Plaatsen langer in de handen van ongeloovigen bleeven. Paus Gregoor de VII. hadt al in 't jaar 1074, een ontwerp gesmeed, om de Europische Vorsten, tot het beoorlogen der Mahometaanen en het herwinnen van 't Heilig Land op te wekken (h). Doch de scheuring in Kerk en Staat hadt de uitvoering gestremd. *Urbaan de II.*, een zyner op-
1095. volgeren, sloeg in den jaare 1095, eindelyk de hand zo yverig aan dit werk, dat verscheiden' aanzienlyke Vorsten zig tot den Kruistogt beweegen lieten (i). Van het gemeen, vloeide eene ontelbaare menigte, uit alle oorden, samen. Een Kluizenaar uit het Bisdom Amiens, bekend by den naam van *Petrus den Heremiet*, die zelf van Jeruzalem te rug gekomen was, doorliep Landen en Steden, alomme de Kruisvaart predikende. Ook hadt de Paus bevolen, dat de Bisschoppen, elk in zyn Stigt, 't Gemeen door allerlei redenen tot den togt naar 't Heilig Land moesten opwekken (k). De Grieksche Kei-

(g) J. IPERII Chron. S. Bert. *Cap.* XXXIX. *P.* I. & IV. *Col.* 588. & 591.
(h) GREGOR. Epist. *Libr.* II. *Epist.* 31.
(i) GUILL. TYR. *Libr.* I. *Cap.* 14, 15. IPERII Chron. S. Bertini *Cap.* XL. *P.* II. *c.* 593.
(k) ORDERIC. VITAL. *Libr.* I, *p.* 720, 721.

Keizer, *Alexis Comnenus*, schreef eenen beweeglyken Brief aan *Robert*, Graave van Vlaanderen, Zoon van Robert de Fries, hem vermaanende,: „ den Oosterschen Christenen, „ met alle zyne magt, te hulp te komen, en „ het Graf des Heeren den ongeloovigen te „ ontweldigen (*l*). " Men kan niet twyfelen, of de Kruisvaart is, hier te Lande, ook gepredikt geweest. Eene oude Kronyk van Westfriesland (*m*) noemt zelfs veele Friesche Edelen by naame, die, by deeze gelegenheid, zig, gelyk gebruikelyk was, een' rood of wit of ander gekleurd Kruis op den regter schouder lieten hegten, en het geleide van den Franschen Kluizenaar volgden: onder welken de *Fortemans*, *Galamas* en *Botnias* de bekendsten waren. Ook getuigen de Zeeuwsche Kronyken (*n*), dat eenige Zeeuwsche Edelen, met naame die *van Borsselen*, naar 't Heilig Land optrokken. Een Schryver der vyftiende eeuwe zegt, dat men geloofde, dat *Dirk*, Zoon des Heeren van *Brederode*, en *Jan*, *Heer van Arkel*, uit de Hollandsche Edelen, zig ook op den Kruistogt, onder 't geleide van Graave Robert van Vlaanderen, halven Broeder van Moeders zyde van Graave Dirk den V., begeven hebben. De Heer van Arkel zou, in 't Heilig Land, gestorven zyn (*o*). Elk scheen bezeten van een' sterken drift, die oud en jong, ryk en arm op de been hielp. De Edelen

Floris II.

Veele Edelen deezer Landen nemen 'er deel in.

(*l*) Epist. hanc. *vide apud* Marten. et Durand. Thesaur. Anecd. *Tom.* I. *c.* 267.
(*m*) *Apud* Ubbon. Emm. Rerum Frisic. *Libr.* VI. *p.* 258.
(*n*) Reigersb. Chron. van Zeeland II. *Deel*, IX. *Cap.* *bl.* 38.
(*o*) Joann a Leydis *Libr.* XV. *Cap.* 9.

Floris II. len verpandden hunne Sloten en landeryen, of verkogtenze om half geld. Men ontzag zig niet, Vrouwen, Kinderen, Ouders en al wat men dierbaars bezat te verlaaten, om eenen togt te onderneemen, die als een proef van Godsdienstigheid geroemd werdt. Ondertusschen voegden zig, by den grooten hoop, ook veel slegt Volk en Vrouwluiden in mans gewaad; 't welk oorzaak van veele ongeregeldheden onder de Kruisvaarers was (*p*). Vier groote benden sloegen, in de Lente des jaars 1096, op weg: een van welken, omtrent veertigdulzend menschen sterk, door Pieter den Kluizenaar, geleid werdt. In de Lente des volgenden jaars, kwamen zy te Konstantinopole: trokken, sedert, over den Hellespont, en vereenigden zig, in klein Azie. Nicea in Bythinie was de eerste stad, die op den twintigsten van Zomermaand des jaars 1097, by verdrag, ingenomen werdt, na eene belegering van ruim vyf weeken (*q*), in welke, verscheiden' Friesche Edelen hunne dapperheid getoond, en *Tjepko Forteman* het leeven verlooren hadt (*r*). Ook hadt Robert, Graaf van Vlaanderen, hier wonderen gedaan (*s*). In 't volgend jaar, werdt Antiochie ingenomen (*t*), en eindelyk Jeruzalem, op den vyftienden van Hooimaand des jaars 1099, na

(*p*) Orderic. Vital. *Libr.* IX. *p.* 700. Berthold. Constant. *ad annum* 1096.

(*q*) Guill. Tyr. *Libr.* II. *Cap.* 21, 22, 23. *Libr.* III. *Cap.* 11, 12.

(*r*) Ubb. Emmius *Libr.* VI. *p.* 258, 259.

(*s*) Gesta Tancredi. *Cap.* XV. XXIX. *in* Thesaur. Marten. et Durand. *Tom.* I. *c.* 121. & 131.

(*t*) Guill. Tyr. *Libr.* V. *Cap.* 21, 22. *Libr.* VI. *Cap.* 20. &c.

na eén beleg van vyf weken (u). *Godefrid van Bouillon*, Hertog van Lotharingen, Zusters Zoon van Godefrid den Bultenaar, werdt, kort hier na, tot Koning van Jeruzalem verheeven (v). Hy regeerde naauwlyks een jaar: doch het nieuw Koningryk, door hem gestigt, is, onder verscheiden' Koningen, agtentagtig jaaren in stand gebleeven. Zulk een gevolg hadden de eerste Kruistogten naar 't Heilig Land. Wy zullen hier na zien, wat deel de Ingezetenen deezer Landen meer gehad hebben, in het gene vervolgens, in het Oosten, ondernomen werdt. Doch 't zal hier niet te onpas komen, het oogmerk en den eindelyken uitslag deezer Kruistogten, die zo merkelyken invloed op den Geestelyken en weereldlyken Staat des Christenryks en onzes Vaderlands in 't byzonder gehad hebben, beknoptelyk aan te wyzen. FLORIS II.

Schets van het oogmerk en den uitslag der zelven.

De Pausen, de eerste en voornaamste aandryvers der Kruistogten, gaven voor, met dezelven, geen ander oogmerk te hebben, dan de herstelling en voortplanting van den waaren Godsdienst, onder de ongeloovigen. Doch men zag, wel haast, dat, onder deezen dekmantel, een andere toeleg verborgen was. Zy zogten hun Geestelyk Regtsgebied uit te breiden in 't Oosten, en de Patriarchschappen van Antiochie en van Jeruzalem, zelfs, ware 't mogelyk, dat van Konstantinopole van zig afhanglyk te maaken. Zy beweerden, daarenboven, regt te hebben, op alle de Landen, die door de Kruisvaarers gewon-

(u) GUILL. TYR. *Libr.* VIII. *Cap.* 5, 18, 19. &c.
(v) GUILL. TYR. *Libr.* IX. *Cap.* 1.

Floris II. wonnen werden. Ook was het hun te doen, om de vermeerdering van hun gezag, over de Vorsten en Volkeren van 't Westen, die zy eerst vervulden, met eenen bygeloovigen eerbied voor Palestina, daar de voetstappen stonden van den Zaligmaaker en van de Apostelen; op dat zy hen, te ligter, zouden beweegen tot het onderneemen van herhaalde Kruisvaarten, en ondertusschen een nieuw Pauselyk regt, uit deeze Kruisvaarten gesprooten, in alle Landen invoeren. Vorsten, Edelen, Koopluiden, Burgers, Boeren, Slaaven zelven beloofden zig eer en voordeel uit de togten naar 't Heilig Land. Op 't woord der Leeraaren, zag menze, in 't algemeen, aan als een verdienstelyk werk: waardoor elk, 't zy hy 'er in slaagde of omkwam, de weg naar den Hemel gebaand werdt. De Pausen gaven ook aan ieder, die 't Kruis aannam, aflaat van zonden: 't welk veelen, die zig aan strafbaare euveldaaden schuldig kenden, bewoog, tot het onderneemen van eenen Kryg, die hen, voor 's Hemels ongenade, en te gelyk voor de straffe des weereldlyken Regters bevrydde (*w*). Hier kwam nog by, dat de Slaaven, die 't Kruis aangenomen hadden, vry verklaard werden; alzo 't hunnen Heeren niet geoorlofd was, hen den togt te doen staaken. Zulken ook, die met schulden bezwaard waren, mogten, zo dra zy zig met het kruis hadden laaten tekenen, nergens, door hunne schuldeischers, bekommerd of

(*w*) Brocard. Descr. Palestinæ. *p.* 122. & *apud* Canisium *Tom.* IV. *p.* 23.

of vervolgd worden (x). Ook moesten de twisten van Heeren en Vorsten onderling worden gestaakt, wanneer slegts een der twistende partyen het kruis aanvaard hadt: 't welk men een * *Bestand Gods* hebben noemde. 't Beoorlogen van een Volk, welks Heer op den Kruistogt was, werdt ook by den Paus voor heiligschennis gehouden. Door al het welke, grooten en kleinen, in merkelyken getale, werden aangezet, om zig te laaten tekenen: terwyl 'er, te gelyk, de gemeene regten, alomme, naar een nieuw Pauselyk regt, door verplooid en hervormd werden. 't Welk niet nalaaten kon 's Pausen gezag hooger op te vyzelen, onder volken, die reeds waren ingenomen, met de diepste hoogagting voor den Heiligen Stoel. Verscheiden' veranderingen in het Burgerlyke regt en verscheiden' misbruiken in den Godsdienst zyn hunnen oorsprong verschuldigd aan de Pauselyke wetten, tot aanmoediging der Kruisvaarten gemaakt: met naame, het ophouden van den Staat van dienstbaarheid onder de boeren, aan veele oorden: alzo de verlaaten' Landen, by mangel van Slaaven, aan vryen om te bebouwen moesten worden verhuurd: ook het verheffen van burgers of boeren tot den stand van Edelen, in de plaats der menigvuldige Edelen, die op de Kruistogten omkwamen: waarvan ons onze Vaderlandsche Geschiedenissen ook voorbeelden uitleveren. Het verpanden van Leengoederen is, na de Kruisvaarten, insgelyks, 't ge-

Floris II.

* *Treuga Dei.*

(x) Guill. Tyrius *Libr.* I. *Cap.* 16.

FLORIS II.

in gebruik gebleeven. En om ook iets van 't Godsdienstige te zeggen, de Bisschoppen in naam * over Stigten, die in de magt der ongeloovigen waren, de Geestelyke Stedehouders, die noodig werden, als de Kerkvoogden uitlandig waren, en de Geestelyke Ridderorden zyn hunnen oorsprong verschuldigd, aan Pauselyke instellingen, ter gelegenheid der Kruisvaarten. Zelfs meent men dat het houden van 't Avondmaal onder de gedaante van brood alleen, eerst op de Kruistogten en in Palestina, in gebruik geraakt is (5), zynde hier, voor zo veel volks, zelden wyns genoeg te bekomen. Ondertusschen zyn de meeste Kruisvaarten, die hier zo veel invloed op de gemeene zaaken hadden, in 't Oosten ongelukkig uitgevallen. Zy hebben veelen Vorsten en een onnoemelyk getal van Edelen en gemeenen het leeven gekost: veele Ryken en Staaten zyn'er door verzwakt en verarmd, en Palestina en 't gantsch gebied der Griekſche Keizeren is, eindelyk, onder de heerschappye der Mahometaanen, vervallen. Doch 't zal in 't vervolg te pas komen nog iets, wegens den uitslag van twee of drie Kruisvaarten, aan te tekenen. Wy hervatten den afgebroken draad van ons verhaal.

* *In partibus Infidelium.*

V. Floris de tweede trouwt Petronel-

Graaf Floris de II. begaf zig, zo 't schynt na dat hy zelfs 't bewind over 't Graafschap van Holland in handen genomen hadt, welk in

(5) Zie de *Differt. de Jur. innov. per expedit. sacram*, Præside J. H. BOEHMERO verdedigd, in 't jaar 1740; waar in 't voornaamste, welk wy hier byeengehaald hebben, te vinden is.

in den aanvang der twaalfde eeuwe geschiedde, in Huwelyk met *Petronelle*, Dogter van *Dirk*, *Hertog van Saxen* (y), dien anderen (z) Hertog *Dirk van den Westerlande*, en wederom anderen (a) *Gevehard*, *Graaf van Supplenburg en Querfurt* noemen; en halve Zuster van Hertog Lotharius, die naderhand Keizer werdt (6). Floris was nu de vierde der Hollandsche Graaven, die zig, door 't Huwelyk, met den Huize van Saxen vermaagschapt hadden. Van het Huwelyk van Dirk den III. met

FLORIS II. le van Saxen. Reden van de Huwelyken der Hollandsche Graaven met Dogters van Saxen.

(y) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1091. MELIS STOKE *in* FLORIS II. *bl.* 44.
(z) Chronic. Luneburg. *Apud* ECCARD. *Tom.* I. *Col.* 1369.
(a) *Apud* DITHMAR. Dissert. Academ. *p.* 493.

(6) Wy noemen deeze Graavin *Petronelle*, in navolging der oude en laatere Hollandsche Schryveren; doch men heeft onlangs in bedenking gebragt, of zy ook *Geertruid* geheeten hebbe. Vide DITHMARI *Dissert. & Exercit. Academ.* p. 495. Zo wordt zy genoemd, in de Lunenburgsche Kronyk. „ Aldar [in Holland] *staat 'er* „ was en Vrouwe, die was geheten „ Gertrud, Suster Hertogen Luderes". *Chronicon Luneburg.* in *Coll.* J. G. ECCARDI Tom. I. c. 1369. En op eene andere plaats (col. 1372.) „ De erste [Dogter] „ nam Grave Florentius van Hollant, de het Gertrud". Doch 't is te vermoeden, dat deeze Kronykschryvers en eenige anderen de Vrouw van Floris den I., die Geertruid heette, met de Vrouw van Floris den II. verward zullen hebben; gelyk reeds door SCRIVERIUS is aangeweezen, dat in de *Saxensche Chronyk*, in 't jaar 1492., te Mentz gedrukt, geschied is. Zie *Levens der Graaven*, in *Floris* II. bl. 119. Een ander oud Schryver drukt zig voorzigtiger uit, zeggende, dat de Zuster van Hertog Lotharius Geertruid of Petronella genoemd was. *Soror Liuderi Ducis, Gertrudis sive Petronella.* Vide *Annal. Saxon.* ad annum 1123. Den laatsten naam houd ik voor den regten. Hy wordt, zelfs in egte stukken der twaalfde eeuwe, gespeld, *by* BOXHORN, *Theatr. Urb. Holl.* p. 220, 80.

Floris II. met Othilde van Saxen, van Floris den I., met Geertruid van Saxen, en van Dirk den V., met eene andere Othilde van Saxen, hebben wy, op zyne plaats, gewag gemaakt. En die eenigermaaten in de Geschiedenissen deezer tyden bedreeven is, zal zig geenszins over de vermaagschapping onzer Graaven met den Huize van Saxen verwonderen. De Hertogen van Saxen waren, zo zeer als de Hollandsche Graaven, op de Keizers, die ten deezen tyde regeerden, gebeeten, boven al op Henrik den IV., met wien zy lang en dikwils geoorloogd hebben. De Huwelyken der Hollandsche Graaven met Dogters uit den Huize van Saxen dienden dan, om de Party, die beide de Saxers en de Hollanders voorstonden, te styven, en de maatregels der Keizeren, met vereenigde magt, te leur te stellen.

VI. Gelegenheid van een Verbond tusschen Floris den II. en Keizer Henrik den V. wegens Walcheren en andere Zeeuwsche Eilanden. 1106.

Doch toen Henrik de IV., op den zevenden van Oogstmaand des jaars 1106, overleeden, en zyn Zoon, Henrik de V., die, al by 't Leeven zyns Vaders, tegen hem was opgestaan, in zyne plaats verkooren was; scheen deeze verandering Graave Floris aanleiding gegeven te hebben, tot het aangaan van een Verbond met den nieuwen Keizer, van 't welk de Vlaamsche Kronyken alleenlyk met een woord in 't voorbygaan gewag maaken. Henrik de V. scheen, in den aanvang zyner Regeeringe, eenen gantsch anderen voet te willen volgen, dan zyn Vader gedaan hadt. Hy erkende *Paschaal den II.* voor wettigen Paus, buiten wiens gemeenschap, zyn Vader gestorven was. Dus maak-

te

te hy een einde van de scheuring, die omtrent dertig jaaren geduurd hadt: en schoon hy haast van gedrag veranderde, gaf dit gunstig begin, in 't oog der Hollanderen, waarschynlyk aanleiding, tot het Verbond, van welk wy spreeken. Het betrof Vlaanderen, Walcheren, en de Zeeuwsche Eilanden Bewester-Schelde. De Keizer oordeelde regt te hebben op Vlaanderen, sedert dat Robert de Fries zig van dit Graafschap meester gemaakt, en het Leger, door Henrik den IV., Richilde, wiens Zoon Arnoud hy voor wettigen Graave hieldt, ter hulpe toegeschikt, geslaagen hadt. De dood van Robert de Fries en 't gerugt van den optogt van Robert, zynen Zoon, naar 't Heilig Land, hadt Henrik den IV. ook, al in den jaare 1096, doen besluiten, om een Leger by een te rukken, en zig van 't Land van Aalst, de vier Ambagten, het Gendsch Kasteel en de Zeeuwsche Eilanden Bewester-Schelde, met geweld, meester te maaken. Doch Graaf Robert, schoon op zyn vertrek staande, hadt zig zo wel weeten te versterken, dat het Keizerlyk Leger, geenen kans ziende, om de Grensplaatsen te bemagtigen, zonder iets uit te regten, by hoopen, afgedroopen was (*b*). Henrik de V. vondt nu goed, deeze mislukte onderneeming te hervatten. De Hollanders hadden een oud waar of gewaand Regt op de gemelde Zeeuwsche Eilanden: weshalven Graaf Floris zig, zo 't schynt, ligtelyk bewegen liet tot een Verbond, dat kort voor of in het jaar 1108, ge-

FLORIS II.

(*b*) Meyerus *ad annum* 1096.

FLORIS II. gesloten werdt. De voorwaarden kwamen, zo veel men kan naargaan, hier op uit: „ dat „ men, met vereenigde magt, Vlaanderen „ en Zeeland Bewester-Schelde zou poogen „ te winnen, waar na Aalst en de vier Ambag- „ ten aan den Keizer; het overig gedeelte van „ Vlaanderen aan *Boudewyn den III.* Graave „ van Henegouwen, kleinzoon van Richilde, „ en de Zeeuwsche Eilanden Bewester-Schel- „ de, aan Graave Floris, zouden gelaaten „ worden". Wat 'er, uit hoofde van dit Verbond, door de Hollanders, verrigt zy, vind ik nergens aangetekend. Alleenlyk schynt de Keizer, in 't jaar 1108, eenig Krygsvolk tegen den Vlaamschen Graave te velde gebragt; doch even weinig, als zyn Vader eertyds, uitgeregt te hebben. Op Kerstyd werdt de Vrede tusschen Keizer Henrik den V. en Graave Robert te Mentz getroffen (*c*); doch volgens de aantekening van eenen Schryver, die, drie jaaren na deezen tyd, gestorven is, van wederzyde, met meer geveinsdheid dan opregte meening (*d*). 't Is ondertusschen te vermoeden, dat Graaf Floris, in deeze zogenoemde Vrede, zal begreepen geweest zyn. Waarschynlyk, is hem, by dezelve, Zeeland Bewester-Schelde en 't Land van Waas, door Graave Robert, ter Leen afgestaan; alzo wy, vyftig of zestig jaaren na deezen tyd, zyn kleinzoon Floris den III., als Leenman des Graafs van Vlaanderen, in 't bezit deezer Landen, zien zullen.

Om-

(*c*) MEYERUS *ad annum* 1108.
(*d*) SIGEBERT. GEMBLAC. *ad annum* 1108.

Omtrent deezen tyd of weinige jaaren laater, predikte *Tanchelyn*, ſchoon hy een Leek was, te Antwerpen, te Brugge, en ook in 't Bisdom van Utrecht, met naame in Zeeland (*e*), eene Leer, die, in 't algemeen, voor Ketterſch uitgemaakt werdt; en 't voorſtaan van welke hem eindelyk het leeven koſtte. Men verhaalt van hem, dat hy, in pragtige kleederen, met opgeſtrikt hair, voor den dag kwam, en doorgaans van eenen hoop van omtrent drieduizend gewapenden verzeld was, die zig niet ontzagen, zulken, die hem tegenſtonden, aan te vallen en van 't leeven te berooven. 't Volk hieldt hem in hooge agting, en dronk, zegt men, het water, in welk hy zig gebaad hadt. Men beſchuldigt hem van zulk eene vergaande ontugtigheid, dat hy onderneemen durfde, de vrouwen, in de tegenwoordigheid haarer mannen, en de dogters, in 't byzyn haarer moederen, te ſchenden (*f*). Meer ſnoode dingen worden hem te laſt gelegd, die zo onwaarſchynlyk voorkomen, dat zy, of veel te breed uitgemeeten, of veelligt t'eenemaal verdigt zullen zyn, uit haat tegen zyne Leere, welke hier op uitkwam: „ dat de Kerkendienaars, en „ de Ampten van Prieſter en Biſſchop zelven geene byzondere agting verdienden, „ en dat het ontvangen van het Lighaam en „ bloed des Heeren in 't Avondmaal niemant „ ter zaligheid vorderlyk was". Wyders beweerde hy, dat men der Geeſtelykheid geene

FLORIS II. VII. Kettery van Tanchelyn, in Zeeland en elders verſpreid.

(*e*) Zie Boxhorn *op* Reigersb. II. *Deel*, *bl.* 34.
(*f*) Rob. de Monte *ad annum* 1124.

FLORIS II.

ne tienden behoefde te geeven (*g*): al het welke hem zo gehaat maakte by de Kerkelyken, dat hy, eindelyk, onverzeld scheep gegaan zynde, door zekeren Priester, die hem een' zwaaren slag op 't hoofd gaf, van 't leeven beroofd werdt (*h*). Zyne Leer hadt egter, hier en daar, en vooral te Antwerpen, zo diepe wortelen geschooten, dat *Norbert*, Insteller van de Orde der Premonstreiten, na verloop van eenige jaaren, werks genoeg vondt, aan het te keer gaan en uitrooijen derzelve. Men heeft nog eenen Brief van *Hildolf*, Prooft der Abtdye van S. Michiel te Antwerpen, in den jaare 1124, gegeven, in welken van Norberts yver, tegen de Ketteryen van Tanchelyn, met lof gewaagd wordt (*i*). Uit deeze Abtdye van S. Michiel, werden, omtrent deezen tyd, door last van *Godebald*, Bisschop van Utrecht, eenige Norbertyner Monnikken, naar het Klooster der Regulieren, te *Middelburg* in Zeelandt, overgebragt, na dat de Kloosterlingen, die het tot nu toe bewoond hadden, om hun ongeregeld gedrag, en veelligt ook, om dat zy de Leer van Tanchelyn aanhingen, van daar verdreeven waren (*k*).

VIII. Dood van Floris den II. 1122.

Graaf Floris de II. overleedt, omtrent deezen tyd, op den tweeden van Lentemaand des jaars 1122. (*l*). Weinige jaaren te vooren

(*g*) Vita NORBERTI *Cap.* XIII. *n.* 79. *ibid.* Not. PAPEBROCH.
(*h*) ROBERT DE MONTE *ad annum* 1124.
(*i*) *Apud* MIRÆUM Cod. Donat. piarum *Cap.* LXXVI. *Tom.* I. Oper. Dipl. *p.* 85. *Vide* & *Cap.* LXXXVII. *p.* 87.
(*k*) BEDA in Godebald. *p.* 45. HEDA *in eod.* *p.* 147.
(*l*) MELIS STOKE *in* Floris II. *bl* 41. THEOD. A LEYDIS & LEON. MONACH. Brevic. *p.* 145, 153.

ren (7), hadt hy den Burgeren van Alkmaar ontheven van een Regt op 't begraaven, welk hun, door de Abten van Egmond, naar 't schynt, plagt afgevorderd te worden; mids dat zy egter de tienden van hunne Veldvrugten; en van hun Vee, zo veel billyk was, bleeven opbrengen: eene streek (8) alleenlyk uitgezonderd, uit welke zy, met den twintigsten schoof, konden volstaan. Het Privilegie, hier van verleend, het oudste, my bekend, welk aan eenige Hollandsche of Westfriesche Stad is gegeven, is nog voor handen (*m*).

FLORIS II.

Floris de II. overtrof, naar 't getuigenis onzer Kronyken, zyne voorzaaten verre in magt en aanzien, ook in treffelyke hoedanigheden van geest en lighaam. Doch zyne uitmuntendheid verhinderde niet, dat de Edelen deezer Landen hunne vryheden, tegen het Graaflyk geweld, dat, met den aanwas van 's Graaven magt, meer dan te vooren, gevoeld werdt, moediglyk verdedigen durfden. Een merkwaardig voorbeeld zag men hier van, onder de Regeering van Graave Floris. 't Geval wordt van sommigen voor verdigt gehouden (*n*): doch alzo het van onzen oudsten Rymkronykschryver, die naauwlyks vyftig jaaren na den dood van Graave Floris leefde, te boek gesteld is, schroomen wy niet, zyn verhaal hier in te lassen. 't Was ge-

Voorval van een Friesch Edelman Galama, die zyn Regt met de wapenen tegen den Graave verdedigt.

(*m*) *Zie het in* S. EIKELENBERGS Alkmaar, *Bylag. bl.* 112 *.
(*n*) SCRIVERIUS Oud Batav. *bl.* 130.

(7) Den zestienden van Hooimaand des jaars 1116.
(8) *In Cache*, anders *in Eathe*.

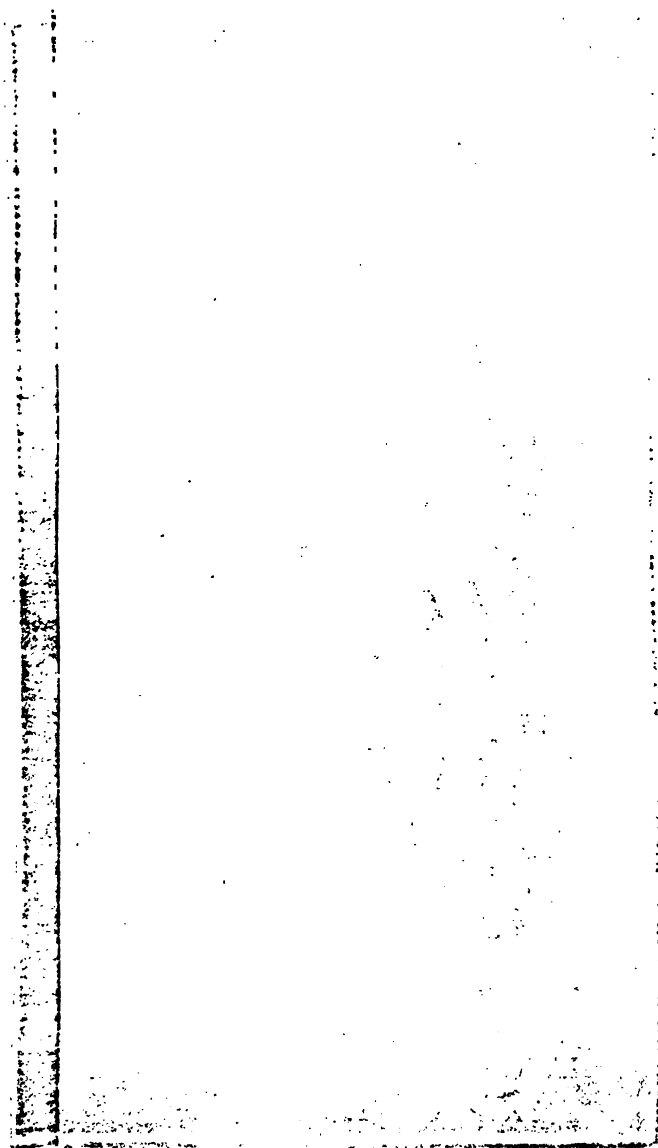
Floris II. gebeurd, dat de Graaf, in 't Bosch van *Kreil* (9) jaagende, den Frieschen Edelman Galama drie Jagthonden hadt doen ontneemen. Galama kreeg hier zo dra geene kennis van, of hy stoof op van gramschap, en zeide hy „ zo ik den Graaf ontmoet, en hy „ myne schade weigert te boeten, zal ik „ geen' *Vryen Fries* meer heeten, indien ik „ hem den hoon, my aangedaan, niet betaald zette". 't Leedt niet lang, of Graaf Floris en Galama ontmoeten elkanderen op de Jagt. Toen spreekt de Fries Graave Floris onbezuisd genoeg om schadebetering aan. En naauwlyks hadt de Graaf beginnen te zeggen, dat men zynen Landsheer beleefder behoorde te bejegenen, of Galama hadt het geweer reeds uit de schede, en trof 'er den Graaf mede in den arm. 's Graaven Knegten schooten terstond toe, en vielen zo fel op Galama aan, dat hy, binnen kort, van 't leeven beroofd werdt. Dit zou, in 't jaar 1112, ge-

(9) Sommigen, die deeze vertelling verwerpen, willen, dat 'er nimmer een Bosch te Kreil geweest zy: of dat men het slegts voor een Rietbosch te houden hebbe. S. Eikelenberg *Gedaante van Westvriesland* bl. 5. Doch in de oude Kaart van Holland van Mercator, vindt men eene Plaats, *Kriel* genoemd, in de Zuiderzee, niet verre van Staveren, getekend. Uit het Oktroi tot de bedykinge der Wieringerwaard, in 't jaar 1597 gegeven, blykt ook, dat 'er toen eene Plaats, *Kreil* geheeten, geweest is, niet verre van Kolhorn. *Groot-Plakaatboek* II. Deel, Kol. 1692. Waarom zou dit Kreil, oudtyds, geen Bosch konnen geweest zyn, daar men blyk heeft, dat 'er, nog in de vyftiende eeuwe, een groot Bosch, ten noorden van Texel, geweest is? Zie Junii *Batav.* Cap. XIII. p. 295, 296.

L. F. du Bourg del. J. Folkema sculp.

De [F]ORIS DEN II. met het Zwaard.

gebeurd zyn (*o*). Het ombrengen van Galama heeft, veelligt, gelegenheid gegeven, tot eenen Kryg, tusſchen de Hollanders en de Weſtfriezen. Laatere Kronykſchryvers gewaagen van eenen ſlag, die, op den eerſten van Bloeimaand des jaars 1114, by Vroonen voorgevallen, en in welken Jonkheer *Berwoud van Egmond* geſneuveld zou zyn (*p*). Doch by de oudſten vindt men hier geene melding van. Floris. II.

Een ander voorval, welk minder bekend, en in 't jaar 1108 gebeurd is, doet ons zien, dat Graaf Floris, hoe ryk ook, ongaarne dienſt deedt, zonder 'er zig wel voor te laaten betaalen. Koenraad, Biſſchop van Utrecht, hadt zig meeſter gemaakt van eene Kerk te *Alburg*, op welke de Abt van S. Truyen, in 't Bisdom van Luik, oordeelde alleen regt te hebben. Graaf Floris was * Voorſtander deezer Abtdye, en bragt te weeg, dat Burchard, Opvolger van Koenraad, de Kerk wederom afſtondt. Doch door welke middelen hy tot het doen van deezen dienſt werdt overgehaald, zullen wy, met de eigen' woorden van Rudolf, Abt van S. Truyen, te boek ſtellen: „ Hoe veel arbeid, zorg en koſten, zegt hy, „ ik, drie weeken agter een, beſteed heb, „ om deeze zaak ten einde te brengen, zou „ te lang vallen, om te verhaalen. Ik moeſt „ den zeer ryken en zwaarlyvigen Graaf, „ [Florens, onzen *Advokaat*] met zilveren „ koorden, uit Holland naar Utrecht trekken; en 's Biſſchops harden nek, met eenen

* *Advocatus.*

(*o*) Kl. Kolyn *bl.* 281.
(*p*) Annal. Egmond. *Apud* Bockenberg Dynaſt. Egmond *p.* 17.

DIRK VI. „ nen hamer van 't zelfde metaal, te my-
„ waards neigen enz." (*q*).

Vrouw Petronelle bestiert het Graafschap, voor haaren Zoon Dirk.

Graaf Floris hadt, by Vrouwe PETRONELLE, drie Zoons, *Dirk*, *Floris*, *Simon*, en eene Dogter *Hadewig* gewonnen. De oudste Zoon, Dirk, werdt tot zynen Opvolger geschikt; doch alzo hy nog te jong was, om 't Graaflyk bewind te aanvaarden, hieldt Vrouw Petronelle het zelve, geduurende zyne minderjaarigheid, in handen. Zy was eene Vrouw van mannelyken moed, en heeft het Graafschap, eenige jaaren, loflyk beregt. Haar Broeder, *Lotharius*, was thans Hertog van Saxen, en lag geduuriglyk met Keizer Henrik den V. overhoop. Vrouw Petronelle hieldt zyne zyde. Een oud Schryver getuigt,
1123. dat zy, in 't jaar 1123, dat is kort na de dood van Graave Floris, tegen den Keizer opstondt (*r*). 't Zy dan dat zy geweigerd hebbe, het Leen van Holland, voor haaren Zoon, Dirk den VI., van 't Ryk te verheffen; 't zy dat zy de party haars Broeders eenigen merkelyken onderstand hebbe verschaft; men leest dat haar bedryf den Keizer nood-
1124 zaakte, om, in 't volgend jaar, met een Leger in Holland te komen: alwaar 't hem, niet dan met veel moeite, gelukte, Vrouw Petronelle naar zyne hand te zetten (*s*), haar noodzaakende zig van den Ryke afhanglyk te erkennen (*t*).

De

(*q*) RODULPHI Chron. S. Trudonis *Libr.* X. *p.* 692. *in* Collect. L. D'ACHERY *Tom.* II.
(*r*) ABB. USPERG. *ad annum* 1123.
(*s*) ABB. USPERG. *ad annum* 1124. Annal. Saxo *ad annum* 1124.
(*t*) ALB. CRANTZ. Saxonia *Libr.* V. *Cap.* 44.

De moed der Hollandsche Graavinne, verdrukt voor eenen tyd, rees hooger dan te vooren, toen haar Broeder, LOTHARIUS, na de dood van Henrik den V. die in 't jaar 1125. te Utrecht, voorviel, tot de Keizerlyke Waardigheid verheeven werdt (*u*). De Vyandschap tusschen de Keizers en de Hollanders, die meer dan eene eeuw geduurd hadt, veranderde nu, eensslags, in naauwe Vriendschap. En gelyk de Utrechtsche Bisschoppen zig van de gunst der Keizeren hadden weeten te bedienen, om hun weereldlyk gebied uit te breiden; zo bediende Vrouw Petronelle zig nu, met dit zelfde oogmerk, van de vriendschap haars Broeders. De Graafschappen Oostergo en Westergo, weleer aan de Utrechtsche Bisschoppen geschonken, werden nu der Kerke, door Lotharius, wederom ontnomen, en gehegt aan het Graafschap van Holland (*v*). Doch sommigen hebben aangemerkt, dat de Hollanders, zo weinig als de Utrechtschen, door deeze Keizerlyke Giften, zyn bevoordeeld geworden (*w*).

Dirk VI. Keizer Lotharius de II. hegt Oostergouwe en Westergouwe aan Holland.

IX.

Vrouw Petronelle zag vast naar alle kanten uit, om het gebied haars jongen Zoons te vergrooten. *Karel de Goede*, Graaf van Vlaanderen, die *Boudewyn den VII*, in 't jaar 1119, opgevolgd was, na dat deeze Graave Robert den II., in 't jaar 1111, was opgevolgd, was, in 't jaar 1127, op den tweeden van Lentemaand, te Brugge, ongelukkiglyk omgebragt;

Vrouw Petronelle tragt het Graafschap van Vlaanderen voor haaren Zoon te bekomen.

(*u*) DODECHIN. *ad annum* 1125.
(*v*) BEKA in Godebald. *p.* 46.
(*w*) UBB. EMMIUS *Libr.* VI. *p.* 269.

DIRK VI. bragt; zonder Kinderen na te laaten (*x*). Terſtond, deeden zig verſcheiden' mededingers naar het Graafſchap Vlaanderen op; en onder deezen Vrouw Petronelle, voor haaren Zoon, Dirk den VI. De Hollanders ſcheenen eenige aanſpraak op Vlaanderen te hebben, ſedert het Huwelyk van Vrouwe Geertruid met Robert de Fries. Doch 't was niet meer dan ſchyn, alzo Dirk de V., wiens Kleinzoon Dirk de VI. was, geen Zoon van Robert de Fries, maar een Voorzoon van Vrouwe Geertruid geweeſt was. Ook hadt deeze Robert, haar' Zoon, by Robert de Fries gewonnen, reeds in 't Graaflyk bewind van Vlaanderen gezien. Men mag dan, veel eer, vermoeden, dat het aanzien der Hollanderen, en de Staatzugt van Vrouwe Petronelle, meer dan eenig gegrond Regt, haar naar het Graafſchap van Vlaanderen hebbe doen dingen. Veele Vlaamſche Edelen en een groot deel der Burgerye hadden zig genegen tot den Hollandſchen Graave betoond. Ook zou, met zyne verheffing tot de Graaflyke bediening van Vlaanderen, het oud geſchil over Walcheren, tuſſchen de Vlaamingen en Hollanders, be-
1127. ſlegt zyn geweeſt. Vrouw Petronelle dan, ſteunende op de gunſt der Vlaamingen, trok, van haaren Zoon en een aanzienlyk gevolg verzeld, terſtond naar Brugge, alwaar zy, niet meer dan veertien dagen na het omkomen van Graave Karel, op den zeſtienden van Lentemaand, aankwam. Zy liet geene middelen onbezogt, en ſpilde veel gelds, om de

(*x*) MEYERUS *ad annum* 1126.

gunst der Vlaamsche Heeren te winnen. Doch sommigen, den Hollanderen ongenegen, verspreidden looslyk dat de Koning van Frankryk thans *Lodewyk de VI., de Dikke*, bygenaamd, die Vlaanderen als een Leen zyns Koningryks aanmerkte, het Graafschap aan *Willem*, Heere van Iperen, opgedraagen hadt. Dit gerugt bragt de begunstigers des Hollandschen Graafs in geene kleine verlegenheid. Zy besllooten wel, nimmer te gedoogen, dat Heer Willem, dien men verdagt hieldt van de hand in den ongelukkigen dood van Graave Karel gehad te hebben, tot de Graaflyke waardigheid verheeven werdt: doch dugtende voor de magt van Frankryk, durfden zy ook niet sterk ten voordeele des Graafs van Holland werken (*y*). Verscheiden' andere mededingers deeden zig midlerwyl op; behalven de twee gemelden. De uitslag van deezen handel was, dat niet Willem van Iperen, gelyk men verspreid hadt; maar *Willem van Normandye*, Zusters Zoon van Graave Karel, door bewerking of volgens last des Konings van Frankryk, tot Graave van Vlaanderen, werdt verheeven. Dit gebeurde op den drieentwintigsten van Lentemaand (*z*). Vrouw Petronelle en Graaf Dirk waren genoodzaakt, onverrigter zaake, wederom t'huiswaards te keeren. DIRK VI.

DIRK DE ZESDE mogt nu, naar gissing, omtrent agttien of twintig jaaren bereikt hebben, en bevondt zig volkomen in staat, om het

X. Twist tusschen Graaf Dirk den

(*y*) GALBERT. BRUG. De Vita & Martyr. Caroli *by* SCRIVERIUS Graaven, *bl.* 132.
(*z*) MEYER. *ad annum* 1126 & 1127.

DIRK VI.

VI. en zynen Broeder Floris.

het Graaflyk bewind te aanvaarden. Zyn oudste Broeder Floris, in onze Kronyken, by den naam van *Floris den Zwarten*, bekend, hadt zig, by veelen, door zyne goede hoedanigheden, sedert eenigen tyd, bemind weeten te maaken. Edel en onedel, Geestelyken en weereldlyken betoonde hem, om stryd, agting en genegenheid. Hy was heusch en welspreekend; doch te gelyk staatzugtig van aart (*a*). Des zag hy de aanstaande verheffing zyns Broeders met afgunstige oogen aan. Graaf Dirk wist wel, welk een hert hem zyn Broeder toedroeg; en nu en dan was 'er, tusschen de Broeders, zo groot een ongenoegen gereezen, dat Vrouw Petronelle werks genoeg scheen te hebben, om het te stillen (*b*). Of veelligt zag de staatzugtige Graavin de onlust, tusschen haare Zoonen, met zo veel smert niet, als 't scheen, alzo zy hoop scheppen kon, om, terwyl dezelve duurde, in 't bewind van 't Graafschap te blyven; 't welk zy zo lang in handen hieldt, als eenigszins mogelyk was. Doch de vyandlykheden der Westfriezen gaven, omtrent deezen tyd, gelegenheid aan Graave Dirk, om te toonen, dat hy reeds mans genoeg was, om zyn Graafschap, met de wapenen, te beschermen, en aan Floris zynen Broeder, om zyne staatzugtige begeerte te voldoen.

Graaf Dirk de VI. doet eenen inval in Westfriesland.

Sommigen willen, dat de Gift van Oostergo en Westergo, door Keizer Lotharius den II., aan den Graave van Holland gedaan, gele-

(*a*) MELIS STOKE *in* Dirk VI. *bl.* 43.
(*b*) KL. KOLYN, *bl.* 283.

legenheid tot den opstand der Westfriezen gegeven hebbe (*c*). En 't is niet onwaarschynlyk, dat de Friezen beoosten de Zuiderzee hunne Landsluiden, van de overzyde, als naast aan Holland gelegen, tegen den Hollandschen Graave, hebben opgestookt. Anderen vermoeden, dat de Bisschop van Utrecht te onvrede over de Gift van Lotharius, de hand in dit werk gehad hebbe (*d*). Men kan 'er by voegen, dat Floris de Zwarte, veelligt, onder de hand, de Westfriezen tot den opstand hebbe aangezet, om dus zyne eigen grootheid te vestigen op de verminderde magt zyns Broeders. Immers 't vervolg deezer Geschiedenis maakt dit niet onwaarschynlyk. Doch wat 'er van de oorzaak der Westfriesche Vyandelykheden zyn moge, die ons, door oude Schryvers, niet te boek gesteld is; Graaf Dirk, hoe jong nog, hadt geen hert, om dezelven ongewrooken te laaten. Wy hebben reeds, by eene andere gelegenheid, aangemerkt dat Westfriesland, doorbroken van veele Meeren, die allen met de Zee gemeen lagen, niet wel anders dan in drooge Zomers, in harde Winters, of te schepe kon beoorloogd worden. De Winter van 't jaar 1132 was fel boven maate. De wegen waren hard, de wateren digt gevrooren, en 't ys sterk genoeg om een Leger te draagen. Deeze gelegenheid nam Graaf Dirk waar, en zyn heir by een gerukt hebbende, trekt hy van Alkmaar af, over 't Ys, naar Westfriesland. De Westfriezen, die hier gelegerd waren, geenen kans

Dirk VI. 1132.

(*c*) Ubb. Emmius *Libr.* VI. *p.* 266, 267.
(*d*) S. Eikelenberg Alkmaar, *bl.* 39.

DIRK VI. kans ziende, om het tegen den Graave uit te houden, vlooden Landwaards in, en lieten de naaste Dorpen en Buurten bloot leggen, voor de plondering der Hollanderen, die 't Land plat gebrand hebbende, met een' ryken buit van Klederen, Koeyen en Paarden, naar Alkmaar te rug keerden. Ook bragten zy een goed getal van gevangenen derwaards.

XI. De Westfriezen, met Floris den Zwarten aan 't hoofd, verdedigen hunne vryheid.

's Graaven Broeder, Floris, 't zy dat hy de hand reeds in dit werk gehad hadt of niet, werdt kort hier na van de Westfriezen aangezogt, om 't bewind over Westfriesland te aanvaarden, en het, tegen de overmagt zyns Broeders, te verdedigen. Een deel der Westfriesche Edelen was zeer tot hem genegen. Maar boven al stondt hy diep in de gunst der gantsche Gemeente, die, veranderlyk uit der aart, ook uit *begeerte naar grooter Vryheid*, nieuwigheid zogt (*e*). Floris dan, in Westfriesland gekomen, aanvaardde terstond het gebied over de Westfriezen. Sedert deedt hy, een geheel jaar lang, zynen Broeder alle mogelyke afbreuk. Alkmaar werdt overvallen en geplonderd. De Kerk en de Markt, waar door ik de Huizen op de Markt verstaa, werden aan koolen gelegd.

De Kennemers voegen zig by hen.

De Kennemers, die zig in grooten getale binnen Alkmaar bevonden, hadden, tot nu toe, den Hollandschen Graave zwaare schattingen moeten opbrengen. Nu deedt de gelukkige uitslag der onderneemingen van 's Graaven Broeder hen waanen, dat hun de kans schoon stondt, om, gelyk een oud Kronykschry-

(*e*) MELIS STOKE *in* Dirk VI. *bl.* 43, 44.

ſchryver het uitdrukt. *zig vry te vegten.* Zy verbinden zig dan met Graave Floris, dien zy, als hunnen *Heere*, hulde doen. Het ſtroopen en plonderen der Landen van Graave Dirk was toen dagelyks werk. De Weſtfriezen, vereenigd met de Kennemers, ſtaken den brand in de Sloten of Luſthuizen, door de voorige Hollandſche Graaven, in Kennemerland, en onder anderen te *Haarlem* geſtigt (*f*). De togten deezer Volkeren duurden doorgaans, gelyk van ouds, maar één dag. Immers de Weſtfriezen waren gewoon, met het vallen van den avond, t'huiswaards te keeren, en na dat elk de nagtruſt, in zyn eigen huis, genooten hadt, des morgens, wederom op te trekken. By de Kennemers, ſchynt deeze gewoonte niet geweeſt te zyn. En men leeſt, dat Graaf Dirk, zig, t'eenigen tyde, bediend heeft van den aftogt der Weſtfriezen, die Graaf Floris aan 't hoofd hadden, om de Kennemers, afzonderlyk, op 't lyf te vallen (*g*), met zulk een gewenſchten uitſlag, dat de Kennemers zig, in grooten getale, aan hem onderwierpen (*h*).

Dirk VI.

Verdrag tuſſchen Graaf Dirk den VI. en Floris.

Twee jaaren omtrent ſchynen deeze verwarringen geduurd te hebben, toen Keizer Lotharius, dien de twiſt tuſſchen zyne twee Neeven zeer tegen de borſt was, eenen Hertog herwaards zondt, die, van 's Keizers wege, bedreigingen by beloften voegende, de verbitterde Broeders eerlang tot een Verdrag bewoog, by 't welk, zo ver men uit de oude

(*f*) Kl. Kolyn. *bl.* 284. Melis Stoke, *bl.* 44.
(*g*) Melis Stoke *in* Dirk VI. *bl.* 45.
(*h*) Kl. Kolyn *bl.* 284. Wilh. Procurat. *ad annum* 1132.

DIRK IV. de Gedenkschriften kan afneemen, bedongen werdt, „ dat de wederzyds gepleeg„ de vyandelykheden vergeven worden zou„ den, en elk behouden 't gene hy reeds be„ zat." (*i*).

XII. Dood van Floris den Zwarten. Floris de Zwarte bleef egter niet lang in 't bewind over Westfriesland. *Arnoud*, Heer van Rechem in 't Land van der Mark, overleeden zynde, liet zyne goederen eene eenige Dogter na, *Helwig* of *Hadewig* genoemd. Zy stondt onder de Voogdye van haaren Oom *Herman*, Heere van Arendsberg. De Leenmannen des overleeden Heeren van Rechem, zo 't schynt t' onvrede over deeze Voogdye, zagen uit naar een' bekwaamen Egtgenoot voor haare Vrouwe: en 't oog hebbende laaten vallen op Graave Floris, vonden zy hem gereed, om Hadewig ten Huwelyk te verzoeken, mids dat zy beloofden, hem, als hunnen wettigen Heere, te zullen huldigen; gelyk zy deeden. De Keizer, die zynen Neef gaarne grooter zag, gaf gereedelyk zyne stem tot dit Huwelyk. Niemant was 'er meer tegen dan Heer Herman, die zig, noch door Floris, noch door de Leenmannen beweegen liet, om zyne toestemming tot het Huwelyk zyner Nigte te geeven. Graaf Floris, steunende op de gunst der Leenmannen van Rechem, en vooral op de bloedverwantschap des Keizers, poogde zig toen, door de wapenen, in 't bezit van de Heerlykheid Rechem en van Hadewig te stellen. De landen des Heeren van Arendsberg werden zeer door

(*i*) MELIS STOKE *bl.* 45.

door hem beschadigd: ook die van deszelfs Broeder, *Godefrid*, Heere van Kuik, die 't met Heere Herman hieldt. Zelfs leedt het Stigt van Utrecht last; 't welk thans onder bewind stondt van Bisschop *Andries van Kuik*, Broeder of Neef van Heere Godefrid (*k*). Floris bediende zig van de Stad Utrecht, als van eene Wapenplaats, werwaards hy, van eenen uittogt te rug keerende, geduuriglyk de wyk nam. En schoon de Bisschop zeer op hem gebeeten was, stondt hy zò wel by de Burgerye, dat deeze hem den toegang tot de Stad, ten allen tyde, open hieldt. Omtrent deezen tyd, werdt het Slot te *Leksmonde*, in welk de Utrechtsche Bisschop bezetting hadt, bemagtigd en aan koolen gelegd. Eerlang dwong Graaf Floris den Bisschop, de Stad te ruimen, in welke hy, sedert, zyn gewoon verblyf hieldt. De Heeren van Arendsberg en van Kuik, geenen kans ziende, om Graaf Floris met geweld te overmeesteren, namen hunne toevlugt tot de list: overvielen hem, onverhoeds, terwyl hy, van weinigen verzeld, op de Jagt uitreedt, en beroofden hem, dien, door 't struikelen zyns Paards, het ontvlugten belet werdt, ongelukkiglyk van 't leeven (*l*). De plaats, daar dit voorviel, heet *Abtstede*, gelegen tusschen de Tolsteeg-en Witte Vrouwen-Poort, te Utrecht. Keizer Lotharius kreeg zo dra geene kennis van het ongeval, zynen Neeve Floris overgekomen, of hy deedt de

Dirk VI.

(*k*) Heda *in* Andrea. *p.* 156.
(*l*) Melis Stoke *in* Dirk VI. *bl.* 45, 46. Annal. Saxo *ad annum* 1133.

Dirk VI. de Heeren van Arendsberg en van Kuik in den Ryksban, en verklaarde hen van het Regt op hunne Heerlykheden vervallen. Graaf Dirk leende de hand tot het verdryven der twee Heeren (*m*), die zig, eerst na de dood van Keizer Lotharius, welke, in 't jaar 1137, voorviel, wederom met hem verzoenden, onder beding, dat zy hunne Landen, voortaan, van hem ter leen zouden houden (*n*).

1137.

Keizer Koenraad de III. herstelt de Utrechtsche Kerk, in het Graafschap Oostergouwe en Westergouwe.

Koenraad de III. werdt, na de dood van Lotharius, tot de Keizerlyke waardigheid verheeven, tegen den zin der Saxers, en veelligt ook tot merkelyk ongenoegen der Hollanderen. Men leest, dat de Aartsbisschoppen van Keulen en van Trier de hand in deeze verheffing gehad hebben (*o*). Bisschop Andries van Utrecht, als behoorende onder den Aartsbisschop van Keulen, heeft 'er dan ook, veelligt, toe medegewerkt, en zal dit de reden geweest zyn, waarom Keizer Koenraad de Utrechtsche Kerk, terstond na zyne verkiezing, in 't bezit herstelde van het Friesch Graafschap Oostergouwe, 't welk, zegt de Giftbrief, dier Kerke *onregtvaardiglyk* ontnomen was. De Brief is te Keulen op den negenden van Grasmaand des jaars 1138 getekend. Onder de getuigen, die denzelven bevestigd hebben, wordt *Henrik, Graaf van Zutfen*, genoemd (*p*). De Keizer bevestigde deeze Gift, nog eens, in 't

1138.

(*m*) Wilh. Procurat. *ad annum* 1132.
(*n*) Melis Stoke *in* Dirk VI. *bl.* 46, 47.
(*o*) Otto Frising. Chron. *Libr.* VII. *Cap.* XXII. *p.* 157. *Edit. Urstitii.*
(*p*) Diplom. Conradi III. *apud* Hedam, *p.* 157.

't jaar 1145, wanneer hy zig te Utrecht bevondt. In den Giftbrief, die op den agttienden van Wynmaand des gemelden jaars getekend is, wordt niet alleen Oostergouwe, gelyk in den voorigen; maar ook Westergouwe uitdrukkelyk genoemd. Ook stelt de Keizer, op het verkorten deezer Gifte, eene boete van duizend ponden louter gouds, de helft ten behoeve der Keizerlyke Schatkist, en de andere helft ten behoeve der Utrechtsche Kerke te verbeuren (q). Dirk VI.

XIII. Oorlog tusschen de Hollanders en Utrechtschen.

Ondertusschen was Graaf Dirk de VI. op middelen bedagt geweest, om den Utrechtschen Bisschop eenen fellen kryg aan te doen. De oorzaaken, die hem hier toe bewoogen, worden niet aangetekend. Doch de versche Gift van Oostergo en Westergo, een Graafschap, dat door Keizer Lotharius, aan Holland gehegt was, mag wel voor de voornaamste gehouden worden. Graaf Dirk zogt voornaame Luiden aan zyn belang te verbinden, en den Oorlog met kragt door te zetten. Hy was, al voor eenige jaaren, in 't Huwelyk getreden, met *Sofia*, Dogter van *Otto*, Paltsgraave op den Ryn. Haar Broeder, insgelyks *Otto* genoemd, was Burggraaf van Benthem. Met deezen, verbindt zig Graaf Dirk, en beweegt hem, om eenen inval in Drente te doen.

Staat van het Graafschap Drente.

Drente was, van ouds, een Graafschap, over welk, in den jaare 945, Everard, en in den jaare 1006, Baldrik het bewind hadt. Een weinig laater staat

(q) Diplom. Conradi III. ap. Hedam, p. 166.

Dirk VI. ſtaat Temmo, als Graaf van Drente, in oude Gedenkſchriften bekend. De Keizer Otto de I. Henrik de II. en Koenraad de II. hadden den Utrechtſchen Biſſchoppen de vrye jagt in dit Graafſchap geſchonken (r). Doch Henrik de III. voegde 'er eenige Landeryen, in het Steedje Groningen en elders gelegen, by, gelyk wy, by eene andere gelegenheid, reeds hebben aangetekend (s). En of dit nog niet genoeg ware, het gantſche Graafſchap Drente werdt, door hem, aan Biſſchop Bernold en zyne Opvolgers, na 't overlyden van Hertog Gozelyn, die 'er toen 't bewind over hadt, uitdrukkelyk toegezeid, by eenen Giftbrief, te Aken, op den tweeentwintigſten van Bloeimaand des jaars 1046, getekend (ſ). Na dien tyd, begonden de Utrechtſche Biſſchoppen vry wat gezags, in Drente, te oefenen, met naame ook in Groningen, dat toen onder Drente gerekend werdt; alwaar zy gewoon waren, in eigener perſoon, regt te komen doen, of zulks hunnen eigen' Steêvoogd toe te vertrouwen (t). Doch de Groningers, ongeneigd, om zig door deeze Kerkvoogden te laaten bedwingen, namen, omtrent den jaare 1138, terwyl Biſſchop *Herbert*, die Andries, kort te vooren, was opgevolgd, op reis naar Rome was, de gelegenheid waar, om de S. Walburgs Kerk, een overoud en groot gebouw, te verſterken, met oogmerk, om zig, daar uit, tegen de magt des Biſſchops

Onluſten tuſſchen de Groningers en den Biſſchop van Utrecht.

(r) Diplom. *apud* HEDAM *p.* 84, 101, 114.
(s) *Zie* VI. *Boek*, *bl.* 154.
(ſ) Diplom Henr. III. *apud* HEDAM, *p.* 124.
(t) BEKA *in* Heriberto *p.* 49.

ſchops te verdedigen. Zy werden onder- Dirk VI.
ſteund door *Rudolf*, die 't Slot te *Koeverden*, uit naame des Biſſchops, bewaarde. Doch Herbert, te rug gekeerd, en met een Leger in Groningen gerukt zynde, beſtormde de Kerk zo hevig, dat menze eerlang opgaf. Hy noodzaakte toen de Groningers hem, als hunnen wettigen Heere, hulde te doen, en plegtiglyk te zweeren „ dat zy de Kerk nimmer tot eene Veſting maaken, noch zelfs „ de Stad, zonder zyn verlof, met muuren, „ poorten of toorens ſterken zouden". Daarenboven moeſtenze hem eene goede geldboete opbrengen (*u*). De Biſſchop vertrok, na dat hy op alles behoorlyke orde geſteld hadt. En ſedert droeg hy het Burggraafſchap van Groningen en de Slotvoogdy van Koeverden aan *Lefferd* en *Ludolf*, zyne twee Broeders, op (*v*).

Graaf Otto van Benthem valt in Drente.

De onluſten in Drente waren dus, ten uiterlyken aanzien, geſliſt; doch heimelyk morden de meeſten over de Biſſchoppelyke Regeeringe. In deezen ſtand der zaaken, ſcheen Graave Dirk de kans ſchoon te ſtaan, om den Biſſchop hier merkelyke afbreuk te doen. Zyn Zwaager Otto bragt een' hoop Krygsvolk by een, viel onverhoeds in Drente, en verwoeſte een groot deel der Landſtreeke, eer de Biſſchop tyd hadt, om tegen hem te velde te trekken. Hy bragt egter, zo ſpoedig als 't mooglyk was, een klein getal van uitgelezen' Ruiters by een, die, onder

(*u*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap*. II. *p*. 2 EGG. BENINGHA Hiſt. van Ooſtfr. *Boek*. I. *Cap*. LXXXIII. *p*. 102.

(*v*) BEKA *in* Heriberto *p*. 49. UBB. EMM. *Libr*. VI. *p*. 270, 271.

Dirk VI. der 't geleide van den dapperen *Hugo de Boter*, Zoon of Broeder van *Jan den III.* Heere van Arkel, op den Vyand los gingen. By *Hemsheim* of *Omersheim*, viel een bloedig gevegt voor, in welk de Bisschoplyken de overhand hielden. Otto's Leger sneuvelde ten deele, en werdt ten deele op de vlugt gejaagd. Hy zelf werdt gevangen genomen, en naar Utrecht gevoerd (*w*).

Wordt gevangen.

XIV. Utrecht door Graave Dirk den VI. belegerd,

Graaf Dirk vernam de nederlaag en gevangenis zyns Zwaagers zo dra niet, of hy sloeg 't beleg voor Utrecht, de Stad van alle zyden insluitende. De Stormgevaarten waren reeds opgeregt, en alles tot den aanval gereed, toen de Bisschop, geenen kans ziende, om zig, door weereldlyke wapenen, te verdedigen, zyne toevlugt tot de geestelyken nam. Hy trekt, van zyne Geestelykheid verzeld, in plegtig gewaad, ter Poorten uit, houdende een boek in de hand, uit welk hy den Graave den geestelyken Ban wilde voorhouden, zo deeze de Belegering niet opbrak. De Hollanders, die vast naar den storm jookten, stonden verbaasd, op dit vreemd gezigt. Graaf Dirk zelf vreesde den Kerkelyken bliksem, met welken hy gedreigd werdt, zo zeer, dat hy den aanval staaken deedt. En 't was, in deeze eeuwe, niet vreemd, mannen, die den Vyand onvertzaagd afwagten, of zelfs te gemoet treeden durfden, op 't enkel dreigen eens Bisschops met den Ban, te zien bezwyken. Zo ging het Graave Dirk; en de Bisschop wist zig van zynen bygeloovigen schroom

De Bisschop doet, door 't dreigen met den Ban, 't beleg opbreeken.

zo

(*w*) Beka in Herib. *p.* 49, 50. Heda *p.* 162.

zo wel te bedienen, dat hy hem noodzaakte, blootshoofds en barrevoets, op de knieën vergiffenis te verzoeken. Toen eerst gaf hem de Bisschop, volgens gebruik, de Vredekus, en zy verzoenden zig zo volkomen met elkanderen, dat 'er, zo lang zy beide leefden, eene vaste Vrede, tusschen de Hollanders en Utrechtschen, stand greep (x). Onze oudste Kronykschryvers, die Egmonder Monniken waren, hebben weinig gemeld van de oorzaaken en omstandigheden deezes Krygs; doch daarentegen niet verzuimd, de vernedering van Graave Dirk voor den Utrechtschen Kerkvoogd, duidelyk, te boek te stellen (y). Dirk VI.

Otto van Benthem werdt wel op vrye voeten gesteld; doch was genoodzaakt zyn Graafschap aan S. Maartens Kerke te Utrecht op te draagen, en het wederom, van den Bisschop, ter leen te ontvangen. Niet lang hier na, werdt hy, door zekeren Graave Herman, ongelukkiglyk, vermoord. Zyn Graafschap verviel toen op *Otto*, Zoon zyner Zuster Sofia, by Graave Dirk van Holland verwekt (z).

Veele Ingezetenen deezer Landen trekken met der woon naar de Elve.

De aloude gewoonte der Ingezetenen deezer Landen, om hunne eigene wooningen, voor vreemden, te verlaaten, was nog niet geheel verdweenen. Men zag 'er, ten deezen tyde (a), een zonderling voorbeeld van. *Henrik de Leeuw*, Hertog der Saxers, en *Albrecht de Beer*, Markgraaf van Brandenburg, de Obodriten, eene soort van Sclaaven, overwonnen, en

(x) Beka in Herib. p. 50.
(y) Kl. Kolyn bl. 285. Melis Stoke bl. 47.
(z) Beka in Herib. p. 50.
(a) Alb. Crantz. Wandal. Libr. III. Cap. XL. p. 78.

DIRK VI. en uit hun Land, omtrent de Elve gelegen, verdreeven hebbende, zonden *Adolf*, Graave van Holstein, en eenige anderen herwaards af, om eenige Brabanders en Vlamingen niet alleen; maar ook Hollanders, Zeeuwen, Stigtschen en Friezen te noodigen, tot het bewoonen en bebouwen van de verlaaten' Landen der Obodriten. Zy booden zulke voordeelige voorwaarden aan, dat veele Huisgezinnen zig beweegen lieten. De Hollanders werden in de *Utinenser*, de Friezen in de *Susler* Landstreeke geplaatst. De eersten hebben zig, sedert, langs de Zuidzyde der Elve, nedergeslaagen, van de Stad *Salefeld* af. Ook bewoonden zy *Balsemerland* en *Marsciemerland*, twee streeken, die zig tot aan het Boheemer Woud uitstrekten. Zy geneerden zig hier met de Weiderye, die hun zo veel voordeels aanbragt, dat zy, eerlang, onder de rykste Landluiden, gerekend werden (*b*).

Graaf Dirk de VI. trekt naar 't Heilig Land.

1139. De Vrede met Utrecht gaf Graave Dirk midlerwyl gelegenheid, tot het onderneemen van eenen togt naar 't Heilig Land, dien eenige Kronyken in 't jaar 1140 plaatsen (*c*); doch van welken, in egte stukken, reeds op het jaar 1139 gewaagd wordt (*d*). Op de heenreize, bezogt hy Rome, en verwierf van Paus *Innocentius den II.* vryheid voor de Kloosters van Egmond en Rynsburg; die tot nu

(*b*) HELMOLD. PRESBYT. Chron. Slavor. *Libr.* I. *Cap.* LVII, & LXXXVIII. *in Coll.* LEIBNIT. *Tom.* II. *pag.* 586, 612. ALBAS STAD. *ad annum* 1163. MEYERUS *ad annum* 1160.

(*c*) MELIS STOKE *bl.* 47.

(*d*) *Apud* BOXHORN. Theatr. Urb. Holl. *p.* 220.

nu toe onder den Bisschop van Utrecht gestaan hebbende, voortaan alleen van den Paus afhanglyk verklaard werden (*e*); doch de Abten van Egmond moesten voor hunne vryheid een jaarlyks regt van vier Schellingen Friesche munt aan de Pauselyke Schatkist betaalen (*f*). Dit onttrekken der Kloosteren van de Regtspraak der Bisschoppen, in welker Stigt zy gelegen waren, begon, sedert eenigen tyd, sterk in zwang te gaan. De Pausen bedienden zig van dit middel, om zulke Grooten, die Stigters of Beschermers van Kloosters waren, en om de Kloosterlingen zelven naauwer aan zig te verbinden. Zy beoogden den aanwas van hun eigen gezag, ten koste van dat der Bisschoppen. Doch het middel, van welk zy zig bedienden, is, sedert, eene oorzaak van veel onrust in de Kerk, en van veele ongeregeldheid in de Kloosters geworden. Het Klooster te Rynsburg, van welk wy spreeken, was, door Vrouwe Petronelle, volgens sommigen, gestigt; doch, volgens anderen, hersteld, en merkelyk begiftigd (*g*), voor Nonnen der Benediktyner orde, die, 't welk in deezen tyd niet zeer gemeen was, en daarom tot haaren lof aangetekend wordt, *leezen en zingen* konden (*h*). Vrouw Petronelle overleedt, in 't jaar 1144, en werdt te Rynsburg begraaven.

Dirk VI.

1144.

XV. Twist over de

Herbert, Bisschop van Utrecht, in 't jaar 1150,

(*e*) Wilh. Procurat. *ad annum* 1138. Joann. a Leydis *Libr.* XVII. *Cap.* 16.
(*f*) Joann. a Leydis Annal. Egmund. *Cap.* XXIV. *p.* 27.
(*g*) Zie hier voor VI *Boek bl.* 115, 116.
(*h*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 116.

Dirk VI. 1150, gestorven zynde, ontstondt 'er merkelyk geschil over de verkiezing van eenen opvolger. De voornaamste Leenmannen der Utrechtsche Kerke, onder welken Dirk, Graaf van Holland, Henrik, Graaf van Gelder, en *Dirk*, Graaf van Kleeve, met naame gemeld worden, stonden 'er sterk op, dat *Herman van Hoorne*, Proost van S. Jeroen by Keulen, tot Bisschop verheeven werdt. De Utrechtsche en Deventersche Burgery, daarentegen, stemde voor *Fredrik* (*i*), Zoon van Graave Adolf. Graaf Dirk en zyn aanhang wisten * de bevestiging in 't weereldlyk gebied voor Herman, van Keizer Koenraad, te verkrygen. Doch de andere party bewoog den Vorst, sedert, om de zaak der verkiezing onbeslist te houden, tot dat hy 'er zelf, te Nieuwmegen, over zou komen oordeelen. Dit gebeurde, niet lang hier na. De Keizer werdt, derwaards, verzeld van eenige Bisschoppen, en onder anderen van *Otto*, *Bisschop van Friesingen*, in Beyeren, uit wien wy dit verhaal ontleenen. De Gemeente te Utrecht hadt Herman van Hoorne ter stad uitgejaagd, en Fredrik, met groote pragt, ingehaald, 't welk de Keizer euvel opnam. De Utrechtschen, vry geleide verworven hebbende, kwamen, te schepe, langs den Ryn en Waal, te Nieuwmegen, om hun gedrag te verdedigen. De Keizer zogt hen, met goede woorden, tot vreedzaame gedagten te brengen; doch sprak, eindelyk, vonnis uit, ten hunnen nadeele; waar na zy verstoord vertrokken, beweerende

Verkiezing van een' Bisschop van Utrecht. 1150.

* *Investitura Regalium.*

(*i*) Beka in Hermann. p. 52.

de, dat hun geschil, niet door eenige weereldlyke Regtbank; maar alleen door den Paus kon geoordeeld worden. Keizer Koenraad was zo t'onvrede op de Utrechtschen, dat hy de Stad met eenen inval dreigde, en op 't punt stondt van het vrygeleide te breeken, 't welk den Utrechtschen gegeven was (*k*). — Dirk VI.

Graaf Dirk, zig nu door den Keizer gedekt ziende, trok met Herman van Hoorne, gewapenderhand, naar Utrecht, en plaatste hem in den Bisschoplyken zetel, dien hy, sedert, alzo hem de Utrechtsche Edelen toevielen, inhieldt. Ook bevestigde Keizer Koenraad, en een Pauselyk Gezant zelf, die de partyen te Luik gedagvaard hadt, de verkiezing van Bisschop Herman; waar mede de scheuring, die twee jaaren geduurd hadt, een einde nam (*l*). Fredrik de I, die, na Koenraads dood, in 't jaar 1152, tot de Keizerlyke waardigheid verheeven werdt, noodzaakte egter de Utrechtschen tot het opbrengen eener geldboete, als eene straf hunner wederspannigheid, tegen zynen Oom en Voorzaat (*m*). — De Hollanders verzorgen Herman van Hoorne den Bisschops Stoel van Utrecht.

't Is niet onwaarschynlyk, dat de twist over het Utrechtsch Bisdom, in welken Graaf Dirk zig zo diep gesteken hadt, de Westfriezen aanleiding gegeven zal hebben, om tegen den Graave op te staan. 't Zy dat zy hier toe, door den verkooren Bisschop Fredrik, zyn opge- — De Dregter Friezen vallen in Kennemerland.

ge-

(*k*) Otto Frising. de Gestis Frider. I. *Libr.* I. *Cap.* LXII. *p.* 445.

(*l*) Otto Frising. de Gest. Frider. I. *Libr.* I. *Cap.* LXIII. *p.* 446. Beka *in* Herm. *p.* 52.

(*m*) Otto Frising. de Gest. Frid. I. *Libr.* II. *Cap.* IV. *p.* 448.

FLORIS III. gestookt geworden, of zelven gedagt hebben, dat de kans hun schoon stondt, om, terwyl de Graaf elders onledig was, een' inval in zyn Land te doen. In 't jaar 1155, werdt

1155. hun toeleg eerst werkstellig gemaakt. Een tamelyke hoop Dregter-Friezen viel in Kennemerland, plonderende en brandende aan alle kanten. Doch de Poorters van Haarlem en de Gebuuren van *Osdorp* vielen de Friezen, met vereenigde kragten, zo onzagt op 't lyf, dat zy genoodzaakt werden, 't Land te ruimen. Men vindt aangetekend, dat 'er negenhonderd Friezen in de vlugt werden gedood (*n*).

XVI. Dirk de VI. sterft. 1157. Floris de III. wordt Graaf.

Graaf Dirk overleedt op den vyfden van Oogstmaand (*o*) des jaars 1157, en werdt van zynen oudsten Zoon, FLORIS DEN III, opgevolgd. Hy liet 'er nog ten minsten drie anderen na, *Pelgrim*, *Robert* en *Otto* (*p*). Van den laatsten hebben wy reeds gewaagd. Van den eersten, zullen wy terstond ook iets aantekenen. Dirk stondt, in zynen tyd, beter ten Keizerlyken Hove dan verscheiden' zyner Voorzaaten, gelyk uit het voorgevallene, in de verkiezinge des Utrechtschen Bisschops, is af te neemen. Ook wordt hy, in eenen open' Brief, door Keizer Fredrik den I., op den veertienden van Zomermaand des jaars 1153, gegeven, geteld, onder de Ryksvorsten, die, omtrent Pinksteren des gemelden jaars,

(*n*) MELIS STOKE *in* Dirk VI. *bl.* 48.

(*o*) THEOD. A LEYDIS & LEON. MONACH. Brevic. *p.* 145, 154.

(*p*) Diplom. A. 1169. *apud* MATTHÆUM *ad* Anonym. de Reb. Ultraj. *p.* 102.

jaars, op den Ryksdag, te Worms, verscheenen (q).

Floris III.

Floris de III stondt, zo wel als zyn Vader, diep in de gunst des Keizers. Wy ontmoeten hem niet alleen, dikwils, als getuigen van open' Brieven, door den Keizer gegeven (r); maar hy is ook, zo wel als de Bisschop van Utrecht, onder de Leden des Ryks, op de algemeene Vergadering, in den jaare 1158, te Roncaille, in Italie, tusschen Plaisance en Kremone, verscheenen (s). Ook heeft hy het Bestand, door den Keizer, in den jaare 1177, met Sicilie gemaakt, en de Vrede, die daar op gevolgd is, als Ryksvorst, beëedigd en ondertekend (t). Hy noemt zig daar FLORENTIUS COMES HOLANDIÆ, *Florens Graaf van Holland.* Men kan hieruit afneemen, dat hy, by Fredrik den I. als een Lid des Ryks erkend werdt. Doch de Keizer droeg hem ook zonderlinge gunst toe. Hy heeft hem, niet lang, zo 't schynt, na de dood van Graave Dirk, verlof gegeven om, te *Geervliet* aan de Maaze, eenen Tol te heffen, van alle de voorbygevoerde Schepen en goederen. Men verneemt dit, uit den open' Brief van Keizer Henrik den VI. ten behoeve van Graave Dirk den VII, in den jaare 1195, we-

Hy heft een' nieuwen Tol te Geervliet.

(q) Diplom. *Vide apud* SCHANNAT. Vindem. Liter. *Tom.* II. *p.* 115.
(r) *Vide* UGHELLI Ital. Sacr. *Tom.* V. *col.* 66. DU MONT Corps. Diplom. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 94, 108. LEHMANNI Chron. Spirens. *Libr.* V. *Cap.* LXIV. *p.* 466.
(s) *Vide* GOLDASTI Constit. Imper. *Tom.* III. *p.* 334. Supplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 43.
(t) *Vide* GOLDAST. Constit. Imper. *Tom.* III. *p.* 359, 358. DU MONT Corps Diplom. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 100, 102.

Floris III. besloot Graave Floris, te lande en te water, den oorlog aan te doen. De Hollanders schynen toen reeds eenige Scheepsmagt gehad te hebben. Men vindt getuigd, dat zy de zee, ten deezen tyde, zeer onveilig maakten, en den Vlaamschen Koopluiden merkelyke afbreuk deeden (*c*). Doch Filips rustte eene Vloot uit, bekwaam om der Hollandsche 't hoofd te bieden; terwyl hy met een Leger in 't Land van Waas viel. De Hollanders waren, ten deezen tyde, meester van dit Land; doch schynen 'er weinig Krygsvolk gehad te hebben. *Dirk van Beveren*, die 't Slot te Beveren, voor Graave Floris, bewaarde, werdt, door de Vlaamingen, verjaagd: de Vesting, terstond daarna, aan koolen gelegd, en 't gantsche Land afgeloopen: waarna de Vlaamingen, die op deezen togt veel buits en gevangenen gekreegen hadden, zonder tegenstand van belang ontmoet te hebben, wederom naar huis trokken (*d*).

Graaf Floris maakt Vrede met de Westfriezen. 1161.

Graaf Floris die, zo 't schynt, deezen inval niet verwagt hadt, moest zig, in het verlies van 't Land van Waas troosten: doch zag met verlangen uit naar gelegenheid, om zig op de Vlaamingen te wreeken. Om hier toe te beter in staat te zyn, sloot hy, in 't jaar 1161, een verdrag met de Dregter-Friezen, volgens welk, zy hem hulde deeden. De overige Westfriezen traden ook in dit verbond (*e*), welk egter maar weinige jaaren in stand bleef.

Ee-

(*c*) PIERRE D'OUDEGHERST Chron. de Flandres, *Ch.* LXXVI. *fol.* 131. *verf.*
(*d*) MEYERUS *ad annum* 1157.
(*e*) MELIS STOKE *in* Floris III. *bl.* 49.

Eenige tyd verliep 'er, sedert, eer Graaf Floris zig in staat bevondt, om den kryg tegen de Vlaamingen, met hoope van eenen goeden uitslag, te onderneemen. Midlerwyl verbondt hy zig, in 't jaar 1162, in de Egt, met *Ada*, Dogter van Prins *Henrik*, een' Zoon van *David den I.*, Koning van Schotland. De Bruid werdt, met eene talryke vloot Schepen, afgehaald, en in den mond der Maaze aan Land gezet (*f*).

Floris III. Graaf Floris trouwt Ada van Schotland. 1162.

XVII. Nieuwe onlusten tusschen de Groningers en den Bisschop van Utrecht.

Deeze Vloot kon dienen, om de Vlaamingen ter Zee te beschadigen, en was, veelligt, wel met dit heimelyk oogmerk uitgerust, schoon het afhaalen der Graaflyke Bruid de dekmantel van dit oogmerk zal geweest zyn. Doch de Graaf werdt, omtrent deezen tyd, in eene andere moeilykheid betrokken, die hem den Vlaamschen kryg nog moest doen uitstellen. Lefferd, Broeder van Herbert, Bisschop van Utrecht, die door hem tot Steêvoogd van Groningen aangesteld was, overleeden zynde zonder kinderen na te laaten, oordeelden zyne Kleinzoonen, *Rudolf*, *Menso* en *Herbert*, uit zyne eenige Dogter, by *Godschalk van Sepperoth* (*g*), eenen Westfaalschen Edelman, verwekt, dat het Regt der Steêvoogdye aan hun vervallen was. De Erfgenaamen van Ludolf (1), Lefferds Broeder, die Slotvoogd van Koeverden geweest was, beweerden, daarentegen, dat zy de naasten

(*f*) Melis Stoke *bl.* 49.
(*g*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* III. *p.* 3.

(1) Sommige oude Schryvers noemen deezen Ludolf, *Lambert*, *van Pedge* bygenaamd. Vide *Anonym. de Reb. Ultraj.* Cap. III. p. 3.

Floris III.

ten waren tot de Steêvoogdy van Groningen. Doch *Godefrid*, die thans den Bisschoplyken zetel van Utrecht bekleedde, hieldt staande, dat die Steêvoogdy, als van de Utrechtsche Bisschoppen herkomstig, aan niemant dan aan de Utrechtsche Bisschoppen vervallen kon. Lefferds Kleinzoonen, die binnen Groningen waren, namen 't bewind aan zig, en lieten den Bisschop vermaanen en dreigen, zonder zig des te bekreunen. Doch toen de Bisschop zig tegen hen ten stryde begon toe te rusten, begaven zy zig onder de bescherminge van Henrik, Graave van Gelder, van wien zy voortaan de Steêvoogdy ter leen wilden houden, zo hy hen, tegen den Bisschop, beschermen wilde. Doch terwyl de Graaf zig hier toe bereidde, hadt Bisschop Godefrid zig reeds van Groningen meester gemaakt. Henrik sloeg eerlang 't beleg voor Groningen, en noodzaakte den Bisschop eerst de wyk op eenen Tooren te neemen, en daar na heimelyk uit de Stad te ontvlugten: waar na Graaf Henrik dezelve meester werdt.

Henrik, Graaf van Gelder, bemagtigt Groningen.

Graaf Floris ondersteunt Bisschop Godefrid.

De Bisschop bevondt zig toen in de uiterste verlegenheid, en wist geenen beteren raad, dan zig in de armen te werpen van Floris den III., Graave van Holland, die hem toezegging van hulpe deedt (*b*).

De Schryvers hebben niet aangetekend, welke redenen Godefrid gebruikte, om den Hollandschen Graave hiertoe te beweegen.

Som-

(*b*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 71. Ubb. Emmius *Libr.* VII. *p.* 290.

Sommigen geeven te kennen, dat Floris, als Leenman der Utrechtſche Kerke, niet meer deedt, dan hy gehouden was te doen (*i*). Doch 't is waarſchynlyk, dat de Biſſchop den Graave eenige voordeelige beloften zal gedaan hebben: miſſchien wel met opzigt op Ooſtergo en Weſtergo, waarover wy zien zullen, dat zy, niet lang hierna, in onderhandeling traden.

Floris III.

Graaf Floris, eene aanzienlyke magt by een gebragt hebbende, trok, van den Biſſchop verzeld, naar Groningen, en ſloeg 't beleg voor de Stad, die, door den Graave van Gelder, en door *Dirk*, Heere van Batenburg, zo dapperlyk verdedigd werdt, dat de Belegeraars, geenen kans ziende, om de Stad te bemagtigen, naar een verdrag begonden te luiſteren: 't welk, eindelyk, door bemiddeling van *Reinold*, Aartsbiſſchop van Keulen, dien Keizer Fredrik, ten deezen einde, herwaards gezonden hadt, getroffen werdt. De Biſſchop moeſt de Steêvoogdy van Groningen aan Lefferds Kleinzoonen behouden laaten, mids dat hem driehonderd marken zilvers betaald wierden (*k*).

De Groningers bevredigen zig met den Biſſchop.

De Hollandſche Graaf begon nu zynen eiſch op Ooſtergouwe en Weſtergouwe, of op het *Graafſchap der Friezen*, gelyk zy ook genoemd worden, te vernieuwen. De verſche hulp, die hy den Biſſchop beweezen hadt, en veelligt eenige voorafgaande verbindtenis van 's Biſſchops zyde ſchynen hier toe

Overeenkomſt tuſſchen Holland en het Stigt, wegens Friesland.

(*i*) Beka in Godefrido. *p.* 53.
(*k*) Beka in Godefrido. *p.* 53.

Floris III. toe aanleiding gegeven te hebben. De Graaf hadt beslooten, zig van het geheele Friesche Graafschap meester te maaken. De Bisschop hadt 'er gaarne, ten minsten, een deel van behouden; doch verneemende dat Graaf Floris zig ten stryde toerustte, nam hy zyne toevlugt

1165. tot Keizer Fredrik, die, in den jaare 1165, herwaards gekomen, de partyen te Utrecht bevredigde (*l*), op den volgenden voet: „ De „ inkomsten van 't Friesche Graafschap zou„ den, gelykelyk, tusschen den Bisschop en „ den Graaf, verdeeld worden. Een Graaf, „ door beide gekooren, moest het Regt, om „ zyn Ampt te oefenen, van den Keizer ko„ men ontvangen, eer het hem zou toegelaa„ ten zyn, het Friesche Graafschap te bereg„ ten: 't welk, op den eed, geschieden moest, „ zonder één' van de Heeren, boven den an„ deren, te bevoordeelen. De Bisschop en „ de Graaf zouden elk een' Advokaat mogen „ aanstellen, om hunne byzondere belangen, „ in Friesland, gade te slaan. Tegen den „ Regtdag, die in Bloeimaand gehouden „ moest worden, zouden de Bisschop en de „ Graaf te gelyk in Friesland moeten komen, „ elk van dertig mannen verzeld, of van „ meerder of minder getal, ter hunner ei„ gene byzondere schade of baate. In de „ eerste agt weeken, moest de Graaf de wee„ reldlyke Regtzaaken afdoen: de kerkely„ ken moesten, door den Bisschop, in de „ volgende agt weeken, afgedaan worden". Wyders verbondt zig Graaf Floris, den Bisschop

(*l*) Beka in *Godefrido p.* 54.

ſchop behulpzaam te zullen zyn, tot het herwinnen van het Slot te Benthem, welk Graaf Otto der Utrechtſche Kerke hadt opgedraagen, gelyk wy, ter zyner plaatſe (m), gemeld hebben. De Biſſchop beloofde, van zynen kant, het Slot, indien het gewonnen werdt, Graave Floris ter leen te zullen geeven. Doch hiervan is niets gekomen. Eindelyk, verbonden zig de Biſſchop en de Graaf beide, tot eene boete voor het ſchenden van dit Verdrag, vyfhonderd marken zilvers aan de Keizerlyke Schatkiſt te zullen betaalen. „ Zo een van beide over inbreuk op het Verdrag klaagde, en de breuk, binnen twaalf „ weeken na de gedaane klagte, niet geheeld „ werdt, zou de Graaf, die van hunnent wege 't bewind in Friesland hadt, van zes „ geloofwaardige mannen verzeld, voor den „ Keizer, onder eede, verklaaren moeten, „ wie van beide 't Verdrag geſchonden hadt. „ Indien de zeven mannen verſchilden, zou „ men de meeſte ſtemmen volgen, en den „ ſchuldigen terſtond veroordeelen, om de „ geſtelde boete, binnen twintig weeken, te „ betaalen (n)".

FLORIS III.

Wy hebben den inhoud van dit Verdrag een weinig omſtandiger ter neder geſteld, om dat 'er de wyze van onderhandelen en de Regeeringsvorm deezer tyden, niet donkerlyk, uit af te neemen is. Voor 't overige blykt niet, dat deeze overeenkomſt wegens Friesland, voor eerſt, van eenig gevolg is geweeſt (o).

Om

(m) Boven *bl.* 231.
(n) Pact. Concord. *Vide apud* HEDAM *p.* 171.
(o) *Vide* UBB. EMM. *Libr.* VII. *p.* 295.

Floris III.

Byzonder Verdrag tusschen Utrecht, Holland, Gelder en Kleef, over het beletten van de overstroomingen des Ryns.

Omtrent deezen zelfden tyd, werdt 'er, insgelyks door bemiddeling van Keizer Fredrik, eene overeenkomst getroffen, tusschen Godefrid, Bisschop van Utrecht, Floris, Graaf van Holland, Henrik, Graaf van Gelder, en Dirk, Graaf van Kleeve, strekkende tot voorkominge der rampen, die men, hier te Lande, door de overstroominge der Rivieren, geduuriglyk, onderhevig was. Het verschillend belang van kleine nabuurige Landstreeken, en zelfs van enkele Steden heeft het, ten allen tyde, moeilyk gemaakt, hier tegen, naar behooren te voorzien. Daar de een een dyk of dam wilde leggen, wilde de ander het water zynen vryen loop laaten behouden. Het Verdrag, welk nu gemaakt werdt, liep op deeze drie punten: 1. Men zou eene waterloozing graaven door den Akker, de *Noda* of *Nieda* genoemd, en gelegen tusschen den Ryn en de Zuider Zee, een weinig boven Reenen, aan de Geldersche grenzen (2); om zig, door dezelve, van het overtollige Rynwater, waar van

(2) Deeze *Noda* of *Noode*, nog by den naam *Neude* of *Nuy* bekend, was de Grensscheiding van het Nederstigt ten Oosten, gelyk *Bodegrave* het Nederstigt, Westwaards, aan de Hollandsche grenzen, bepaalde. Hier van daan, de spreekwys, *tusschen de Noode en Bodegrave*, zo gemeen in oude Schriften, om de uiterste grenzen van 't Nederstigt aan te wyzen. Zie verscheiden' Brieven, by Matthæus. *Anal.* Tom. V. p. 578, 580. *De Jure Gladii*, Cap. XV. p. 267. Cap. XXV. p. 425. *De Nobilitate*, p 320 *ad Anonym. de Reb. Ultraj.* p. 121. en by Heda p. 198. Lees ook, *tusschen der Noode ende Bodegraven*, in een' Brief van 't jaar 1356, by Boxhorn *op* Veldenaar, bl. 179, alwaar verkeerdelyk staat, *tusschen der noede ende bede graven.*

van het Stigt veel overlast hadt, in Zee te ontlasten. 't Welk te ligter geschieden kon, doordien deeze Akker *digt aan zee* lag. 2. De Dam in den Ryn, by Wyk te Duurstede, in overoude tyden, gelegd, mogt nimmer wederom weggenomen; maar moest daarentegen altoos, in denzelfden staat, onderhouden worden. 3. Doch de Dam, door Graaf Floris, in den Ryn, by *Stekede* of *Swadeburg* gelegd, naar welken het Dorp *Zwadenburgerdam* of *Zwammerdam* nog den naam heeft, gelyk de naam van Stekede, in den *Steekter Polder*, bewaard wordt, moest, daarentegen, op uitdrukkelyken Keizerlyken last, wederom weggenomen worden. De Graaf werdt zelfs, scherp genoeg, over het leggen van deezen dam, doorgehaald. Men noemde dit zyn bedryf *geweld* en *onregtvaardigheid*, en verweet hem, dat zyn Dam oorzaak van veelvuldige overstroomingen in 't Stigt, en van de dood van een ontelbaar getal van menschen geweest was. Onder de menigvuldige getuigen, die over dit Verdrag gestaan hebben, worden met naame genoemd, *Willem van Schalkwyk*, *Lubbert van Odyk*, *Egbert van Amstel*, *Herman van Woerden*, zyn Broeder *Godschalk*, en *Dirk van Jutfaas*, alle Stigtsche Edelen, benevens *Gerard*, Schout van Utrecht (*p*). Ondertusschen is, uit dit Verdrag, af te neemen, dat de uitloop des Ryns by Katwyk, ten deezen tyde, byna of geheellyk, gestopt geweest is. De dam te Zwadenburg schynt gelegd geweest te zyn, om Holland FLORIS III.

(*p*) Diplom. Frider. I. *apud* HEDAM *p.* 181.

Floris III.

land te bevryden voor de overstroominge van 't Rynwater, welk geenen, of geenen behoorlyken uitloop meer hadt. Doch nademaal 't Stigt, hier door, met het water belemmerd werdt, besloot men de Noda te doorgraaven, en ondertusschen den dam te Zwadenburg te doen wegnemen. De dam by Wyk te Duurstede diende, waarschynlyk, om 't Rynwater naar de Lek af te leiden. De Noda is, sedert, ingevolge van het Verdrag, doorgraaven, en de Vaart, door dezelve gemaakt, heeft den naam van *Grebbe* gekreegen. Doch over de uitvoering der andere deelen des Verdrags is, naderhand, meermaalen geschil geweest.

XIX. Kryg van Holland tegen Vlaanderen.

Na 't sluiten van dit Verdrag, ondernam Graaf Floris den kryg tegen de Vlaamingen. Het verlies van 't Land van Waas stondt hem niet ongewroken te lyden. Ook willen sommigen, dat hy Filips haatte, sedert dat deeze *Elizabet*, Dogter van *Rudolf*, Graave van Vermandois, ter Vrouwe hadt bekomen, naar welk Huwelyk, Graaf Floris, eer hy de Schotsche Prinses trouwde, ook gestaan hadt. Hy verbondt zig met de Graaven van Kleeve, Gelder en Berge, die, met twaalfduizend man, in de Elsas, een Graafschap des Vlaamschen Graafs, rukken moesten (q). Ook hadt hy eene aanzienlyke Vloot in Zee, die op de Vlaamsche Koopvaarders passen moest. Na 't verklaaren van den Oorlog, 't welk door Graaf Floris geschiedde, begonden de Vyandlykheden, zo te water, als in de Elsas. Ter Zee, scheen Floris, voor eenen tyd, volkomen

(q) Chron. Flandr. M. S. *by* SCRIVER. Graaven *bl.* 154.

men meester (*r*). Doch te lande, viel zyne onderneeming zo gelukkig niet uit. Hy hadt zig, in persoon, naar de Elsas begeven, en zyne magt met die van zyne Bondgenooten vereenigd. De Vlaamsche Graaf, niet verdagt, zo 't schynt, op deezen inval, hadt hier geen ander Krygsvolk dan 't gene in eenige Vestingen lag. Graaf Floris en de zynen verwoestten dan niet alleen het platte land; maar sloegen 't beleg ook voor de Stad *Amerstein*, die 't niet lang zou hebben konnen houden, indien Filips niet, met een sterk Leger, over welk hy en zyn Broeder, *Mattheus*, Graaf van Boulogne, 't bevel hadden, regttydig was aangekomen, en 't beleg opgeslaagen hadt. De weêrzydsche Legers raakten toen in een hevig gevegt, welk omtrent zeven uuren duurde. Graaf Floris, van zyne Bondgenooten verlaaten, en zwaarlyk gewond zynde, werdt, nevens vierhonderd Edelen, gevangen genomen, en naar Brugge gevoerd. De Hollanders en derzelver Bondgenooten verlooren veel Volks, in deezen slag. Men wil dat 'er, aan hunne zyde, vyfduizend sneuvelden, en tweeduizend zwaarlyk gekwetst werden (*s*).

Floris III.

Zwaar verlies der Hollanderen. Graaf Floris wordt gevangen.

Twee of drie jaaren, zat Graaf Floris gevangen, terwyl de Oorlog, van wederzyde, nu flaauwer dan heviger, werdt voortgezet. Filips, Graaf Floris, voor Leenmannen van Vlaanderen, hebbende doen te regt stellen, verklaarde alles verbeurd, wat hy van hem ter leen

Nadeelige Vrede van Holland met Vlaanderen.

1168.

(*r*) Meyerus *ad annum* 1165.
(*s*) Chron. Flandr. M. S. *ubi supra*.

FLORIS III. leen hieldt, waar onder ook Zeeland Bewester-Schelde begreepen was. Men handelde, midlerwyl, wel over een Verdrag; doch Filips, die zynen Vyand in zyne magt zag, eifchte zulke harde voorwaarden, dat Graaf Floris niet befluiten kon, om 'er zyne toeftemming toe te geeven. Geduurende deeze onderhandelingen, leedt Brugge veel, door eene fchielyke doorbraak der Zeedyken. De Biffchoppen van Keulen en Luik bedienden zig, ter bede van Graave Floris, van deezen tyd van treurigheid, om een Verdrag te bewerken (*t*); welk, eindelyk, binnen Brugge, op Dingsdag den zevenentwintigften van Sprokkelmaand des jaars 1167, [dat is, naar den tegenwoordigen ftyl, 1168] getekend werdt. Graaf Floris werdt toen, terftond, op vrye voeten, en wederom in bezit van 't verbeurd verklaarde Leen gefteld (*u*). Wat, voorts, het Verdrag aangaat; wy hebben het hier, om zyne oudheid, vertaald, willen invoegen. Het oorfpronkelyk Latyn is, voor omtrent dertig jaaren, uit de Verzameling der oudfte ftukken van den Huize van Avennes, in 't licht gegeven (*v*). De Styl en inhoud van dit Verdrag toonen klaarlyk, hoe zeer Graaf Floris, ten deezen tyde, in 't naauw was: en uit de naamen der Getuigen van 's Graaven zyde, ziet men, welke Hollandfche Edelen 'er thans, onder anderen, waren.

„ FI-

(*t*) Chron. Flandr. M. S. *by* SCRIVER. Graaven, *bl.* 155.
(*u*) MEYERUS *ad annum* 1167.
(*v*) *Vide* Thef. Anecd. MARTEN. & DURAND. *Tom.* I. *pag.* 1035.

„ Filips, Graaf van Vlaanderen, Flo- Floris
„ ris, Graaf van Holland, aan allen tegen- III.
„ woordigen en toekomenden, voor altoos.
„ Door *schuld* van Floris, Graaf van Hol-
„ land, is 'er tweedragt ontstaan, tusschen
„ my en hem, die zo hoog geloopen is,
„ dat al het Land, welk hy van my *ter Leen*
„ hieldt, hem by Vonnis van myne *Ba-*
„ *roenen*, *zyns gelyken*, ontzeid is. Doch
„ door tusschenspraak en bemiddeling van
„ mynen Vader, Graave Dirk, van mynen
„ Broeder, Mattheus, Graave van Boulogne,
„ en van de Graaven van Gelder en van Klee-
„ ve, is de zaak zo ver gebragt, dat de Graaf
„ van Holland met my verzoend geworden
„ is, op de volgende voorwaarden: die wy
„ waardig geoordeeld hebben, in het tegen-
„ woordig Geschrift, ter neder te stellen, op
„ dat zy voor de vergetelheid bewaard mo-
„ gen blyven. De voorwaarden nu zyn deezen:
„ I. De *Gyzelaars*, uit de Landen tusschen
„ de *Schelde* en (3) *Hedinezie*, [dat is Zeeland,
„ Be-

(3) *Hedinezie*, *Hedeneze*, *Hendeneze*, *Hedineze*, *Heidenzee*, *Heydiinszee*, *Heydene zee* of *Hedenesse*, (want, op zo veele verschillende wyzen, vind ik deezen naam, in oude Schriften, gespeld) is zulk eene beroemde Grensscheiding, dat zy wel wat duidelyker verdient te worden aangeweezen, dan, tot hier toe, door onze Schryvers, geschied is. Alting, die, naar 't schynt, deezen naam by niemant dan by Stoke (*in Willem den I.* bl. 77.) gelezen hadt, en daarom niet denken kon, om een' Scheidpaal van Zeeland Bewester-Schelde, neemt het Noordelykst gedeelte der Zuiderzee, voor de *Heydenzee*. *Not. Germ. inf.* P. II. p. 83 & Tab. VIII. Anderen plaatsen de *Hedinezee* veel Zuidelyker, en verstaan 'er den breeden mond der Maaze door, die Holland, oudtyds, van Zee-

FLORIS III.

„ Bewester-Schelde], zullen te *Brugge* in be-
„ waaringe des Graaven van Vlaanderen
„ blyven. En niemant hunner zal, zelfs niet
„ on-

Zeeland scheidde. G. v. LOON *Aloud Holl. Hist.* I. Deel, *Voorb.* bl. ******2. en 't *Werk* bl. 151. Zy vinden 'er, te regt, eene Grensscheiding van Zeeland in; doch de waare niet. Ten opzigte van Zeeland, vindt men tweeërlei Paalscheiding aangeweezen. Eene, in de Overeenkomsten, tusschen de Graaven van Vlaanderen en van Holland, *tusschen Hedeneze en de Schelde*. (*Vide* E. MARTEN, & U. DURAND *Thes. Anecdot.* Tom. I. c. 1035, 1074, 1075, 1076.) en éene, in open' en andere Brieven der Hollandsche Graaven, Zeeland betreffende, *tusschen Bornesse*, *Burnesse*, *Bornisse* of *Bernisse en Hedenesse* of *Heydiinszee*, (*Zie Chora Flor. Tutor.* en BOXHORN *op* REIGERSB. I. Deel, bl. 69, 133, 136. II. Deel. bl. 59, 62. *Privileg. van den Briel* N. XXV. bl. 13.) En ik meen, met verzekering, te mogen zeggen, dat de eerste Paalscheiding, Zeeland Bewester-Schelde, en de tweede gantsch Zeeland, Beooster- zo wel als Bewester-Schelde, aanduidt. *Bornisse* is thans een smal; doch was, oudtyds, een wyd water, scheidende de Landen van Voorne en Putten van malkanderen. MELIS STOKE plaatst het, daar het nog is, voor Geervliet, aan de Maaze. *in Jan den* II. bl. 231. In een' Brief van den jaare 1253, wordt *Bornisse*, te regt, *Maasmunde* verklaard. By BOXHORN *op* REIGERSB. I. Deel, bl. 135, 136. Hier hebben wy dan éene uiterste Paalscheiding van Zeeland. Maar uit de gelegenheid van deeze, aan de Maaze, volgt middagklaar, dat men de andere uiterste Paalscheiding niet aan de Maaze zoeken moet. De *Schelde*, eene tweede Paalscheiding van Zeeland, is bekend. Elk weet, dat zy de Zeeuwsche Eilanden in twee deelen scheidt, die Beooster en Bewester-Schelde genoemd worden. Hier uit volgt niet min klaar, dat, *tusschen Hedeneze en de Schelde*, Zeeland Beooster-Schelde niet aanwyzen kan; want dit deel van Zeeland zou men *tusschen de Schelde en Bornisse* moeten noemen. Ook voegde het den Vlaamschen Graaven, in welker Brieven, wy deeze bepaaling, *tusschen Hedeneze en de Schelde*, vinden, geens-

„ onder borgtogt, aan den Graave van Hol- Floris III.
„ land, wederom overgeleverd konnen worden, buiten toestemming des Graaven van
„ Vlaanderen". Graaf Floris schynt Filips dee-

geenszins, van Zeeland Beooster Schelde te spreeken, op welk zy, volgens de duidelyke Verklaaring van Melis Stoke (*in Jan den II.* bl. 243.) nimmer eenig Regt hebben voorgewend. Zy zien derhalven op Zeeland Bewester-Schelde, van welk dus *Hedeneze* de uiterste Grensscheiding, Zuidwaards, zyn moet. Dit wordt bevestigd door een' Brief van Graave Jan den II, gegeven in den jaare 1303, te vinden in de *Privileg. van den Briel en Voorne* N. XXV. bl. 13: alwaar het Regtsgebied van den Burggraave van Zeeland, welk zig over gantsch Zeeland uitstrekte, bepaald wordt, *tusschen Bornesse en Heydene zee*, en onderscheiden, in *an die Oestside van der Scelt*, en *an die Westside van der Scelt*. Met één woord, *Hedenesse* is het scheid tusschen Zeeland en Vlaanderen, welk tegenwoordig, korter, de *Honte* of *Hond* en *Wester-Schelde* genoemd wordt. De *Honte* schynt oudtyds *Hontenisse* geheeten te hebben, van welken naam men nog een Dorp en Polder vindt, in Hulster Ambagt, aan de Honte. Want 't was, hier te Lande, en zelfs in Zeeland, niet ongebruiklyk, de Stroomen naar de naaste Plaatsen te noemen. *Zonnemaar*, een Dorp, en oudtyds een Eilandje (Zie de *Oude Kaart* by Smallegange); doch sedert aan Schouwen gedykt, heeft zynen naam medegedeeld, aan den naasten Stroom, waarom men by Melis Stoke (*in Jan den II.* bl. 232) leest:

Dat men voer in Zonnemare.

Veelligt, heeft het Dorp en het Land Hontenisse ook zynen naam gegeven aan het Water, welk Vlaanderen van Zeeland scheidt; welke naam, door de oude Uitschryvers, op veelerlei wyze, bedorven zynde, egter nog best bewaard is, door zulken, die *Hedenesse* en *Hendeneze* geschreeven hebben. Vide *Diplomata* by Boxhorn op Reigersberg. I. Deel, bl. 133. en by Martene en Durand *Thesaur. Anecdot.* Tom. I. c. 1075. Om deeze lange Aanteke-

FLORIS III.

deeze Gyzelaars, tot waarborgen voor de onderhouding van 't Verdrag, te hebben moeten leveren.

„ II. De Ingezetenen deezer Landen zullen „ nergens tweegevegten mogen houden dan „ te Brugge". Men hieldt zulke tweegevegten, oudtyds, met toeſtemming van den Regter, tot beſlegting van moeilyke geſchillen (*w*).

„ III. De Inkomſten aldaar zullen, onder de „ twee Graaven, gelykelyk, gedeeld worden.

„ IV. Indien iemant, uit hoofde van ze„ kere misdaad, zyne erfenis of land ver„ beurt, zal het zelve ook onder de Graaven „ verdeeld, of tot weêrzyds voordeel, door „ beide, verpagt moeten worden.

„ V. De Graaf van Holland, en alle de In„ wooners zyns Lands zullen ook een vaſte „ en volkomen Vrede met alle de Inwooners „ van Vlaanderen moeten onderhouden, zon„ der arg of liſt.

„ VI. Iemant der Vlaamingen, in Hol„ land, van 't zyne beroofd geworden zynde, „ zullen de Ingezetenen der Plaatſe gehou„ den zyn, de ſchade te vergoeden, en den „ Roover ten lande uit te bannen. Of zo „ ze hem niet bannen, zullen zy volkomen„ lyk boeten moeten het kwaad en de ſcha„ de

(*w*) *Vide* DU CANGE Gloſſar. *voce* DUELLUM.

kening te beſluiten, merk ik alleen nog aan, dat men, ten onregte, van *Hendeneze* of *Hedeneſſe*, eene *Zee* heeft willen maaken, alzo men, nergens, in oude Schriften, de *Heidene zee* of *de Hedine zee* leeſt, gelyk men dan zou moeten doen; maar, zonder voorzetſel, *Heydene zee*, *Heydiinsaee* enz.

„ de, die hy naderhand veroorzaaken mogt. FLORIS III.

„ VII. En die zulk een' balling ontvangt, „ zal, insgelyks, de schade, die hy mogt veroorzaaken, boeten moeten.

„ VIII. Of zo de Ingezetenen eener Plaatse „ hier toe onwillig mogten zyn, zal de Graaf „ van Holland voor hun moeten betaalen.

„ IX. Zo iemant, van roof beschuldigd, de „ misdaad ontkent, zal de beslegting van 't „ geschil aan de Graaven staan; en indien „ deezen 't niet eens konnen worden, zullen „ ze ieder zes vroome en waarheidlievende „ mannen verkiezen, die, de zaak onderzogt hebbende, beslissende uitspraak zullen „ doen. Verschillenze onderling, dan zal „ een van de twee Graaven, alleenlyk, in „ waarheid, behoeven te verklaaren, dat de „ Roof begaan is, en op zyne verklaaring, zal „ de schade, zonder tegenspraak, gebeterd „ moeten worden.

„ X. De *Tollen*, door den Hollandschen Graave, tot nu toe, geheeven, zal hy, voortaan, van de Vlaamsche handelaars, *op geenerlei wyze*, vorderen mogen; noch gedoogen, dat dezelven, door iemant, in „ zyn geheele Graafschap, van hun gevorderd worden.

„ XI. Al wat hun, voor deezen, afgenomen is, 't zy by wyze van schatting, belasting, tol, bede, of ter kaap, zal de Graaf „ van Holland vergoeden moeten.

„ XII. Byzonderlyk wordt ook vastgesteld, „ dat geen van de twee Graaven, in de meergemelde Landen, eenige Sterkte zal mogen „ opregten, koopen, noch voor altoos behou-

„ den.

FLORIS III. „ den. Ook zullen zy niemant hunner Leen„ mannen mogen toelaaten, om aldaar eene „ Sterkte te ſtigten: noch ook van iemant „ der Ingezetenen eenig vry eigen goed ont„ vangen, om het hem, naderhand, weder„ om ter leen op te draagen.

„ XIII. Zo, wyders, een Vlaamſch Koop„ man, in 't reizen door Holland, van ie„ mant, wegens ſchuld, aangeſproken wordt, „ zal hy, de ſchuld loochenende, zig met een' „ eed, terwyl hy nog ſcheep is, mogen zui„ veren, zonder dat hy, in zyne reis, zal „ mogen belet worden. Doch indien zyn „ ſchuldeiſcher hier mede niet voldaan is, moet „ hy den Koopman volgen, tot in de * Stad, „ of † het Dorp alwaar hy woont: en hier „ moet de zaak, by Schepenen-vonnis, afge„ daan worden. Zo ondertuſſchen de Koop„ man, door den ſchuldeiſcher, tot zyne „ ſchade, lang opgehouden wordt, zal de „ Graaf van Holland de gantſche ſchade boe„ ten moeten, of doen boeten.

* *Oppidum*

† *Villa*

„ XIV. De Graaf van Holland heeft den „ Graave van Vlaanderen, by eede, en on„ der 't aanraaken der Heilige overblyfſelen, „ beloofd, dat hy de gemelde voorwaarden „ zal naarkomen. De *Opvolgers des Graaven* „ *van Holland* zullen den Opvolgeren des Graa„ ven van Vlaanderen gelyke belofte moeten „ doen, indien zy hun Leen van dezelven „ ontvangen willen. De Graaf van Holland „ zal den Graaf van Vlaanderen ook borgen „ leveren, naar deszelven verkiezing, die al „ het gezeide, met eede, zullen moeten be„ veſtigen.

„ XV.

„ XV. Indien de Graaf van Holland de Floris III.
„ gestelde voorwaarden breekt, en des vermaand zynde, na verloop van zes weeken, herstelling weigert, zonder waare en wettige reden van belet, als, by voorbeeld, ziekte, kwaad weder, of *den dienst des Keizers* te konnen inbrengen; of zo hy, na dat alle diergelyke oorzaaken van belet weggenomen zyn, nog nalaat, zig in Vlaanderen te komen verantwoorden; zal al het Land, welk hy van den Graave van Vlaanderen ter leen houdt, met de Sterkten, daar in leggende, en zo als het hem, voor het maaken van dit Verdrag, toegeweezen is, wederom, in vryen eigendom, aan den Graave van Vlaanderen, vervallen zyn.

„ XVI. Ook zullen, in dit geval, de Leenmannen des Graaven van Holland zig van zynen dienst ontslaan, en aan het gebied en den dienst des Graaven van Vlaanderen onderwerpen moeten, niet anders, dan of zy alles, wat zy bezitten, van hem hielden, tot zo lang hun Graaf den Graave van Vlaanderen, in alles, voldoening gegeven heeft. En zo hy dit blyft weigeren, zullen de Leenmannen des Graaven van Holland, die dit Verdrag beëedigd hebben, den Graave van Vlaanderen duizend marken zilvers moeten opbrengen, tot welker voldoening, zy zig, mids deezen, ook, by eede, verpligten.

„ XVII. Zo dikwils als de *Heer Graaf van Vlaanderen* goed vinden zal, dit Verdrag te doen vernieuwen, zal de meergemelde

FLORIS III.

„ Graaf van Holland, met zo veele van zyne
„ Leenmannen, als de Graaf van Vlaanderen
„ begeert, komen moeten, om het zelve op
„ nieuws te beëedigen. En indien de Graaf
„ van Holland alle de Leenmannen, die de
„ Graaf van Vlaanderen opgeëischt hadt,
„ niet kon medebrengen, zal de Graaf van
„ Vlaanderen een' Gezant, onder geleide des
„ Hollandschen Graafs, naar Holland zenden,
„ voor wien de Leenmannen den eed zullen
„ moeten doen, dien zy anders, voor den
„ Graaf van Vlaanderen zelven, zouden ge-
„ daan hebben.

„ XVIII. Op dat dit Verdrag voor altoos
„ bestendig en ongeschonden blyve, hebben
„ wy het met onze Zegels bekragtigd, en
„ door bekwaame getuigen, die tegenwoor-
„ dig geweest zyn, doen onderschryven:
„ Deezen zyn hunne naamen (4): Mattheus,
„ Graaf van Boulogne, Wouter van Aine,
„ Eustatius, Kameraar van Vlaanderen, Ra-
„ zo van Gavere, Kono, Slotvoogd van
„ Brugge, Rogier, Slotvoogd van Kortryk,
„ Wouter van Lokeren, Siger van Sumevin-
„ ghem, Henrik van Morsella, Boudewyn van
„ Praat, Wouter Gonela, Gilbert van Brug-
„ ge, Herbert van Veurne, Eustatius van
„ Mechelen, Gilbert van Nivelle, Willem
„ de Domo, Boudewyn de Victa, Gozewyn
„ Craucas, Olivier van Mechelen, Wouter
„ van Rolinghem, Reinoud van Aire.

„ De volgenden zyn Borgen des Graaven
„ van

(4) Sommigen van deeze naamen schynen, door de uitschryvers, bedorven te zyn.

„ van Holland, en getuigen van het verhan- FLORIS III.
„ delde:

„ *Dirk van Altena*, *Floris van Voorne*, *Ysbrand van Haarlem*, *Gerard van Haarlem*, *Simon Galo*, *Dirk Persyn*, *Albert Banjaard*, Schout, *Wiggert van Ryswyk*, *Hugo van Voorne*, *Castyn van Wicela*, *Willem van Wicela*, *Berwold van Egmond*, *Elmand*, Slotvoogd, van *Lerchem* [*Leerdam*], *Christant* de * Drossaard, *Ernst* de Schenker, *Willem Guls*, *Ludolf*, Knaape, *Daniel van Roodenrys*, *Reinier de Oude*, *Maurinus van Monster*, *Volpert van de Lek*, *Bertolf van Pendrecht*, *Jacob van Dusna*.

* *Dapifer.*

„ Gedaan te Brugge, op Dingsdag na den „ Zondag van *Reminiscere*, in 't Huis van „ den Prooft van Brugge, in 't jaar van des „ Heeren Menschwordinge MCXLVII (5) „ gelukkiglyk".

Ter-

(5) In dit jaartal, 1147, is ongetwyfeld een misslag begaan. Floris was toen nog geen Graaf. En Filips hadt nog niets in Vlaanderen te gebieden. Vide MEYERI *Annal.* ad annum 1157. Sommigen schynen Afschriften van het Verdrag gezien te hebben, in welken 1157 gelezen werdt. MEYERUS ad annum 1167. En op dit jaar 1157, wil SCRIVERIUS dit Verdrag liefst plaatsen. *Levens der Graaven* in *Floris III.* bl. 152. Doch ik twyfel niet, of men moet, in plaats van MCXLVII, met eene geringe verandering, MCLXVII leezen: op welk jaar, het verdrag niet alleen by MEYERUS geplaatst wordt; maar ook by PIERRE D'OUDEGHERST *Chron. & Annal. de Flandres* Chap. LXXVII. f. 134. *Voiez aussi* DU MONT, *Corps Diplomat.* Tom. I. Part. I. p. 87. Wy hebben reeds gezeid, dat dit jaar 1167, naar den tegenwoordigen gemeenen styl, volgens welken, het jaar met Louwmaand begint, 1168 is.

FLORIS III.

XX. De Haarlemmers en anderen verwoesten Schagen.

Terwyl Graaf Floris nog te Brugge gevangen zat, konden 's Lands zaaken niet in die orde gehouden worden, of daar vielen, nu en dan, eenige ongeregeldheden voor. De Ingezetenen van Haarlem, eenig ongenoegen opgevat hebbende tegen de Buuren van *Schagen* in Westfriesland, maakten een Verbond met andere Kennemers, en waarschynlyk ook met die van Alkmaar, en vielen, in den Winter des jaars 1166, in het Dorp Schagen, dat deerlyk uitgeplonderd en plat gebrand werdt. Ook werdt 'er eene menigte van Ingezetenen, ten deele omgebragt, ten deele gevangelyk medegevoerd, en alleszins wreedelyk mishandeld (*x*). De Friezen, door deezen handel getergd, vereenigden hunne kragten; en trokken, niet lang hierna, over het Wed *Otter-voort*, vermoedelyk gelegen, omtrent het Dorp *Oterleek*, tusschen de Schermer en de Heer Huigenwaard, naar Alkmaar. 't Steedje werdt terstond belegerd. Eenige Buuren der Alkmaarderen, waarschynlyk Kennemers, schooten wel toe, om de benaauwde Stedelingen te ontzetten; doch zy verstooven, op 't gezigt van de geweldige magt der Friezen, en lieten hunne Buuren in den nood. Toen was 'er geen houden meer aan. Alkmaar werdt, binnen kort, overmeesterd, geplonderd en verbrand. Tagtig Alkmaarders, waarschynlyk, al de weerbaare manschap, die zig, ten deezen tyde, in 't Steedje bevondt (*y*), stelden zig te weer, en vogten, als wanhoopende te-

De Westfriezen bemagtigen Alkmaar.

(*x*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1166.
(*y*) Zie S. EIKELENBERGS *Alkmaar*, *bl.* 48.

tegen de plonderende Friezen, tot dat zy allen op de plaats dood bleeven (z). Van den brand, dien de Friezen in Alkmaar ontstaken, bleef de Kerk alleen onbeschadigd, wordende dezelve, volgens eenpaarig besluit der Friezen, verschoond. Floris III.

Doch Graaf Floris was zo dra niet uit zyne gevangenis ontslaagen, en in Holland te rug gekeerd, of hy besloot, wraak van de Friezen te neemen. Zyne voornaamste Leenmannen en derzelver onderhoorige manschap dan op ontbooden, en eene aanzienlyke magt samen gebragt hebbende, trekt hy, door Kennemerland, en slaat zig te *Schoorl*, in 't gezigt van Westfriesland, ter neder, in den winter des jaars 1168. Hier hieldt hy raad met de Hollandsche Edelen, over 't beleiden van den voorgenomen togt. En 't zy, dat 'er goede raad duur was, of dat de Graaf, ten onregte wat te lang marde, eenige jonge en moedige Edelen, jookerig naar den stryd, oordeelden dat men den tyd, vergeefs, met toeven sleet. Zy rennen dan, tegen den zin des Graaven, voor uit, en vallen in Schagen; dat zig, naauwlyks, van de laatste verwoesting een weinig hadt begonnen te herstellen, of het werdt, op nieuws, plat gebrand. De Friezen, midlerwyl op hunne luimen leggende, overvielen den verspreiden hoop der Hollanderen, te zeer verlekkerd op plonderen en blaaken, en sneeden hun den pas, naar 't gros des Legers, af. Toen werdt 'er fel gevogten. Eenige Hollandsche Edelen sloegen door den Vyand, en

Graaf Floris trekt op tegen de Westfriezen.

Moet met verlies te rug keeren.

(z) Melis Stoke in Floris III. bl. 50.

FLORIS III. en kwamen, behouden, te Schoorl te rug. Doch de meesten sneuvelden. En onder deezen, werden geteld *Simon van Antwerpen*, *Willem van Voorhout*, *Baldran* of *Boudewyn van Haarlem*, *Gerard* de Drossaard, *Floris Roest*, *Allard van Egmond*, *Bruin van Kastrichem*, de jonge *Gerard van Monster* en *Everard van Noordwyk* (*a*). De Lyken der gesneuvelden, zo veel als men 'er bekomen kon, werden te

1169. Egmond begraaven. De nederlaag, van welke wy spreeken, viel voor op den tweeentwintigsten van Louwmaand. De oude Schryvers hebben verzuimd aan te tekenen, wat Graaf Floris, na 't verneemen van deezen ramp der zynen, verrigt hebbe. Vermoedelyk is hy van Schoorl opgebroken, en zonder iets meer uit te voeren, naar huis gekeerd. De Friezen, dus tot verdere vyandelykheden aangemoedigd, hielden de Kennemers in geduurige onrust. Alkmaar werdt, in den volgenden Zomer, van hun overvallen, en in brand gesteken. Doch de Buuren der Plaatse, van eenige Edelen voorgegaan, deeden eenen uitval, en verjaagden de Friezen; die dertig van hunne strydbaarste mannen in den loop lieten. Men wil, dat 'er kans geweest zou zyn, om de Friezen geheellyk te slaan, indien men zig tyd gegeven hadt, om de Vlaamsche Boogschutters, die vast in merkelyke getale herwaards kwamen, in te wagten (*b*), 't welk niet geschied was. Schoon men zig dus voor Graave Floris tegen de Friezen te weer stelde,

(*a*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1168. M. STOKE *bl.* 51. BEKA *in* Godefr. *p.* 54.
(*b*) MELIS STOKE *in* Floris III. *bl.* 51.

de, blykt het egter niet, dat hy, zo lang hy leefde, in ſtaat geweeſt is, om hen volkomenlyk te beteugelen. Floris III.

De Watervloeden, met welken deeze Landen, dikwils, en byzonderlyk omtrent deezen tyd, te kampen hadden, hebben ook, waarſchynlyk, veel toegebragt, om te verhinderen, dat het, tuſſchen de Hollanders en de Friezen, tot een beſliſſend gevegt, komen kon. Uit het verſchillend verhaal der oude Schryveren hier omtrent, kan men opmaaken dat Holland, zo wel als Friesland, ten Ooſten en ten Weſten de Zuiderzee, en het Stigt van Utrecht, in en omtrent den jaare 1170, veel, door zwaare ſtormen en geweldige Zeevloeden, geleeden heeft. Op eenen heeten Zomer des gemelden jaars, volgde, in den Herfſt, een geweldige ſtorm, die 't Zeewater hoog over alle Landen joeg. Friesland omtrent Staveren werdt geheel overſtroomd (c). De vloed overviel de Kennemers zo onverwagt, dat 'er veel vee's verdronk, en de menſchen zig, ter naauwer nood, op de daken der Huizen bergden, alwaarze egter van ongemak zouden hebben moeten vergaan, zo die van *Diemen*, met kleine ſchepen af en aan vaarende, hunne ongelukkige Nabuuren niet uit den nood gered hadden (d). Zo hoog ſtondt het Zeewater in 't Stigt van Utrecht, dat men den Zeeviſch, *Bolk* of Wyting genoemd, omtrent de Stads muuren, met groote Viſchnetten, vangen kon (e). Men leeſt van

XXI. Watervloeden in deeze Landen.

1170.

(c) Godefrid. Monach. *ad annum* 1170.
(d) Wilh. Procurat. *ad annum* 1170.
(e) Beka *in* Godefr. *p.* 54.

FLORIS III.

van andere hooge vloeden, omtrent deezen tyd voorgevallen, die den 'ngezetenen deezer Landen ongetwyfeld veel schade hebben toegebragt; doch dat 'er de Zuiderzee door zou veroorzaakt geweest zyn, gelyk laater Schryvers gegist hebben, strydt met de oudste berigten, die van ons Land in wezen zyn. Waarschynlyk, zyn 'er de Zeegaten alleenlyk door verwyderd; gelyk men agt, dat, door de geweldige Vloeden, die ruim twee eeuwen laater voorvielen, ook geschied is.

Oorsprong der geschillen tusschen de Bisschoppen van Utrecht en de Heeren van Amstel.

Godefrid, Bisschop van Utrecht, overleedt, volgens sommigen, op den zevenentwintigsten van Bloeimaand des jaars 1177 (*f*). Hy was van eenen dapperen en grootmoedigen aart, en zo zeer gezet op de bevestiging en uitbreiding zyns wereldlyken gebieds, dat hy zig, in eenen zyner Brieven, beroemt „ dat „ hy geen gevaar ontzag, en zelfs niet schroom„ de ten stryde te trekken, ter verdediging „ der Heilige Kerke (*g*)". Met deezen naam, werdt thans het beschermen der tydelyke inkomsten eens Bisdoms verglimpt. De Stigtsche Edelen, goederen bezittende, welken de Bisschop oordeelde der Kerke toe te behooren, lagen geduuriglyk met hem overhoop *Egbert van Amstel*, een der voornaamste Stigtsche Edelen, hadt, boven anderen, al met Bisschop Herbert geschil gehad; 't welk wederom bygelegd was. Doch met Godefrid op nieuws in moeite geraakt zynde, moest Filips, Aartsbisschop van Keulen, tusschen beide komen,

(*f*) BEKA *in* Godefr. *p.* 55.
(*g*) *Apud* BUCHEL. *ad* Hedam *p.* 175.

men, om den twist by te leggen. De Bisschop beschuldigde Heere Egbert, dat hy alle de inkomsten, die der Utrechtsche Kerke, uit *Amstel* en het omleggende Land toekwamen, aan zig getrokken hadt. Hier over was hy, eerst, door den Bisschop, gedagvaard; doch niet verschynende, ten Keizerlyken hove aangeklaagd. Sedert werdt hy in den Ryksban gedaan. De Aartsbisschop van Keulen bewerkte, eindelyk, een nadeelig Verdrag, tusschen hem en den Utrechtschen Bisschop, van welk nog een gebreklyk afschrift voorhanden is (6), waar uit wy deeze byzonderheden ontleend hebben. „ De Heer „ van Amstel, by eede afstand hebbende ge„ daan van al wat hy te vooren, *in Amstel* en „ daar omtrent, ter leen bezeten hadt, be„ loofde het zelve voortaan, als *Stedehouder* „ *des Bisschops*, te zullen houden, onder die „ voorwaarden, dat alleen een zyner Zoonen, „ *Gysbrecht* genoemd, het zelfde Ampt, na „ zynen dood, van de hand des Bisschops, „ zou konnen verkrygen, mids dat hy den „ H. Maarten, dat is, het Bisdom van Utrecht, „ getrouw zou blyven dienen. Egbert moest „ wyders de Moeras, *Bendelmerbroek*, sedert, „ ágt ik, de *Bylemermeer* genoemd, met het „ gene 'er toe behoorde, en de helft van de „ tienden in *Weesp*, die hy in zyn bezit geno„ men hadt, geheellyk en voor altoos, aan „ de Utrechtsche Kerke afstaan." Men weet niet,

FLORIS III.

(6) *Apud* BUCHEL. *ad* HEDAM p. 175. Ook is een gedeelte van dit Verdrag uitgegeven, door C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT, in de *Analecta Belgica*. Tom. III. P. I. p. 323.

Floris III.

niet, wanneer dit Verdrag getroffen werdt; doch indien Bisschop Godefrid, in Bloeimaand des jaars 1177, overleeden is, moet het voor dien tyd geplaatst worden. Men ziet 'er den grond in der hevige geschillen, die, in laater tyd, tusschen de Heeren van Amstel en de Bisschoppen van Utrecht, ontstaan zyn. De Nakomelingen van Egbert hebben ook zo veel deel gehad, in de zaaken van Holland, dat wy hierom te liever een weinig uitvoeriger van hem gesproken hebben, dan zelfs, in de Beschryvingen van Amstelland, geschiedt. Hy wordt, in 't gemeen, voor den eersten Heere van Amstel gehouden, van welken men, in oude Schriften, gewag vindt gemaakt. Doch in eenen Brief van den jaare 1126, vind ik ook eenen *Wolfgard van Amstel* gemeld (*b*).

Onderzoek of Amsterdam thans reeds in wezen was.

Of *Amsterdam*, van ouds *Amstelredam* genoemd, ten deezen tyde, reeds in wezen was, mag met reden in twyfel getrokken worden. Dat 'er thans eene Plaats was, *Amstel* genoemd, blykt uit het aangehaald Verdrag van Bisschop Godefrid en Heere Egbert. Veelligt heeft dit *Amstel*, door het leggen van eenen *dam* aldaar, in het Water van den zelfden naam, naderhand den naam van *Amstelredam* gekreegen.

De Bisschop van Utrecht stigt vier Sloten.

Eer wy van Bisschop Godefrid afscheiden, moeten wy nog aanmerken, dat hy, om zig, te beter, tegen de Stigtsche Edelen en andere uitheemsche Heeren, te konnen beschermen, vier sterke Sloten heeft doen stigten, het *Slot ter Horst*, aan de Veluwe, tegen de

(*b*) *Apud* Buchel. *ad* Hedam *p.* 155.

de Gelderschen, het *Slot te Montfoort*, tegen de Hollanders, het *Slot te Woerden*, tegen de Stigtschen en het *Slot te Vollenhove*, in Overyssel, tegen de Friezen. Alle deeze Sloten werden der Utrechtsche Kerke opgedragen (*i*). De brief, by welken zulks, wegens het Slot ter Horst geschiedde, is, in 't jaar 1178, getekend (*k*), waar uit volgen zou, dat sommige Schryvers Godefrids dood, ten onregte op het jaar 1177 gesteld hebben. Ook stellen anderen dien, duidelyk, op het jaar 1178 (*l*).

FLORIS III.

XXII. Boudewyn van Holland wordt Bisschop van Utrecht.

BOUDEWYN VAN HOLLAND, Broeder van Graave Floris, volgde Godefrid op in de Bisschoplyke waardigheid, die hy agttien jaren bekleed heeft (*m*). Graaf Floris zal, waarschynlyk, de hand in zyne verheffing gehad hebben, en dit de reden geweest zyn, dat de Stigtschen en Hollanders, geduurende zyne Bisschoplyke Regeeringe, Vrede hebben gehad.

Onderneemingen der Hollanderen tegen de Friezen. 1179.

Zelfs maakten de twee Broeders, Boudewyn en Floris, een onderling Verbond, uit kragt van welk, zy, in den jaare 1179, gelykerhand eenen togt ondernamen tegen de Friezen, die egter kwalyk slaagde (*n*). De Hollandsche Schryvers zwygen van deezen togt, zo dat wy 'er geene verdere omstandigheden van melden konnen. Doch in 't volgend

(*i*) BEKA *in* Godefr. *p.* 55. Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* II. *p.* 2.
(*k*) BUCHEL. *ad* HEDAM *p.* 176. GODEFR. MONACH. *ad annum* 1178.
(*l*) Chron. de Traject. *p.* 331. *in* MATTH. Analect. *Tom.* V. HEDA *p.* 174. Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* III. *p.* 3.
(*m*) BEKA *p.* 56. HEDA *p.* 176.
(*n*) GODEFRID. MONACH. *ad annum* 1179.

FLORIS III. gend jaar, viel Graaf Floris, met een grooten hoop Volks, in Westfriesland, en verbrandde *Winkel* en *Nieuwdorp*. De Friezen, daar en tegen, vielen, in 't jaar 1182, in *Akersloot*, een der voornaamste Dorpen van Kennemerland; doch werden, van de Kennemers, zo wel ontvangen, dat zy, met groot verlies, te rug wyken moesten (*o*). Graaf Floris, omtrent twee jaaren laater, wederom eenen inval in Friesland gedaan hebbende, stak over naar Texel en *Wieringen* (*p*): welke Eilanden beide zig aan hem onderwierpen, en hem, volgens het eenpaarig getuigenis onzer oudste Schryveren, eene brandschatting van vierduizend Mark Zilvers moesten opbrengen (*q*): eene ongelooflyke somme naar den tyd, en de omstandigheden deezer gewesten, die, onlangs, zo veel van 't Zeewater geleeden hadden: waarom men veelligt agten moet, dat de oudste Schryvers een' misslag, in 't begrooten der zelve, begaan hebben.

Winkel en Nieuwdorp verbrand. 1182.

Texel en Wieringen gebrandschat. 1184.

XXIII. Onlusten tusschen Utrecht, Brabant en Gelder.

Boudewyn, Bisschop van Utrecht, beschreef, omtrent deezen tyd, alle de Leenmannen en hooge Amptenaars des Bisdoms, om hunne Leenen van hem te komen verheffen, en in hunne Ampten bevestigd te worden. In eene oude Chronyk van Utrecht (*r*), vindt men eenen Lyst deezer Leenmannen en Amptenaaren, in welken, onder an-

(*o*) MELIS STOKE *in* Floris III. *bl.* 53.
(*p*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 75.
(*q*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1184.
(*r*) Chron. de Traject. *apud* MATTH. Analect. *Tom.* V. *p.* 334.

anderen, de Hertog van Brabant, de Graave van Holland en van Gelder, de Heeren van Heusden, van Arkel, van Altena, van Amſtel, van Woerden, van Groningen, en van Koeverden worden opgeteld. Alle deeze Heeren verſcheenen voor den Biſſchop. De Hertog van Brabant, of liever van Lotharingen, want dus noemde zig *Henrik de I.* nog, was de eenigſte, die agter bleef. Hy hieldt het Graafschap van de Veluwe ter Leen van de Utrechtſche Kerke. Een Graaf, *Rotgar* genoemd, hadt, reeds in den jaare 838, een goed deel zyner goederen, gelegen in de Landſtreek de Veluwe, aan de Utrechtſche Kerke geſchonken (*s*). Keizer Henrik de IV. hadt hier, in den jaare 1077, een ſtuk Lands, *Broek* genoemd, ook in de Landſtreek de Veluwe, in het Graafſchap van zekeren Graave *Dirk* gelegen, bygevoegd (*t*). Sedert, beweerden de Biſſchoppen van Utrecht, op wat grond is my niet genoeg gebleeken, dat hun het gantſche Graafſchap van de Veluwe, door de Keizers, was afgeſtaan (*u*). Zy hadden 't wederom aan de Hertogen van Lotharingen ter Leen gegeven: en Godefrid van Bouillon, Hertog van Lotharingen, hadt het, zo ſommigen willen, als eene Bruidſchat met zyne Dogter, aan Henrik van Nassau, Graave van Gelder, opgedraagen (*v*). Anderen voegen 'er by, dat Godefrid, naar het Heilig Land

Floris III.

Staat van het Graafſchap van de Veluwe.

(*s*) Heda *in* Alphrico, *p.* 51.
(*t*) Diplom. Henr. IV. *apud* Hedam *p.* 137.
(*u*) Diplom. Henr. IV. *apud* Hedam *p.* 177.
(*v*) H. Aquilu Chr. Gelriæ. *p.* 15.

FLORIS III. Land vertrekkende, de Veluwe, reeds te vooren, aan OTTO VAN NASSAU, Graave van Gelder, verpand hadt (w). Hoe 't zy; GERARD DE II, Graaf van Gelder, was nog onlangs in 't bezit van de Veluwe, en Hertog Henrik schynt zig zo weinig aan een Graafschap, welk hy, alleenlyk ter leen houdende, wederom ter leen afgestaan hadt, te hebben laaten gelegen zyn, dat hy niet goedvondt, het zelve, op zynen tyd, van den Bisschop te komen verheffen.

Euvel werdt dit van Boudewyn opgenomen. Terstond verklaarde hy het Leen der Veluwe verbeurd, ten behoeve der Utrechtsche Kerke. Daar na viel hy, met een Leger, in het Graafschap, en verjoeg Graaf Gerard, die eenig Krygsvolk by een gebragt hadt, om zig in 't bezit van de Veluwe te handhaaven. De Graaf sloeg, sedert, het beleg voor Deventer, eene Stad in Overyssel, welker Heerlykheid, gedeeltelyk, door Koning Zwentibold, in den jaare 890 (x), en naderhand, geheel, door Keizer Henrik den III., in den jaare 1046, aan de Utrechtsche Kerke, geschonken was (y). Terwyl dit beleg duurde, werdt 'er, door bemiddeling van Keizer Fredrik, een stilstand van wapenen getroffen, voor eenen langen tyd. De wederzydsche vyandlykheden namen een einde; doch Gerard van Gelder, in den jaare 1180, overleeden, en door zynen Broeder, *Otto den II.* opgevolgd zynde, hervatte de Bisschop den togt

(w) PONTAN. Hist. Gelr. *Libr.* VI. *p.* 96, 104.
(x) Dipl. Zuentib. *apud* HEDAM *p.* 63.
(y) Dipl. Henr. III. *apud* HEDAM *p.* 123.

togt naar de Veluwe; doch werdt zo wel van Graave Otto ontvangen, dat 'er een felle kryg uit ontstondt. Men meende, dat de Keizer, die ten deezen tyde, met Filips, Aartsbisschop van Keulen, overhoop lag, de oneenigheid onder de hand voedde, op dat de Keulenaars geene hulp van den Bisschop van Utrecht zouden konnen krygen, en in hunnen handel en Vaart langs den Ryn, benedenwaards, belemmerd worden. In 't jaar 1187, was de Oorlog op zyn hevigst (z). De Bisschop viel in de Veluwe en 't Graafschap Zutfen, alwaar veele Dorpen in den brand gesteken, en veel buits behaald werdt.

Floris III.

1187.

Het Graafschap Zutfen, oudtyds, door byzondere Graaven beheerd, was, na 't jaar 1076, in 't welk Geerlak, Graaf van Zutfen, in den slag by Ysselmonde, gesneuveld was, gekomen aan Gerard, Zoon van Otto den I., Graave van Gelder, die Geerlak, zo wel als hem, by twee byzondere Vrouwen, gewonnen hadt (*a*). Sedert, zyn de Graaven van Gelder altoos ook regeerende Graaven van Zutfen geweest. En sommigen, die zig, na deezen tyd, *Graaven van Zutfen* genoemd hebben (*b*), moeten als afstammelingen van het oud huis van Zutfen, geenszins als regeerende Graaven, aangemerkt worden. Het Graafschap Zutfen leedt, derhalven, veel in den tegenwoordigen Oorlog. Boudewyn van Utrecht hadt Dirk, Graaf van Kleef, en Floris, Graaf van Holland, bewoogen, om hem

Staat van 't Graafschap Zutfen.

(z) Godefrid. Monach. *ad annum* 1187.
(*a*) H. Aquilii Chron. Gelr. *p.* 12, 13.
(*b*) Zie boven *bl.* 226.

FLORIS III. hem by te ſtaan. Graaf Floris plonderde de Veluwe, en voerde een ſchoonen buit van Vee naar Deventer. Dit ſtelde deeze Stad bloot, voor eene nieuwe belegering. Graaf Otto, drieduizend Krygsknegten bezoldigd hebbende, ſloeg 't beleg voor Deventer, waar in toen agthonderd Stigtſche Ruiters lagen. 't Beleg duurde drie weeken: en de Graaven van Holland en van Kleeve maakten zig reeds gereed, om de Stad te ontzetten (c) wanneer, in 't volgend jaar 1188, te Ments,
1188. door bemiddeling van Keizer Fredrik, een Verdrag getroffen werdt (d), volgens welk, Graaf Otto in 't bezit der Veluwe blyven moeſt, tot dat daar over, by den Keizer, anders geoordeeld werdt (e). Henrik de VI., Zoon van Keizer Fredrik, deedt, daar na, op den zesden van Lentemaand des jaars 1191, uitſpraak wegens het geſchil over de Veluwe; welk Graafſchap Biſſchop Boudewyn nog al beweerde, aan de Utrechtſche Kerke toe te behooren, uit hoofde eener Keizerlyke Gifte; waar tegen Henrik de I., Hertog van Lotharingen, ſtaande hieldt, dat hy de Veluwe van den Keizer ter leen ontvangen hadt. De Veluwe werdt toen der Utrechtſche Kerke op nieuws opgedraagen, onder voorwaarde, dat zy dit Graafſchap, aan Hertog Henrik en des zelven Erfgenaamen, ter leen afſtaan zou (f). Otto de II, Graaf van Gelder, moet, ſedert, het

Verdrag wegens de Veluwe.

(c) BEKA *in* Baldev. II. *p*, 56.
(d) GODEFRID. MONACH. *ad annum* 1188. Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* IV. *p.* 4.
(e) BEKA *in* Baldev. II. *p.* 56.
(f) Diplom. Henr. VI. *apud* HEDAM *p.* 177.

het Leen der Veluwe van Hertoge Henrik hebben komen verheffen, alzo hy zig, in twee Brieven (g), een Leenman des Hertogs noemt. Floris III.

Ondertusschen was, al in 't jaar 1188, een nieuwe togt naar 't Heilig Land ondernomen. Veele Plaatsen, door de Latynsche Christenen voorheen bemagtigd, waren, in 't voorgaande jaar, *Saladyn*, Soudaan of Sultan van Egipte, in handen gevallen; die, sedert het jaar 1171, 't bewind over Egipte gehad hebbende, den Christenen in dit Land, en in Syrie en Palestine, veel afbreuks gedaan hadt. De Stad Jeruzalem zelve werdt, na een beleg van veertien dagen, op den tweeden van Wynmaand des jaars 1187, ingenomen, na dat zy agtentagtig jaaren in de handen der Latynsche Christenen geweest was. De Paus, *Klemens de III*, drong sedert zo sterk, op het herwinnen van het Heilig Land, dat de voornaamste Vorsten van Europa, in 't jaar 1188, het Kruis aannamen. Keizer Fredrik zelf verbondt zig, nevens agtenzestig der aanzienlykste Heeren, zo geestelyken als weereldlyken, tot het doen van den Kruistogt, die, in Grasmaand des aanstaanden jaars 1189, moest aangevangen worden (*h*). Graaf Floris van Holland hadt, reeds in 't jaar 1184, het Kruis aangenomen (*i*), en maakte zig nu gereed, om den togt by te woonen. Otto de II. XXIV. Togt naar 't Heilig Land. Graaf Floris woont denzelven by.

(*g*) *Apud* Miræum Donat. Belg. *Libr.* II. *Cap.* LXXXIV. & *Libr.* I. *Cap.* LXXXI. *in Tom.* I. Oper. Dipl. *p.* 565, 401.

(*h*) Godefr. Monach. *ad annos* 1188, 1189.

(*i*) Melis Stoke *in* Floris III. *bl.* 53. Godefr. Monach. *ad annum* 1190.

Dirk VII. II. Graaf van Gelder, wilde den Keizer ook verzellen. Ten bestemden tyde dan, trokken de Kruisvaarers op, den weg te lande neemende, door Hongarye en Bulgarie. In de

1190. Lente des jaars 1190, toog het Leger over den Hellespont, en bemagtigde, in Bloeimaand daar aan volgende, de Stad *Kogni* of *Ikonie*. In de volgende maand, was het Heir tot in *Karamanie* of *Cilicie* gevorderd; alwaar Keizer Fredrik, zig, op Zondag den tienden van Zomermaand, in zeker Riviertje, baadende, ongelukkiglyk verdronk. Het gantsche Leger hadt veel op deezen langen togt geleeden. Men trok egter voort naar Antiochie in Syrie, alwaar het Lyk des Keizers begraaven werdt.

Sterft te Antiochie. Terwyl men hier vertoefde, werdt Graaf Floris van eene zwaare ziekte bevangen, die hem, in korten tyd, uit het leeven rukte. Hy werdt, in de S. Pieters Kerke, te Antiochie, niet verre van het Graf des Keizers, ter aarde gebragt. Te Antiochie, smolt het Leger sterk, door eene algemeene ziekte, ontstaan uit een onmaatig gebruik van spyze en drank, waaraan men lang gebrek gehad hadt (*k*).

XXV. Dirk de VII. wordt Graaf van Holland. Graaf Floris liet, by zyne Gemaalin Ada, twee Zoonen na. De oudste, Dirk genoemd, werdt, na dat de tyding van zyns Vaders overlyden hier te Lande gekomen was, terstond voor Graave van Holland erkend. *Willem*, de jongste, hadt Graave Floris op den Kruistogt verzeld, en zig zo wel gekweeten, dat *Fredrik*, Hertog van Zwaben, Zoon van Keizer Fredrik, hem by zig hieldt, ten minsten

(*k*) M. Stoke *in* Floris III. *bl.* 57, 58.

ſten tot in 't volgend jaar, in welk hy de Stad *Akre* in Paleſtina, hielp bemagtigen, na dat zy, omtrent twee jaaren, belegerd geweeſt was (*l*).

Dirk VII. 1191.

Filips, Graaf van Vlaanderen, die den Kruistogt ook bygewoond hadt, was geduurende het beleg van Akre, overleeden. Hy liet geene Kinderen na; des rees 'er terſtond geſchil, over de opvolging in 't Graafſchap. *Filips*, Koning van Frankryk, hieldt ſtaande, dat het aan hem vervallen was. Doch *Boudewyn*, Graaf van Henegouwen, die met *Margareet*, Zuſter van Graave Filips, gehuwd was, ſtelde zig in 't bezit van het zelve. Dit ging egter niet toe, zonder veel tegenſtribbeling (*m*). Dirk de VII, Graaf van Holland, bediende zig van de verwarringen, die hier uit ontſtonden, om zig te ontſlaan van de leenroerigheid, die hy, volgens de overeenkomſt, in den jaare 1168, tuſſchen de Graaven Filips en Floris den III. getroffen, den Vlaamſchen Graave ſchuldig was. Hy vervoegde zig, ten dien einde, by Keizer Henrik den VI, die zynen Vader, Fredrik den I, onlangs was opgevolgd, begeerende, de Zeeuwſche Eilanden Beweſter-Schelde voortaan alleen van 't Ryk ter leen te mogen houden. Doch de Keizer weigerde hiertoe zyne ſtem te geeven. Des zag Graaf Dirk zig, eerlang, genoodzaakt, den gewoonen leen-eed (7) wegens dit

Hy poogt zig van de Leenroerigheid aan Vlaanderen wegens Zeeland Beweſter-Schelde te ontſlaan.

(*l*) M. Stoke *in* Floris III. *bl.* 58.
(*m*) Meyerus *ad annum* 1191.
(7) In eene Lyſt der Leenmannen van Vlaanderen van deezen tyd, by Du Chesne *Rerum Normannic. Script.* p. 1031.) wordt de Graaf van Holland [*Comes de Ollandia*] uitdruklyk genoemd

DIRK VII. gedeelte van Zeeland, aan Boudewyn, als Graave van Vlaanderen, te komen afleggen (*n*). Boudewyn, ondertusschen voor de magt van Filips, Koning van Frankryk, bedugt, vondt geraaden, zig van de hulpe des Keizers te verzekeren, ten welken einde hy
1192. zig, in 't jaar 1192, wegens de Landen van Aalst en Waas, de vier Ambagten, het Land omtrent de Schelde, Walcheren, Zuidbeveland, Noordbeveland, Wolfaartsdyk en Borselen, een Leenman des Keizerryks erkende (*o*).

Zeeland Bewester-Schelde werdt dus, ten opzigte van Graave Dirk, een agterleen des Keizerryks. Hy heeft 'er, zo lang hy leefde, bewind over gehad. In 't jaar 1199, schonk hy aan de Abtdye te Rynsburg, voor het Land en Regtsgebied van *Aalsmeer*, een stuk Lands in Walcheren, het zelve van alle Graaflyke beden vry verklaarende (*p*). Het wordt nog *Rynsburg* genoemd.

XXVI. Twist tusschen Dirk den VII. en Willem, zynen Broeder.

Willem, Broeder van Graave Dirk den VII, midlerwyl nog eenigen tyd na de verovering van Akre, in 't Heilig Land vertoefd hebbende, keerde, eindelyk, naar Holland terug, alwaar hy, in 't eerst, vriendelyk ontvangen werdt. Wel haast rees 'er egter oneenigheid tusschen de Broeders, en Willem, die reeds eenige vrienden gemaakt hadt, begaf zig, volgens de gewoonte van de misnoegde Broeders der Graaven, naar Westfriesland, al-

(*n*) MEYERUS *ad annum* 1191.
(*o*) MEYERUS *ad annum* 1192.
(*p*) Diplom. *Vide apud* J. F. FOPPENS. Nova Diplom. Coll. *Cap.* LXXV. *p.* 362.

alwaar hy de Dregterlanders gereed vondt, om hem hulpe te bieden. Terstond werden de vyandlykheden, van Willems zyde, begonnen (q), die waarschynlyk de Kennemers getroffen zullen hebben, schoon de oude Schryvers zulks niet hebben aangetekend. Graaf Dirk verzamelde vast een aanzienlyk leger; doch verstaan hebbende, dat de Vlaamingen in Walcheren gevallen waren (r), was hy genoodzaakt zyne magt te verdeelen. De oorzaak van deezen inval wordt niet naauwkeurig gemeld. Doch Graaf Dirk hadt, omtrent deezen tyd, van Keizer Henrik den VI. de bevestiging in de Geervlietsche tollen weeten te verkrygen. By den open brief, die nog voor handen en op den twintigsten van Wynmaand des jaars 1195, te Ments, getekend is, wordt hem vryheid gegeven, „ om eenen „ Tol van vyf ten honderd, van alle voorby„ vaarende Schepen, die honderd of meer „ marken waardig waren, te heffen. Ook „ wordt allen Inwooneren des Duitschen Ryks, „ met naame den Vlaamingen bevolen, dee„ zen tol te betaalen, op eene boete van der„ tig ponden Gouds, de helft ten behoeve „ van de Rykschatkist; de andere helft ten „ behoeve van hem, die 't ongelyk geleeden „ heeft, te verbeuren (s)". De Vlaamsche Kronyken melden, dat deeze Tol niet alleen ten scherpsten werdt ingevorderd; maar dat men den Vlaamschen Koopluiden, in plaats van

Dirk VII.

De Vlaamingen vallen in Walcheren.

(q) Melis Stoke *in* Dirk VII. *bl.* 59.
(r) Joann. a Leydis *Libr.* XIX. *Cap.* 2.
(s) Diplom. Henr, VI. *ap.* Mart. & Durand. Thes. Anecd. *Tom.* I. *col.* 661.

Dirk VII. van vyf, dikwils tien ten honderd afperste (*t*). Ondertusschen, streedt het heffen van eenigen Tol van de Vlaamingen met het X. *Artikel* van het Verdrag van den jaare 1168 (*u*). 't Is dan ten hoogsten waarschynlyk, dat het ongenoegen, hierover ontstaan, Graave Boudewyn, tot den inval in Walcheren, zal bewoogen hebben.

Vrouw Aleid overwint de Westfriezen. 1195.

Graaf Dirk stak, met een gedeelte zyns Legers, naar Zeeland over. Het ander gedeelte stelde hy onder 't bevel zyner Gemaalinne, *Aleid*, Dogter van Dirk, Graave van Kleef. Zy was eene schrandere en moedige Vrouw. Des werdt haar de Kryg tegen 's Graaven Broeder, Willem, en tegen de Westfriezen toevertrouwd; waartoe zy zig, veelligt, te gereeder getoond heeft, om dat men haar, als de voornaame oorzaak van Willems ongenoegen, verdagt hieldt. De Graavin, met de benden onder haar bevel staande opgetrokken zynde, sloeg zig neder te Egmond, op de grenzen van Kennemerland en Westfriesland, niet zonder der Abtdye veel overlast aan te doen; alzo zy zig van de Kloostergoederen onbeschroomd bediende, en onder den schyn van S. Albrecht te willen bezoeken, de Monniken op veele kosten joeg (*v*). Zy bleef te Egmond, van den tienden van Oogstmaand tot den twaalfden van Wynmaand des jaars 1195, zonder dat het blykt, dat 'er, in al dien tyd, eenig gevegt tusschen haar en de Westfriezen voorgevallen is. Doch zy hadt on-

(*t*) Meyerus *ad annum* 1195.
(*u*) Zie hier voor, *bl.* 255.
(*v*) Wilh. Procurat. *ad annum* 1195. Melis Stoke, *bl.* 59.

ondertusschen de Nieuwdorpers en Winkelers, door geschenken, in haar belang weeten over te haalen, terwyl dezelven nog scheenen eenen lyn met de andere Westfriezen te trekken. Zelfs vervoegden zy zig by Willems Leger, welk zig, omtrent Alkmaar, ter neder sloeg, gereed om Vrouw Aleid, die terstond op het zelve aantrok, af te wagten. Naauwlyks nam de stryd eenen aanvang, of die van Winkel en Nieuwdorp deinsden te rug. De andere Westfriezen, geenen kans ziende, om den Hollanderen, die toen veel sterker van getal waren dan zy, het hoofd te bieden, volgden hun voorbeeld. Willem alleen, van weinige manschap verzeld, hieldt stand (*w*). Doch de Kennemers drongen zo sterk op hem in, dat hy genoodzaakt werdt, insgelyks, de wyk te neemen. Hy ontkwam dus ter naauwer nood de gevangenis; en de zege verklaarde zig, t'eenemaal, voor Vrouwe Aleid (*x*).

Dirk VII.

De Zeeuwsche togt van Graave Dirk slaagde even gelukkig. In 't Eiland Walcheren, viel een hevig gevegt voor, tusschen hem en Graaf Boudewyn. De Vlaamingen werden geslaagen, en genoodzaakt Zeeland te ruimen. Juist op den zelfden tyd, kreeg Graaf Dirk de tyding der overwinninge, door Vrouwe Aleid behaald: des begaf hy zig, terstond, naar Holland, en naar Egmond. Hier vervoegden zig, nog voor 't einde des jaars, Boudewyn, Bisschop van Utrecht, Dirk, Domproost van Utrecht, en Otto, Graave van Benthem

De Hollanders verdryven de Vlamingen uit Walcheren.

De twist tusschen Graave Dirk en zynen Broeder wordt bygelegd.

(*w*) Melis Stoke *in* Dirk VII. *bl.* 59, 60.
(*x*) Wilh. Procurat. *ad annum* 1195.

Dirk VII. them, alle drie Oomen des Graaven van Holland, benevens zyne Moeder, Vrouwe Ada. Zy kwamen om de Broeders te bevredigen; waartoe veel tyds gespild werdt. Graaf Dirk begaf zig ondertusschen naar Haarlem, werwaards hem de Bisschop volgde. Willem werdt eerlang, door den Dromproost, bewoogen, om ook naar Haarlem te gaan, alwaar, op eenen vroegen morgen, voor 't bedde van Graave Dirk, eene overeenkomst tusschen de Broeders getroffen werdt: volgens welke „ alle vyandlykheden moesten ophouden. Willem zou, jaarlyks, uit de Geervlietsche tollen, driehonderd ponden trekken, en al wat Graaf Dirk, in het Graafschap Oostergouwe en Westergouwe, toen in 't gemeen *Oostfriesland* genoemd, bezat, van hem ter leen houden (y)."

Sommigen willen, dat Westfriesland, ten deezen tyde, insgelyks, aan Willem ter leen gegeven werdt (z). Doch hier van vind ik geen gewag, by de oudste Schryvers. Op Oostfriesland nu, wanneer men 'er Oostergouwe en Westergouwe door verstaat, hadden de Graaven van Holland zo veel regt, als hun, by de jongste overeenkomst, met den Bisschop van Utrecht, ten overstaan des Keizers, gemaakt, gegeven of gelaaten was. Wy hebben 'er, ter zyner plaatse (a), verslag van gedaan.

Zeer waarschynlyk is 't, dat de Westfriezen, in 't Verdrag tusschen de twee Broeders, niet

(y) Wilh. Procurat. *ad annum* 1195. Melis Stoke *in* Dirk VII. *bl.* 60.
(z) Ubb. Emm. *Libr.* VII. *p.* 302.
(a) Boven, bl. 244.

niet begreepen zullen geweest zyn. Immers men leest, dat Graaf Dirk, in den Winter des jaars 1198, in Dregterland gevallen zynde, eene deerlyke verwoesting onder hen heeft aangeregt (*b*). DIRK VII.

XXVII. Willem wordt Graaf van Friesland. Hy verjaagt Henrik de Kraan.

Willem trok, midlerwyl, terstond na 't sluiten van het Verdrag, naar Friesland beoosten de Zuiderzee; alwaar hy tot Graave werdt ingehuldigd. Ook wordt hy, in eenen Brief van Graave Dirk van den jaare 1198, *Graaf van Friesland* genoemd (*c*). Niet zo ligt kon hy zig egter in 't Graaflyk bewind van Friesland bevestigen. Den meesten tegenstand leedt hy van den Graave van de Kuinder (*d*), den zelfden, zo ik agte, dien onze Latynsche Kronykschryvers *Henricus Grus* (*e*), en de Hollandschen *Henrik de Kraan* noemen (*f*). Zyn Slot van de Kuinder lag op de Friesche grenzen, en de Friezen hadden 'er altoos veel overlast van gehad. Graaf Willem wierp, om hem te beteugelen, eene sterkte op by *Oosterzee*, thans een groot Dorp in de Grietenye van de Lemmer, niet verre van de Kuinder. Van tyd tot tyd, vielen 'er gevegten voor tusschen Willem en Henrik, tot dat Graaf Willem, den Graave van de Kuinder vyfhonderd man afgeslaagen hebbende, het Slot tot de overgaave dwong, ten gronde toe slegten deedt, en Henrik noodzaakte het Land te ruimen (*g*).

Hen-

(*b*) WILH. PROCURAT. *ad ann.* 1198. MELIS STOKE *in* Dirk VII. *bl.* 63.
(*c*) Diplom. Theod. VII. *apud* BUCHEL *ad* HEDAM. *p.* 211.
(*d*) BEKA *in* Baldev. II. *p.* 57.
(*e*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1195.
(*f*) MELIS STOKE *in* Dirk VII. *bl.* 60.
(*g*) BEKA *in* Baldev. II. *p.* 58. MELIS STOKE *in* Dirk VII. *bl.* 60.

Dirk VII. Henrik begaf zig toen naar Holland by Graave Dirk, die hem zo wel ontving, dat hy zig, met reden, in 't vermoeden gebragt heeft, van den Graave van de Kuinder, onder de hand, tegen Graave Willem, gestyfd te hebben.

Graaf Willem, zig, eenigermaate, in 't bezit zyns nieuwen Graafschaps, bevestigd hebbende, deedt een' keer naar Holland, om Vrouwe Ada, zyne Moeder, te bezoeken. Ook hadt hy voorgenomen, Graave Dirk te gaan zien, 't welk Vrouw Ada zeer afriedt, hem voorspellende, dat zyn Broeder hem zekerlyk gevangen neemen zou. Hy bleef egter by zyn voorneemen, zynen Broeder niets args toevertrouwende (*b*).

Twist om de Bisschoplyke waardigheid van Utrecht. Graaf Dirk bevondt zig, ten deezen tyde, op 't Slot ter Horst, in 't Stigt van Utrecht. Zyn Oom, Bisschop Boudewyn, in 't jaar 1196, overleeden zynde, stonden *Dirk*, Domproost van Utrecht, Broeder des overleeden Bisschops, en *Arnoud*, Proost van Deventer, beide naar
1197. den Myter. De eerste werdt, door Graave Dirk van Holland, de ander, door Graave Otto van Gelder, ondersteund. Keizer Henrik de VI. beval, om den twist te beslegten, dat Dirk en Arnoud beide naar Rome trekken, en hunne zaak voor den Paus, toen *Celestyn den III*, bepleiten zouden. 't Weereldlyk bewind van 't Bisdom stelde hy, ondertusschen, in handen van Graave Dirk van Holland; tot merkelyk ongenoegen van den Graave van Gelder, die zig van gantsch Overyssel, met ge-

(*b*) Melis Stoke *in* Dirk VII. *bl.* 62, 63.

geweld, meester maakte, terwyl de Stad en het Kasteel van Utrecht en het gantsche Nederstigt Graave Dirk onderdaanig was. De twee Graaven deeden malkanderen veel schade, met plonderen en blaaken; doch Graaf Otto, in een fel gevegt te *Heimenberg* by Reenen geslaagen zynde, hieldt zig, sedert, eenen geruimen tyd stil. Ondertusschen stierf Arnoud, Proost van Deventer, te Rome, en de Paus wees het Bisdom zynen Mededinger Dirk toe (*i*), die egter ook, op de te rug reize, te Pavie, overleedt (*k*). De Geestelykheid van Utrecht verkoos toen Dirk van der Aare, Proost van Maastricht, tot Bisschop (*l*). De Graaf van Holland, die nu 't weereldlyk bewind van 't Bisdom den Bisschop wederom moest afgestaan hebben, hieldt het, zegt de Schryver, dien wy hier volgen, egter *tegen regt*, in handen (*m*), en bleef, om 'er zig in te versterken, op het Slot ter Horst leggen.

Dirk VII.

Dirk van der Aare wordt Bisschop.

XXVIII. Graaf Willem wordt gevangen, doch ontvlugt.

Hier kwam hem zyn Broeder Willem bezoeken: doch bespeurde wel haast, dat hy de waarschuwing zyner Moeder te los in den wind geslaagen hadt. Henrik de Kraan, die zig hier ook bevondt, deedt Willem, in 't gezigt en vermoedelyk op last van Graave Dirk, vatten, en in de gevangenis werpen. 't Leedt egter niet lang, of Willem vondt gelegenheid om te ontvlugten. Hy begaf zig toen naar Gelderland, alwaar hy wel ontvangen

(*i*) Melis Stoke, *bl.* 61. Beka *in* Theod. I. *p.* 61.
(*k*) Godefrid. Monach. *ad annum* 1197.
(*l*) Beka *in* Theod. II. *p.* 62.
(*m*) Melis Stoke *in* Dirk VII. *bl.* 61, 63.

DIRK VII. gen werdt. Graaf Otto gaf hem zelfs zyne Dogter *Aleid* ter Vrouwe, met welke hy naar Friesland keerde (*n*). Graaf Dirk, de party zyns Broeders, door dit Huwelyk, zo zeer gesterkt ziende, en met de Stigtsche zaaken de handen vol werks hebbende, leende ligtelyk het oor naar een Verdrag, welk, kort hierna, tusschen de twee Broeders en den Graave van Gelder, gesloten, en sedert ongeschonden gehouden werdt (*o*).

Beginsels van den Utrechtschen Kryg. De Graaven van Gelder en van Holland schynen, van toen af al, op middelen bedagt geweest te zyn, om de Stigtschen gelykerhand te beoorloogen. Graaf Dirk heeft zig, buiten twyfel, in 't weereldlyk bewind van 't Bisdom willen handhaaven, 't welk de Stigtschen niet zullen hebben willen gedoogen: waardoor het ongenoegen des Graaven vermeerderd zal zyn geworden. Graaf Otto hadt ook reden, om op de Stigtschen gestoord te zyn. Doch deeze moet van wat hooger opgehaald worden.

XXIX. Onlusten in Drenre. Omtrent den jaare 1195, en dus nog by 't leeven van Bisschop Boudewyn, hadt *Floris van Vorenborch* (*p*), die, van zynen 't wege, 't Slot te Koeverden bewaarde, zig den haat des Bisschops op den hals gehaald, door het verzwaaren der Tollen, waarover Otto, Graaf van Benthem, Boudewyns Broeder, dikwils geklaagd hadt. De Bisschop deedt Floris wel in den ban; doch deeze stoorde zig hier zo weinig aan, dat

Bou-

(*n*) MELIS STOKE *in* Dirk VII. *bl.* 63.
(*o*) WILH. PROCURAT. *Ad annum* 1197.
(*p*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* VI. *p.* 5.

Boudewyn genoodzaakt was, een Leger by een te brengen, met welk hy 't beleg ſloeg voor 't Slot te Koeverden, dat zig eerlang over gaf, en, nevens de Landvoogdy van Drente, eerſt aan *Gizelbert Poſtekyn*, een' Hollandſch' Edelman; doch na verloop van eenige jaaren (*q*), aan Graave Otto van Benthem, ter bewaaringe, opgedraagen werdt. *Volkert*, Stiefzoon van den geweezen Slotvoogd, geduurende 't beleg, gevangen, of als Gyzelaar mede genomen, en ſedert geſlaakt zynde, wiſt, eerlang, een' grooten aanhang in Drente te maaken, die zig, heimelyk, tegen den Graave van Benthem, verbondt. Men geloofde in 't gemeen, dat Volkert onder de hand geſtyft werdt, door Otto, Graave van Gelder (*r*), die toen den Huize van Holland zeer vyandig was. Ook is 't niet vreemd, dat hy zig met Drentſche zaaken moeide, alzo de Steêvoogdy van Groningen, reeds voor meer dan dertig jaaren, van de Gelderſche Graaven ter Leen gehouden was (*s*). De Groningers waren ook de eerſten, die tegen den Graave van Benthem opſtonden. Zy bragten, in eenen oploop, hunnen Steêvoogd om 't leeven, en bemuurden hunne Stad tegen de belofte, die zy den Utrechtſchen Biſſchop, voorheen (*t*), gedaan hadden. Volkert maakte zig meeſter van de Biſſchoplyke inkomſten in Twente. Het Dorp Koeverden en de Voorburgt van 't Slot

DR. VII.

(*q*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* VI. *p.* 5.
(*r*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* VII. *p.* 7.
(*s*) Zie hier voor bl. 244.
(*t*) Zie hier voor bl. 229.

DIRK VII. Slot werden aan koolen gelegd. Bisschop Boudewyn en Graaf Otto van Benthem vielen, met magt van Volk, in Drente, welk deerlyk verwoest werdt. Toen kwam Graaf Otto van Gelder, 't zy hy te vooren reeds de hand in 't spel gehad hadt, of niet, tusschen beide, om een Verdrag te bewerken. Men stelde, by voorraad, vast, dat de Groninger vier, en de Drenters twaalf Gyzelaars, behalve nog drie wegens Koeverden (*u*), binnen Deventer leveren, en zo lang laaten zouden, tot dat de Bisschop voldoening zou hebben ontvangen. De Graaf van Gelder kwam hier op zelf met de Gyzelaars te Deventer, alwaar zig toen de Bisschop bevondt. Men tradt in onderhandeling; doch Graaf Otto van Gelder hieldt de zyde der Groningers en Drenters zo sterk, dat de Bisschop, in toorn ontsteken, de Gyzelaars in de gevangenis deedt smyten. De Graaf van Gelder trok toen verstoord ter Stad uit. De onderhandeling werdt t'eenemaal afgebroken, en de vyandlykheden begonden op nieuws. Volkert verraste het Slot te Koeverden, welk, andermaal, door den Bisschop, belegerd werdt. Filips, Aartsbisschop van Keulen, en Koenraad, Aartsbisschop van Ments, bewerkten, terwyl 't beleg nog duurde, een Verdrag, volgens welk, Floris (8) in de Slotvoogdy

(*u* Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* VII. *p.* 6.

(8) BEKA noemt *Rudolf*; doch meent waarschynlyk *Floris*. Zie UBB. EMMIUS Libr. VII. p. 305. Een Schryver der dertiende eeuwe zegt egter ook, dat de Slotvoogdy van Koeverden en 't bewind over Drente aan zekeren Rudolf opgedraagen werdt. *Anonym. de Reb. Ultraj.* Cap. VIII. p. 7.

dy van Koeverden, en in 't bewind over gantsch Drente hersteld zou worden, mids dat hy den Bisschop duizend marken zilvers voldeedt. Doch dit Verdrag werdt byna zo dra geschonden, als het gemaakt was. De Graaf van Benthem vondt 'er zyne rekening niet by. Des begon hy, 's daags na het sluiten van het Verdrag, de vyandlykheden op nieuws (*v*). De Bisschop zelf werdt in een hevig gevegt ingewikkeld. De Drenters behaalden hier eene volkomen' overwinning (*w*). Van de Bisschoplyken sneuvelden dertig man. Honderd Ridders omtrent, en veele gemeene Schutters werden gevangen genomen (*x*): 't welk wy hier te liever melden, om dat 'er uit af te neemen is, dat de Legers, in deezen tyd, hier te Lande, niet zeer talryk konnen geweest zyn. Bisschop Boudewyn, het overschot zyner magt by een verzameld hebbende, trok, langs den Yssel naar de Veluwe, een Leen des Graaven van Gelder, dien de Bisschop de schuld van zyn ongeluk gaf. De Dorpen deezer Landstreeke werden jammerlyk verwoest. Graaf Otto van Gelder zat ondertusschen niet stil. Geholpen van de Drenters, vernielde hy eenige sterkten des Bisschops in Overyssel, en sloeg het beleg voor Deventer, welke Stad, elf dagen agter een, heviglyk bestormd werdt. Henrik de I., Hertog van Lotharingen, Leenman van den Bisschop en Leenheer van den Graave wegens de Veluwe, bewerkte wel een

Dirk VII.

De Veluwe wordt verwoest.

(*v*) Beka *in* Baldev. II. 58.
(*w*) Godef. Monach. *ad annum* 1194.
(*x*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* VIII. *p.* 7.

DIRK VII. een Verdrag; doch 't werdt kwalyk gehouden. Graaf Otto hadt Deventer verlaaten; doch hy floeg, sedert, de Bisschoplyke inkomsten in Drente aan (y), en bleef, zelfs na Boudewyns dood, eenen tyd lang, meester in 't Overstigt. De wrok, dien hy, om 't verwoesten van de Veluwe, tegen de Stigtschen hadt opgevat, deedt hem nu met Graave Dirk van Holland aanspannen, om Bisschop Dirk van der Aare den Oorlog aan te doen, by de eerste bekwaame gelegenheid, welke zig wel haast opdeedt.

XXX. Bisschop Dirk de II. onderneemt eene Geldligting in Friesland.

Bisschop Dirk vondt de Bisschoplyke inkomsten, door de oorlogen zyner Voorzaaten, en veelligt ook door de bestiering des Graaven van Holland, dermaate verminderd, en het Stigt, daarentegen, zo zwaar met schulden belaaden, dat hy, niet lang na zyne aankomst te Utrecht, besloot, in persoon naar Friesland te trekken, en daar, by wyze van bede of belasting, ware 't mogelyk, eenige penningen te heffen (z). Volgens de overeenkomst van den jaare 1165, moest de Bisschop de helft en de Graaf van Holland de andere helft van de inkomsten des Frieschen Graafschaps trekken (a). Doch by dezelve was geenszins toegelaaten, dat de een, zonder de bewilliging des anderen, eenig geld in Friesland zou mogen ligten. De Bisschop ondernam het egter, zonder Graaf Willem, die nu ten minsten zo veel regt op Friesland hadt, als de Graaven van Holland, volgens de

(y) BEKA *in* Baldev. II. *p.* 58, 59.
(z) BEKA *in* Theod. II. *p.* 62.
(a) Zie hier voor, bl. 244.

de gemelde overeenkomst, vorderen konden, eenigszins gekend te hebben. Graaf Willem, hier over te onvrede, overviel den Bisschop gewapenderhand te Staveren in een Klooster, en voerde hem gevangelyk naar Oosterzee. Hy zat 'er egter niet lang. Eenige Friezen, bedugt, dat de gevangenis eens Bisschops den Hemel tot wraak mogt tergen, verlostten hem met geweld (*b*). Ten hoogsten gestoord was Graaf Willem hier over: en te meer nog, om dat 'er veele Friezen waren, die 's Bisschops zyde hielden. Hy geeft dan terstond zynen Schoonvader, Graave Otto van Gelder, en Graave Dirk, zynen Broeder, van den toestand zyner zaaken kennis. De Graaven waren beide gereed, om zig van deeze gelegenheid te bedienen, en den Bisschop den oorlog aan te doen. Graaf Otto viel in Overyssel, bemagtigde Deventer en wierp 'er bezetting in. Graaf Dirk, zig met een Leger by '*t Gein* nedergeslaagen hebbende (*c*), verwoestte, sedert, het geheele Nederstigt, en sloeg het beleg voor Utrecht. De Bisschop bewoog, in deeze verlegenheid, Henrik, Hertog van Lotharingen, om hem te helpen. En Henrik, terwyl hy een Leger byeen rukt, weet Otto van Gelder looslyk te betrappen, en gevangen naar Brabant te voeren: waardoor de zaak des Bisschops geen

Dirk VII. wordt door Graave Willem gevangen; doch wederom verlost.

Utrecht door Graave Dirk belegerd.

't Beleg wordt opgebroken.

(*b*) Beka *in* Theodor. II. *p.* 62.
(*c*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XIII. *p.* 10.

DIRK VII. geen' kleinen steun kreeg.

XXXI. De Hollanders bemagtigen 's Hertogenbosch. 1202. Utrecht genoot 'er de eerste voordeelen van. Graaf Dirk brak op van voor de Stad, trok naar Brabant, om Graaf Otto te verlossen, en belegerde *'s Hertogenbosch*, eene nieuw gestigtte Stad van Hertoge Henrik, welke, op den zevenden van Herfstmaand des jaars 1202, aan hem overging (*d*). Hy bekwam hier veel buit en gevangenen, en onder deezen, 's Hertogen Broeder, *Willem*, en *Henrik*, Heere van Kuik. Doch de Hertog, die midlerwyl zyne magt, met Keulsche en Luiksche Knegten, en met de benden des Hertogen van Limburg en des Graaven van Vlaanderen, versterkt hadt, viel de aftrekkende Hollanders, by het Dorp *Heusden*, op het lyf, met zulk een' gelukkigen uitslag, dat zy verslaagen werden, en de Graaf zelf gevangen genomen (*e*). Holland en Gelderland, beide beroofd van de Graaflyke bescherming, werden toen deerlyk afgeloopen van de Stigtschen, op welken de Hollandsche Ridders egter somtyds eenige voordeelen behaalden. Onder anderen, werdt de Kerk van Woerden, toen onder 't Stigt behoorende, door hen, aan koolen gelegd (*f*). Van de andere zyde, werdt de Veluwe plat gebrand, Deventer herwonnen, en Zutfen, na een kort beleg, door Bisschop Dirk, bemagtigd.

Graaf Dirk wordt gevangen.

De

(*d*) BEKA *in* Theod. II. *p.* 62.
(*e*) MELIS STOKE *in* Dirk VII. *bl.* 64.
(*f*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1202.

De twee gevangen' Graaven werden nog binnen 't jaar geslaakt. Graaf Dirk moest tweeduizend mark zilvers losgeld betaalen (*g*). Graaf Otto kwam ook niet zonder losgeld vry. En sedert werden 'er verscheiden' overeenkomsten getroffen, tusschen den Bisschop van Utrecht en den Graave van Holland, en tusschen den Hertog van Lotharingen en de twee Graaven. De Bisschop en Graaf Dirk slooten eene vaste Vrede (*h*): van welke de voorwaarden onbekend zyn. Alleenlyk blykt, van elders, dat Graaf Dirk zig, waarschynlyk na 't sluiten deezer Vrede, voor een' Leenman des Utrechtschen Bisschops erkend heeft (*i*). De Verdragen tusschen den Hertog van Lotharingen en de twee Graaven zyn nog voor handen. Graaf Otto verbindt zig, in een derzelven, „ den Hertoge van Lotharingen, „ als zynen Leenheer, op verbeurte van zyn „ Leen, in den kryg, ten dienste te zullen „ staan (*k*)". Doch in een ander veel wydloopiger Verdrag, „ doet hy, ten behoeve des Hertogs, afstand van het regt, „ welk hy voorgaf, in *Megen* en in *Kempenland*, te bezitten. Hy draagt den Hertoge zyn vry eigen goed in *Oosterbeeke* op, „ en ontvangt het wederom van hem ter „ Leen

Dirk VII. XXXII. Hy sluit een nadeelig Verdrag met Henrik den I. Hertog van Lotharingen.

(*g*) Wilh. Procurat. *ad annum* 1202.
(*h*) Beka *in* Theod. II. *p.* 63.
(*i*) Comp. inter Theodr. Traj. & Wilh. Holl. *apud* Hedam *p.* 188.
(*k*) Miræi Donat. Belgic. *Libr.* II. *Cap.* LXXXIV. *Tom.* I. Oper. Dipl. *p.* 565.

Dirk VII. „ Leen. Hy belooft den Brabantſchen Koop-
„ luiden tolvryheid op den Ryn, met naame
„ den Burgeren van *den Boſch by Orten*, dat
is, 's Hertogenboſch, voor welke Stad, de
Hertog, in den jaare 1196, van Keizer Henrik den VI, reeds tolvryheid op den Ryn verworven hadt (*l*). „ Voorts herhaalt Graaf Ot-
„ to de gedaane belofte van den Hertoge, in
„ den kryg, ten dienſte te zullen ſtaan: de
„ Hertog verbindt zig van zynen kant ook,
„ den Graave, met de wapenen, te zullen
„ beſchermen. En indien dit Verdrag van 's
„ Graaven zyde geſchonden wordt, belooft
„ deeze te zullen gedoogen, dat vyfentwintig
„ Gelderſche Edelen en even zo veele †
„ Amptluiden den Hertoge by ſtaan, om den
„ Graaf, tot het naarkomen van dit Verdrag,
1203. „ te dwingen". Het werdt, te Leuven, in den jaare 1203, getroffen (*m*). Men beſpeurt 'er ligtelyk uit, dat Graaf Otto in groote verlegenheid gebragt was. Doch dit blykt, ten opzigte van Graave Dirk, even duidelyk, in het Verdrag, welk, op den derden van Slagtmaand deszelfden jaars, tuſſchen hem en Hertog Henrik, geſlooten werdt. Het betrof, voornaamlyk, eenige geſchillen over het Land tuſſchen de Schelde en de Maaze, die tusſchen de twee partyen, en tuſſchen derzelver Voor-

† *Miniſteriales.*

(*l*) Miræi Dipl. Belg. *Cap.* LXXIII. *Tom.* I. Oper. Dipl. *p.* 193.

(*m*) *Voyez* Butkens Trophées de Brabant *Preuves p.* 52. Du Mont Corps Diplom. *Tom.* I. *Part.* I. *p.* 129.

Voorzaaten, al voor lang, gaande gehouden waren. De oorzaak deezer geschillen is, nergens, onzes weetens, aangetekend. 't Schynt dat, na de verdeeling van Lotharingen, in Opper- en Neder-Lotharingen, waarvan het eerste deel ook het *Hertogdom van der Moezel* of *der Moezelaaren* genoemd werdt (*n*), de Hertogen van Neder-Lotharingen, die, sedert, Hertogen van Brabant genoemd zyn, eenig regt hebben voorgewend, op de Landen, omtrent de Maaze gelegen, behoorende tot de oudste grenzen van het Ryk van Lotharingen (*o*). De Hollandsche Graaven schynen hun, na dat ook Neder-Lotharingen, onder verscheiden' Heeren, die allen onmiddelyk onder 't Ryk stonden, verdeeld was, dit Regt betwist te hebben. Doch Hertog Henrik deedt het nu gelden. Graaf Dirk stondt, „ in plaats van het Land naar Zee-
„ land strekkende, op welk de Hertog oor-
„ deelde gegrond regt te hebben, volkomen-
„ lyk aan hem af de Stad *Dordrecht*, ter we-
„ derzyde van het water, *Dordrechtswaarde*
„ *Hereswaarde*, *Dussen*, en het gantsche
„ Land tusschen *Stryen* en *Waalwyk*, tot aan
„ het Land des Hertogs toe. Doch al dit
„ Land ontvangt hy wederom ter Leen van
„ den Hertog, dien hy belooft, tegen alle
„ vyanden, *behalve tegen het Keizerryk*, te
„ zul-

Dirk VII.

Het oudste gedeelte van Holland wordt een Leen van Brabant.

(*n*) SIGEBERT. Gemblac. *ad annos* 1033, 1044, 1048. 1070.
(*o*) Zie hier voor *Bl.* 61, 76.

Dirk VII.

„ zullen ten dienste staan (9). Het Leen „ deezer Landen zou, volgens het Brabantsch „ Regt, op den naasten Erfgenaam verster- „ ven. Voorts staat de Graaf al zyn Regt „ op *Breda* aan den Hertoge af. De Hertog „ verbindt zig, daarentegen, den Graave „ te zullen beschermen, tegen alle zyne vy- „ anden, het Keizerryk alleen uitgenomen. „ De Ingezetenen van Brabant en van Hol- „ land zouden, over en weder, niet meer „ dan de gewoone tollen verpligt zyn te be- „ taalen. Ook zouden de wederzydsche Koop- „ luiden elkanders goederen, om schuld, niet „ in beslag neemen mogen, dan na dat zy, „ den Schuldenaar, voor zynen gewoonlyken „ Regter, gedagvaard hebbende, geen Regt „ hadden konnen bekomen. Eindelyk werdt „ vastgesteld, dat dit Verdrag niet slegts „ tusschen de twee handelende Partyen; maar „ ook tusschen beider Erfgenaamen zou stand „ grypen". Het werdt, in de tegenwoordigheid van veele wederzydsche Getuigen, bezegeld, en door 's Graaven mannen plegtiglyk bezwooren: onder welken, met naame genoemd worden *Rogier van Meerhem*, *Hu-*

go

(9) Merk hier aan, dat de Graaf van Holland, als een Leenman des Keizerryks zynde, niet belooven wil, den Hertog, tegen het Keizerryk, te dienen. Wy hebben 'er (hier boven Bl. 257.) in het Verdrag met Vlaanderen, nog een voorbeeld van gezien, en, in 't gevolg deezer Geschiedenis, zullen 'er ons meer voorkomen.

go van Voorne, *Dirk van Altena*, *Gerard van Horst*, *Willem van Teilingen*, *Simon*, *Jan* en *Ysbrand van Haarlem*, *Albert Bernardi* [of *Banjaard*], *Wouter van Egmond*, *Floris van Welde* [of *van Leede*], *Filips van Wassenaar*, *Arnoud*, *Henrik* en *Jan van Ryswyk* en *Dirk van Bockel* (*p*). De inhoud van dit nadeelig Verdrag, waar by de Graaf van Holland, zelfs wegens het oudste Land, welk hy bezat, een Leenman des Hertogs van Lotharingen en Brabant werdt, doet duidelyk zien, van hoe schadelyke gevolgen de neêrlaag by Heusden en 's Graaven gevangenis geweest zyn. 't Liep aan tot in het jaar 1280, eer de Graaven van Holland van deeze Leenroerigheid ontheeven werden, gelyk wy in 't gevolg zien zullen. Graaf Dirk overleefde zyn ongeluk niet lang. Te Dordrecht te rug gekeerd, stortte hy in eene zwaare ziekte, die hem, na verloop van eenigen tyd, uit het leeven nam (*q*). De oudste Schryvers stellen zynen dood op het jaar 1203 (*r*). Sommigen op den vierden van Slagtmaand (*s*). Doch indien de tydtekening van het Verdrag met Hertog Henrik egt is, moet hy, na dien dag, overleeden zyn: alzo hy, eenigen tyd na het sluiten van het zelve, te Dor-

Dirk VII.

Dood van Dirk den VII.

(*p*) *Voyez* Butkens Troph. de Brabant *Preuv. p.* 53. Corps Diplom. *T.* I. *P.* I. *p.* 130.
(*q*) Melis Stoke *in* Dirk VII. *bl.* 64.
(*r*) Godefrid Monach. *ad annum* 1203. *p.* 274.
(*s*) Beka *in* Theod. II. *p.* 63. Leon. Monach. Brevic. *p.* 155.

DIRK VII. Dordrecht, ziek gelegen heeft. Hy liet geene Zoonen na; maar eene eenige Dogter, *Ada* genoemd. Zyn ontydige dood dompelde Holland in verwarringen, welker uitkomst, in 't volgende Boek, staat ontvouwd te worden.

VA.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

AGTSTE BOEK.

INHOUD.

I. ADA, *door haare Moeder, Vrouwe Aleid, aan 't Graaflyk bewind geholpen. Zy trouwt met* LODEWYK, *Graave van Loon.* II. WILLEM DE EERSTE, *door eenige Edelen, tot Graaf verheeven. Ada gevangelyk naar Texel, en van daar naar Engeland gevoerd.* III. *Oorsprong van het gezag der Hollandsche Edelen.* IV. *Oorlog tusschen de Graaven Willem en Lodewyk. Sterkten ten Bussche en te Zwadenburg.* V. *De Kennemers vallen in Amstel. Ten Bussche gewonnen.* VI. *Zuidholland, Leiden en Kennemerland onderwerpen zig Graave Lodewyk. Sant Aagtendorp en Egmond verbrand.* VII. *De Vlaamingen in Walcheren.* VIII. *Lodewyk windt Leiden andermaal. Willem verjaagt hem, uit Holland.* XII. *Verdrag van Lodewyk en Willem, met Bisschop Dirk.* X. *Willem en Lodewyk maaken Vrede.* XI. *Onderhandelingen van Graave Lodewyk met Jan, Koning van Engeland. Ada keert uit Engeland en sterft.* XII. *Veranderingen in 't Keizerryk.*

 XIII.

XIII. *Graaf Willem in de Ryksleenen bevestigd. Hy verbindt zig met Engeland.* XIV. *Helpt Vlaanderen, tegen Frankryk. Wordt gevangen. Geslaakt.* XV. *Huwelyks verbindtenis tusschen Floris van Holland en Magteld van Brabant.* XVI. *Graaf Willem in Engeland. Laatste poogingen van Graave Lodewyk, om Holland te bekomen. Hy sterft.* XVII. *Graaf Willem gaat op een' Kruistogt. Gelegenheid van Damiate, welk belegerd en ingenomen wordt.* XVIII. *Of de Haarlemmers Damiate, door middel van Zaagschepen, hebben helpen winnen.* XIX. *Graaf Willem sterft. Keuren voor Middelburg.* XX. FLORIS DE VIERDE *wordt Graaf. Onlusten tusschen 't Stigt en Gelder. Vrede.* XXI. *Overeenkomst, wegens de Sluizen, in den Wendeldyk.* XXII. *Groninger en Drentsche Onlusten. Nederlaag en dood van Bisschop Otto den II* XXIII. *Wilbrand wordt Bisschop.* XXIV. *Kettery der Stadingers. Oorsprong der Inquisitie. Kruisvaart tegen de Stadingers.* XXV. *Graaf Floris overwint hen. Hy wordt, in een Steekspel, gedood. Keuren eeniger Zeeuwsche Steden.* XXVI. WILLEM DE TWEEDE *wordt Graaf, onder Voogdye.* XXVII. *Keizer Fredrik de II. afgezet.* XXVIII. *Graaf Willem tot Roomsch Koning gekooren.* XXIX. *Hy bemagtigt Werden en Aken. Nieuwmegen aan Gelder gehegt.* XXX. *Koning Willem trouwt.* XXXI. *Oorlog met Vlaanderen. Jan van Avennes trouwt Aleid van Holland. Hy bekomt Henegouwen.* XXXII. *Gozewyn van Amstel doet afstand van 't Bisdom van Utrecht.* XXXIII. *Opstand der West-*

Westfriezen. Koning Willem trekt tegen hen op, en sneuvelt in 't Ys. XXXIV. *Voorregten, aan de Hollandsche Steden, door hem, verleend, en Gebouwen, door hem, gestigt.*

De ziekte van Graave Dirk den VII. hadt lang genoeg geduurd, om hem gelegenheid te geeven van orde te stellen op het Lands bestier, na zyn overlyden. Ook hadt hy, de dood voelende naderen, zig begeerig getoond, om zynen Broeder, Willem, te spreeken. Met deezen wilde hy zig verzoenen, en hem de Voogdy, over zyne Dogter, Ada, opdraagen (*a*). Hy beoogde, zo 't schynt, het Graafschap, op haaren naam, door Graave Willem en 's Lands Edelen, te doen beregten. Doch zyne Gemaalin, Vrouw Aleid, verydelde, looslyk, deeze oogmerken (*b*). Zy beloofde zig, met reden, weinig goeds van de Voogdyschap van Graave Willem, wien zy, voorheen, zo zwaar eene neêrlaag hadt toegebragt. Des was zy op middelen bedagt, om zelve, zo dra Graaf Dirk overleeden zou zyn, den klem van 't bewind in haare magt te krygen. Zy besloot, heimelyk, haare Dogter Ada aan Lodewyk, Graave van Loon, ten Huwelyk te besteeden, en wist Otto, Graave van Bentham, Oom van Graave Dirk, smaak in deezen toeleg te doen krygen. Veelen van 's Lands Edelen waren 't eens met de Graavinne (*c*).

Ada. I. Toeleg van Vrouw Aleid, om 't Graafschap bewind in handen te krygen. 1203.

En

(*a*) Leon. Monach. Brevic. *p.* 155.
(*b*) Wilh. Procurat. *ad annum* 1203.
(*c*) Melis Stoke *in* Dirk VII. *bl.* 64, 65,

ADA. En daar is nog een Brief voor handen, eenigen tyd hier na, door haar zelve, aan *Jan*, Koning van Engeland, geschreeven, meldende, dat Ada's Huwelyk met den Graave van Loon, op den raad en met toestemming van veele Hollandsche Edelen en Dienstmannen, besłooten was: onder welken, zy met naame noemt Rogier van Meerhem, Hugo van Voorne, Dirk van Altena, (1) Simon, Jan en Ysbrand van Haarlem, Willem van Teilingen, Volpert en Floris van Leede [of *Leerdam*], Arnoud en Henrik van Ryswyk en Wouter van Egmond (*d*). Alle welke Edelen, op *Volpert van Leede* r.a, over het Verdrag met Hertoge Henrik van Lotharingen gestaan hadden, gelyk wy boven (*e*) gezien hebben. Vrouw Aleids toeleg bleef egter zo geheim niet, of eenige andere Edelen, meer tot Graave Willem genegen, kreegen 'er de lugt van. *Filips van Wassenaar* verklaarde, onder anderen, „ dat men zig niet ontzien „ moest, Graaf Willem, met geweld, te hand„ haaven, in de Voogdye, die hem, van „ regtswege, toekwam ".

Huwelyk haarer Dogter Ada met Lodewyk, Graave van Loon. Vrouw Aleid, de zekere dood van Graave Dirk te gemoet ziende, hadt Lodewyk van Loon in stilte naar Holland doen komen, op dat hy by der hand zyn zou, om het Huwelyk met Ada

(*d*) Liter. Adelh. Comit. *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 46.

(*e*) VII. *Boek*, *bl.* 294, 295.

(1) Simon van Haarlem Willem van Teilingen en Wouter van Egmond hebben Lodewyks zyde niet gehouden, in den aanvang deezer verdeeldheid. Wy zullen dit, terstond, uit onze oudste Kronykschryvers, toonen.

Ada te voltrekken, zo dra haar Vader den geest zou gegeven hebben. Hy hieldt zig eenigen tyd op den *Huize van Altena*; alwaar hy veilig vertoeven kon, mids Heer Dirk van Altena, gelyk wy gezien hebben, volkomen in zyne belangen was. Op de eerste tyding van 's Graaven dood, begaf hy zig terstond naar Dordrecht, alwaar hy, zonder eenig uitstel, met de jonge Ada, in de Egt verbonden werdt. Men gunde zig geenen tyd, om 's Graaven Lyk eerst ter aarde te bestellen. Het bleef onbegraaven staan in 't zelfde Huis, daar de Huwlykspleggtigheden verrigt werden, en het Trouwfeest gevierd. Als alles volbragt was, werdt het Graaflyk Lyk, te Schepe, naar Egmond gevoerd en aldaar begraaven (*f*). Ada.

Lodewyk van Loon was een Zoon van *Gerard*, Graave van Loon, en van *Maria*, Dogter van Henrik den III. Graave van Gelder (*g*). *Loon*, ook *Los* en *Loos* genoemd, was een oud Graafschap in 't Ryk van Lotharingen, en een Leen des Bisdoms van Luik. Na Lodewyk, is het, onder 't bewind van verscheiden' andere Graaven geweest. Den laatsten van welken, zonder erfgenaamen, overleeden zynde, is het Graafschap van Loon, in den jaare 1372, aan den Bisschop van Luik gekomen. Gelegenheid van het Graafschap van Loon.

Graaf Willem, Broeder van Graave Dirk, die zig in Friesland bevondt, kon zo ras geene tyding van 's Graaven afsterven krygen, noch

(*f*) Melis Stoke *in* Dirk VII. *bl.* 65.
(*g*) Mantelii Hist. Loss. *p.* 302.

ADA. noch zig, op 't ontvangen der zelve, met zo veel spoed herwaards begeeven, of 't Huwelyk met Ada was eenige dagen voltrokken geweest, eer hy in Holland kwam. In de *Zype*, op de grenzen van Kennemerland, aangekomen, verzogt hy Vrygeleide van Vrouwe Aleid of van Graave Lodewyk, zonder welk hy niet voorttrekken durfde. Hy gaf voor, zyns Broeders Graf te Egmond te willen bezoeken. Doch 't Vrygeleide, hier toe noodig, werdt hem zo plat geweigerd, dat hy, zig in de Zype niet veilig waanende, schielyk over de Zuiderzee te rug toog (*b*).

II. Eenige Edelen poogen Willem 't Graaflyk bewind in handen te stellen.

De misnoegde Edelen beloofden zig vast weinig goeds van Graaf Lodewyks Regeering, dien zy wisten, dat Vrouwe Aleid geheel naar de oogen zag, en niets, buiten haer goedvinden, doen of laaten zou. Zy voorzagen dan, dat men hen buiten den Graaflyken raad en allen bewind zou houden, en nieuwe wetten maaken, zonder hen te kennen. De reeds gemelde Filips van Wassenaar en *Jan van Ryswyk* moeten voor de Hoofden der misnoegden geteld worden. By deezen hadden zig gevoegd Simon van Haarlem, Willem van Teilingen, Wouter van Egmond, Albert Banjaard, en *Jakob*, *Burggraaf van Leiden*. Men besloot Graaf Willem, heimelyk, in Holland te ontbieden: en alzo de Zeeuwen zeer tot hem genegen waren, vondt men goed, hem in Zeeland het Graaflyk bewind op te draagen. Graaf Willem begaf zig wel haast

(*b*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1203. MELIS STOKE *in* Ada, *bl.* 67.

haaſt naar *Waſſenaar*, by Heere Filips, alwaar hy zig een' korten tyd ophieldt; doch zo bedekt, dat zelfs de Huis-bedienden hem niet kenden. Twee vertrouwde Knegten bragten hem, vermomd in een ſlordig gewaad, en met den hoed of muts in de oogen getrokken, van daar te Schepe naar Vlaardingen. Hier lagen Zeeuwſche Schepen van het Eiland Schouwen op hem te wagten, in welken hy, met blydſchap, ontvangen werdt. Men voerde hem, in aller yl, naar *Zierikzee*, en riep hem daar, openlyk, voor wettigen Graave uit. De Edelen en de Burgery verklaarden, by plegtigen eede, den Graave van Loon vervallen van de Voogdye: en oud en jong liep te hoop, om zyne vreugde te betuigen, over de verheffing van den wettigen Zoon van Graave Floris, dien, met een algemeen gejuich, eere en vrede, en een lang leeven toegewenſcht werdt (*i*).

WILLEM. I.

Vlugt van Vrouwe Ada en Graave Lodewyk.

Terwyl dit, in Zeeland, voorviel, arbeidden Wouter van Egmond en Albert Banjaard, in Holland, heimelyk, om de Kennemers op Willems zyde te winnen, en Vrouwe Aleid, zo wel als het jonge Paar, te Egmond, alwaar zy verwagt werden, om den Maandelykſchen Kerkdienſt, voor den overleeden Graave, by te woonen, te overvallen en gevangen te neemen. Een andere Wouter *, die Lodewyks zyde hieldt, en zig toen juiſt te Egmond bevondt, kreeg de lugt van deezen toeleg, en gaf

* *Walterus de Raven.*

(*i*) MELIS STOKE *in* Ada *bl.* 67. WILH. PROCURAT. *ad annum* 1203.

WILLEM I.

gaf 'er terstond kennis van aan Vrouwe Aleid en haare Kinderen, die, drie dagen voor den dertigsten dag na 's Graaven dood, reeds te Haarlem gekomen waren. *Gysbrecht van Amstel* boodt het verlegen Huisgezin zynen dienst aan, om het te Schepe naar Utrecht te voeren, 't welk hem, sedert, duur genoeg te staan kwam. Vrouw Aleid en Graaf Lodewyk omhelsden deeze aanbieding, begaven zig, in 't holst van den nagt, uit Haarlem, en bragten 't, de Osdorpers en Aalsmeerers, die op hen loerden, ter naauwer nood ontslipt zynde, behouden te Utrecht. De jonge Graavin Ada, die maar agttien dagen gehuwd was geweest (2), en nu haaren man, voor eenige jaaren, verliet, vloodt, onder de bescherming van Rogier van Meerhem, Hugo van Voorne en eenige anderen, op den Burgt te Leiden, welke Stad de Edelen, die 't met Graave Lodewyk hielden, bemagtigd hadden, zo 't schynt, na dat de Burggraaf Jakob zig voor Graave Willem verklaard hadt. Wouter van Egmond en Albert Banjaard, gantsch Kennemerland op de been gebragt hebbende, sloegen terstond het beleg voor den Leidschen Burgt. Filips van Wassenaar toog ook met zyn Volk

Ada wordt op den Burgt te Leiden belegerd, gevangelyk naar Texel, en van daar naar Engeland gebragt.

(2) Dit zegt Vrouw Aleid zelve, in den reeds aangehaalden Brief aan Koning Jan, *Apud* RYMER. *Act. Publ. Angl.* T. I. P. I. p. 46. Doch zo Ada op den zevenentwintigsten dag na het overlyden van Graave Dirk (Zie bl. 304. boven aan), agttien dagen gehuwd was geweest, moet het Lyk ten minsten negen dagen onbegraaven gebleeven zyn, indien zy, gelyk onze Kronyken verzekeren, terwyl het boven aarde stondt, Bruiloft heeft gehouden.

Volk derwaards. Jan van Ryswyk was kort te vooren overleeden. Alle de Rynlandsche Dorpen raakten in roere, en trokken, in grooten getale, uit, om den Burgt te helpen winnen: binnen welken, men haast zo groot een gebrek aan mondkost hadt, dat men tot de overgaave besloot, zonder iets meer dan lyfsbehoudenis te konnen bedingen. Rogier van Meerhem, Hugo van Voorne en verscheiden' anderen werden gevangen gehouden, tot op de overkomst van Graave Willem, die, de vereischte orde op zyne zaaken in Zeeland gesteld hebbende, naar Holland overstak, en te Egmond van de Kennemers met open' armen ontvangen, en voor Graave erkend werdt. Vrouw Ada was, na 't overgaan van den Leidschen Burgt, Heere Willem van Teilingen, haaren Bloedverwant, in handen gesteld, die haar heuschelyk bewaaren deedt (*k*). Doch toen Graaf Willem in Holland gekomen was, deedt hy haar, volgens het verhaal van sommige Kronyken, naar het Eiland Texel brengen, alwaar zy eenigen tyd bewaard, en naar haaren staat gehandeld werdt (*l*). Immers zo spreeken onze Kronyken. Doch Vrouw Aleid getuigt, in den boven aangehaalden Brief, dat de Friesche gevangenis haare Dogter ondraaglyk viel (*m*). Ook schynt zy niet lang op Texel gebleeven te zyn. Graaf Willem deedt haar naar Engeland voeren (*n*): alwaar zy,

WILLEM I.

(*k*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1203.
(*l*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 93.
(*m*) Liter. Adelh. Comit. *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 46.
(*n*) *Vide* Dipl. Honor. III. *apud* MATTHÆUM Anal. *Tom.* III. *p.* 125.

Willem I. zy, eenige jaaren, opgehouden werdt. Wy zullen in 't gevolg zien, hoe veel werks het Graave Lodewyk gekost hebbe, eer hy haar wederom in zyne magt kreeg. Al het welk onze opmerking te meer verdient, om dat 'er onze Kronykschryvers geheel geen gewag van maaken.

III. Oorsprong van het gezag der Hollandsche Edelen.

De stap, dien de Hollandsche Edelen deeden, in het bewerken deezer merkwaardige verandering der Regeeringe, toont wel, hoe hoog hun gezag thans gesteegen was. 't Zal hier dan niet te onpas komen, kortelyk, de herkomst deezer Edelen na te spooren, en aan te wyzen, langs welke trappen, zy tot het gezag, welk wy hen hier zien oefenen, en welk, sedert, van tyd tot tyd, toegenomen is, zyn opgesteegen.

Zo ver ons de oudste Gedenkschriften, wegens den Staat deezer Landen, toelichten, zyn derzelver Ingezetenen altoos in Edelen en Gemeente onderscheiden geweest (o). De Edelen waren aanzienlyk, uit hoofde van de Ampten, welken zy bekleedden, van de landgoederen, welken zy bezaten, en van het Geslagt, uit het welk zy gesprooten waren. Onder de aloude Batavieren en Friezen, moeten Klaudius Civilis, Verritus en Malorix en verscheiden' anderen voor zulke Edelen gehouden worden (p). De Saxers van laater tyden waren ook onderscheiden in *Edlinghen* of Edelen, *Frilingen* of vryen, en *Lassen* of dienstbaaren (q). En toen Friesland zig nog van de Wezer tot aan de Schelde uitstrekte, en derhal-

(o) *Zie* I. Boek, *bl.* 30, 31.
(p) *Zie* I. Boek, *bl.* 75, 96. II. Boek, *bl.* 117, 127.
(q) Nithard. *Libr.* IV. *ad annum* 843. *p.* 376.

halve alles vervatte, wat thans onder den naam van *Vereenigde Nederlanden* begreepen is, werden de Friezen, insgelyks, in *Edelen*, *Vryen* en *Lieten*, of *dienstbaaren* verdeeld. De oude Friesche Wetten, die men, waarschynlyk, tot de tyden van Karel den Grooten brengen moet, maaken 'er duidelyk gewag van (*r*). In de volgende eeuwen, tot op den tyd, van welken wy thans handelen, vindt men verscheiden' blyken, dat deeze onderscheiding heeft blyven plaats houden. Doch de dienstbaarheid begon, omtrent deezen tyd, te verminderen, en verdween, op veele plaatsen, geheellyk. Wy hebben, reeds by eene andere gelegenheid, aangemerkt, dat de Kruisvaarten hiertoe aanleiding gaven. De Slaaven verlieten hunne Heeren (*s*), de dienstbaare Landluiden den ploeg (*t*), om naar 't Heilige Land op te trekken: 't welk oorzaak was, dat men vrye luiden tot de gemeene diensten huuren moest, en de Landeryen ook aan vrye luiden verpagten, uit welke laatsten, meen ik, de *welgeboornen*, ten platten Lande, ten minsten, voor een gedeelte, ontstaan zyn. De Edelen van deezen tyd, op dat wy tot hen wederkeeren, waren, ten deele, door 's Lands Oppervorsten, of door eenige andere voornaame Geestelyken of Weereldlyken, *Ridders* gemaakt, dat is, plegtiglyk bekwaam verklaard, om de wapenen te mogen voeren: 't welk met veel omslags en kosten plagt te geschieden;

WILLEM I.

(*r*) Leg. Frision. *Tit.* I. & II. *ibid.* *Not.* S. SICCAMÆ.
(*s*) BOTHON. Chron. Brunsv. pictur. *apud* LEIBNIT. *Tom.* III. *p.* 330.
(*t*) DODECHINUS, *ad annum* 1096.

WILLEM I. den; doch allengskens min plegtig werdt. Zy waren verpligt „ dagelyks, de mis te hooren, „ het lyf te waagen, om het Geloof voor te „ ſtaan, Weduwen en Weezen te beſchermen, tweegevegten aan te gaan, tot verdediging der verdrukte onſchuld, den Keizer onderdaanig te zyn, 't Gemeenebeſt in ſtand te helpen houden, hunne Leengoederen wel te beſtieren, en eindelyk, onbeſtraflyk, voor God en de menſchen, te leeven". Alle welke pligten hun, by hunne verheffing tot de Ridderlyke waardigheid, werden voorgehouden (*u*). In eenigen derzelven, ziet men, dat onze oude Ridders groote overeenkomſt hebben gehad, met de doolende Ridders, die ons, in de verzierde geſchiedeniſſen der volgende tyden, *Romans* genoemd, worden afgebeeld. De Edelen, die met de Ridderlyke waardigheid bekleed waren, voerden den eernaam van *Heer*, voor hunnen eigen naam. De overige Edelen heetten *Knaapen*. De goederen, welken zy bezaten, waren niet op eenerlei wyze bekomen. *Sommigen* hadden dezelven, op eene gewoone wyze, door Erfenis, Huwelyk of Aankoop verkreegen. Aan *anderen* warenze, door 's Lands Oppervorſten, of ook wel door Graaven, toen deezen meer aanziens gekreegen hadden, geſchonken (*v*): ſomtyds tot belooning van Krygsdienſten, ſomtyds om de Edelen te vaſter aan de belangen der ſchenkeren te verbinden, of om andere redenen. Na dat het

(*u*) *Vide* BEKAM *in* Otton. III. *p.* 77.
(*v*) Diplom. Flor. IV. *An.* 1230. *apud* MATTHÆUM *ad* Anonym. de Reb. Ultraj. *p.* 148.

het Leenregt ingevoerd was, hielden de Edelen deeze laatste soort van goederen ter Leen van 's Lands Graaven, die de Edelen, wanneerze hun hulde deeden en in den Kryg dienden, beschermen moesten; doch by weigering van trouwe of manschap, de Leengoederen verbeurd verklaaren konden. Dikwils gebeurden het ook, dat de Edelen, om zig te meer van de Graaflyke bescherming of gunst te verzekeren, de eerste soort van goederen, die hun in vollen en vryen eigendom toekwamen, aan den Graave opdroegen, omze van hem wederom ter Leen te ontvangen (3). De goederen der Edelen bestonden, voornaamlyk, in Landeryen, Bosschen, Wateren en diergelyken. De Edelen woonden, veeltyds, op of omtrent deeze goederen, in een meer of min sterk en aanzienlyk Slot, om welk te mogen stigten, de Graaven, hier te Lande, verlof gaven (4). De Knegten en Dienstluiden der Edelen woonden op en omtrent deeze Sloten, en bouwden de Landen der Edelen of

Willem I.

(3) Zie hier van een voorbeeld, wegens *Binkhorst*, ten tyde van Willem den III, by De Riemer, *Beschr. van 's Gravenhage* I. Deel, bl. 61. wegens *Nyenroode*, ten zelfden tyde, by Matthæus de *Jure Gladii* Cap. XV. p. 265, en wegens den Burgt van Viane, ten tyde van Hertoge Albrecht, in den jaare 1372, by den zelfden Matthæus, *Fundat. & Fata Eccles.* p. 601.

(4) Zo vindt men, dat Dirk de VII. zekeren *Biggo*, in 't jaar 1199, verlof gaf, om een Slot te stigten, op een stuk nieuw bedykt Land, door den Graave aan hem verkogt, en zig strekkende van Pendrecht tot Kattendrecht by Ysselmonde. Zie Boxhorn *op* Reigersb. II. Deel, bl. 46.

WILLEM I. of bevischten hunne Wateren. Dikwils vervoegden zig ook Vryen by deeze Dienstluiden metter woon, om voordeel te trekken, uit de nog onbebouwde streeken Lands, of uit de onbevischte wateren, en om neering of handel te dryven, onder de bescherming van het Slot en van de Burgtzaaten, die 'er, veeltyds, op gehouden werden. En dit voegen van wooning by wooning, omtrent de adelyke Sloten, is de opkomst van verscheiden' Dorpen, en zelfs van voornaame Steden, hier te Lande, geweest: over welke Dorpen en Steden, de *Heeren* of Eigenaars der Sloten, met kennis of bewilliging der Graaven, ook Regtsgebied bekomen, en onder den naam van *Heerlykheid*, geoefend hebben. Aan deeze Dorpen of Steden, werdt dikwils dezelfde naam als aan de Sloten gegeven: hoewelze somtyds, naar hunne gelegenheid, ook anders genoemd werden. Nademaal nu veelen van deeze adelyke goederen of Heerlykheden, hier te Lande, zekerlyk, in haaren oorsprong, uit den boezem der Graaflykheid voortgekomen; veele anderen, door de Edelen, eerst aan den Graave opgedraagen, en toen wederom van hem ter Leen ontvangen waren, en van veele anderen de herkomst, door den tyd, onmooglyk kon aangeweezen worden, zo heeft men, in de volgende eeuwen, alle de Hollandsche Heerlykheden als Leenen der Graaflykheid beginnen aan te merken, en zelfs als kwaade Leenen, die alleen op de Mannen versterven konden, indien het tegendeel, met geene egte bescheiden, beweezen kon worden (*w*).

Twee-

(*w*) *Zie* G. VAN LOON Aloud. Holl. Hist. II. *Deel*, *bl.* 359.

Tweeërlei waren deeze Heerlykheden: *hooge* WILLEM I.
of *vrye* en *Ambagtsheerlykheden*. De hooge en vrye Heerlykheden oefenden hoog of straffend, de Ambagtsheerlykheden alleen middelbaar en laag Regtsgebied; wordende, in deeze laatsten, het straffend Regtsgebied, door den Graaf of zynen Baljuw, geoefend. Onder de hooge Heerlykheden, zyn 'er, vermoedelyk, verscheiden' geweest, die niet uit den boezem der Graaflykheid waren voortgekomen. Doch de Ambagtsheerlykheden schynen allen, uit Graaflyke giften of verkoopingen, herkomstig geweest te zyn.

Zodanig was de toestand der Edelen. Hun gezag, in 't Lands bestier, is, naar maate dat de Graaven hunnen bystand, in den oorlog, meer behoefden, van tyd tot tyd, toegenomen. Ten tyde der eerste Graaven, schynen de Edelen, ieder in zyne Heerlykheid, de burgerlyke Regeering waargenomen te hebben, onder het opzigt des Graaven, die aan de Frankische of Duitsche Vorsten verantwoording schuldig was. Het algemeen Landbestier, dat voornaamlyk opzigt hadt op het maaken van Vrede, het voeren van Oorlog, en het vinden van middelen en manschap hiertoe noodig, stondt toen wel aan den Graave; doch 't is ten hoogsten waarschynlyk, dat hy, al vroeg, een' Raad, uit 's Lands Edelen bestaande, nevens zig zal gehad hebben: gelyk men, hier van, in laater' tyden, duidelyke bewyzen vindt (*x*). Na dat de Hollandsche Graaven zwaa-

(*x*) Zie MELIS STOKE *in* Willem II. *bl.* 87. *in* Floris V. *bl.* 98. *in* Jan I. *bl.* 146.

WILLEM I. zwaare Oorlogen met de Stigtſchen, Vlaamingen en Brabanders hadden beginnen te voeren, waartoe hun de raad en hulp hunner Leenmannen zonderling te ſtade kwam, wies het aanzien van 's Lands Edelen, hand over hand. De Graaven vergolden hunne dienſten, met het ſchenken van heerlyke goederen, en met de vermeerdering hunner Voorregten. Naar maate, dat zy meer belang by 's Lands behoudenis hadden, en meer tot 's Lands beſcherming konden toebrengen, bekommerden zy zig ſterker, over de Regeering, en moeſten 'er meer in gekend worden. Zy hielpen den Oorlog beſtemmen en uitvoeren. Zy ſtonden over 't maaken van de Vrede, beëedigden de Verbonden, en waren 'er, gelyk men nu ſpreeken zou, *Guarandeurs* of Waarborgen van (y): ten bewyze, dat uitheemſche Mogendheden zig meer op het ſamengevoegd lighaam veeler Edelen, dan op den Graave alleen vertrouwden. Zulk een aanzien hadden de Hollandſche Edelen verkreegen, toen zy ondernamen, het Graafſlyk bewind over Holland en Zeeland, aan Willem den I, op te draagen.

IV. Krygtusſchen de Graaven Willem en Lodewyk. 1204. Doch hem in dit bewind te beveſtigen, hadt nog veel werks in. Tegen de Lente des volgenden jaars 1204, hadt Graaf Lodewyk een magtig Leger byeen gebragt. Hy hadt, door aanzienlyke geſchenken en groote beloften, verſcheiden' nabuurige Heeren bewoogen, om hem Krygsvolk by te zetten: on-

(y) Zie, onder anderen, hier voor VII. *Boek*, *bl.* 258. HEDA *p.* 190.

onder welken, Hugo en Dirk, Bisschoppen van Luik en Utrecht, *Henrik*, *Hertog van Limburg*, en *Filips*, *Markgraaf van Namen*, de voornaamsten waren. Aan Bisschop Dirk van Utrecht, werden tweeduizend mark zilvers toegezeid, en hy hieldt Lodewyks Broeder te gyzel voor deeze somme. Sommigen voegen er by, dat de Graaf van Loon hem belooven moest, Holland, in 't gevolg, van 't Stigt ter Leen te willen houden (*z*). En daar is nog een gedeelte van een Verdrag, tusschen den Bisschop en Graave Lodewyk, voor handen, waaruit dit zou schynen bevestigd te worden (*a*). Doch een Schryver, die deezen tyd beleefd heeft, zegt „ dat de voorzigtige Bisschop tweeduizend mark zilvers van den „ Graave verkreeg, om dat hy hem zyne „ hulp tegen Graave Willem toezeide, en „ daarenboven beloofde, te zullen bezorgen, „ dat hem het Graafschap van Holland, dat, „ naar Keizerlyken Regte, opengevallen was, „ ter Leen, [door den Keizer, naamlyk,] „ werdt opgedraagen (*b*)": 't welk veel beter met het gevolg der Geschiedenisse overeenkomt. Graaf Otto van Gelder, die Willems Schoonvader was, werdt bewoogen, om onzydig te zyn. Eenige Hollandsche Edelen, onder anderen, Ysbrand en Gerard van Haarlem, Arnold en Henrik van Ryswyk, en *Jan Persyn*, ziende Graave Lodewyk zo magtig, vielen hem openlyk toe. Graaf Willem kon ondertusschen weinig volks by een brengen. Hy be-

WILLEM I.

(*z*) BEKA *in* Theodr. II. *p.* 63.
(*a*) *Apud* HEDAM *p.* 187.
(*b*) Anonym. de Rebus Ultraj. *Cap.* XIV. *p.* 11.

Willem I. besloot, derhalven, naar Zeeland te wyken, en de Regeering van Kennemerland Wouter van Egmond en Albert Banjaard; die van Rynland Willem van Teilingen en Filips van Wassenaar in handen te stellen. *Ten Bussche*, nu ten Bosch, aan de Vegt, of Boskoop, aan de Gouwe, en te *Zwadenburg*, nu Zwammerdam, aan den Ryn, werden twee Sterkten opgeworpen, en met breede Graften omringd, om Holland, tegen de invallen der Stigtschen, te beveiligen. De eerste werdt den Domproost, *Floris*, Broeder van Graave Willem, de andere Graave Otto van Benthem in handen gesteld (*c*): waaruit volgt, dat deeze laatste, die te vooren Lodewyks zyde gehouden hadt, tot de zyde van Graave Willem moet overgegaan zyn. 't Scheen, uit deeze toebereidsels, dat men, van Willems zyde, verweerender wyze wilde oorloogen; doch 't bleek haast anders.

Sterkten ten Bussche en te Zwadenburg opgeworpen.

V. De Kennemers, met Wouter van Egmond en Albert Banjaard aan 't hoofd, deeden eenen togt te Schepe naar Amstel, eene Stigtsche Heerlykheid, welker Heer, gelyk wy boven zagen, Graave Lodewyk en Vrouwe Aleid, uit Haarlem, hadt helpen ontvlugten. Eenige Stigtsche Knegten en Amstelsche Opgezetenen, by tyds in de wapenen gebragt, om hun tegenstand te bieden, konden hen egter niet beletten, den dam of dyk, in of tegen den Amstel gelegd, door te steeken, en 't laag omgelegen Land onder water te zetten. Toen werden de Amstellandsche Veenen plat gebrand en leêg geplonderd. Het Slot van Heere Gysbrecht, een treflyk ge-

De Kennemers vallen in Amstel, en verbranden het Slot aldaar.

(*c*) Beka en Theodr. II. p. 64.

gebouw, werdt ook aan koolen gelegd. Men spaarde zelfs de Ooftboomen niet, die by 't Slot stonden. Alles werdt aan 't vuur opgeofferd. Vandaar trokken de Kennemers naar Muiden en Weesp, en verder langs den Vegtstroom tot *Breukelen* toe. Al wat hun in den weg lag werdt geplonderd en vernield, of gebrandschat. Zy keerden, met veel buit en gyzelaars voor de bedongen brandschatting, schier zonder verlies, t'huiswaards. Simon van Haarlem hadt deezen togt ook bygewoond; doch zig zo agterlyk gehouden, dat men een kwaad oog op hem kreeg. Ook verklaarde hy zig, sedert, openlyk genoeg voor Graave Lodewyk (*d*).

Willem I.

Bisschop Dirk, midlerwyl zyne Krygsmagt byeen gebragt hebbende, trok naar de Sterkte ten Bussche, die den Domproost Floris aanvertrouwd was. De Bisschop wist de Kennemers, door een loos gerugt, van het ontzet af te schrikken. Ook liepen de Hollandsche Knegten, die binnen de Sterkte lagen, tot hem over; zo dat het hem weinig werks kostte, de zelve te bemagtigen. Floris zelf werdt gevangen genomen, en naar 't Slot ter Horst gebragt. De Bisschop trok voort, tot Leiden toe. En men merkt aan, dat hy de eerste der Utrechtsche Bisschoppen geweest is, die de wapenen tot zo diep in Holland gevoerd heeft (*e*).

Dirk, Bisschop van Utrecht wint de Sterkte ten Bussche.

Graaf Lodewyk voerde vast een aanzienlyk Leger van Ruiters en Voetknegten, langs de Bra-

VI. Graaf Lodewyk on-

(*d*) Wilh. Procurat. *ad annum* 1204. Melis Stoke *in* Ada, *bl.* 68.

(*e*) Wilh. Procurat. *ad annum* 1204. Godef. Monach. *ad annum* 1204.

WILLEM I. derwerpt zig Zuidholland, Leiden en Kennemerland.

Brabantsche grenzen, naar Zuidholland. De Verzamelplaats was te Dordrecht, alwaar de voorraad van mondbehoeften te Schepe aangebragt werdt. Graaf Willem hieldt zig midlerwyl in Zeeland op, en rigtte niet anders uit, dan dat hy Graave Lodewyk twee Voorraadschepen afnam, die in Zeeland opgebragt werden. Graaf Lodewyk, geenen tegenstand ontmoetende, onderwierp zig, binnen korten tyd, gantsch Zuidholland. Daar na, tot Leiden, 't welk toen onder Noordholland gerekend werdt, voortgetrokken zynde, ontving hy Heer Simon van Haarlem in genade, vereenigde zig met het Stigtsche Leger, en drong door, tot Haarlem toe. De Kennemers onderwierpen zig, na een weinig tegenstands, ook aan Graave Lodewyk, die hun eene boete van vyfhonderd marken zilvers oplei. De Graaf, den Bisschop te Haarlem laatende, trok naar *Sant Aagtendorp*, nu *de Beverwyk*, of *Eechtrop*, welk toen beheerd werdt, door Albert Banjaard, die 'er ook een Slot hadt. Dit Slot en het Dorp zelf werdt aan koolen gelegd. 't Zelfde lot trof het Huis van Heere Wouter van Egmond. Doch het Dorp en de Abtdy werden verschoond. De Heeren hielden zig midlerwyl verhoolen. Bisschop Dirk, te Haarlem gebrek aan leeftogt krygende, en bedugt, dat hem de gelegenheid tot den hertogt mogt afgesneeden worden, keerde, na een kort verblyf, met zyn Volk naar 't Stigt te rug (*f*). Sommigen schryven, dat

Sant Aagtendorp en 't Slot te Egmond verbrand.

(*f*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1204. MELIS STOKE *in Ada. bl.* 70, 71.

dat Graaf Lodewyk, oordeelende 's Bisschops hulp niet langer te behoeven, hem verzogt hadt, Holland te ruimen (*g*).

WILLEM I.

Graaf Willem hadt niet lang rust in Zeeland. Hy werdt 'er bestookt, beide van de Vlaamsche en de Hollandsche zyde. *Boudewyn de* IX. Graaf van Vlaanderen, in 't jaar 1203, de Kruisvaart naar 't Heilig Land ondernomen hebbende, hadt het bewind over zyn Graafschap in handen gesteld van zynen Broeder, Filips, Graave van Namen. Met deezen, sluit Graaf Lodewyk een Verdrag, by welk bedongen werdt, dat Filips Graaf Willem uit Zeeland zou helpen verdryven, waartegen Lodewyk de Vlaamingen, eens voor al, van de Geervlietsche tollen ontheffen zou (*h*). Ook bevestigde hy het Verdrag, in den jaare 1168, tusschen Filips van Vlaanderen en Graave Floris den III. geslooten (*i*). In gevolg van het gemaakt Verbond, deedt Filips eenen togt op Walcheren, en maakte 'er zig meester van. Hugo van Voorne viel, ten zelfden tyde, in 't Eiland Schouwen, welk zig Graave Lodewyk onderwerpen moest. Graaf Willem ontvloodt ter naauwer nood de gevangenis, zig bergende in een Visschers Schuit, alwaar hy, onder de natte netten bedommeld, van zyne vervolgers gezogt; doch niet gevonden werdt (*k*).

VII. De Vlaamingen vallen in Walcheren, en Hugo van Voorne in Schouwen.

Hugo van Voorne nam toen 't bewind over by-

Graaf Willem komt wederom in Zeeland.

(*g*) BEKA *in* Theodr. II. *p.* 64. Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XV. *p.* 11.
(*h*) MEYERUS *ad annum* 1203.
(*i*) *Vide* Thesaur. MARTEN. & DURAND *Tom.* I. *c.* 1037.
(*k*) MELIS STOKE *in* Ada, *bl.* 71.

Willem I. byna gantsch Zeeland in handen; doch gedroeg 'er zig zo kwalyk in, dat de Zeeuwen, samen geraadpleegd hebbende, beslooten, hem ten Lande uit te dryven, en Willem, die zig schuil hieldt, wederom op te zoeken en in te haalen: al het welke schier zo ras uitgevoerd, als voorgenomen werdt. Graaf Willem gaf van deezen gelukkigen keer zyner zaaken kennis aan Wouter van Egmond, hem belastende, zo veel volks byeen te brengen, als doenlyk ware; zig, met het zelve, te Leiden, neder te slaan; doch geenen slag, tegen Graave Lodewyk, te waagen, voor dat hy zelf in Holland en by 't Leger zou gekomen zyn. Deeze last werdt, ten deele, naargekomen. Wouter van Egmond, Filips van Wassenaar en Willem van Teilingen arbeidden, elk om 't zeerst, om 't volk op de been en byeen te brengen (*l*).

VIII. Graaf Lodewyk slaat de Kennemers en bemagtigt Leiden.

Graaf Lodewyk hadt zyn Leger, na den togt op Sant Aagtendorp en Egmond, te rug gevoerd, en te *Voorschooten* neêrgeslaagen. Hier was eene groote Markt van allerlei mondbehoefte en versnaperingen voor 't Leger, welk 'er den tyd met lusten sleet. Doch de tydingen van den afval der Zeeuwen en van den optogt der Kennemeren, die kort na malkanderen kwamen, veroorzaakten geene geringe ontsteltenis in 't Leger. De Kennemers hadden zig, te Leiden, versterkt, om Graaf Lodewyk daar den doortogt te beletten, terwyl Graaf Willem, dagelyks, uit Zeeland te gemoet gezien werdt, om hem, van den ande-

(*l*) Wilhelm. Procurat. ad. annum 1204.

deren kant, te overvallen. Men was hier van, in 't Leger te Voorschooten, niet onkundig: weshalve beslooten werdt, zonder uitstel, en eer Graaf Willem in Holland zyn kon, op de Kennemers aan te trekken. De onderneeming gelukte, door de onvoorzigtigheid der Kennemeren, die, ontydige uitvallen doende, van het ervaaren Krygsvolk des Graaven van Loon, geslaagen en verjaagd werden. Toen de buiten-graft der Vesting met puin en korenschooven gedempt was, viel het den beleggeren niet moeilyk, daar door, en naar binnen te geraaken. De Edelen, die 't werk van binnen bestierd hadden, zagen toen om, naar een goed heenkomen. De voornaamsten bergden zig. Veelen werden in den Ryn, die door Leiden loopt, gejaagd. Anderen, zig, op eene houten brug over dien Stroom, ter weer willende stellen, stortten, onverhoeds, met de brug in 't water. Eenigen ontkwamen 't gevaar, te schepe. Doch veelen werden gedood of gevangen: en onder de laatsten was Willem van Teilingen. Het Leger van Graave Lodewyk keerde, zegepraalend, naar Voorschooten te rug. Willem I.

Willem, op 't ontvangen der tyding dezer nederlaage, ontveinsde het leed, dat hy 'er over gevoelde, en spoedde zig te meer, om Graaf Lodewyk in Holland op te zoeken. Zyne Zeeuwsche benden over de Maaze gevoerd, en op den Hollandschen bodem ontscheept hebbende, trok hy naar *Ryswyk*, alwaar hy zig nedersloeg. In 't trekken, was zyne magt merkelyk aangegroeid, overmids hem veele Hollanders toegevallen wa- Breekt, op de aankomst van Graave Willem, van Voorschooten op.

ren.

WILLEM I. ren. Ook hadt hy zig zo voordeelig en in zo goede orde gelegerd, dat de Hertog van Limburg, Lodewyks Bondgenoot, afgevaardigd om 'er kennis van te neemen; zo verbaasd was, over de talrykheid en geschiktheid van Willems benden, dat hy eerst van Vrede begon te spreeken, en toen die plat uit geweigerd werdt, schielyk te rug trok, den schrik in Lodewyks Leger bragt, en met de benden, die onder hem stonden, zonder marren, aan 't vlugten sloeg. Toen was 'er geen houden meer aan 't overig deel des Legers. 't Vlieden werdt algemeen. Wapens, Tenten, Mondkost, Koopwaaren en Kostlykheden, alles bleef in den loop. Graaf Willem, die digt by Voorschooten gelegerd was, kreeg haast kennis van deeze vlugt. Hy vervolgde de vlugtenden, die den Ryn langs naar Utrecht trokken; sloeg hun een goed deel volks af, en bekwam een' ongelooflyken buit. De Hollandsche vrouwen zelve toonden haaren moed, by deeze gelegenheid; en hadden herts genoeg, om eenigen der vlugtenden, welken zy agterhaalen konden, van 't leeven te berooven. Doch Graaf Lodewyk en eenige anderen waren te ver vooruit geraakt, om agterhaald te konnen worden (*m*).

Graaf Willem bemagtigt het Slot te Asperen. De Stigtschen Dordrecht.

De binnenlandsche Kryg werdt egter voortgezet. Graaf Willem bemagtigde en vernielde het *Slot te Asperen*, Volpert en Floris van Leerdam toebehoorende. De Stigtschen daarentegen overmeesterden Dordrecht, welk, te vooren, Graave Willem in handen gevallen was, en staken den brand in de Stad, waardoor een groo-

(*m*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1204. MELIS STOKE *bl.* 73.

groote voorraad van Wyn en Graanen verteerd werdt. — Willem I.

Het bemagtigen deezer Stad was van zo veel gevolg, dat 'er een Verdrag, tusschen den Bisschop en den Graave, uit sproot, welk te Utrecht getroffen werdt. By het zelve, verklaart Graaf Willem zig „ een' Leenman des Bisschops van Utrecht, gelyk zyn Broeder Dirk voorheen geweest was. De Dienstmannen des Bisschops, in Holland woonagtig, zouden, voortaan, voor mannen des Graaven; en de Dienstmannen des Graaven, in 't Stigt woonagtig, voor mannen des Bisschops, gehouden worden; de wederzydsche * Edelen en derzelver Kinderen alleenlyk uitgezonderd. De Graaf en zyne Mannen beloofden, by eede, dat zy nimmer, te Zwadenburg, noch elders, den Ryn stoppen zouden. Ook zou hy nooit beletten, dat de Kooplieden Zout en andere Waaren, naar 't Stigt, voerden: gelyk de Bisschop, van zynen kant, ook beloofde, den handel in het Friesch Graafschap Oostergo en Westergo, op geenerlei wyze, te zullen stremmen. Omtrent dit Graafschap, werdt het Verdrag vernieuwd, welk, in het jaar 1165, tusschen Bisschop Godefrid en Graave Floris den III, getroffen was. De Munters, Tollenaars, Schouten, † Steevoogden, en alle andere Amptenaars moesten hunne Ampten, eerst van den Bisschop, daarna van den Graave, komen ontvangen, en den eed aan beide doen. Wegens het Geregt van *Heeswyk*, by Montfoort, werdt vastgesteld, dat de Bisschop, door

IX. Verdrag tusschen Graave Willem en Bisschop Dirk.

* *Milites.*

† *Villici.*

Willem I.

§ *Nuncius.*

„ zynen § Gezant, aldaar Regtdagen zou doen „ houden, en dat het gene 'er van kwam, „ voor een vierde, door den Graave, het o„ verige, door den Bisschop, genooten zou „ worden. Zo 'er geschil ontstondt, over de „ grensscheiding, of over de tienden, zou „ hy, by wien men 'er klagtig over viel, 't „ zy de Bisschop of de Graaf, zweeren, dat „ hy 't regt aan zyne zyde hadt, of anders 't „ geschil, aan de wederparty van dit Ver„ drag, verblyven moeten. Eindelyk, zou „ den Stigtschen misdaadigen in Holland; „ noch den Hollandschen in 't Stigt, geene „ toevlugt verleend worden dan om dezelven „ met den Heer te verzoenen". De Edelen, die dit Verdrag, voor S. Maartens Altaar, te Utrecht, beëedigden, waren Wouter van *Eve* (5), Albert Banjaard, Jakob, Bruggraaf van Leiden, *Gysbrecht van de Lek*, *Albert de Roode* en meer anderen (*n*). Men vindt, in dit Verdrag, geene melding van duizend mark, die Graaf Willem egter, volgens het Verhaal van Tydgenooten (*o*), by deeze gelegenheid, genoodzaakt werdt, tot bekominge van de Vrede, aan den Bisschop op te brengen. Niet lang te vooren, was 'er, ten overstaan van Hugo, Bisschop van Luik, Henrik, Hertog van Limburg, Filips, Markgraaf van Namen, Otto, Graaf van Gelder, Adolf, Graaf van den Berge, en Willem, Oom des Graa-

Verdrag tusschen Graave Lodewyk en Bisschop Dirk.

(*n*) Comp. inter Episc. Traject. & Com. Holl. *ap.* HEDAM *p.* 188.

(*o*) Anonym. de Rebus Ultraj. *Cap.* XV. *n.* 12.

(5) Dus staat 'er, in sommige Afschriften: doch anderen hebben *van Egmond*, en zo zal 't waarschynlyk zyn moeten.

Graaven van Vlaanderen, tusschen Bisschop Dirk en Graave Lodewyk, een verdrag getroffen, genoegzaam van gelyken inhoud als het gemelde. De Edelen, die, by eede, beloofden, den Graaf, tot naarkoming van de Voorwaarden deezes Verdrags, te zullen noodzaaken, waren Arnoud en Henrik van Ryswyk, *Wouter Spiering*, Jan Persyn, de Broeders Ysbrand en Gerard van Haarlem, *Steven van Zuilen* en anderen (*p*). Doch het Verdrag met Graaf Willem heeft dit kragteloos moeten maaken. De wederzydsche Krygsgevangenen werden, sedert, geslaakt. Eenige Edelen verzoenden zig met Graave Willem: onder welken, Arnoud en Henrik van Ryswyk, en Ysbrand van Haarlem genoemd worden. Eenigen bleeven den Graave van Loon getrouw. De inkomsten en goederen deezer laatsten werden, door Graave Willem, aangeslaagen, en aan zyne gunstelingen weggeschonken. Floris, de Domproost, kreeg 'er een goed deel van. Deeze ondernam, in 't najaar, eenen togt op 't Land van Voorne. Hy verdreef Heer Hugo, en bemagtigde de Vesting *Poortvliet*, by Scharpenisse (6), die hy slegten deedt (*q*).

De Vesting Poortvliet geslegt.

De Graaf van Loon kon egter nog niet besluiten, van zynen eisch op Holland en Zeeland af te zien. Hy trok dan, tegen 't volgend

De Vlamingen doen eenen inval

(*p*) Diplom. *Vide apud* BUCHEL. *ad* HEDAM, *p.* 190.
(*q*) MELIS STOKE *in* Ada *bl.* 75.

(6) Scharpenisse was, ten deezen tyde, een Eilandje op zig zelf. Zie onze Kaart in dit Deel. en de *oude Kaart van Zeeland*, eerst uitgegeven in houtsnede, door JAN REYGERSBERCH *Chron.* Cap. XXVIII. *Druk van* 1551. en uit hem, in 't Koper, door SMALLEGANGE. Doch naderhand is het aan Thoolen gedykt.

Willem I. in Schouwen. 1205. gend Voorjaar, wederom eenige benden, te Utrecht, byeen, en bewoog Filips van Namen, om een' inval in 't Eiland Schouwen te doen. Graaf Willem, hier van verwittigd, begaf zig, by tyds, naar Zeeland. Hy kon de Landing der Vlaamingen niet beletten: doch stelde zig in staat, om hun slag te leveren, indien zy voort trokken (r). Onze Kronyken melden eenpaarig, dat 'er een Verdrag getroffen werdt, eer men handgemeen raakte; doch alzo dit Verdrag, van welk nog Afschriften voor handen zyn, gantsch niet voordeelig voor Graave Willem geweest is, schynt men veeleer te moeten vermoeden, dat hy, door eenig merkelyk geleeden nadeel, 't zy in Zeeland of in Holland, tot het Verdrag gedwongen geworden is. De Vlaamsche Kronyken geeven hier ook geen licht. Zy gewaagen alleenlyk van eene voorgenomen' belegering van Zierikzee, door de Vlaamingen (s). Misschien heeft men Graave Willem, in die Stad, weeten te benaauwen, en tot het aangaan van een schadelyk Verdrag te noodzaaken. Wat 'er van zy, het Verdrag is in wezen, en op den Feestdag van S. Donatiaan, in Wynmaand des jaars 1206, te Brugge in de Prooftdye, getekend.

X. Overeenkomst tusschen de Graaven Willem en Lodewyk. 1206. *Lodewyk, Graaf van Loon en van Holland* en *Heer Willem, Zoon van Floris, Graaf van Holland*, komen 'er in voor, als handelende partyen: en *Filips, Markgraaf van Namen en Voogd van Vlaanderen*, als middelaar. Men bespeurt 'er uit, dat Filips, voor zynen vriend, Graave

(r) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1205.
(s) Meyerus *ad annum* 1203.

ve Lodewyk, voordeelige voorwaarden heeft weeten te bedingen; doch ook, volgens de gewoonte der middelaaren, niet vergeten, voor zig zelven te zorgen. „ Het gantsche „ Graafschap van Holland werdt, by dit Ver„ drag, Graave Lodewyk toegeweezen, de „ Bruidschat der oude Graavinne Ada, We„ duwe van Graave Floris, alleenlyk uitgeno„ men, welke, na haar overlyden, op Wil„ lem, haaren Zoon, vervallen zou. Schar„ penisse, Duiveland, (7) *Stavenisse*, *Drei„ schor* en het Land van Oost- en West-Voor„ ne werden, insgelyks, Graave Lodewyk aan„ bedeeld. Heer Willem zou daarentegen be„ houden al wat, ter andere zyde van de (8) „ *Mosselkreek*, naar Vlaanderen toe, gelegen „ was, daar onder begreepen het gene den „ Heere van Voorne, buiten Oost- en West„ Voorne, toegekomen hadt. Daarenboven „ zou hy vierhonderd ponden uit de Geer„ vlietsche tollen trekken, en daar toe zelf „ eenen Ontvanger stellen. Lodewyk en Wil„ lem moesten elkanderen, over en weder, tot „ erfgenaam van het gene hun, by dit Ver„ drag, aanbedeeld was, verklaaren. De „ Hol-

WILLEM I.

(7) Stavenisse lag, nevens S. Maartensdyk, ten deezen tyde, op een byzonder Eiland, zo wel als Dreischor en Scharpenisse. Zie onze Kaart in dit Deel, en de *oude Kaart* hier voor, *bl.* 323. Aant. (6) vermeld.

(8) *Mosella* staat 'er in 't Latyn van het oorspronglyk Verdrag. Ik versta 'er de *Mosselkreek* door; die eertyds bewesten Reimerswaale, door Zuid-Beveland, liep. Men weet, dat zy, in 't Neêrduitsch, ook *Mosselee* plagt genoemd te worden. *Zie een' Brief van den jaare* 1321 by BOXHORN *op* REIGERSBERGEN, II. Deel, bl. 139.

WILLEM I. „ Hollandsche Edelen, by 't sluiten van dit „ Verdrag tegenwoordig, moesten, op last „ van Heere Willem, den Graave van Loon „ en van Holland, terstond, hulde doen. Wil„ lem verbondt zig, daarenboven, zyn Leen „ den Bisschop van Utrecht wederom te zul„ len opdraagen, en in persoon naar Dordrecht, „ Leiden, Haarlem, en nog * eene andere „ Plaats te zullen trekken, om alle de Ingeze„ tenen dier Steden van den eed hem gedaan „ te ontheffen, en tot het inhuldigen van „ Graave Lodewyk te vermaanen. Graaf Lo„ dewyk verbondt zig, Scharpenisse, Duive„ land, Stavenisse, en † *Dreischor*, allen Be„ ooster-Schelde gelegen, van Vlaanderen „ ter Leen te zullen houden: als mede den „ Burgt van *Leda*, waardoor ik niets beters dan *Leiden* weet te verstaan (9) „ met de Stad „ en al het † eigen goed, hem, in dit Burg„ graafschap, toekomende: al het welk hy, „ aan 't § Oppergebied van Vlaanderen on„ derwierp. Als Borgen, voor de naarkoming „ van dit Verdrag, stelden zig, van Willems „ zyde, zyne mannen van Holland en van „ Schouwen. Van Lodewyks zyde, insgelyks, „ zyne mannen van Holland en van de vier „ bovengemelde Landen, benevens den Bis„ schop van Luik en den Hertog van Leuven „ [dat is, van Brabant] De Markgraaf van „ Namen, Middelaar van 't Verdrag, was „ Borg voor beide de partyen (*t*)." Op deezen

* *Harding lem*. misschien *Vlaardingen*.

† *Drilchire*, of in andere Afschriften *Driscie*.

† *Allodium*.

§ *Dominium*.

(*t*) Pactum *Vide apud* MATTHÆUM Analect. *Tom*. III. *p*. 126.

(9) Meent iemant, dat hier, anders, op 't Slot *ter Leede* en *Leerdam* gezien worde; 't staat hem, onzenthalve, vry.

zen voet, werdt de Vrede tusschen Lodewyk WILLEM.
en Willem getroffen. Doch uit de oude Ge- I.
schiedenissen blykt niet, dat de Voorwaarden, hier bepaald, ter uitvoeringe gebragt zyn. Onze Kronyken melden alleenlyk, dat de Graaf van Loon, met zyn Leger, van by Utrecht opgebroken zynde, naar zyn Graafschap van Loon gekeerd is (1), en sedert geen' voet wederom in Holland gehad heeft (*u*), terwyl Graaf Willem meester bleef van al 't Land tusschen de Honte en de Lauwers (*v*). Doch van elders weet men nog, dat de Graaf van Loon, na 't sluiten van dit Verdrag, zyn en zyner Gemaalinne eigen goed in Holland, uitgenomen den Burgt en 't Burggraafschap van Leda, die aan Vlaanderen waren afgestaan, aan den Hertog van Brabant, opgedraagen, en het wederom van hem ter Leen ontvangen heeft.

Her-

(*u*) MELIS STOKE *in* Ada, *bl.* 76.
(*v*) MELIS STOKE *in* Willem I. *bl.* 77.

(1) WILHELM. PROCURAT. ad annum 1205. Met dit jaar, eindigt de eerste Schryver der Latynsche Egmonder Kronyk, die wy, tot hier toe, op den naam van *Wilhelmus Procurator*, hebben aangehaald, zyn Verhaal. Wy konnen egter niet voorby, hier aan te merken, dat alles, wat tot aan 't jaar 1206, in deeze Kronyk, gevonden wordt, door sommigen, aan zekeren MEERHOUT wordt toegeschreeven. Dat het volgende alleen, door *Wilhelmus Procurator*, is samengesteld, blykt uit de Kronyk zelve. ad annos 1324 & 1330. Doch wie de Schryver van het eerste zy, is zo zeker niet. Ik vermoed, dat *Meerhout* niet de Schryver; maar, eertyds, bezitter van een der afschriften van het eerste gedeelte deezer Kronyke geweest is. Immers, dat *Pieter Vekeman Meerhout*, in de zestiende eeuwe, Leeraar in de Alkmaarsche, en daarna in de Amsterdamsche Latynsche Schoole is geweest, en eene zeer oude Kronyk bezeten heeft, kan men, uit tydgenooten, bevestigd vinden, by PARS *Naamrol* bl. 141, 349.

WILLEM I. Hertog Henrik beloofde, daarentegen, Lodewyk tegen Willem te zullen helpen, zo deeze 't geslooten Verdrag verbrak (*w*). Ook vindt men, dat Willem, ongezind om zig aan 't gemaakt Verdrag te houden, den Paus *Innocent den III*, over 't ongelyk, welk hem daar in geschied was, klagtig gevallen is. De Paus verbleef 't geschil aan den Aartsbisschop van Trier, naar wiens uitspraak, Willem zig niet voegen wilde, waarop hy in den ban gedaan werdt. Toen vervoegde hy zig, by *Honorius den III*, Opvolger van Innocent, die Willems zaak den Abt van S. Laurens in Oostbroek by Utrecht aanbeval, na dat hy Willem van den ban ontheeven hadt (*x*). Doch wat uitslag deeze zaak verder gehad hebbe, is, myns weetens, nergens aangetekend. 't Blykt alleenlyk, dat Paus Honorius de III. het verdrag tusschen Lodewyk en Willem, van welk wy spreeken, in den jaare 1216 of 1217, door open' brieven, bekragtigd heeft (*y*).

XI. Poogingen om de Graavin Ada uit Engeland herwaards te doen brengen.

Een punt was 'er in dit Verdrag, waarvan wy nog geen gewag gemaakt hebben, en op welks naarkoming, van Lodewyks zyde, sterk gedrongen werdt. Het betrof de jonge Graavin Ada, die, tot nog toe, door toedoen, zo 't schynt, van Graave Willem, in Engeland opgehouden werdt. Willem verbondt zig, om haar, door Gezanten, of in eigener Persoon, op te eisschen, herwaards te brengen, en Graave Lodewyk in handen te stellen. Doch hy schynt van dit deel des Verdrags zo weinig werks gemaakt te hebben, als van de o-ve-

(*w*) *Voiez* BUTKENS Trophées de Brab. *Preuv. p.* 57.
(*x*) *Vide* Epist. Honorii III. *apud* MATTHÆUM Analect. *Tom.* III. *p.* 130.
(*y*) Dipl. *vide ubi supra p.* 125.

verigen. In 't jaar 1207, schreef Vrouw Aleid eenen Brief aan Jan, Koning van Engeland, waar by zy verzoekt, dat haare Dogter, na zulk eene lange ballingschap, wederom herwaards moge gezonden worden. Twee omstandigheden worden 'er in deezen Brief gemeld, uit welken men afneemen kan, waarom de Engelschen de jonge Ada zo lang in hun Ryk hielden. Vrouw Aleid maakt, *voor eerst*, haar werk, om te bewyzen, dat het Huwelyk van den Graave van Loon met Ada, wettiglyk en met toestemming der Hollandsche Edelen, voltrokken is geweest, waartoe zelfs getuigschriften van Graave Otto van Benthem en van Bisschop Dirk van Utrecht te berde gebragt worden (z). Zy klaagt, *ten anderen*, over eenige afgunstigen, die den Koning lasteringen in 't oor bliezen; biddende dat hy aan dezelven geen geloof slaan wil (a). Hier uit vermoed ik, dat de aanhangers van Graave Willem, of hy zelf den Koning in den waan hebben gebragt, dat 'er geen wettig Huwelyk, tusschen Lodewyk en Ada, gesloten was, en dat 'er, om 't Land in rust en de Regeering aan den wettigen Graave te brengen, geen beter middel was, dan Ada in Engeland te houden. Doch nu deedt de Koning de Getuigenissen voor de wettigheid van het Huwelyk behoorlyk onderzoeken, en vondt 'er niets op te zeggen.

Willem I. 1207.

De brief, van welken wy spreeken, werdt, vermoedelyk, medegenomen, door *Wouter Ber-*

Verbond tusschen Graave Lode-

(z) Liter. Testim. de Marit. Comit. Holand. *inter* Acta Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 46.
(a) Liter. Adelh. *ibid.*

WILLEM I.

Lodewyk en Jan, Koning van Engeland.

Bertrand, dien Lodewyk naar Engeland gezonden hadt, om, in zynen naam, een Verbond met Koning Jan te beëedigen, en waarschynlyk ook, om Ada af te haalen. Het Verbond behelsde eene belofte „ om den Koning, *als zynen Heer*, met de wapenen ten „ dienst te staan, en daar toe zelf, op 's Ko- „ nings bevel en kosten, naar Engeland over „ te steeken. Daarbenevens verbondt zig de „ Graaf, om Keizer *Otto den IV*, Neef van „ Koning Jan, by te staan, zo lang deeze „ den Koning getrouw blyven zou (*b*).". En dit Verbond is het eerste, door onze Graaven, met de Koningen van Engeland, geslooten, waarvan my Afschriften zyn voorgekomen. Sommigen tekenen egter aan, dat *Richard de I*, al omtrent het jaar 1194, een Verbond van Verdediging, met Dirk den VII, geslooten hadt (*c*). Doch ik vind niet, dat het van eenig gevolg geweest is. Koning Jan, die, omtrent deezen tyd, met Frankryk in oorlog was, en daarenboven met zyne Onderdaanen overhoop lag, heeft buiten twyfel in de onderwerping van Graave Lodewyk genoegen genomen. 't Schynt, dat hy, kort hier na, Ada te rug heeft laaten keeren. Zy is, niet voor het jaar 1218, buiten Holland, overleeden (2), en te Herkenrode begraaven (*d*).

Ada keert te rug en sterft.

Om

(*b*) Convent. Comit. de Los *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 46. 47.
(*c*) DANIEL Hist. de France *Tom.* III. *p.* 449.
(*d*) *Vide* MANTEL. Hist. Lossens. *p.* 156. MATTH. Anal. *Tom.* III. *p.* 132.

(2) De *Graavin Ada* heeft, in den jaare 1213, haare toestemming gegeven, op zekeren Gunstbrief van Graa-

Om te begrypen, wat de Graaf van Loon, ten opzigte van Keizer Otto, beloofde, moet men de zaaken van wat hooger ophaalen. Keizer Henrik de VI, in 't jaar 1197, overleeden zynde, werdt, door zynen Zoon, *Fredrik*, in 't Koningryk van Sicilie, opgevolgd. Deeze werdt egter niet tot Roomsch Koning verkooren, alzo hy nog te jong van jaaren was. De Ryksvorsten waren 't niet eens, wegens de Verkiezing. Eenigen verkooren *Filips*, Hertog van Zwaben, Broeder van den overleeden Keizer: anderen *Otto*, Hertog van Saxen. Onder de Kerkelyke en Weereldlyke Ryksleden, die Otto verkooren hadden, waren *Adolf*, Aartsbisschop van Keulen, en Henrik, Hertog van Lotharingen, die zig, in de ondertekening van eenen Brief, wegens deeze verkiezing, aan Paus Innocent den III. geschreeven (*e*), ook *Hertog van Brabant* noemt, welke naam, sedert, eerst gemeen werdt. Graaf Dirk de VII, die toen nog leefde, heeft zig, veelligt, voor Filips verklaard. Immers Bisschop Dirk van Utrecht heeft het gedaan, onaangezien de Aartsbisschop van Keulen, onder wien hy stondt, voor Otto gestemd hadt. Dit blykt niet alleen uit het getuigenis van Tydgenooten (*f*); maar 't is ook klaarlyk af te neemen, uit eenen Gunstbrief

WILLEM I. XII. Filips van Zwaben en Otto van Saxen tot Keizer verkooren.

(*e*) Epist. hanc *Vide apud* MIRÆUM Diplom. Belg. *Lib.* I. *Cap.* LXXIV. *p.* 194. *Tom.* I. Oper. Dipl.

(*f*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XV. *p.* 12.

Graave Lodewyk. En uit eenen anderen Brief van dien Graave, in den jaare 1218, gegeven, blykt, dat zy toen nog in leeven was. In den zelven, draagt zy den naam van *Ida*. Vide MIRÆI *Oper. Diplom.* Tom. II. Cap. XL. p. 383 & Cap. LIX. p. 845.

Willem I. brief van Filips, op den agtentwintigsten van Herfstmaand des jaars 1200, ten behoeve des Utrechtschen Bisschops, verleend (*g*). De Paus en *Filips de II*, Koning van Frankryk, hielden ook de zyde van Filips van Zwaben. Doch Richard de I. en Jan, zyn Broeder en Opvolger, Koningen van Engeland, verklaarden zig voor Otto van Saxen, die hun Neef was, en zeer van hun begunstigd werdt. Koning Jan maakte byzonderlyk zyn werk, om den aanhang van Otto te vermeerderen. En de Graaf van Loon, die, veelligt, te vooren, gelyk zyn Vriend, Bisschop Dirk, de zyde van Filips gehouden hadt; schynt van party veranderd te zyn, op dat hy den Koning van Engeland te ligter beweegen zou, om hem Ada te laaten volgen. Graaf Willem hieldt, daarentegen, de zyde van Filips, 't welk deezen bewoogen hadt, om te belooven, dat hy hem verlyden zou met de Leenen, die zyn Vader en Broeder van 't Ryk plagten te houden (*h*). Doch hiervan schynt niets gekomen te zyn.

1208. Filips van Zwaben, op den tweeentwintigsten van Zomermaand des jaars 1208, te Bamberg, ongelukkiglyk vermoord zynde (*i*), scheen Otto geenen mededinger meer te zullen hebben. Doch, in 't jaar 1211, werdt Fredrik, Koning van Sicilie, door den Pauselyken Legaat *Sifrid*, Aarts-Bisschop van Ments, en eenige anderen, te Bamberg, tot Keizer verkoo-

Fredrik de II. wordt Keizer. 1211.

(*g*) Diplom. *Vide apud* HEDAM *p.* 186.
(*h*) Diploma Philippi *apud* BUTKENS Trophées de Brab. *Preuv. p.* 56.
(*i*) GODEFR. MONACH. *ad annum* 1208.

kooren (*k*). De Graaf van Loon, die zyne Gemaalin nu wederom by zig hadt, en weinig nuts meer van zyn Verbond met Engeland zag te trekken, fchynt, zo wel als de Bisfchop van Luik (*l*), zyn Leenheer wegens het Graaffchap van Loon, kort hierna, tot de zyde van Fredrik overgegaan te zyn (*m*).

Graaf Lodewyk houdt zyne, Graaf Willem Otto's zyde.

Graaf Willem, die, na de dood van Filips, de zyde van Otto gehouden, en zig hierdoor Engeland te vriend gemaakt hadt, wist zig van deeze gelegenheid te bedienen, en van deezen Keizer de bevestiging te verwerven, „ in al„ le de Leenen, die de *edele mannen*, *Floris* „ *en Dirk*, *goeder gedagtenisse*, *Graaven van* „ *Holland*, van 't Ryk plagten te houden. " De Brief, hiervan verleend, is nog voorhanden (*n*), en te Nieuwmegen, op den dertienden van Louwmaand des jaars 1213 [1214], gedagtekend. Onder de getuigen, die over den zelven gestaan hebben, worden Hugo van Voorne en Willem van Teilingen genoemd.

XIII. Graaf Willem in de Ryksleenen bevestigd.

Graaf Willem, zig dus door Keizerlyke brieven in zyne bezittingen bevestigd ziende, floot, nog in 't zelfde jaar, op den negenentwintigsten van Lentemaand, een Verbond met Jan, Koning van Engeland, die nu op den Graave van Loon gestoord moet geweest zyn; waarby de Graaf beloofde „ den Koning te „ zullen komen helpen, indien hy, in zyn „ Ryk, van zyne Vyanden aangetast werdt: hem,

Verbindt zig met Engeland.

(*k*) Godefr. Monach. *ad annum* 1211.
(*l*) Ægid. de Aur. Vallo. *Cap.* C.
(*m*) Epist. Joann. Reg. Angl. *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* 1. *p.* 71.
(*n*) *Vide* Marten. & Durand. Thefaur. *Tom.* I. *Col.* 841.

WILLEM I.

„ hem, ten alle tyde, vyfentwintig (3) *gewapende Mannen*, op zyne begeerte, te zullen toezenden, die, in Engeland, op 's Konings kosten, dienen zouden: hem vryheid te zullen geeven, om, in geval van nood, vyfhonderd, of duizend of meer mannen, in Holland en Zeeland, te laaten werven, voor welker trouw, de Graaf instondt. De Koning droeg, daarentegen, den Graave en zynen Erfgenaamen, ter Leen op vierhonderd mark zilvers in 't jaar, die, op Paaschtyd, te Londen zouden konnen ontvangen worden. En Graaf Willem verklaart zig, wegens dit Leen, een Leenman des Konings" (*o*). Dit Verbond werdt, gelyk gebruikelyk was, ten zelfden dage, openlyk afgekondigd; doch van Willems zyde niet lang onderhouden.

XIV. Graaf Willem steekt zig in den

Jan, Koning van Engeland, in 't jaar 1211, om eenig wangedrag, en vooral, om dat hy weigerde den Kardinaal *Steven Langton*, tot Aarts-

(*o*) Conv. Wilhelmi Com. Holl. *int.* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* 1. *p.* 54.

(3) Door een *gewapend man*, *man van wapenen*, of *speer* werdt, in de Gedenkschriften van deeze en de volgende tyden, een Edelman verstaan, geharnast en te paarde, nevens zynen stoet, bestaande in een' Schildknaap, Paadje, Lyfknegt en eenige Schutters, zo te voet als te paarde. 't Getal deezer laatsten was ongelyk; doch in de oudste tyden grootst. Een man van wapenen bestondt toen, gemeenlyk, uit tien Ruiters, behalven de Voetknegten. *Voiez* DU CLOS *Hist. de Louis XI.* Tom. I. p. 16. Zo dat de vyfentwintig mannen van wapenen, die hier beloofd worden, waarschynlyk, tweehonderdenvyftig Ruiters, en een bekwaam getal van Voetknegten zullen hebben uitgemaakt.

Aartsbisschop van Kantorberri, te verheffen (*p*), door Paus Innocent den III, in den ban gedaan, en van zyn Ryk vervallen verklaard zynde; wilde Filips de II, Koning van Frankryk, deeze gelegenheid waarneemen, om zig van Engeland meester te maaken. De grooten des Ryks en de Leenmannen des Konings stemden zyn voorneemen toe, behalven *Ferdinand*, Graave van Vlaanderen, die, heimelyk, door Koning Jan, gewonnen was. Toen Filips, derhalve, in den jaare 1213, de wapenen opvatte, leedt Vlaanderen den eersten aanstoot. De Koning beloofde zig veel hulp van Henrik, Hertog van Brabant, met wien hy zig verbonden hadt. Doch Ferdinand was gesterkt, met de hulp van Keizer Otto den IV. en van Graave Willem van Holland, die hiertoe, uit kragt van zyn Verbond met Engeland, verpligt scheen geagt te worden; hoewel 't anders vreemd mogt schynen, de Hollanders den Vlaamingen te zien bystaan. Willem egter begaf zig niet naar Vlaanderen, dan na dat Ferdinand, uit zyn Graafschap verdreeven, en in Walcheren geweeken zynde, onzen Graave bewoogen hadt, om met hem naar Vlaanderen te keeren. De Franschen hadden reeds een goed getal van Vlaamsche Steden bemagtigd, onder anderen Ryssel, welk van de Vlaamingen eerst vrugteloos belegerd, doch daarna egter ingenomen werdt. *Allard van Borselen*, een Zeeuwsch Edelman, werdt hier, in eenen uitval der belegerden, gevangen genomen (*q*). Henrik, Hertog van Brabant, werdt ook

WILLEM I.

Kryg tusschen Frankryk en Vlaanderen.

(*p*) *Voiez* RAPIN Hist. d'Anglet. *Tom.* II. *p.* 313.
(*q*) MEYERUS *ad annum* 1213.

WILLEM I. ook binnen Brussel belegerd, door de Graaven van Vlaanderen en van Holland, en eerlang tot het aangaan van een Verdrag genoodzaakt, waarby hy beloofde de zyde van Frankryk te zullen verlaaten. Omtrent deezen tyd ook, schynt Graaf Willem het Verdrag, in den jaare 1168, tusschen Filips van Vlaanderen en Floris den III; gesslooten, door byzondere Brieven, bevestigd te hebben (r). Nog voor 't einde des jaars 1213, behaalden de Engelschen, wier Vloot, gedeeltelyk, onder bevel van Graave Willem stondt, ter Zee, zo merkelyke voordeelen op de Franschen, dat Filips goedvondt Vlaanderen te ruimen; Douai alleen, van alle de Steden, welken hy gewonnen hadt, inhoudende. Doch in 't volgend
1214. jaar, zyne benden wederom derwaards gevoerd hebbende, viel 'er, by de Brug van Bouvines, tusschen Doornik en Ryssel, een felle slag voor, op den zevenentwintigsten van Hooimaand. De Vlaamingen en hunne Bondgenooten kreegen hier de nederlaag. Ferdinand zelf werdt gevangen: ook Willem, Graaf van Holland, die, met eenige Hollanders en Friezen, in Vlaanderen gekomen was (s), en veele andere Grooten; zo dat 'er de gevangenissen, op veele plaatsen in Frankryk, mede vervuld raakten (4). De meeste gevangenen en ook Graaf Willem, werden, sedert, om

Wordt gevangen; doch wederom geslaakt.

(r) *Vide* Thes. MARTEN. & DURAND. *Tom.* I. c. 1037.
(s) Auct. Aquicinct. *ad ann.* 1213. MEYER. *ad annum* 1214.

(4) By DUCHESNE (Tom. V. p. 268), vindt men een' Lyst van veelen deezer gevangenen, en van derzelver gevangenissen. Doch Graaf Willem wordt, in deezen Lyst, niet gemeld.

om groot Losgeld, en onder belofte van nimmer wederom tegen den Koning van Frankryk te zullen dienen, geslaakt. Koning Jan zig met den Paus verzoend hebbende, onder de harde voorwaarde van zyn Ryk voortaan van den Roomschen Stoel ter Leen te zullen houden; werdt 'er een Bestand van vyf jaaren tusschen Frankryk en Engeland gesslooten, waardoor ook de rust in Vlaanderen hersteld werdt (t).

WILLEM I.

XV. Huwelyks verbindtenis tusschen Floris van Holland en Magteld van Braband.

Het Verdrag, met Henrik, Hertog van Braband, gemaakt, werdt, tegen 't einde des jaars 1214, gevolgd van een ander, tusschen hem en Graave Willem in 't byzonder. De Graaf hadt, by zyne Gemaalin, Aleid van Gelder, op den vierentwintigsten van Zomermaand des jaars 1210, eenen Zoon gewonnen, *Floris* genoemd. Tusschen dit Kind en *Magteld*, Dogter van Hertog Henrik, werdt een Huwelyk gesslooten, van welk de voorwaarden begreepen zyn, in een Verbond van onderlinge bescherming tusschen den Hertog en den Graave, op den vyfden van Slagtmaand des jaars 1214, te Antwerpen getekend. Zy kwamen kortelyk hierop uit: „ De Bruid „ zou Graave Willem in handen gesteld wor„ den, en onder zyne bescherming blyven, „ tot dat Floris oud genoeg zou geworden zyn, „ om het Huwelyk te voltrekken. De Her„ tog zou zyne Dogter, in plaats van vader„ lyk en moederlyk goed, tweeduizendvyf„ honderd mark, Keulsche munt, ten Huwe„ lyk geeven, die, by gedeelten, jaarlyks, „ be-

(t) Voiez DANIEL. Tom. III. p. 558, 561, 570, 571.

WILLEM I. „ betaald zouden worden, na dat Floris twaalf „ jaaren bereikt zou hebben. Graaf Willem zou, daarenboven, aan Magteld eene „ Bruidsgaave van vyfhonderd marken Hollandsche munt, jaarlyks, schenken, te ontvangen uit de Graaflyke inkomsten in *Brederweerde*, in 't *Hof van Haarlem* en in *Arledervennie*; doch ook niet voor dat het Huwelyk voltrokken zou zyn. De Hollandsche „ en Zeeuwsche Leenmannen moesten, voor „ de onderhouding van dit deel des Verdrags, „ instaan, en plegtiglyk zweeren, dat zy de „ Landen van Graave Willem, voor Floris „ en Magteld en derzelver Erfgenaamen, houden zouden (*u*)". Of de byzondere deelen deezes Verdrags allen naargekomen zyn, is my niet gebleeken. Doch het Huwelyk is, naderhand, voltrokken.

XVI. Graaf Willem verzelt den Zoon des Konings van Frankryk op eenen togt naar Engeland.

Het deel, welk Graaf Willem in den Vlaamschen Kryg genomen hadt, bewees, dat hy, tot dien tyd toe, zyn Verbond met den Koning van Engeland houden wilde. Doch zyn verblyf in Frankryk, geduurende zyne gevangenis, schynt hem gelegenheid gegeven te hebben, om het te breeken. Hy hadt, om zyne vryheid te bekomen, reeds moeten beloofven, dat hy nimmer tegen den Koning van Frankryk dienen zou. Het gevolg der geschiedenis maakt het, daarenboven, vermoedelyk, dat men hem, in een byzonder Verbond met Frankryk tegen Engeland, heeft ingewikkeld. Want toen de Engelsche Adel, in 't jaar 1215,

(*u*) *Vide* BUTKENS Troph. de Brabant, *Preuv. p.* 64. Corps Diplomat. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 152. BOXHORN. *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 605.

1215, besloot, Koning Jan van 't Regt tot de Kroon vervallen te verklaaren, en dezelve Lodewyk van Frankryk, Zoon van Koning Filips, op te draagen; en toen men daarop, in Frankryk, goedvondt, het Bestand te schenden en den Prins, in 't volgend jaar, met eene Vloot naar Engeland te doen oversteeken; was Graaf Willem een der Grooten, die hem, met zesendertig man uit 's Lands Ridderschap, nevens derzelver stoet (*v*), op deezen togt verzelde (*w*). Doch deeze onderneeming slaagde kwalyk. Lodewyk werdt wel tot Koning van Engeland uitgeroepen; doch de Paus kantte zig zo ernstig tegen deezen Prins, hem en zyne medestanders, met naame Graaf Willem (*x*), in den ban doende, dat hy van de Kroon afstaan, en naar Frankryk te rug keeren moest.

WILLEM I.

1216.

Lodewyk van Loon zoekt zig, door Keizer Otto, in 't bezit van Holland te doen herstellen.

Koning Jan, ondertusschen, niet weinig gestoord over de onderneeming van Graave Willem, was op middelen bedagt, om 'er wraak over te neemen. Lodewyk van Loon wist zig van deeze gelegenheid te bedienen. Hy liet den Koning van Engeland weeten, dat hy gezind was, wederom tot de zyde van Otto den IV, die hy verlaaten hadt, over te gaan, indien die Keizer hem, door open' brieven, in 't bezit van het Graafschap van Holland en van zyne andere goederen, die hem, door Graave Willem, onthouden werden, herstellen wilde; beloovende hy, hem deswege de

(*v*) *Zie* hier voor *bl.* 334. *Aant.* (3).
(*w*) MEYERUS *ad annum* 1216.
(*x*) Epist. Honorii III. P. *apud* MATTHÆUM Analect. *Tom.* III. *p.* 131, 132.

WILLEM I. de vereischte hulde te willen doen. De Koning liet zig gereedelyk in, om hierover aan zynen Neeve Otto eenen Brief af te vaardigen, die nog voorhanden is (y). Doch 't blykt niet, dat deeze onderhandeling van eenig gevolg geweest is. Ook was Otto 's gezag in 't Ryk reeds zo zeer verzwakt, dat Graaf Willem zig weinig aan zyne opene brieven zou hebben laaten gelegen zyn. Lodewyk, Graaf van Loon, is, omtrent twee jaaren na deezen tyd (z), in den jaare 1218, overleeden (5).

XVII. Staat van 't Griekſch Keizer-ryk. 1217.

Graaf Willem zag zig, nog by 't leeven van den Graave van Loon, reeds zo vast bevestigd, in het Graaflyk bewind over Holland en Zeeland, dat hy geene zwaarigheid maakte, om, in 't jaar 1217, op de Kruisvaart naar Egipte te gaan. De voortgang van de wapenen der Kruisvaarderen was, sedert den aanvang deezer eeuwe, merkelyk gestuit geweest, door de Griekſche Keizers, die bedugt waren, dat de magt van 't Westen, in 't Oosten overgevoerd, hun te sterk worden, en den ondergang huns Ryks naar zig sleepen mogt.

(y) Epist. Joann. Angl. Reg. & Epist. Walt. Bert. *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 71.
(z) MANTEL. Hist. Lost. *p.* 155.

(5) Men heeft een' Brief, door Lodewyk, Graave van Loon en Reneken, op den derden van Wintermaand des jaars 1225, getekend. Doch in dit jaartal moet een misslag begaan zyn, of deeze Lodewyk is een ander geweest, dan onze Graaf. Want uit eenen Brief van zynen Broeder Arnold, in den jaare 1218, gegeven, blykt, dat hy toen reeds dood was. Vide MIRÆI *Oper. Diplom.* Tom. II. Cap. LXVI. p. 850. & Cap. LX. p. 846.

mogt. Ook hadt de uitkomst geleerd, dat deeze WILLEM I.
vrees niet ongegrond geweest was. Boudewyn de IX, Graaf van Vlaanderen, in den jaare 1202, nevens een groot getal van Vlaamsche en andere Edelen (a), onder welken ik *Willem*, *Graave van Lienden*, gehuwd met *Christina van Brederode*, genoemd vind (b), naar 't Oosten vertrokken zynde, en Konstantinopole hebbende helpen bemagtigen, was, op den zeventienden van Bloeimaand des jaars 1204, tot Keizer gekroond (c). Sedert heeft men, eenen tyd lang, Griekſche en Latynſche Keizers in 't Oosten gehad, die elkanderen alle mogelyke afbreuk deeden. Palestina was ook in geduurige onrust, door de verdeeldheden der Christenen. En zo lang de opvolgers van Saladyn meesters van Egipte bleeven, was 'er weinig kans, voor de Westersche Mogendheden, om Jeruzalem wederom te bemagtigen. De Pausen drongen, ondertusschen, van tyd tot tyd, op het onderneemen van nieuwe Kruistogten. Honorius de III, in de Lente des jaars 1217, tyding gekreegen hebbende, dat de Latynsche Keizer van Konstantinopole, *Pieter van Courtenai*, *Jan Colomna*, Pauselyke Gezant en verscheiden' andere voornaame Luiden, door *Theodorus Comnenes*, Griekschen Keizer, gevangen genomen waren, yverde zo sterk in het voortzetten van de Kruisvaart, dat *Andries*, Koning van

(a) Diplom. ejus *Vide apud* FOPPENS *p.* 72.
(b) *In* Dipl. Christ. Breder. *apud* MIRÆUM Donat. Belg. *Libr.* II. *Cap.* LXXXIX. *in Tom.* I. Oper. Dipl. *p.* 568.
(c) Excerpt. ex ejus Epist. *Vide apud* MIRÆUM Cod. Donat. piar. *Cap.* CI. *Tom.* I. Oper. Dipl. *p.* 110.

WILLEM I.

Graaf Willem gaat op den Kruis-togt.

van Hongarye, veele Bisschoppen en Graaven, en eene ongelooflyke menigte volks terstond zee koozen. Willem, Graaf van Holland, en Otto de II, Bisschop van Utrecht, begaven zig ook op den togt. De Graaf stak, met twaalf Schepen (*d*), uit de Maaze, van voor Vlaardingen, in zee, op den negenentwintigsten van Bloeimaand des jaars 1217. Een groot getal van Ingezetenen deezer Landen verzelde en volgde hem. De oude Schryvers geeven hun nog den naam van Friezen (*e*): en melden, dat zy meest de Zeekusten bewoonden, en, omtrent drie jaaren geleeden, door de prediking van *Meester Olivier*, Scholaster van Keulen, tot het aanneemen van het Kruis, bewoogen geworden waren (*f*). Zy hadden zig gescheept, in een groot getal van Vaartuigen, by de Latynsche Schryvers van deezen tyd, *Coggones* of *Koggen* genoemd. Naar Engeland overgesteken, vereenigde de Hollandsche en Friesche Vloot zig met de Engelsche, onder 't bevel van *George*, Graave van Wight, aan wien, sedert, het opperbevel over de gantsche Vloote werdt opgedraagen. Graaf Willem zou onder hem gebieden. De Engelschen staken, met eenen gunstigen wind, eerst in zee; doch werden, eerlang, van eenen geweldigen storm beloopen, die de meeste schepen tegen de klippen aan stukken smeet. Graaf Willem volgde hen, met het overig deel der Vloote, welke, in vier da-

gen,

(*d*) Comit. Holl. Exped. in Syriam, *in* MATTH. Anal. *Tom.* II. *p.* 26.

(*e*) GODEFR. MONACH. *ad annum* 1217.

(*f*) EMONIS Chronic. in MATTH. Anal. *Tom.* II. *p.* 16.

gen, behouden te S. *Matthews*, eene Haven, meen ik, in Neder-Bretagne, aankwam. Hier werdt den Graave van Holland het opperbevel over de Vloote opgedraagen; die, wederom zee kiezende, met een klein voordewindje, in zes dagen, de Haven van *Phare* in Gallicie, waar voor ik het tegenwoordig *Ferol* neem, bereikte. De Kruisvaarders, hier voet aan land gezet hebbende, trokken, in Bedevaart, naar S. Jakob te Kompostelle. Negen dagen nog, werden zy, te rug gekeerd zynde, door tegenwinden, in de Haven van Phare, opgehouden: waarna de Graaf van Holland, die 't op Lisbon gemunt hadt, vernomen hebbende, dat de wind, die derwaards gunstig was, de Vloot niet uit de Haven brengen kon, besloot naar de Britannische Kusten te rug te keeren. Dit geschiedde; en men ondernam, sedert, van daar, de reis naar Portugal, die, met buijig weder, in vier dagen, afgelegd werdt. De Kruisvaarders deeden hier eerst eene Haven aan, welke de Schryver, dien wy volgen, *Silere* noemt, en kwamen, na eenig verblyf aldaar, te Lisbon (*g*). De Portugeezen hadden thans veel te lyden van den Koning van Marokko, die hun het Slot van *Alcazar* ontweldigd hadt, en hen noodzaakte, hem, jaarlyks, honderd Christen-slaaven te leveren (*h*). Zo dra hadden derhalve de Pelgrims geen' voet aan land gezet, of zy werden, van de Bisschoppen van Lisbon en van Evora, en van de Portugeesche Edelen gebeden, WILLEM I.

(*g*) Comit. Holl. Exped. *p.* 26 &c.
(*h*) GODEFR. MONACH. *ad annum* 1217.

WILLEM I. den, om hen tegen dit geweld te verdedigen, en het beleg van Alcazar te onderneemen. Men was 't, onder de Pelgrims, niet eens over deezen voorslag. De meeste Friezen beweerden, dat men den togt naar 't Heilig Land, zonder verzuim, voortzetten moest; en vertrokken met meer dan tagtig Kogschepen (*i*): doch, door tegenwind, aan de Kusten van Spanje gedreeven, bemagtigden zy de Haven van S. Maria, en behaalden eenige andere voordeelen op de Sarasynen in Spanje (*k*). De anderen, die te Lisbon gebleeven waren, onder welken ook de Graaf van Holland was (*l*), ondernamen het beleg van Alcazar, op den dertigsten van Hooimaand. In Wynmaand daar aan volgende, werdt de Vesting eerst overmeesterd. Willem, Graaf van Holland, gaf 'er den Paus kennis van, in eenen *Brief*, die nog voor handen is, en in welken hy zig *Konstabel der Kruisvaarderen* noemt. Hy schryft 'er, onder anderen, in, dat men de Pelgrims gebeden hadt, den Winter niet slegts, maar den gantschen volgenden Zomer, in Spanje te willen blyven, om de Sarasynen, die zig daar, sedert eenige eeuwen, gevestigd hadden, te helpen bestryden: „ waarin, Heiligste Vader, vervolgt hy, ik, als een gehoorzaame „ Zoon, bereid ben, uwe bevelen stiptelyk „ naar te komen" (*m*). Paus Honorius, ondertusschen kennis gekreegen hebbende, dat Sa-

(*i*) GODEFR. MONACH. *ad annum* 1217.
(*k*) Comit. Holland. Exped. *p*. 29.
(*l*) OLIVER. Hist. Damiat. *Cap*. V. *coll*. 1041. *in Coll*. ECCARD. *Tom*. II.
(*m*) Epist. Honor. P. II. *Ep*. 818. *apud* FLEURY *Tom*. XVI. *p*. 423.

Safadyn, Soudaan van Babilonie, dat is, Egipte, WILLEM
door de aankomst van eene groote menigte I.
Kruisvaarders, te Akre in Palestina, en door
de vrees voor de Friesche Vloot, die men
dagelyks te gemoet zag, reeds in verlegenheid gebragt was, drong, in zyn antwoord op deezen brief, gedagtekend den twaalfden van Louwmaand des jaars 1218, sterk op het voortzetten van den togt (*n*). Graaf 1218.
Willem en de zynen (*o*) staken, derhalve, op den laatsten van Lentemaand, van Lisbon in zee (*p*), en kwamen, kort na Paaschen, te Akre of Akko aan. Ook verzamelde zig hier de Vloot der andere Kruisvaarderen, die, voor hen, van Lisbon vertrokken was, egter niet zonder veel op de reize geleeden te hebben. Vyftig Kogschepen der Duitschers en Friezen ankerden 'er slegts, daar de Friezen alleen, met meer dan tagtig zulke Vaartuigen, te Lisbon gekomen waren. Jeruzalem kon niet wel in den Zomer belegerd worden, alzo de Belegeraars dan gebrek aan water hadden. Men besloot, derhalve, eerst eenen togt te Schepe naar Egipte te doen. Dit Landschap was thans Togt
alleen van drie sterke Steden voorzien, *Da-* naar Da-
miate, *Babilon* of *Kairo* en *Alexandrie*: en miate.
wanneer men het bemagtigd hadt, oordeelde men, zonder veel moeite, Syrie en Palestina te zullen konnen overmeesteren. Kort na

(*n*) Epist. Honor. P. II. *Ep.* 739. & 820. *apud* eund. *p.* 424, 425.
(*o*) MATTH. PARIS *ad ann.* 1217. OLIVER. Hist. Damiat. *Cap.* VI. *col.* 1401.
(*p*) GODEFR. MONACH. *ad ann.* 1218.

WILLEM I. na den Hemelvaartsdag dan, ſtak de Vloot der Kruisvaarderen in zee, met eenen gunſtigen Noorden-wind, die haar, in drie dagen, aan een Eiland bragt, welk, in den mond des Nylſtrooms, voor Damiate lag (q). Damiate was eene aanzienlyke Stad in Neder-Egipte, gelegen aan eenen arm van den Nyl, die dwars voorby de Stad ſtroomde. Zy was, met twee-endertig hooge en een groot getal van kleine Toorens en met dubbele muuren en graften, geſterkt. Daarenboven was 'er, tuſſchen de Stad en het Eiland, van welk wy ſpreeken, midden in den Nyl, op eene rots of klein Eilandje, een ſterke Tooren geſtigt, aan den voet van welken, twee zwaare yzeren Ketens vaſtgemaakt waren, die, met het ander einde, aan den buitenmuur der Stad gehegt zynde, den ſtroom, voor alle in- en uitvaarende Schepen, ſlooten. De Soudaan van Egipte trok veel voordeels van het verleenen van vryheid, om Speceryen, langs den Nyl, naar Europa en elders heenen, te voeren; en hy deedt den ſtroom openen of ſluiten, naar zyn welgevallen (r).

Gelegenheid van Damiate.

De Friezen en andere Kruisvaarders landden gelukkiglyk, op het Eiland voor Damiate. De Tooren, die tuſſchen de Stad en het Eiland ſtondt, werdt terſtond beſtormd. Men plantte de Ladders, in de Kogſchepen, die tegen den Tooren werden aangevoerd (s). Doch van binnen ſchoot men zo hevig met ſtee-

(q) JACOB. DE VITRIACO *Epiſc. Accon.* Epiſt. II. *in* MARTEN. & DURAND. Theſ. *Tom.* III. *c.* 289.
(r) JACOB. DE VITRIACO Hiſt. Orient. *Libr.* I. *Cap.* 6.
(s) OLIVER. Hiſt. Damiat. *Cap.* VIII. *col.* 1402.

L. F. du Bourg del. J. Folkema sculp.

ſteenen, pylen en (6) Griekſch vuur, dat de Ladders om ver raakten, en met volk met al, in den ſtroom ſtortten. De Edelſten onder de belegeraars begonden den moed reeds op te geeven, toen Meeſter Olivier van Keulen, de zelfde, die de Kruisvaart in Friesland gepredikt hadt, eenige arme doch vroome Friezen riedt, op twee Schepen, aan malkanderen vaſt gemaakt, een ongezien ſtormtuig toe te ſtellen, beſtaande in een' houten Kaſteel, welk, op eene brug ſtaande, rondsom gedraaid kon worden. Dit gevaarte werdt, onder 't hevig ſchieten en vuurwerpen der belegerden, tegen den Tooren aangevoerd. Men vindt aangetekend, dat de gantſche toeſtel uit aalmoeſſen geſtigt was (t), en twee duizend mark gekoſt hadt. Het gelukte den Beleggeren het ſtormtuig, niet zonder gevaar, zo na aan den Tooren te brengen, dat zy 'er den brand in kreegen. Toen bemagtigden zy den Tooren ligtelyk. Een Luikſch Edelman beklom hem 't eerſt. Deezen volgde een jonge Fries, die, met eenen dorſchvlegel gewapend, eenen vyandlyken Vendrig ter neder velde, en hem het Vendel ontweldigde. De menigte der aanvalleren, hier op toeſchietende, werdt den Vyand te magtig (u). De bezetting, die uit twee honderd

Willem I.

(t) Godefr. Monach. *ad annum* 1218.
(u) Oliver. Hiſt. Damiat. *Cap.* IX. *col.* 1404.

(6) 't Vuurwerk, van welk men zig, ten deezen tyde, veel in 't Ooſten bediende, en welk hierom *Griekſch Vuur* genoemd werdt, hadt de hoedanigheid, dat het, ergens gevat hebbende, zeer vaſt hegtte, en bezwaarlyk te bluſſchen was. Men weet tegenwoordig niet, hoe het gemaakt werdt. Zie Daniel *Hiſt. de France*, Tom. IV. p. 132, 143.

WILLEM I. derdenvyftig man bestondt, sneuvelde grootendeels, en moest zig, ten deele, gevangen geeven. De Tooren ging over, op den vierentwintigsten van Oogstmaand, na dat hy, drie maanden, belegerd geweest was. De Kruisvaarders hadden hem zo dra niet bemagtigd, of zy verbraken de Ketens, die den stroom slooten; waar door de Scheepvaart en de toevoer naar 't Leger open gesteld werdt (v).

Damiate belegerd en ingenomen.

't Liep egter nog eenen geruimen tyd aan, eer 't beleg der Stad ondernomen werdt. De Sarasynen hadden zo veele Schepen, in den stroom, die de Stad van 't Eiland scheidde, doen zinken, dat men den gantschen Winter doorbragt, eer men deeze en andere hinderpaalen te boven komen kon. Midlerwyl, ontstondt 'er eene besmettelyke ziekte in 't Leger, die veel volks weg sleepte. Ook bragt eene zwaare overstrooming den Christenen groot nadeel toe. Doch de Sarasynen leeden niet minder, van de dapperheid der Belegeraaren, die, van den minsten toeleg op hunne Schepen, strenge wraak namen. Eindelyk, sloeg eên schielyke schrik, van welken de oorzaak niet gemeld wordt, in 't vyandlyk Leger, welk de Stad dekte. De Sarasynen, eenen donkeren nagt waarneemende, braken onverhoeds op, en verlieten de Stad. Een groot getal der Ingezetenen nam toen ook de vlugt. De belegeraars, en onder deezen ook de Graaf van Holland (w), bestormden de Stad

(v) JACOB. DE VITRIACO Epist. II. *ubi supra* c. 291. &c.
(w) OLIVER. Hist. Damiat. *Cap.* XIV. *col.* 1412.

Stad vervolgens zo hevig, dat zy, eindelyk, WILLEM
op den vyfden van Slagtmaand des jaars 1219, I.
aan hun overging (x). Doch zy bleef, wei- 1219.
nig langer dan twee-entwintig maanden, in hunne magt. Op den agtsten van Herfstmaand des jaars 1221, werdt zy wederom door de Sarasynen overmeesterd (y). Naderhand is zy, in 't jaar 1248, ook met hulp der Friezen, door Lodewyk den IX, Koning van Frankryk, herwonnen: doch nog in 't zelfde jaar, wederom aan de Sarasynen afgestaan, die haar geheellyk hebben doen slegten (z).

Graaf Willem is, vermoedelyk, kort na de eerste inneeming van Damiate, naar Holland te rug gekeerd, schoon de oude Schryvers zulks niet hebben aangetekend. Men leest zynen naam, onder eenen Giftbrief van Keizer Fredrik den II, getekend te Frankfort, op den negentienden van Grasmaand des jaars 1220 (7), by welken, de Utrechtsche Kerk bevestigd wordt in de vryheid van Tollen te Tiel, den Zeetol alleenlyk uitgenomen (a): waar uit men schynt te mogen afneemen, dat hy, niet

(x) JACOB. DE VITRIACO Epist. III. & IV. *ubi supra c.* 294. & 301. ÆGIDII DE LEVRES Epist. *apud* MART. & DURAND. Thes. *Tom.* I. *c.* 874.

(y) IPERII Chron. S. Bertini *Cap.* XLV. *Part.* XIX. *c.* 703.

(z) IPERII Chron. S. Bertini *Cap.* XLVII. *Part.* V. *c.* 724. MENCON. Chron. *in* MATTH. Anal. *Tom.* II. *p.* 173 &c.

(a) Diplom. Fridr. II. *apud* HEDAM *p.* 212.

(7) Men vindt, 't is waar, (by BUTKENS *Trophées de Brabant* Preuv. p. 65, 66) ook verscheiden' Brieven, door Fredrik den II, in Grasmaand des jaars 1219, niet 1220, te Frankfort gegeven, en onder een' van deezen, leest men, insgelyks, den naam des *Graaven van Holland.* Doch zo men op de verhaalen van ooggetuigen aan kan, was hy, toen en lang daar na, nog in Egipte.

WILLEM I. niet lang na 't bemagtigen van Damiate, in Egipte gebleeven is. Van de verrigtingen des Bisschops van Utrecht, op den Kruistogt, vindt men niet anders gemeld, dan dat hy het Slot van Cesarea heeft helpen herstellen (*b*), en omtrent den jaare 1222, naar zyn Bisdom, te rug gekeerd is (*c*).

XVIII. Onderzoek, of de Haarlemmers Damiate, door middel van Zaagschepen, hebben helpen inneemen.

Wy hebben de eerste inneeming van Damiate, uit Schryvers, die by dezelve tegenwoordig geweest zyn, een weinig uitvoeriger te boek gesteld, op dat men van den netten tyd en omstandigheden deezer Geschiedenis, die, in onze Kronyken, doorgaans, duister en verward verhaald wordt, met te meer grond, zou konnen oordeelen. De overlevering heeft eenige omstandigheden van 't geval bewaard, die met geene egte getuigenissen te bevestigen zyn; doch hierom allen niet als onwaaragtig behoeven aangemerkt te worden. Men gelooft, in 't gemeen, dat de Haarlemmers, onder Graave Willem, Damiate hebben helpen winnen: 't welk zeer wel zyn kan, schoon de oudste Schryvers alleen in 't algemeen van Friezen, niet van Haarlemmers in 't byzonder, gewaagen. Ook is 't nog geene twee eeuwen geleeden, dat men, in Haarlem, jaarlyks, de gedagtenis deezer inneeming vierde (*d*). De Haarlemmer Karmeliet, Broeder Jan van Leiden, is, zo ver my bekend is, de eerste, die geschreeven heeft, dat de Haarlemmers, in 't beleg van Damiate, geweest zyn

(*b*) REINALD. *ad annum* 1218. *num*. 18.
(*c*) BEKA *in* Otton II. *p*. 69.
(*d*) JUNII Batav. *Cap*. XVII. *p*. 434.

zyn (*e*). Hy leefde op het einde der vyftiende eeuwe (*f*). Doch hy verhaalt ook, en niemant, meen ik, voor hem, dat de ketens, die den Nylstroom slooten, door middel van Schepen, met zaagen voor den boeg, verbroken werden: dat, met het verhaal, welk wy, van het verbreeken deezer Ketenen, uit Ooggetuigen, gegeven hebben, niet wel schynt overeen gebragt te konnen worden. Volgens dit verhaal, zyn de Ketens verbroken, na dat de Tooren, aan welken zy met het één einde vast waren, reeds bemagtigd was. Maar wat schyn heeft het, dat men zig, op dien tyd, van Zaagschepen bediend hebbe, om deeze Ketens te verbreeken, die immers ligter losgemaakt of door gevyld konden worden? Uit het berigt van eenen Schryver der veertiende eeuwe (*g*), blykt wel, dat men zig toen bediende van zeilende Schepen, om Bruggen, Paalwerk en Ketens, in de stroomen, te verbreeken. Doch hy meldt niet, dat deeze Schepen zaagen voor den boeg hadden. Ondertusschen ziet men nog tegenwoordig eene soort van afbeelding der Zaagschepen, te Haarlem, in de groote Kerk hangen. Ook gelooft men, dat de Haarlemmers, ter gelegenheid der inneeminge van Damiate, het Zwaard en het Kruis, in hun Wapen, bekomen hebben (*h*). WILLEM I.

Graaf Willem, van den togt naar Egipte te

(*e*) Joann. a Leydis *Libr.* XVIII. *Cap.* 20.
(*f*) Trithem. de Script. Eccl. *in* Joh. G. de Leydis.
(*g*) Marin. Sanut. Secret. Fidel. Crucis *Libr.* II. *P.* IV. *Cap.* VII. *p.* 58.
(*h*) Joann. a Leyd. *Libr.* XVIII. *Cap.* 20.

WILLEM I. te rug gekeerd zynde, vondt het Land in vrede (*i*), gelyk hy 't gelaaten hadt. Doch hy beregtte het, naauwlyks twee jaaren na zyne te rugkomst, stervende op den vierden van Sprokkelmaand des jaars 1222 (*k*). Graaf Willem de I. heeft de Stad Dordrecht van Heirvaart en Beden vry verklaard (*l*); doch de Brief, waarby zulks geschiedde, is, myns weetens, nergens voorhanden.

XIX. Graaf Willem sterft. 1222.

Keuren door hem aan Middelburg gegeven.

De oudste my bekende Stads Vryheden of Keuren deezer Landen zyn, ook door Graave Willem den I, en door *Joanna*, *Graavinne van Vlaanderen*, gehuwd met Graave Ferdinand, in 't jaar 1217, gegeven. Zy betreffen de Stad Middelburg, in Walcheren: welk Eiland thans, door de Vlaamsche en Hollandsche Graaven, tesamen, beregt werdt (*m*). Ongetwyffeld geschiedde dit, in gevolge van zeker Verdrag; hoewel wy zulks nergens gemeld vinden. By het Verdrag, in den jaare 1206, tusschen de Graaven Lodewyk en Willem, ten overstaan van Filips, Voogd van Vlaanderen, getroffen, was reeds een goed deel van Zeeland aan Willem afgestaan. 't Overige bekwam hy sedert. Doch hy schynt Zeeland Bewester-Schelde van Vlaanderen ter Leen gehouden te hebben. Men vindt, dat hy 't Verdrag, in den jaare 1168, door Filips van Vlaanderen, met Floris den III, gemaakt, waarby Zeeland Bewester-Schelde, als

(*i*) MELIS STOKE *in* Willem I. *bl.* 77.
(*k*) BEKA *in* Ott. II. *p.* 69.
(*l*) *Zie* Handv. *van* 1252, *by* BALEN Dordrecht *bl.* 420.
(*m*) *Vide* Diplomata *Ann.* 1213. *apud* BOXHORN. Theatr. Urb. Holl. *p.* 222.

als een Leen van Vlaanderen, wordt aangemerkt, bevestigd heeft (*n*). Doch wanneer zulks geschied zy, blykt niet. Veelligt omtrent het jaar 1213, toen hy in Vlaanderen was. En dan kon 't zyn, dat men, ten zelfden tyde, ware overeengekomen, om Zeeland Bewester-Schelde, of Walcheren ten minsten, te samen te regeeren. De Keuren voor Middelburg, uit welken blykt, dat zulks, in 't jaar 1217, plaats hadt, komen, gedeeltelyk, met de oude Friesche Wetten, overeen. Dit is 'er de inhoud van. „ De Ingezetenen „ en derzelver goederen worden, door beide „ de Graaven, in bescherming genomen. Op „ het vegten, verminken, kwetsen, slaan en „ schelden; op de vredebreuk, op het weder„ staan van Schepenen, die vrede gemaakt, „ of vonnis geveld hadden; op het veragten „ van den Ban, op het aanneemen van wa„ penen, met een kwaad oogmerk, buiten „ of binnen de Stad, by nagt of by dage, op „ het verkoopen van bedorven Wyn, en op „ andere misdaaden, worden geldboeten ge„ steld; ten behoeve des Graaven en der „ Stad, en somtyds ook ten behoeve der „ Schepenen. Misdaaden, binnen de Stad, „ of terwyl de Graaf *tusschen Burnesse en He„ denesse* is (8), begaan, worden dubbel ge„ boet Doch geenen zwaarer dan vierdub„ bel. Allen Middelburgeren, onder welken ook „ de Bewooners der Haven, de *Arne* genoemd, „ begreepen zyn, wordt eenerlei Regt ge„ gund.

WILLEM I.

(*n*) *Vide* Thesaur. MARTEN. & DURAND. *Tom.* I. *col.* 1037.
(8) *Zie* VII. *Boek*, *bl.* 251. *Aant.* (3).

Willem I.

„ gund. Elk moet voor Schepenen te regt „ staan. Zo iemant, geroepen zynde, niet „ verschynt; schoon zig in Walcheren be- „ vindende, wordt hy, tegen den eersten „ Regtdag, gedagvaard, en zo hy agter blyft, „ of, verschynende, zig aan 't Vonnis niet „ onderwerpt, wordt hy gebannen en zyn „ goed verbeurd verklaard. Schout of Sche- „ penen, eenen Klaager regt weigerende, „ mogen, voor dat zulks verbeterd zy, ner- „ gens Vierschaar over spannen. Schepenen, „ door den Schout, op den eed, vermaand „ zynde, mogen geen Vonnis weigeren. Een „ Burger, met een' Buitenman verschil heb- „ bende, moet hem, voor Schepenen der „ Stad, daagen; en verschynt hy, hy moet „ eenen Burger tot Borg stellen. Van alle „ zaaken, die door Schout en Schepenen niet „ konnen afgedaan worden, valt beroep op „ den Graave, die daarover met Schepenen „ te regt zit. Drie mannen geeven getuige- „ nis wegens een geschil ter waarde van een „ Pond: wegens gewigtiger zaaken, Sche- „ penen, op den eed van drie Ooggetuigen. „ Niemant mag getuigen, dan die in de Stad „ gehuisd en gehoofd is, en schot betaalt. „ Alle Opdragt van Landen of Huizen moet „ voor Schepenen geschieden. Het bestier „ der goederen van Onmondigen mag, door „ niemant, aanvaard worden, ten zy hy Sche- „ penen borg stelle. Zo een Buitenman tegen „ een' Burger gevogten heeft, moeten Schout „ en Schepenen hem zoeken te bevredigen. „ En zo hy weigert zig te onderwerpen, moe- „ ten zy de Stads Klok doen kleppen, en alle

„ Bur.

„ Burgers doen uittrekken, om hem te dwin- WILLEM I.
„ gen. Die de Klok trekt, buiten gemeene „ bewilliging, en die op het trekken van „ de Klok niet verschynt, is breukschuldig. „ Buitenluiden, in Middelburg gevogten heb- „ bende, moeten voor Schepenen te regt „ staan, en worden gebannen, zo zy 't weige- „ ren. Een Middelburger, eenen anderen „ weereldlyken Heer dan den Graave ver- „ kiezende, verbeurt tien pond aan den Graa- „ ve, en een pond aan de Stad. En over dit „ geval behoudt de Graaf het oordeel aan zig. „ Ook doet hy Regt, over geschillen tusschen „ Buitenluiden en Burgers, op het Berigt van „ Schepenen. Geen Middelburger mag, in „ de Graafschappen van Vlaanderen en Hol- „ land, gepand of vastgehouden worden, dan „ om eigen misdaad". Het Opschrift deezer Keuren luidt aldus: „ *In den naame des Va-* „ *ders, des Zoons en des Heiligen Geests, Amen.* „ *Deeze is de Wet der Burgeren van Middel-* „ *burg*, Keure *genoemd, bezwooren door hen,* „ *wier naamen en zegels onder dezelve gevoegd* „ *zyn*". En aan 't einde der Keuren leest men: „ *Vrouw Joanna, Graavin van Vlaande-* „ *ren, Willem, Graaf van Holland en hunne* „ *Bruggraaven van Zeeland hebben gezwooren,* „ *dat zy deeze Wet den Middelburgeren onschend-* „ *baar houden zullen. In 't jaar des Heeren,* „ *eenduizendtweehonderdenzeventien* (*o*)". Wy hebben den inhoud deezer Keuren een weinig omstandiger te boek gesteld, om dat zy ons de oude gesteldheid der Regeeringe dee-

(*o*) *Zie* BOXHORN. *op* REIGERSB. I. *Deel, bl.* 129.

FLORIS IV. deezer Landen doen kennen. Men ziet 'er eenige overblyffels in van 's Volks aloude woeftheid, en te gelyk ook eenige blyken van befchaafdheid, die allengskens toenam. Ook leveren zy ons het oudfte bewys uit, welk my voorgekomen is, van het beëedigen van 's Lands Voorregten, door den Graave. De oudfte Keuren en Handveften der andere Zeeuwfche Steden; zo wel als die der Hollandfchen, welken eenige jaaren laater gegeven werden, komen, in 't voornaamfte, met deezen, overeen: waarom het niet noodig zal zyn, dat wy 'er, in 't byzonder, van gewaagen.

XX. Floris de V. werdt Graaf. FLORIS DE VIERDE, Zoon van Graave Willem, die nu omtrent twaalf jaaren bereikte, volgde zynen Vader in 't Graaflyk bewind van Holland en Zeeland op. Buiten twyfel, heeft hy, eenen tyd lang, onder Voogdyfchap geftaan: miffchien wel van zynen moederlyken Oom *Gerard*, Graave van Gelder, die hem, in Bloeimaand des jaars 1222, verzelde, toen hy de Krooning van den Roomfch Koning Henrik te Aken bywoonde (*p*), en hem eerlang in den Stigtfchen kryg inwikkelde. Twee jaaren was hy voor Graave erkend geweeft, toen hy, op zynen eigen grond, te *Loosduinen*, een Nonnenklooffter van de Cisterfienfer Orde ftigtte. De Giftbrief, die, op den vyfden van Bloeimaand des jaars 1224, getekend was, werdt, onder andere Edelen, door *Bartholomeus van Haarlem*, Jakob, Burggraaf [van Leiden] en *Willem Molenaar* beves-

(*p*) *Voyez* BUTKENS Trophées de Brabant, *Preuves p.* 68.

vestigd (q). Men ziet 'er uit, dat de Graaven van Holland, ten deezen tyde, reeds Eigenaars waren van den grond omtrent den Haage, alwaar zy, omtrent dertig jaaren laater, een Hof stigtten. FLORIS IV.

Graaf Floris hadt nog niet lang in 't Graaflyk bewind geweest, toen 'er een hevige twist ontstondt, tusschen Otto den II, Bisschop van Utrecht, en Gerard, Graave van Gelder, in welken Graaf Floris ook betrokken werdt. De oorzaak wordt niet op eenerlei wyze verhaald. Sommigen willen, dat de Bisschoplyke Amptenaars in Salland, door veelerlei knevelaaryen, 's Graaven Leenmannen aldaar, tot eenen opstand getergd hadden, die, door den Graave, werdt aangestookt (r). Doch anderen verhaalen, dat Graaf Gerard den Bisschoplyken, die langs den Ryn handelden, te *Lobed*, nu in 't gemeen het *Tolhuis* genoemd, te zwaare Tollen doen afpersen, en daar door stoffe tot ongenoegen gegeven hadt. Egter staan zy toe, dat de Sallanders ook klagtig vielen over den overlast, dien zy lyden moesten van 's Bisschops Paarden, die, tweemaal 's jaars, op hun voeder kwamen aazen (s). Zo hoog liep de twist, dat hy, niet dan door de wapenen, scheen te konnen bygelegd worden. De Bisschop, geholpen van zynen Broeder, Graave *Herman van der Lip*, en van *Dirk*, *Bisschop van Munster*, bragt te Deventer een Leger byeen, en rukte in Salland. By *Herkelo*, lagen de Sallanders verschanst,

Onlusten tusschen den Bisschop van Utrecht en den Graave van Gelder.

(q) Diplom. *Vide in* Supplem. MIRÆI *Tom.* II. Oper. Dipl. *p.* 849. *Vide &* MATTH. Anal. *Tom.* III. *p.* 437.
(r) BEKA *in* Otton. II. *p.* 69.
(s) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XVIII. *p.* 144

Floris IV. Bisschop Otto de II. overwint de Sallanders.

schanst. Ook hielden hunne voornaamste Hoofden, twee Heeren van Voorst, beide *Herman* genoemd, en *Dirk van Boekhorst* zig op hunne Sloten. De Landstreek stondt toen, alomme, onder water: 't welk de onderneeming der Bisschoplyken te moeilyker maakte. Zy overwonnen egter deeze zwaarigheid, doorwaadden 't verdronken Land, en overvielen de Sallanders; die, zig te zwak bevindende, voor een klein gedeelte, gedood; doch by menigten gevangen genomen werden. De twee Sloten *Voorst* en het Slot *Boekhorst* werden toen ook door de Stigtschen bemagtigd. De Bisschop keerde eerlang overwinnaar naar Deventer, daar 't Leger afgedankt werdt (*t*). Doch in 't volgend jaar, werdt de Stryd hervat: in welken de Graaf van Gelder zig nu openlyker mengde. Hy verbondt zig met *Walraven*, *Hertog van Limburg*, *Henrik*, *Graaf van Seinen* of *Sain* by Koblents en Floris den IV. Graaf van Holland. Ook liep het gerugt, dat *Engelbert*, Aartsbisschop van Keulen, die nog onlangs, op bevel van Keizer Fredrik den II (*u*), het geschil over de Tollen te Lobed, tusschen den Bisschop en den Graave van Gelder, hadt bygelegd (*v*), nu dien Graave, die zyns Moeders Broeders Zoon was, onder de hand hulp toeschikte. Graaf Gerard hadt eerlang, omtrent den Ryn, een Leger van tweeduizend Ruiters en een goed getal van Voetknegten byeen gebragt; zonder dat hier Hollanders onder waren. De Bisschop hoopte

De Gelderschen behaalen eenig voordeel op de Stigtschen.

(*t*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XVIII. *p.* 14, 15.
(*u*) Diplom. Frider. II. *apud* HEDAM *p.* 197.
(*v*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XVIII. *p.* 14.

te op onderstand uit Brabant en Vlaanderen; doch die miste hem. Des moest hy zig met de hulp zyner voorige Bondgenooten vergenoegen: waarby nu zyn Broeder *Gerard*, *Aartsbisschop van Breemen*, nog eenig Krygsvolk voegde. Bisschop Otto beloofde soldy, om 't Volk tot den Krygsdienst aan te moedigen: doch hy kon in alles niet meer dan duizend Ruiters en een bekwaam getal van Voetknegten byeen brengen. Dit Leger werdt, in twee hoopen, verdeeld, en ter wederzyde van het Water de (9) *Hunepa* geschaard. Doch Graaf Gerard, veel magtiger zynde, verdreef deeze bende zonder moeite, noodzaakende den Bisschop de wyk te neemen naar Deventer: welke Stad eerlang belegerd werdt (*w*).

FLORIS IV.

Ondertusschen werdt het Stigt, aan twee anderen oorden, door de Gelderschen en de Hollanders, ontrust. Aan den kant der Veluwe, waren egter de Stigtschen te sterk, en noodzaakten de Geldersche Ruiters, de Landstreek te ruimen. Graaf Floris hadt eene Vloot Schepen uitgerust, die, langs de Lek, naar boven gevoerd, en gebruikt werdt, om eenen inval in 't Stigt te doen aan de Westzyde. Onder anderen werdt de * Stede 't Gein en het Bisschops Huis aldaar aan de vlam opgeofferd. Eerlang werdt 'er egter een Bestand getroffen, voor eenen geruimen tyd: en sedert,

De Hollanders vallen in 't Gein.

* *Villa.*

Vrede tusschen 't Stigt en Gelder.

(*w*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XIX. *p.* 15.

(9) Dit watertje viel, by Deventer, in den Yssel. De naam is nog bewaard in een geweezen Klooster daar omtrent, in 't gemeen *Tonnepe*; doch beter *Ter Honnepe* genoemd. Vide ALTING. *Notit. German. infer.* P. II. p. 99.

Floris IV. dert, door bemiddeling van den Pauſelyken Gezant, *Koenraad*, Biſſchop van Porto, eene vaſte Vrede (*x*). De Graaf van Gelder ſtondt, by deeze gelegenheid, zyn Regt tot het Droſtampt van Salland, welk hy van Gerard van Boekhorſt gekogt hadt, aan den Biſſchop van Utrecht af: welke afſtand, den twintigſten van Sprokkelmaand des jaars 1226, door den Roomſch Koning *Henrik*, Zoon van Keizer Fredrik den II, beveſtigd werdt (*y*). Doch de Biſſchop gaf den Graave, daarentegen, twee duizend mark zilvers (*z*), een vry eigen goed in Elſt, en een in Odelenberg (*a*). De overige openſtaande geſchillen, tuſſchen den Bisſchop en den Graave, waren reeds, by eene overkomſt, op den negentienden van Wyn-

1225. maand des jaars 1225, in de *Noda* of by de Grebbe, aan den oever des Rynſtrooms, getekend (*b*), van wederzyde, aan goede mannen verbleeven. Met Graave Floris den IV. werdt, ten zelfden tyde, gehandeld. De Biſſchop moeſt hem agthonderd ponden tellen, voor welke ſomme, zekere Hollandſche Dienſtmannen, tot onderhoorigen des Biſſchops, verklaard werden (*c*). Wegens het leggen van zeven ſluizen in den (1) *Wendeldyk*, was ook geſchil ont-

(*x*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XX. *p.* 16. Beka *in* Ott. II. *p.* 70.
(*y*) Diplom. Henrici *apud* Hedam *p.* 197. *Vide &* Matthæum *ad* Anonym. de Reb. Ultraj. *p.* 144.
(*z*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXV. *p.* 21.
(*a*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXI. *p.* 16.
(*b*) *Apud* Hedam *p.* 198.
(*c*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXI. *p.* 16.

(1) Floris de IV. heeft eenen koſtbaaren Dyk gelegd, van Amerongen tot Schoonhoven, langs den Ryn en Lek. Doch deeze is de Wendeldyk niet geweeſt. Ook

ontstaan, beweerende Graave Floris, dat de Bisschop vier van die sluizen leggen en onderhouden moest; terwyl de Bisschop slegts tot het onderhoud van drie sluizen verstaan wilde. Doch den zesentwintigsten van Louwmaand des jaars 1225; kwam men overeen, „ dat vier mannen des Graaven, met naame „ Willem van Teilingen, Willem van Egmond, Hugo van Naaldwyk, en Jakob, „ Burggraaf van Leiden, zouden moeten „ zweeren, dat de Bisschop gehouden was „ vier Sluizen te leggen, in welk geval hy „ zig naar hunnen eed gedraagen zou: doch „ zo zy den eed weigerden, zou een van de „ vier Bisschoplyke Raaden, die over dit ge- „ schil gehandeld hadden, te weeten, Wouter, Proost van S. Pieter, Gozewyn, Proost „ van S. Jan, Gysbrecht van Amstel of Arnold Loef by eede verklaaren moeten, hoe 't „ met de zaak gelegen ware, waar naar men „ zig wederzyds zou moeten schikken (*d*)."

FLORIS IV. XXI. Overeenkomst met Holland, wegens het leggen van Sluizen in den Wendeldyk.

Bisschop Otto was naauwlyks met de Graaven van Gelder en Holland bevredigd, of hy werdt

XXII. Gronin-ger en Drent-

(*d*) Instrum. Composit. *Vide apud* HEDAM *p.* 200.

Ook schynt hy, eerst eenige jaaren na het maaken van dit Verdrag, gelegd te zyn. *Zie* BEKA *in Ottone III.* p. 75. De Wendeldyk is, naar alle waarschynlykheid, de Dyk geweest, die, langs het Y, van Velzen, tot digt aan Muiden, loopt: in welken, al van ouds, Sluizen gelegd zyn, onder anderen, om het Rynwater, dat, sedert het verstoppen van den uitloop by Katwyk, dikwils over zyne oevers liep, geregeld te loozen. In de veertiende eeuwe, kwam men overeen, dat het Stigt twee deezer sluizen bekostigen zou. *Handv. van Rynland*. bl. 12, 15, 17. *Begin, Voortg. en Einde der Erfgraafl. Bedien.* bl. 88.

FLORIS IV. ſche Onluſten.

werdt in eenen nieuwen Kryg ingewikkeld, waarin hy hunne hulp behoefde. *Egbert*, Burggraaf van Groningen, was, ten deezen tyde, oneenig met de *Gelekingen*, een ryk en magtig Geſlagt daar ter Stede. Dit liep zo ver, dat de wederzydſche aanhang, t'eenigen tyde, op de markt, handgemeen raakte. De Burggraaf behieldt hier de overhand. De Gelekingen zagen, ſedert, naar hulp uit, en vonden *Rudolf*, Slotvoogd van Koeverden, gereed, om hen by te ſpringen. Men hadt voor, Egbert in zyn Huis te overvallen, en te dooden, of ter Stad uit te jaagen. Biſſchop Otto kreeg ondertuſſchen kennis van deeze oneenigheeden, en begaf zig, in aller yl, naar Groningen, alwaar partyen voor hem gehoord werden, en de twiſt, in ſchyn ten minſten, bygelegd. Doch Rudolf van Koeverden, die geene vrede zogt, bewoog eenigen der Gelekingen, om hun woord in te trekken (*e*). De Biſſchop kon, voor zyn vertrek, niet anders te wege brengen dan een beſtand, welk tot zyne wederkomſt duuren zou. Egbert ondernam, na verloop van eenigen tyd, een Slot op te werpen, te *Glumme*, nu *Glimmen* genoemd, niet verre van Groningen: welk bedryf zyne partyen hielden te ſtryden met den inhoud van 't beſtand. Straks was Rudolf met de Drenters op de been. 't Slot werdt belegerd, bemagtigd, ten gronde toe afgebroken, en Egbert genoodzaakt, naar Friesland te wyken. Hier wiſt hy egter, binnen kort, zo veel Volks byeen te brengen, dat hy 't beleg van Gro-

(*e*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXII. *p.* 17.

Groningen, daar Rudolf nu 't opperbewind hadt, onderneemen durfde. Ook gelukte het hem, eerlang, de Stad te overmeesteren, die, grootendeels, door de vlam, vernield werdt. Egbert liet toen de S. Walburgs Kerk van nieuws versterken, en wilde geene andere Inwooners in Groningen dulden, dan die zyne belangen toegedaan waren. Floris IV.

Rudolf en de Gelekingen, die de Stad hadden moeten ruimen, spaarden egter moeite noch kosten, om Egbert eenen kans af te zien (*f*). De Bisschop, van hunnen toeleg verstendigd, hadt eenige Ruitery, in Salland geworven, geplaatst in *Umme* of *Ommen*, om Rudolf te stuiten; doch deeze versloeg de Sallandsche Ruiters met weinige manschap, en baande zig den weg, tot het beleg van Groningen, welk, met een aanzienlyk Leger, te *Dalen*, te *Loon*, en in andere Plaatsen van Drente niet alleen, maar ook te *Steenvoort*, te *Goor*, en elders geworven, ondernomen werdt. De Gelekingen voegden 'er zelfs nog een goed deel Friezen by Groningen werdt eerlang zoo zeer in 't naauw gebragt, dat Bisschop Otto genoodzaakt werdt, aan alle kanten, naar hulp uit te zien, en binnen en buiten het Stigt Krygsvolk te doen verzamelen. Graaf Gerard van Gelder, zo onlangs met hem verzoend, boodt hem, in persoon, zynen dienst aan. De Graaf van Holland voorzag hem van een goed deel Krygsvolk. Zoo deeden verscheiden' andere Heeren. Alle deeze benden verzamelden zig te Ommen, alwaar

De Graaven van Holland en Gelder helpen de Stigtschen.

(*f*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXIV. *p.* 17, 18.

Floris IV. waar zy, door den Bisschop, gemonsterd werden. Voorts trok hy met zyn Leger naar *Nyenstede*, alwaar sedert het Slot *Hardenberg* gestigt werdt; van daar naar *Bergen*, en eindelyk naar *Anen*, alwaar hy zig nedersloeg. De Leeftogt en Krygsbehoeften werden het Leger, in eene groote menigte van Vaartuigen, langs den Vegtstroom in Salland, nagevoerd. Op het gerugt van 's Bisschops aantogt, brak Rudolf op van voor Groningen, en sloeg zig, by Koeverden, niet verre van 't Bisschoplyk Leger, neder. De wederzydsche Legers werden, door een moeras, dat niet boven eene halve myl wyd, en met geen geboomte noch kreupelbosch bezet was, van een gescheiden. Eer men handgemeen raakte, werdt 'er over een Verdrag gehandeld; doch vrugteloos. De Bisschop verklaarde de goederen van Rudolf en eenigen van zyne maagschap en aanhang verbeurd; doch dit baarde verbittering, geen' schrik. Op den zevenen-
1226. twintigsten van Hooimaand des jaars 1226, werdt de stryd van 's Bisschops zyde aangevangen (2). Rudolf van Goor voerde de benden aan, en werdt van den Bisschop, die 't volk, door 't vergunnen van aflaaten, en 't schenken van den Herderlyken zegen, ten stryde hadt aangemoedigd, van den Graave van Gelder, en van 't gros van 't Leger, tot aan 't moeras gevolgd. 't Gevegt begon hier in 't water.

De

(2) Deeze dag was ook die van 's Bisschops dood, volgens de Stigtsche Schryvers. Zo zy 't regt hebben, moet de jaartekening verkeerd zyn in eenen zyner Brieven, gegeven in den jaare 1228, te vinden by Buchelius *ad* Hedam p. 202.

De Bisschoplyken, die meest allen zwaar gewapend waren, schooten verre te kort, en werden, door de Drenters, van verre met pylen en lansen, van naby met zwaarden, by menigten, omgebragt. De schrik en wanorde werdt haast zo groot in 't Bisschoplyk Leger, dat men 'er alomme aan 't vlugten sloeg; 't welk in 't moeras moeilyk en gevaarlyk was. Ook verdronk 'er eene groote menigte volks. De Bisschop zelf werdt gegreepen, en na 't uitstaan van verscheiden' mishandelingen, wreedelyk omgebragt. Men schoor hem, met een zwaard, de Priesterlyke kroon van 't hoofd, dat 'er vel en vleesch aan hangen bleef, stak hem den hals af; en dompelde hem toen in 't water. 's Bisschops Broeder, *Dirk*, Proost van Deventer en Oldenzeel, stierf aan eene zwaare wonde in 't hoofd, en werdt naderhand te Deventer begraaven. De Graaf van Gelder en Heer Gysbrecht van Amstel, ook gekwetst zynde, werden gevangen naar 't Leger van Rudolf gevoerd. De voorraadschepen, die op de Vegt lagen, vielen ook den Drenteren in handen. Kortom de nederlaag der Stigtschen was volkomen. Zy verlooren 'er vier (*g*) of vyfhonderd man in (*h*). Doch het verlies van de andere zyde wordt nergens begroot. Het Lyk des Bisschops werdt den zynen overgeleverd, en in de S. Maartens Kerke te Utrècht begraaven.

Floris IV.

Nederlaag en Dood van Bisschop Otto den II.

Terwyl de Utrechtsche Geestelykheid vergaderd was, om eenen nieuwen Bisschop te verkie-

XXIII. Wilbrand wordt

(*g*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXV. *p.* 21. Godefrid. Monach. *ad annum* 1227.

(*h*) Beka *in* Otton. II. *p.* 70. De vermeerd. Beka *bl.* 139.

FLORIS IV. Bisschop van Utrecht.

kiezen, werden Graaf Gerard van Gelder en Heer Gysbrecht van Amstel, die nog niet volkomen genezen; doch, voor zekeren tyd, op hun woord van eer, ontslaagen waren, op bedden midden in 't vertrek gebragt: daar zy, door ernstig smeeken en het vertoonen hunner wonden, te wege bragten, dat *Wilbrand*, Bisschop van Paderborn, en Bloedverwant der Graaven van Gelder en van Holland, tot Bisschop van Utrecht verkooren werdt. Graaf Floris, die, nu zestien jaaren oud zynde, by deeze verkiezing tegenwoordig was, gaf 'er ook zyne stem toe (*i*). Wilbrand was dapper en schrander, en geoeffend in den Kryg. Men verwagtte derhalve van hem, meer dan van iemant, de verlossing der gevangen' Heeren, en de herstelling van de vervallen' zaaken des Bisdoms. Ook was hy naauwlyks, met 's *Pausen* verlof, van 't Bisdom van Paderborn, naar dat van Utrecht, overgebragt, of hy rustte zig toe ten stryde tegen de Drenters. De gevangen' Heeren werden haast op vrye voeten gesteld (*k*). Doch 't leedt nog eenige jaaren, eer hy de Drenters bedwong (*l*). Rudolf van Koeverden viel hem, in den jaare 1230, in handen, en eindigde zyn leeven op een Rad (*m*). En in 't zelfde jaar, werdt 'er een voordeelig Verdrag voor den Bisschop met de Drenters getroffen (*n*).

Om-

(*i*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXVI. *p.* 22.
(*k*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXIX. *p.* 24.
(*l*) GODEFR. MONACH. *ad annum* 1228.
(*m*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXXV. *p.* 31. GODEFR. MONACH. *ad annum* 1231.
(*n*) Anonym de Reb. Ultraj. *Cap.* XXXVIII. *p.* 35. BEKA *in* Willibr. *p.* 72, 73.

Omtrent deezen tyd, ontdekte men, in 't Aartsbisdom van Breemen, onder de *Stadingers*, die, op de grenzen van Friesland en Saxen, aan de Wezer, woonden, en in verſcheiden' andere deelen van Duitſchland, met naame aan den Rynkant, eene zoogenaamde Kettery, die veel gerugts maakte, en, onder anderen Graave Floris en de Hollanders in de wapenen hielp. Onze oude Schryvers ſpreeken weinig van de eigenlyke reden, om welke de Stadingers in 't vermoeden van Ketterye geraakt waren. Sommigen verhaalen, dat zeker Prieſter te Stade, van eene aanzienlyke Vrouwe, op Paaſchdag, te gering een geſchenk ontvangen hebbende, haar den Offerpenning, in plaatſe van het misbrood, in den mond ſtak; 't welk haaren Man zo zeer vertoornde, dat 'er een oproer in de Stad uit ontſtondt, in welk de Prieſter omkwam. En deeze daad, ongeſtraft blyvende, zou by den Aartsbiſſchop van Breemen zo euvel genomen geweeſt zyn, dat hy 'er de Stadingers allen om in den ban zou hebben gedaan (*o*): waarna men hun ook den blaam van Ketterye aanwreef. Doch ons is, na het naſpooren der egtſte Gedenkſchriften, waarſchynlykſt voorgekomen, dat zy byna geheel ten onregte van Ketterye beſchuldigd zyn, en, voornaamlyk, om geſchillen wegens de inkomſten en het Regtsgebied des Aartsbiſſchops van Breemen, in den haat geraakt waren (*p*). 't Zal der moeite wel waardig zyn, dit een weinig omſtandiger te toonen. *Sta-*

Floris IV. XXIV. Ontdekking van eene zoogenaamry de Kettery onder de Stadingers.

(*o*) Wilh. Procurat. *ad annum* 1234.
(*p*) *Vide* Herm. Corneri Chron. *ad annum* 1231, 1232. c. 862, 863.

FLORIS IV. Staat van het Graafschap Stade.

Stade, waar naar de Stadingers den naam hebben, was van ouds een Graafschap of Markgraafschap (*q*). De Graaven, die 'er 't bewind over hadden, stout op hun aanzien, hadden zig, al in vroeger tyden, vry wat gezags over de Geestelykheid aangemaatigd (*r*): 't welk niet heeft konnen nalaaten, haar in eenige kleinagtig by 't Volk te brengen. *Rudolf*, Markgraave van Stade, in 't jaar 1124, zonder Kinderen, overleeden zynde (*s*), werdt het Graafschap, door Keizer Henrik den V. opgedraagen aan *Hartwig*, Aartsbisschop van Breemen, dien sommigen een Broeder (*t*), anderen een Broeders Zoon van Graave Rudolf noemen (*u*). *Henrik*, Hertog van Brunswyk, die lang het oog op het Graafschap van Stade gehad hadt, hier over te onvrede, vatte de wapenen op tegen den Aartsbisschop, en viel in Friesland, waar onder Stade toen nog gerekend werdt. De Aartsbisschop zat ook niet stil; en de oneenigheid duurde veele jaaren (*v*). Een zyner opvolgeren, ook *Hartwig* genoemd, zig van Stade meester gemaakt hebbende, werdt 'er, in den jaare 1202, door Keizer Otto den IV. met geweld wederom van beroofd, zonder dat de Kerkvoogd het Graafschap herwinnen kon (*w*): 't welk den Aartsbisschop *Waldemar*, niet lang hierna, egter gelukte (*x*). De Stadingers stonden, om-

(*q*) Annalista Saxo *ad annum* 1056.
(*r*) Annal. Saxo *ad annum* 1087.
(*s*) Annal. Saxo *ad annum* 1124.
(*t*) Chronic. Luneburg. *in* Coll. ECCARD. *Tom*. I. *c*. 1379.
(*u*) Annal. Saxo *ad annum* 1124.
(*v*) Chron. Luneburg. *c*. 1373, 1386, 1397.
(*w*) Chron. Luneburg. *c*. 1398, 1399.
(*x*) Chron. Luneburg. *c*. 1400.

omtrent den jaare 1213, wederom op tegen Gerard, Opvolger van Waldemar; doch hy versloeg en bedwong hen op nieuws. *Henrik de II*, Hertoge van Brunswyk, midlerwyl nog al pogingen doende, om Stade te bekomen; werdt 'er, eindelyk, in den jaare 1219, een Verdrag getroffen, waarby hy het Graafschap aan den Aartsbisschop afstondt; doch het terstond van hem wederom ter Leen ontving (y). *Gerard van der Lip*, Broeder van Otto den II, Bisschop van Utrecht, zynen Voorzaat Gerard zynde opgevolgd, schynt zig aan het gemaakt Verdrag niet gehouden te hebben. In 't jaar 1229, vatte hy de wapenen op tegen de Stadingers, die hem eene zwaare neêrlaag toebragten (z), en in 't volgend jaar, eene zyner Sterkten bemagtigden. Hertog *Otto van Lunenburg*, die zynen Vader Hertoge Henrik was opgevolgd, styfde de Stadingers, zo veel hy kon (a). De Aartsbisschop, ziende dat hy in magt te kort schoot, was op middelen bedagt, om den Paus, en door deezen, verscheiden' voornaame Heeren op zyne zyde te winnen. FLORIS IV.

'T Was, ten deezen tyde, in verscheiden' deelen van Duitschland, en onder anderen, ook in Friesland, in gebruik geraakt, menschen van allerlei staat en rang, over Ketterye, aan te klaagen, te onderzoeken, en zelfs ter doodstraffe te vorderen (b). Allermeest yverden hier in de Predikheeren of

Oorsprong der *Inquisitie*.

(y) Chronic. Luneburg. *c.* 1402.
(z) Chronic. Luneburg. c. 1404. Anonymi Chron. Erfordiens. *ad annum* 1232.
(a) Chron. Luneburg. *c.* 1405. HERMANNI CORNERI Chron. *ad annum* 1231. *c.* 862.
(b) Addit. *ad* LAMB. SCHAFNAB. *ad annos* 1232, 1233.

FLORIS IV.

of Dominikaanen en de Minderbroeders of Franciskaanen: met naame de eersten; wier orde, in den jaare 1216, door *Dominikus*, eenen Spaanschen Monnik, ingesteld was, om tegen de Ketteryen te prediken. Doch hy en zyne Opvolgers maakten, sedert, met Pauselyke magt, gesterkt, hun meeste werk, om menschen, die eenige nieuwigheid leerden, in 't Geloof te onderzoeken: welk bedryf, met het gene 'er aan vast was, sedert, den naam van *Inquisitie* of *Onderzoek* kreeg. Zulken, die zy schuldig hielden, werden veroordeeld, en dikwils aan den weereldlyken Regter overgeleverd: waarna zy, gemeenlyk, ten vuure gedoemd werden. Of hadt zig eene gantsche Stad of Landstreek aan waare of gewaande Ketterye schuldig gemaakt; de Paus deedt 'er Kruisvaarten tegen prediken, gelyk eertyds alleen tegen de Ongeloovigen plagt te geschieden; en geheele Volken werden te vuur en te zwaard verdelgd. De Dominikaaner Monnik, *Koenraad van Marpurg*, deedt thans, hier te Lande, veele menschen om Kettery ten vuure doemen: doch, naar 't getuigenis zelfs van Kerkelyke Schryvers, die deezen tyd beleefd hebben, sommigen te regt, anderen ten onregt (*c*), en met zo veel ontydigen spoed, dat de beschuldigden naauwlyks gehoord waren, of zy werden veroordeeld en gedood (*d*).

Beschuldigingen tegen de

De Aartsbisschop van Breemen bediende zig van deeze omstandigheden, om de Stadin-

(*c*) Gesta Archiep. Trevir. *Cap.* CLXX. *int.* MART. & DURAND. Vet. Monum. *Tom.* IV. *c.* 242.

(*d*) GODEFR. MONACH. *ad annum* 1233.

dingers by den Paus, *Gregoor den IX*, van Ketterye te beschuldigen. De meeste Schryvers komen hierin overeen, dat hunne Kettery, voornaamlyk, bestondt, in het weigeren van de Tienden aan den Aartsbisschop: 't welk nogtans min vreemd gevonden kan worden, als men aanmerkt, dat zy het weereldlyk Regtsgebied der Kerke van Breemen niet hebben willen erkennen, en den Huize van Brunswyk meer genegen waren: waarom zy den Aartsbisschop ook veelligt geweigerd hebben, 't gene hem, naar het Kerkelyk Regt dier tyden, geoordeeld werdt toe te komen. Anderen schryven, dat zy, Graave *Otto van Aldenberg*, die een Slot, in hun Land, bewaarde, en wiens Volk eenige baldaadigheid omtrent hunne Vrouwen en Dogters gepleegd hadt, verjaagd hebbende, en daarover van den Aartsbisschop in den ban gedaan zynde (*e*), desonaangezien, de Kerkdiensten hadden bygewoond: 't welk, in dien tyd, voor eene ongehoorzaamheid, die erger was dan Afgoderye, gehouden werdt (*f*), en daarom, zo 't schynt, gelegenheid gaf, dat men hun van eigenlyke Afgoderye en Duiveldienst beschuldigde (*g*). Doch uit eenen Brief van Paus Gregoor (*h*) blykt, dat men hem beuzelagtige en gantsch ongelooflyke dingen van de Stadingers hadt diets gemaakt: by voorbeeld, „ dat zy iemant, die tot hen overkwam, eerst „ eene

FLORIS IV. Stadingers.

(*e*) Chronic. Erfordiens. *ad annum* 1232.
(*f*) EMONIS Chronicon *p.* 97.
(*g*) CORNELII ZANTFLIET Chronicon *ad annum* 1232. BEKA in Otton. III. *p.* 75.
(*h*) *Apud* RAINALD *ad annum* 1233. *n.* 42. *p.* 1035. *Voyez aussy* FLEURY Hist. Eccl. *Tom.* XVII. *p.* 51.

FLORIS IV.

„ eene groote Padde, daar na een' bleek', ma-
„ ger' man deeden kussen; waar op hy yskoud
„ werdt, en 't gantsche Katholyk Geloof ver-
„ gat: dat zy, daarna, een Nagtfeest hiel-
„ den, in welk, na 't uitblusschen van 't
„ licht, allerlei ongebondenheden bedreeven
„ werden: een wanbedryf, welk oudtyds den Manicheërs en sedert den meesten Ketteren te last gelegd werdt. Voorts zouden zy geleerd hebben „ dat Lucifer, ten onregte, uit den
„ Hemel gestooten was, en dat zy, eenmaal,
„ door en met hem, hoopten behouden te
„ worden; met andere ongerymdheden van deezen stempel: de minste van welken genoeg was, om den Paus te beweegen, dat hy eene Kruisvaart tegen hen deedt prediken (*i*). Ook schryven sommigen, dat zy, door Keizer Fredrik den II, in den Rykshan werden gedaan (*k*). Eene menigte van Predik-monniken was terstond op de been, om de Landsheeren en 't Volk, langs den Ryn, in Westfaale, in Brabant, in Vlaanderen, en in Holland, tegen de Stadingers op te hitsen (*l*). Twee van deeze Predikers, in de Friesche Landstreek *Fivelingo* gekomen, en te *Appingadam* niet wel ontvangen zynde, trokken naar Groningen, en schroomden niet, aldaar, openlyk te leeren, dat die van Fivelingo, zo wel als de Stadingers, in den ban behoorden gedaan te worden: welke hardheid veelen mishaagden, en oorzaak was, dat weinigen het Kruis

Kruisvaarten tegen hen gepredikt.

(*i*) GODEFR. MONACH. *ad annum* 1234. HERM. CORNERI Chron. *ad annum* 1239. *c.* 879.

(*k*) E. BENINGHA Hist. van Oostfriesl. *op 't jaar* 1234. *bl.* 112.

(*l*) EMONIS Chronicon. *p.* 97.

Kruis tegen de Stadingers aannamen. De Appingadammers egter, die zig reeds verdagt hadden gemaakt, moesten van de eersten zyn (*m*). FLORIS IV.

In Holland, werdt een goed getal van Schepen uitgerust, sommigen schryven wel driehonderd (*n*), met welken, Graaf Floris, in persoon, naar den Wezer stevende (*o*). De Hertog van Brabant en de Graaven van Gelder en Kleeve bragten ook eene groote ménigte Volks op de been, over welke de Hertog het opperbevel hadt (*p*). Toen de Hollandsche benden ontscheept waren en zig met de andere Kruisvaarders vereenigd hadden, stelde men zig, van weerskanten, in slagorde. De Stadingers, die veel minder in getal waren dan hunne vyanden, steunden op hunnen moed. Op den vierentwintigsten van Zomermaand des jaars 1234, viel 'er een fel gevegt voor, in welk de Stadingers de nederlaag kreegen. Graaf Floris toonde hier zyne dapperheid. Hy mengde zig in 't hevigst van 't gevegt, in welk *Willem van Egmond* sneuvelde (*q*). Sommigen schryven, dat 'er omtrent tweeduizend Stadingers omkwamen. Doch anderen maaken 't getal der gesneuvelden grooter (*r*). De overigen vlooden naar Friesland (*s*), werwaards zy, door Graave Floris, schynen gevolgd, en, zo wel als de Friezen, die hen hiel-

XXV. Graaf Floris begeeft 'er zig in.

Overwint de Stadingers.

1234.

(*m*) EMONIS Chronicon. *p.* 95.
(*n*) J. IPERII Chron. S. Bertini *Cap.* XLVII. *Part.* III. *c.* 915. MEYERUS *ad annum* 1233.
(*o*) Chronic. Luneburg. *c.* 1406.
(*p*) EMONIS Chronicon. *p.* 98.
(*q*) Doodlyst der Egmondsche Abtdye *ad d.* 17 *Maji*.
(*r*) CORNELII ZANTFLIET Chronic. *ad annum* 1234.
(*s*) GODEFR. MONACH. *ad annum* 1234.

Floris IV.

hielpen, geheellyk geslaagen te zyn. Immers sommigen verhaalen, dat de Graaf, van den Wezer, door Friesland, naar huis keerende, de Friezen beoorloogd en overwonnen heeft (*t*). Van welken kryg tegen de Friezen, wy geene andere oorzaak hebben konnen vinden, dan de hulp, door hen, aan de Stadingers beweezen. De Stadingers, die in 't Bisdom van Breemen gebleeven waren, verklaarden, sedert, dat zy zig der Kerke onderwerpen wilden, en werden, hierop, met den Paus verzoend (*u*).

Wordt in een Steekspel gedood.

Graaf Floris, in Holland te rug gekeerd, overleefde zyne overwinning niet lang. De Graaf van Clermont in Pikardye was, in zyne hooge jaaren, gehuwd aan een jonge Vrouw, die, van de dapperheid en behendigheid van Graave Floris, in de Ridderlyke Oeffeningen van deezen tyd, met lof, hebbende hooren gewaagen, begeerig werdt, om hem te zien. Zy bewoog haaren Man, om een Steekspel aan te leggen, op welk de Hollandsche Graaf, volgens zyne gewoonte, verscheen, en van elk den prys behaalde. De jonge Graavin van Clermont sprak, by deeze gelegenheid, wat te onvoorzigtig, tot lof van Graave Floris; 't welk haaren ouden Man in argwaan ontstak, en een verhaast besluit deedt neemen, om onzen Graaf van kant te helpen. Straks daarop, wordt Graaf Floris, van den ouden Graave en eenigen zyner Edelen, overvallen en

(*t*) J. Iperii Chronic. S. Bertini, *Cap.* XLVII. *Part.* III. *c.* 716.

(*u*) Privileg. Archiep. Hammab. *p.* 197.

en ongelukkiglyk vermoord (v). Dit gebeurde, op den agttienden of negentienden van Hooimaand des jaars 1234 (w), en dus nog geene maand na de overwinning der Stadingers. Sommigen schryven, dat het steekspel te Noyon gehouden werdt (x). Doch volgens de meesten, is het te Korbie gehouden (y), alwaar, derhalve, onze Graaf gesneuveld is. Beide zyn 't Steden in Pikardye. 's Graaven Lyk werdt naar Holland gevoerd, en te Rynsburg begraaven. Zyn dood werdt terstond gewrooken, door Dirk, Graave van Kleeve, die den Graaf van Clermont doorstak (z). De Heer van Nielle, die de hand in het snood bedryf des Graaven van Clermont gehad hadt, verzoende zig, sedert, met de Vrienden des Hollandschen Graafs, en beloofde een Klooster te stigten, op de plaats, daar de manslag geschied was (a). FLORIS IV.

Van Floris den IV, zyn, zo wel als van Willem den I, eenige Handvesten of Keuren, aan Zeeuwsche Steden verleend, voorhanden. In 't jaar 1223, heeft hy, of liever hebben zy, die toen 't bewind in handen hadden, op zynen naam, *West-Kapelle* en *Domburg*, toen voornaame Steden in het Zeeuwsche Eiland Walcheren, van Keuren voorzien (b). En uit dezelven blykt, dat de

Keuren aan Zeeuwsche Steden, door Floris den IV. verleend.

(v) Oude Rymk. *by* BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 67.
(w) PH. A LEYDIS de Cura Reip. *Cas.* XXIII. *p.* 68.
(x) ALB. STADENS. *ad annum* 1234.
(y) GODEFR. MONACH. *ad annum* 1234. MELIS STOKE *in* Floris IV. *bl.* 79.
(z) BEKA *in* Otton. III. *p.* 76.
(a) Ongenoemde Klerk, *bl.* 109.
(b) *Zie dezelven by* BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 55 *en* 60.

Willem II. de Stad Middelburg, te vooren, diergelyke Keuren, van welken, wy ook reeds (c) gewaagd hebben, ontvangen hadt. De Keuren van Domburg en West-Kapelle komen genoegzaam met die van Middelburg overeen. In 't hoofd derzelven, wordt, behalve Floris, die hier nog alleen *Graaf van Holland* heet, ook *Dirk, Heer van Voorne en Burggraaf van Zeeland*, genoemd. De Handvesten van West-Kapelle draagen den naam van * *Vryheids Keure*, en de Graaf zweert, gelyk Willem de I. ook, in de Keuren van Middelburg, gedaan hadt, „ dat hy en zyne Opvolgers de„ zelven altoos onderhouden zullen". Verscheiden' Hollandsche, en zo 't schynt ook Zeeuwsche Edelen, hebben deeze Keuren, door hunne tegenwoordigheid, bekragtigd. Men heeft ook nog diergelyke Keuren, welken aan Hollandsche Steden verleend zyn; doch zy zyn allen van laater' tyd.

* *Libertatis Chora.*

XXVI. Willem de II. wordt Graaf. Graaf Floris liet eenen Zoon na, Willem genoemd, die naauwlyks den ouderdom van zes of zeven jaaren bereikte, en egter voor Graave erkend werdt (d). De Stigtsche Kronykschryvers verhaalen, dat de Voogdyschap over Holland en den jongen Graave, aan *Otto den III*, Bisschop van Utrecht, die Willebrand, in den jaare 1233, was opgevolgd, werdt opgedraagen. Hy was een Broeder van Graave Floris den IV. en dus een Oom des jonge Graafs (e). Hem was, na de dood van Wil-

Voogdyschap zyner Oomen Otto den III. Bisschop van Utrecht en Willem.

(c) Boven *bl.* 352.
(d) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1235.
(e) Beka *in* Otton. III. *p.* 75, 76.

Willem den I, zynen Vader, het Graafschap van Oostfriesland, dat is Oostergo en Westergo, door zynen Broeder, afgestaan (*f*): welk hy, den Kerkelyken Staat omhelzende, Graave Floris wederom schynt overgelaaten te hebben. Hy scheen, derhalve, van de naasten, tot de Voogdye van Holland, geregtigd te zyn. Doch Graaf Floris hadt nog eenen Broeder, *Willem* genoemd. En sommigen geeven deezen den titel van *President van Holland* (*g*). Ook is 'er nog een Gunstbrief voor handen (*h*), door deezen Willem, in den jaare 1236, met toestemming van *het Kind Willem*, ten behoeve der Rynsburgsche Abtdye, verleend; in welken hy zig * *Voogd van Holland* noemt. 't Kon derhalve zyn, dat de Voogdyschap beide door Willem en Otto was waargenomen: of dat Otto dezelve, al vroeg, aan zynen Broeder Willem, heeft afgestaan. Doch dit is onzeker. Ook vindt men naauwlyks eenig berigt van de Hollandsche geschiedenissen, geduurende de minderjaarigheid van Graave Willem den II. Alleenlyk melden sommigen, dat de Graaf van Holland, in den Winter des jaars 1237, zynen Bloedverwant Dirk, Graave van Kleeve, eene Vloot Schepen bygezet heeft, met welke deeze het Aartsstigt van Keulen ontrustte. Doch door bemiddeling des Graaven van Gelder, werdt de twist eerlang bygelegd (*i*).

Willem II.

* *Tutor Hollandiæ.*

De Hollanders helpen Kleef tegen Keulen. 1237.

De

(*f*) Beka *ubi supra* p. 75.
(*g*) Joann. a Leydis van de Heeren van Brederode *Cap.* XXI. *p.* 620.
(*h*) *Apud* A. Matthæum *ad dict. Loc.* Joann. a Leydis *in Tom.* I. Analect.
(*i*) Godefrid. Monach. *ad annum* 1237.

Willem II. De jonge Graaf van Holland werdt eerst beroegt, toen hy, in den jaare 1247, tot Roomsch-Koning verkooren werdt. Onze Schryvers maaken veel ophefs van deeze Verkiezing. Doch die de omstandigheden en uitslag derzelve behoorlyk gadeslaat, zal bevinden, dat Graaf Willem 'er weinig eer van gehad heeft. Wy moeten de gelegenheid derzelve van wat hooger ophaalen.

XXVII. Oorzaak en gelegenheid van het afzetten van Keizer Fredrik den II. Keizer Fredrik de II. hadt, al sedert den jaare 1220, met het Hof van Rome overhoop gelegen, ter oorzaake dat hy twee Broeders van Paus Innocent den III, die eenen opstand in 't Koningryk Napels verwekt hadden, met de wapenen bedwongen, en een' derzelven gevat, veroordeeld en naar Sicilie in ballingschap verzonden hadt. De andere ontvloodt het gevaar, en werdt te Rome, met open' armen, ontvangen (*k*). Honorius de III, Opvolger van Innocent, was zelfs zo gestoord op den Keizer, dat hy hem in den ban deedt, van 't Ryk vervallen verklaarde, en de Ryks Vorsten en Staaten van den eed van getrouwheid ontsloeg. Dit gebeurde in 't jaar 1221. Doch omtrent twee jaaren laater, onthief de Paus hem van den ban, onder Voorwaarde, dat hy eenen togt naar 't Heilig Land doen zou. De Keizer verschoof deezen togt van tyd tot tyd; doch werdt 'er van Paus Gregoor den IX. zo sterk toe gedrongen, dat hy, eindelyk, in 't jaar 1228, voor goed in zee stak (*l*). In 't volgend jaar, sloot hy een Tienjaarig

(*k*) Abbas Usperg. *ad annum* 1222.
(*l*) Matth. Parisiens. *ad annos* 1227, 1228.

rig Bestand met de Sarasynen; 't welk de Paus zo euvel nam, dat hy den Keizer, dien hy nog als in den Ban zynde aanmerkte, niet dan na verloop van eenen geruimen tyd, van den zelven onthief (*m*). Geduurende het afzyn des Keizers, was 'er een opstand in Italie tegen hem verwekt, die, door den Paus, werdt aangestookt (*n*). 't Leedt eenige jaaren, eer Fredrik zyne vyanden bedwong. Doch de voortgang zyner wapenen in Italie ontstak den Paus dermaate, dat hy hem, in 't jaar 1239, op nieuws in den ban deedt (*o*), en 't Ryk *Lodewyk den IX*, Koning van Frankryk, aanboodt, die 't egter van de hand wees. *Innocent de IV*, die, na Gregoor den IX, de Pauselyke waardigheid verkreeg, beschreef, tegen den aanvang des jaars 1245, eene Kerkvergadering te Lions, alwaar Keizer Fredrik, gedagvaard, en niet verscheenen zynde, al wederom in den ban gedaan werdt (*p*). Hy bekreunde zig egter weinig aan dit bannen, en plagt te zeggen „ dat hy, te vooren, den „ Paus en den Kerkelyken Wetten ontzag be„ toond hadt; 't welk hy niet meer schuldig „ was, nu men hem van de Kerke hadt af„ gesneeden (*q*)".

Willem II.

1245.

Innocent de IV. gaf, sedert, den Ryksvorsten kennis van het afzetten van Fredrik den II, poogende hen, tot het verkiezen van eenen nieuwen Roomsch-Koning, te be-

Henrik, Landgraaf van Turingen, tot Roomsch

(*m*) Godefrid. Monach. *ad annos* 1228, 1229.
(*n*) Albert. Stadens. *ad annum* 1228.
(*o*) Albert. Stadens. *ad annum* 1239.
(*p*) Chronicon August. *ad annum* 1245.
(*q*) Matth. Parisiens. *ad annum* 1245. *p.* 595.

WILLEM II. Koning verkooren. weegen (r). Eenigen hielden zyne zyde; doch de voornaamsten bleeven Keizer Fredrik getrouw. De Paus hadt *Henrik*, *Landgraaf van Turingen*, voorgeslaagen, om tot Roomsch-Koning verkooren te worden; doch Henrik zelf maakte zwaarigheid, om deeze waardigheid aan te neemen (s). En de Koning van Boheemen, en de Hertogen van Beyeren, van Brabant, van Brunswyk en van Saxen wilden

1246. tot geene nieuwe verkiezing verstaan. Op Hemelvaartsdag egter, zynde den zeventienden van Bloeimaand des jaars 1246, kwamen de Aartsbisschoppen van Ments en van Keulen en eenige andere Geestelyken en Weereldlyken te Wirtsburg by een. De Landgraaf van Turingen was hier ook tegenwoordig, en liet zig nu beweegen, om de waardigheid van Roomsch-Koning te aanvaarden (t). En naardemaal hy zyne verheffing den Paus en den Kerkelyken meest te danken hadt, werdt hy, sedert, spotswyze, *der Klerken Koning* ge-

Zyn dood. noemd (u). Hy leefde niet lang hierna. In 't eerst, eenig voordeel behaald hebbende op *Koenraad*, Zoon van Keizer Fredrik, trok

1247. hy, in den aanvang des jaars 1247, met kleine magt, om Ulm in Zwaben te belegeren. Doch de felle koude en gebrek van Volk noodzaakten hem deezen togt te staaken, en naar Turingen te rug te keeren, alwaar hy aan den buikloop overleedt (v).

Dee-

(r) MATTHEUS PARISIENS. *ad annum* 1245. *p.* 586.
(s) MATTH. PARISIENS. *ad ann.* 1245. *p.* 538, 561, 603.
(t) MONACH. PADUAN. *Libr.* I. *p.* 592.
(u) ALBERT. STADENS. *ad annum* 1246.
(v) Addit. *ad* LAMBERT. SCHAFNAB. *ad annum* 1247.

Deeze ontydige dood smertte den Paus; die terstond naar alle kanten Gezanten afvaardigde, om geld te ligten, tot uitvoering zyner oogmerken tegen Fredrik den II, en te gelyk ook om eenigen voornaamen Vorst, tot het aanvaarden der Roomsch-Koninglyke waardigheid, te beweegen. *Hako*, Koning van Noorwegen, was de eerste, die deeze eer van de hand wees, zeggende „ dat hy de wapenen wel wilde opvatten tegen de vyanden der Kerke; doch niet tegen alle de vyanden des Pausen: welk zeggen hy naderhand, ten aanhooren van den Schryver, uit wien wy dit ontleenen, by eede herhaalde (*w*). *Henrik*, *Graaf van Gelder* (3), was reeds tot Roomsch-Koning verkooren; doch wilde zig niet doen kroonen. Toen werdt het Ryk, *Henrik den V. Hertoge van Brabant*, aangebooden, die 't insgelyks weigerde (*x*); doch den Paus zynen Neef, den jongen Graaf van Holland, aanprees (*y*), die naauwlyks twintig jaaren bereikte, maar van eene schoone en ryzige Lighaamsgestalte was, en reeds blyken van moed en schranderheid gegeven hadt.

WILLEM II. XXVIII. Graaf Willem de II. van Holland wordt tot Roomsch Koning verkooren.

(*w*) MATTH. PARISIENS. *ad annos* 1247, 1250. *p.* 634, 698.
(*x*) Id. *ad Annum* 1250. *p.* 698.
(*y*) Magn Chron. Belg. *p.* 243 [266.]

(3) Zo deeze de regeerende Graaf van Gelder geweest is, kan hy geen Henrik geheeten hebben. Het Graafschap van Gelder werdt, federt den jaare 1229, door Otto van Nassau, geregeerd. *Vide* PONTANI *Hist. Gelr.* Libr. VI. p. 135. Misschien was deeze Henrik een Heer uit den Huize van Gelder, die slegts den titel van Graaf voerde. Zie hierover ook de gedagten van SCRIVERIUS, *Leevens der Graaven*, bl. 200.

WILLEM II. hadt. Men wil, dat Hertog Henrik, bedugt, dat de moed zyns jongen Neefs hem, t'eenigen tyde, iet euvels brouwen mogt, hertelyk wenschte, dat hy verkooren wierdt, op dat hy te verder van de hand mogt zyn (z). Innocent de IV, geenen kans ziende, om iemant anders, tot het aanvaarden van 't Ryk, over te haalen, en niet zonder hoop zynde, dat hy eenigen ruggesteun aan Graave Willem zou hebben, sloeg agt op de aanpryzing van Hertog Henrik. *Pieter de Caputio*, Kardinaal-Legaat in Duitschland, tegen den negenentwintigsten van Herfstmaand des jaars 1247, eenige Bisschoppen en Graaven, by Keulen, en, volgens sommigen, te Nuis (*a*), volgens anderen, te Woeringen (*b*), hebbende doen byeenkomen, werdt Willem, Graaf van Holland, op den vyfden dag daarna, dat is, op den derden van Wynmaand, by meerderheid van stemmen, tot Roomsch-Koning verkooren (*c*). Terstond daarna, verklaarden zig voor hem Henrik, Hertog van Brabant, de Graaven van Gelder en van Loon, de Aartsbisschoppen van Keulen, Ments en Breemen, met derzelver onderhoorige Bisschoppen, met naame Otto de III. Bisschop van Utrecht; en de Bisschoppen van Wirtsburg, Straatsburg, Munster en Spiers. Doch de Hertogen van Saxen en Beyeren, de Markgraaf van Meissen, de Adel van Oostenryk en Stiermark, de Aarts-

(z) MELIS STOKE *in* Willem II. *bl.* 83.
(a) ALBERT. STADENS. *ad annum* 1247.
(b) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXIII. *Cap.* 5. GOLSCHERI Gesta Archiep: Trevir *c.* 2236.
(c) MATTH. PARISIENS. *ad annum* 1247. *p.* 636.

Aartsbisschop van Maagdenburg, en de Bisschoppen van Friesingen en Passau bleeven de zyde van Fredrik den II. aanhangen (*d*). Willem II.

Graaf Willem, die geene zwaarigheid gezien hadt, in het aanvaarden der Roomsch-Koninglyke waardigheid, droeg het Graaflyk bewind over Holland aan zynen Broeder Floris op (*e*), en sloeg terstond op weg naar Duitschland, om zig te doen kroonen. Verscheiden' Steden, die 't met Keizer Fredrik hielden, moesten egter vooraf bemagtigd worden. De nieuw verkooren Koning trok, in de eerste plaats, voor *Werden* aan de Roer (*f*), welke Stad eerlang bemagtigd werdt. Hy lag 'er egter nog voor, in Grasmaand des jaars 1248, 't welk af te neemen is, uit eenen Brief, door hem, op den negenentwintigsten dier maand, in 't Leger voor Werden gegeven, by welken hy belooft, het Graafschap Berg, by de oude Voorregten, te zullen handhaaven (*g*). Van Werden, trok Koning Willem naar Aken, alwaar hy gekroond moest worden. Doch Koenraad, Zoon van Keizer Fredrik, sloot hem den ingang. De Stad werdt dan belegerd. En 't vuur des oorlogs sloeg over tot de naaste Steden, van welken sommigen, gelyk Keulen, Ments en Straatsburg, Koning Willem erkenden; terwyl anderen, gelyk Mets, Worms en Spiers, Fredrik den II. getrouw bleeven (*h*). De Paus spil-

XXIX. Koning Willem bemagtigt Werden en Aken.

1248.

(*d*) Innocent. IV. Epist. *apud* FLEURY Hist. Eccl. *Tom.* XVII. *p.* 361.
(*e*) MATTH. PARISIENS. *ad annum* 1250. *p.* 698.
(*f*) Chronic. Luneburg. *c.* 1412.
(*g*) *Vide* Codic. Diplom. Clivens. *post* TESCHEMACH. *N.* CXLIX. *p.* 221.
(*h*) Fragment. Histor. *apud* URSTIS. *P.* II. *p.* 92.

WILLEM II.

spilde, ondertusschen, zo veel gelds in Duitschland, en de Predikheeren en Minderbroeders yverden alomme zo sterk tegen Fredrik, dat Willems aanhang, van tyd tot tyd, toenam (*i*). Willem zelf stelde al zyn vermogen in 't werk, om geld en volk te bekomen, tot het voortzetten der belegeringe van Aken. Hy deelde verscheiden' Gunstbrieven uit (*k*), die, buiten twyfel, wel betaald werden. Ook beloonde hy de diensten der Ryksvorsten, die hem hielpen, rykelyk. Aan Otto den III, Graave van Gelder, werdt de Stad en het Land van Nieuwmegen, voor zestienduizend mark zilvers, verpand: welke Stad, sedert, met Gelder vereenigd werdt, zynde zy te vooren eene vrye Ryksstad geweest. De Giftbrief hiervan is nog voor handen (*l*), en op den vyftienden van Zomermaand des jaars, 1248, in 't Leger voor Aken, getekend: waaruit men, in 't voorbygaan, ziet, dat Koning Willem dit langduurig beleg, in persoon, heeft bygewoond: 't welk nog uit eenen anderen Giftbrief, insgelyks in 't Leger voor Aken, op den derden van Herfstmaand daar aan volgenden, door Koning Willem gegeven, ten klaarsten blykt (*m*).

Nieuwmegen aan Gelder gehegt.

De Ingezetenen deezer Landen verbin-

Het beleg van Aken duurde zo lang, by gebrek van Volk. Koning Willem zag zig versteken van de hulp veeler Ingezetenen zyner Graafschappen, die zig, reeds voor eenigen

(*i*) MATTH. PARISIENS. *ad annum* 1247. *p.* 636. REINALD. *ad annum* 1248. *n.* 13.

(*k*) *Voiez* Corps Diplom. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 195. Supplem. MIRÆI *P.* III. *Cap.* CLXXXIX. *p.* 1324.

(*l*) *Apud* BUCHELIUM *ad* HEDAM *p.* 208.

(*m*) Corps Diplomat. *Tom.* I. *P.* I *p.* 196.

gen tyd, verbonden hadden, om, onder 't geleide van Lodewyk den IX. Koning van Frankryk, eene Kruisvaart naar 't Heilig Land te doen. Paus Innocent de IV. hadt zelfs naar Holland, Zeeland en Friesland geschreeven, dat men zig reisvaardig moest houden (*n*). Doch ziende, hoe zeer het Koning Willem aan onderstand gebrak, ontsloeg hy de Friezen, en waarschynlyk ook de Hollanders en Zeeuwen van de verpligting om naar 't Heilig Land te gaan, mids dat zy, in 't Leger van Koning Willem, dienst namen (*o*). Veele Hollandsche, Zeeuwsche en Friesche Edelen begaven zig toen voor Aken. Ook een groot getal van gemeene Ingezetenen. Onder de voornaamsten, bevondt zig *Jan van Avennes*, Zoon van Margareet, Graavinne van Vlaanderen, dien wy wel haast nader zullen leeren kennen (*p*). De Stad werdt zo naauw beslooten gehouden, dat men 'er, eindelyk, gebrek aan Leeftogt kreeg (*q*). Ook ondernamen de Belegeraars het water, dat door de Stad loopt, te stoppen: van 't welk de uitvinding den Friezen toegeschreeven wordt. Men lei eenen dam in den stroom, ter hoogte van veertig voeten: waardoor ruim een derde deel der Stad onder water gezet werdt. De benaauwdheid, die hierdoor werdt veroorzaakt, bewoog de belegerden tot de overgaave, die, op Zondag den agttienden van Wynmaand, Feest-

Willem II. den zig tot eene Kruisvaart.

(*n*) Innocent. IV. Epist. *ap.* Reinald. *ad annum* 1248. *n.* 28, 29.
(*o*) Innocent. IV. Epist. *ap.* Reinald. *ad annum* 1248. *n.* 13.
(*p*) Menconis Chronicon *ad annum* 1248. *p.* 146. Chronic. Erfordiens. *ad annum* 1248.
(*q*) Matth. Parisiens. *ad annum* 1248. *p.* 651.

WILLEM II. Koning Willem wordt Ridder geslaagen en gekroond.

Feestdag van den Evangelist Lukas, in 't jaar 1248, geschiedde. Op Allerheiligen dag, daaraan volgenden, zynde den eersten van Slagtmaand, werdt Willem, met de gewoonlyke Plegtigheden, gekroond (r), na dat men hem eerst, te Keulen, Ridder geslaagen hadt (s). De Ingezetenen van Aken erkenden hem voor Koning, uitgezonderd zulken, die, Fredrik getrouw blyvende, heimelyk, de Stad hadden weeten te ruimen. De Krooning van Koning Willem werdt egter by veelen van geener waarde gehouden; om dat 'er alle de Keurvorsten, met naame de Hertogen van Saxen en van Beyeren, behalve veele anderen, niet by geweest waren, noch 'er hunne stem toe gegeven hadden (t).

1249. Koning Willem ondernam, sedert, het beleg van Keizerswaard: welk hem een jaar ophieldt (u), en gelegenheid gaf, dat zyne zaaken in 't Ryk merkelyk verliepen. Keizer Fredrik de II. overleedt, op den dertienden van Wintermaand des jaars 1250, en zyn Zoon, *Koenraad de IV.* die, reeds in 't jaar 1237, tot Roomsch-Koning verklaard was (v), gedroeg zig als zyn' Opvolger. Koning Willem begon den moed reeds te laaten vallen, en naar Holland te jooken, toen de Paus hem, door Brieven, een hert in 't lyf sprak, hem vermaanende „ dat hy zyn Regt op 't Ryk „ moest

(r) MENCONIS. Chronic. *ad annum* 1248. *p.* 147, 148.
(s) BEKA *in* Otton. III. *p.* 77. Magnum Chronic. Belg. *p.* 244. [*p.* 266.]
(t) MATTH. PARISIENS. *ad annum* 1248. *p.* 651.
(u) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1240. & *seqq.*
(v) Fragment. Hist. *ad annum* 1237. *apud* URSTIS. *P.* II. *p.* 91.

„ moest blyven verdedigen, welke voorslagen „ men hem ook ten tegendeele doen mogt". Ook zondt hy bevel aan *Jakob Panthaleon*, Aartsdiaken van Luik, en aan *Dirk*, Meester der Pruissische Ridderen, om alle de Hertogen, Markgraaven en Graaven des Ryks, tot het gehoorzaamen der Kerke, en het erkennen van Koning Willem te beweegen (*w*). WILLEM II.

XXX. Huwelyk van Koning Willem. 1251.

Meer deedt hy nog, om Willems aanhang te styven; bewerkende een Huwelyk tusschen hem en (4) *Elizabet*, Dogter van *Otto*, Hertog van Brunswyk, welk, op den vyfentwintigsten van Louwmaand des jaars 1251, te Brunswyk, voltrokken werdt (*x*). Niet lang hierna, bevestigde de Paus de verkiezing van Koning Willem plegtiglyk te Lions, in de tegenwoordigheid van veele Bisschoppen (*y*). Doch dit alles verhinderde niet, dat onze Koning, zynen aanhang allengskens ziende verminderen, en middelen ontbeerende, om het Keizerlyk gezag staande te houden (*z*), waar toe de Paus zelf hem niet genoeg in staat stellen kon, zig eerlang genoodzaakt vondt, naar Hol-

(*w*) Innocent IV. Epist. *apud* REINALD. *ad annum* 1251. *n.* 7. 12.
(*x*) ALBERT. STADENS. *ad annum* 1251. Chron. Erford. *ad annum* 1252.
(*y*) Chron. August. *ad annum* 1251.
(*z*) ALBERT. STADENS *ad annum* 1249.

(4) 't Is, agt ik, een misslag van een' oud' Schryver, dat deeze Elizabet Helena zou geheeten hebben. Vide *Fragment. Geneal. Duc. Brunsv. & Luneburg.* inter LEIBNITII *Script. Rerum Brunsv.* Tom. II. p. 19. Helena was eene andere Dogter van Hertoge Otto, die met Graave Henrik van Anhalt getrouwd geweest is. BOTHONIS *Chron. Brunsvic. pictur.* apud LEIBNITIUM Tom. III. p. 363.

WILLEM II. Holland te rug te keeren (*a*), alwaar hem haast ander werk verschaft werdt.

XXXI. Oorsprong van den Oorlog met Vlaanderen.

De Vrede tusschen Holland en Vlaanderen, te vooren zo dikwils gestoord, scheen, sedert eenige jaaren, genoegzaam bevestigd te zyn. Het Verdrag van den jaare 1168, hoe nadeelig ook voor de Hollandsche Graaven, was, door verscheiden' derzelven, bekragtigd (*b*): eerst door Lodewyk van Loon, in den jaare 1203 (*c*), daarna door Willem den I, waarschynlyk, omtrent den jaare 1213, en eindelyk door Willem den II. zelven, na zyne Verkiezing tot Roomsch-Koning, op den zevenden van Hooimaand des jaars 1248 (*d*). Doch 't leedt maar weinige jaaren, of deeze Vrede werdt verbroken. Vlaanderen stondt thans onder 't bewind van *Margareet*, Dogter van Graave Boudewyn den IX, die, Konstantinopole bemagtigd hebbende, in 't jaar 1204, tot Griekschen Keizer gekroond; doch in 't volgende jaar overleeden was. Onze gemeene Kronyken noemen haar *Zwarte Margriet*. Zy was, in 't jaar 1212, in de Egt getreeden met *Bochard*, *Heere van Avennes*, eene Stad en Landstreek in Henegouwen (*e*), by wien zy twee Zoonen, *Jan* en *Boudewyn*, geteeld hadt. Bochard, in 't jaar 1218, overleeden zynde, was zy, ter tweede reize, gehuwd met *Willem van Dampierre*, een Bourgon-

(*a*) MATTH. PARISIENS. *ad annum* 1250. *p.* 698.
(*b*) *Vide* MARTEN. & DURAND. Thes. *Tom.* I. *c.* 1037.
(*c*) MEYERUS *ad annum* 1203.
(*d*) Pactum Pacis *Vide in* MARTEN. & DURAND. Thes. *Tom.* I. *c.* 1035.
(*e*) MEYERUS *ad annum* 1212.

gondisch Edelman van geringe middelen (*f*): wien zy drie Zoonen, *Willem*, *Guy* en *Jan*, gebaard hadt. Dit alles was gebeurd, eer zy Graavin van Vlaanderen werdt: 't welk niet voor 't jaar 1244 geschiedde (*g*). Margareet toonde zig, sedert haare verheffing, zeer genegen, om haaren Zoonen van het tweede bedde het aanzienlykste deel haarer Nalaatenschap toe te voegen (*h*). Haar eerste Huwelyk was, in 't jaar 1215, in de vierde Lateraansche Kerkvergadering, onwettig verklaard, oordeelende Paus Innocent den III, dat Bochard Margareet te na in den bloede bestondt (*i*). Ook hadt men hem, voor zyn Huwelyk, te Doornik, den kruin geschooren en tot den Kerkelyken staat geschikt, 't welk hem, schoon 't met geweld geschied was (*k*), naar men 't sedert inzag, onbevoegd tot het Huwelyk maakte. Veel twist ontstondt hieruit tusschen de beiderlei Zoonen der Graavinne. De Broeders van Dampierre ontzagen zig niet, de Zoonen van Bochard *Bastaarden* te noemen: 't welk Jan van Avennes, de oudste deezer Zoonen, niet slegts ernstelyk tegensprak; maar hy beweerde zelfs, dat hy, schoon Bastaard, als oudste Zoon der Graavinne, voor alle zyne Broeders, tot de opvolging in 't Graafschap van Vlaanderen geregtigd was (*l*). Jan van Avennes schroomde sedert niet, zyne Moeder, in den aanvang des jaars 1246, den Oorlog WILLEM II.

(*f*) Meyerus *ad annum* 1218.
(*g*) Meyerus *ad annum* 1244.
(*h*) Nic. Triveti Annal. *ad annum* 1254. *p.* 205. *in* 8.
(*i*) Meyerus *ad annum* 1215.
(*k*) Meyerus *ad annum* 1212.
(*l*) Meyerus *ad annum* 1245.

WILLEM II. log te verklaaren, en terstond daarop, de vyandlykheden te beginnen. (*m*). Doch in Hooimaand des gemelden jaars, werdt 'er, door tusschenkomst van Lodewyk den IX, Koning van Frankryk, een Verdrag getroffen, volgens welk, Vlaanderen aan Willem van Dampierre en Henegouwen aan Jan van Avennes werdt toegeweezen, mids dat Willem, aan Guy en Jan, zynen Broederen; en Jan van Avennes, aan Boudewyn, den zynen, een behoorlyk aandeel in deeze twee Graafschappen afstondt (*n*). Jan en Boudewyn van Avennes eigenden zig egter sedert toe „ (5) „ Walcheren, Zuidbeveland, Noordbeveland, „ Borselen en alle de Zeeuwsche Eilanden [versta Bewester-Schelde], benevens de vier „ Ambagten, de Landen van Waas en Aalst, „ Geraardsberg en verders alles wat de Graaven van Vlaanderen van 't Ryk ter Leen „ hielden, eer zy nog Graaven van Henegouwen waren". Doch zy stonden, in Louwmaand des jaars 1248, ter bede van Graavinne Margareet, van hunnen eisch op deeze Landen wederom af, verklaarende, dat dezelven tot Vlaanderen en het aandeel hunner Broederen van Dampierre behoorden (*o*). De Graavin beloofde, ten zelfden tyde, haaren Zoonen Jan en Boudewyn van Avennes zestigduizend ponden te zullen betaalen; mids dat dee-

(*m*) MEYERUS *ad annum* 1246.
(*n*) *Vide* Thes. MARTEN. & DURAND. *Tom.* I. *c.* 1094.
(*o*) *Vide* Thes. MARTEN. & DURAND. *Tom.* I. *c.* 1094, 1095.

(5) *Waveres* lees ik, in de Uitgaave der Oorspronglyke *Reclamatie* van de Broeders van Avennes, welke wy hier volgen. Doch dit zal eene Schryf- of Drukfeil zyn.

deezen het Graafschap Namen, in Henegouwen gelegen, hunnen Broederen van Dampierre afstonden (p). Willem II.

Zo stonden de zaaken van Jan van Avennes, toen hy, gelyk wy boven zagen, Koning Willem Aken hielp winnen (q). Diep geraakte hy hierdoor in 's Konings gunst die, sedert, op allerlei middelen bedagt was, om hem groot te maaken. Geduurende 't Beleg van Aken, hadt hy hem *Aleid*, zyne Zuster, Dogter van Graave Floris den IV, ten Huwelyk gegeven (r), en op den zevenentwintigsten van Grasmaand des jaars 1248, schonk hy, te Ments zynde, aan deeze zyne Zuster en aan Jan van Avennes, haaren Man, tot een Huwlyksgoed „ het Land, welk de „ Graaven van Holland van de Koningen van „ Schotland ter Leen plagten te houden (6). Ten zelfden dage, wees hy hem het Graafschap Namen toe, om dat Boudewyn de II, Keizer van Konstantinopole, dit Graafschap, welk nog als een Leen van Henegouwen werdt aangemerkt, van Jan van Avennes niet was komen verheffen (s). Hierby bleef het niet. Koning Willem, begeerd hebbende, dat allen, die iets van 't Ryk ter Leen hielden, binnen een jaar en dag na zyne Krooning, hunne Leenen, van hem, als Keizer, zouden ko-

Jan van Avennes trouwt met Aleid van Holland.

(p) Litter. Margar. Flandr. Comit. *in* Thes. MARTEN. & DURAND. *Tom.* I. *c.* 1031.
(q) MENCON. Chronic. *ad ann.* 1248. *p.* 146.
(r) MELIS STOKE *in* Willem II. *bl.* 87.
(s) Litter. Wilh. Regis *in* Thes. MARTEN. & DURAND. *Tom.* I. *c.* 1032, 1032, 1034.

(6) Welk dit Land geweest zy, heb ik, tot hier toe, niet konnen ontdekken.

WILLEM II. komen verheffen, en Margareet, Graavin van Vlaanderen, hier omtrent, ook in gebreke gebleeven zynde, werden, behalve het Graafschap van Namen; de Landen van Aalst en van Waas, de vier Ambagten, en het Land nevens de Schelde, aan 't Ryk vervallen verklaard, en terstond aan Jan van Avennes opgedraagen. De Brieven hiervan, door Koning Willem, verleend, zyn nog voor handen (*t*), en op den elfden van Hooimaand
1252. des jaars 1252, in 't Leger voor Frankfort, getekend. Ook kreegen, sedert, de Ingezetenen deezer Landen bevel, om Jan van Avennes te erkennen. Het afschrift van den Brief, aan die van Waas gezonden, is nog in wezen (*u*).

De Vlamingen onderneemen eenen inval in Walcheren. Vrouw Margareet kreeg van dit alles zo dra geene kennis, of zy nam voor, eenen inval in Zeeland te doen. 't Jaar 1252 werdt besteed, om, van alle kanten, Krygsvolk byeen te brengen, waar toe rykelyk soldy beloofd werdt. Tegen den aanvang des volgenden jaars, hadt de Graavin een Leger verza-
1253. meld, bestaande uit Vlaamingen, Henegouwers, Bourgondiërs, Franschen en andere Volken. Doch eer zy in Zeeland trok, liet zy Koning Willem vraagen, of hy de Zeeuwsche Eilanden Bewester-Schelde van haar wilde komen verheffen, gelyk zyne Voorzaaten gedaan hadden. Hy, fier op zyne waardigheid, weigerde het spottelyk, zeggende „dat „hy geen Dienaar zyner Dienaaresse, noch Leen-

(*t*) *Apud* MARTEN. & DURAND. Thes. *Tom.* I. *c.* 1164, 1165. *Conf. c.* 1053.
(*u*) *Apud* Eosd. *Tom.* I. *c.* 1055.

„ Leenman, daar hy Leenheer was, worden „ wilde". Dit, der Graavinne aangezeid zynde, ontstak haar dermaate, dat zy haar Krygsvolk terstond scheep deedt gaan, en bevel gaf, naar Zeeland over te steeken. Ondertusschen werdt te Antwerpen, onder bemiddeling van Henrik den VI, Hertog van Brabant, over een verdrag gehandeld. Hier bevonden zig niet alleen de wederzydsche Gezanten; maar Koning Willem zelf; die, met de Ryks zaaken de handen nog vol hebbende, 't geschil met Vrouwe Margareet gaarne hadt bygelegd gezien. Doch zy zogt den Koning met handelen op te houden, en ondertusschen, in zyn afzyn, Zeeland te overrompelen (*v*). Sommigen verhaalen zelfs dat 'er een Bestand, voor weinige dagen, geslooten was; welk door Margareet verbroken werdt (*w*). In Holland en Zeeland, was men niet onkundig van haar voorneemen. Floris, 's Konings Broeder, lag reeds met een Leger in Walcheren, daar hy zig, agter de Duinen by West-Kapelle, alwaar de Landing geschieden zou, verschoolen hieldt. Koning Willem ook, zo dra hy de lugt kreeg, dat men hem om den tuin leidde, begaf zig heimelyk naar Walcheren. De Vlaamingen, onder 't bevel van Guy van Dampierre, tweeden der drie Broederen, waren gelukkiglyk geland, en trokken voort, zonder Vyand te dugten; toen Floris, met zyn Volk, schielyk uit de hinderlaage voor den dag sprong, op de Vlaamingen aanviel, en 'er eene geweldige slag-

Willem II.

Zy worden by West-Kapelle geslaagen.

(*v*) Melis Stoke *in* Willem II. *bl.* 83, 84.
(*w*) *Apud* Meyerum *ad annum* 1253.

WILLEM II. ſlagting onder deedt. Een groot gedeelte, en onder anderen ook Graaf Guy, werdt gevangen genomen. De overigen vlooden naar de Schepen te rug. Koning Willem, ondertusſchen te *Arnemuiden* geland, kreeg daar de tyding deezer overwinning, en rende terſtond naar 't Slagveld. Onderweg ontmoette hem eene menigte van ontwapende en geplonderde Vlaamingen, die hem om Lyfs-genade baden. En hy gaf hun verlof om t'huiswaards te keeren. Men begroot de waarde der ſchuiten en kleine Vaartuigen alleen, behalve de groote Schepen, die, by deeze gelegenheid, op de Vlaamingen veroverd werden, op drie honderd marken zilvers (*x*). De Slag, van welken wy ſpreeken, viel voor by Weſt-Kapelle, op den vierden van Hooimaand des jaars 1253. Men wil, dat de inval der *Vlaamingen*, door ſommige verraaderſche Zeeuwen, begunſtigd was geweeſt. Doch de uitkomſt heeft doen zien, dat zy hunne zaaken kwalyk overlegd hadden (*y*).

Henegouwen aan Karel van Anjou. Margareet van Vlaanderen, de nederlaag haars Zoons vernomen hebbende, zondt terſtond naar Frankryk om onderſtand, en beloofde *Karel*, *Graave van Anjou*, Broeder van Koning Lodewyk den IX, het Graafſchap Henegouwen, welk Jan van Avennes toegeweezen was, indien hy haar met een Leger wilde byſpringen (*z*). Karel was terſtond gereed, en trok, met zo veel Volks, als hy byeen brengen kon, in aller yl, naar Henegouwen. Hy be-

(*x*) Chronic. Erfordienſ. *ad annum* 1253.
(*y*) MELIS STOKE *in* Willem II. *bl.* 85, 86.
(*z*) J. IPERII Chron. S. Bertini *Cap.* XLIX. *Part.* II. *c.* 73.

bemagtigde hier verſcheiden' Veſtingen, en onder anderen Valenchyn; welke Stad Koning Willem, te vooren (6), ten behoeve van zynen Zwaager, hadt ingenomen (*a*). Ondertusſchen hadt Vrouw Margareet reeds gepoogd Karel van Anjou, door *Henrik*, verkooren Biſſchop van Luik, met het Graafſchap van Henegouwen te doen verlyden. Doch Henrik was geheel op de zyde van Koning Willem en Jan van Avennes, aan welken laatſten hy, te Mechelen, het Graafſchap Henegouwen opdroeg (*b*). Koning Willem beveſtigde deeze opdragt, ten zelfden dage, omtrent den aanvang van Oogſtmaand des jaars 1253 (*c*). WILLEM II.

De Graaf van Anjou hieldt egter 't bewind over Henegouwen in handen. Jan van Avennes vaardigde hierop zyne Gemaalin, Aleid, af, aan haaren Broeder, Koning Willem, die Karel, door vriendelyk ſchryven, vrugteloos tot den afſtand van Henegouwen zogt te beweegen. De Koning ſtelde hem toen dag tot eenen Veldſlag, op de Heide te *Asſche* in Brabant. Graaf Karel beloofde, hem daar te zullen verwagten, en beroemde zig, den Doch ſedert aan Jan van Avennes afgeſtaan.

(*a*) WILHELM. PROCURAT. *ad ann.* 1240. *& ſeqq. p.* 505.
(*b*) Litter. Henr. Leod. Elect. *in* Theſ. MART. & DURAND. *Tom.* I. *c.* 1051.
(*c*) Litter. Wilh. Regis *in* Theſ. MART. & DURAND. *Tom.* I. *c.* 1053.

(6) Veelligt omtrent het jaar 1250. Immers toen bevondt Koning Willem zig in Henegouwen, gelyk, uit eenen zyner Brieven, op den zevenentwintigſten van Slagtmaand des gemelden jaars, te Bergen in Henegouwen, getekend, blykt. *Vide* A. MIRÆI *Donation. Belgicar.* Cap. CXIII. p. 583. Tom. I. *Oper. Diplom.*

WILLEM II. den *Water-Koning* (7), op 't vlakke veld, met weinig moeite, te zullen konnen overwinnen. Doch naauwlyks hadt hy vernomen, dat Koning Willem, in 't volgend jaar, in 't veld

1254. verscheenen was, of hy verliet *Enghien*, dat hy bezet hadt, en week naar Valenchyn, voor welke Stad, Koning Willem terstond het beleg sloeg. Geduurende de belegering, ontsnapte de Graaf van Anjou uit de Stad (*d*), en keerde naar Frankryk te rug (*e*). Vrouw Margareet kwam toen aan de hand. En Koning Willem bragt, kort hierna, te wege, dat zy Henegouwen aan Jan van Avennes afstondt (*f*): waarmede ook de Vrede, tusschen Vlaanderen en Holland, gemaakt was. 't Blykt, uit eenige oorspronglyke stukken (*g*), dat Paus Innocent de IV, in het bewerken deezer Vrede, de hand gehad hadt.

Vrede met Vlaanderen.

XXXII. Niet lang hierna, ontboodt de Paus Koning Willem, tegen Kersttyd, in Italie, beloovende hem daar de Keizerlyke Kroon op 't hoofd te zullen zetten (*h*). De Koning ondernam hierop eene reis naar Geneve, alwaar de Paus zig toen bevondt. Hier werdt, vermoedelyk, de tyd tot de Krooning bestemd; doch Koning Willem vondt goed, vooraf

Koning Willem wordt, door den Paus, in Italie ontbooden, om de Keizerlyke Kroon te ontvangen.

(*d*) MELIS STOKE *in* Willem II. *bl.* 88. 91.
(*e*) J. IPERII Chron. S. Bertini *Cap.* XLIX. *Part.* III. *c.* 730.
(*f*) MELIS STOKE *in* willem II. *bl.* 91, 92.
(*g*) *Apud* MARTEN. & DURAND. Thesaur. *Tom.* I. *c.* 1057, 1058.
(*h*) Innoc. IV. Epist. *apud* BEKAM *in* Henrico *p.* 86. & *apud* MIRÆUM Donat. Belg. *Cap.* CXII. *p.* 425. *Tom.* I. Oper. Dipl.

(7) Zo schynt hy Willem, spotswyze, genoemd te hebben, om dat deeze Graaf was van een laag en *waterig* Land.

vooraf nog een' keer naar Duitschland te doen, alwaar hy, volgens zyn eigen getuigenis, in eenen Brief aan den Abt van Egmond, die nog voorhanden is (*i*), met genegenheid, ontvangen werdt. Uit Duitschland vertrok hy, in den aanvang des jaars 1255, naar Utrecht, alwaar, sedert eenige jaaren, merkelyke veranderingen waren voorgevallen.

Willem II.

Bisschop Otto de III, in 't jaar 1249 overleeden zynde, werdt opgevolgd, door *Gozewyn van Amstel*, een' Zoon, zo men wil, van *Egidius van Amstel*, Broeder van Heere Gysbrecht, die de Bisschoplyke waardigheid naauwlyks een jaar bezeten hadt, of hy deedt 'er afstand van, in de tegenwoordigheid (*k*), en zo sommigen willen, ook op de begeerte van Koning Willem, die den Huize van Amstel ongenegen was (*l*). Men hieldt hem voor onbekwaam tot de Regeering. In 't byzonder, werdt hy van verwaarloozing der tydlyke zaaken des Bisdoms beschuldigd. *Gysbrecht van Amstel de II.* en *Herman van Woerden* namen den afstand van Bisschop Gozewyn zo zeer ter herte, dat zy *Henrik van Vianden*, die na hem tot de Bisschoplyke waardigheid verheeven was, terstond den oorlog verklaarden. Otto de III, Graaf van Gelder, hadt zig met hen verbonden: en 't Stigt werdt dus, van verscheiden' kanten, met eenen inval, gedreigd. Koning Willem, die toen in Duitschland was, begaf zig met een Leger herwaards, voorgeevende den Bisschop met zyne vyanden te willen

Gozewyn van Amstel staat van 't Bisdom van Utrecht af.

Onlusten hier over met de Heeren van Amstel en Woerden.

(*i*) *Apud* BEKAM *p.* 87.
(*k*) BEKA *in* Goesvino. *p.* 85.
(*l*) HEDA *in* Goesvino. *p.* 213.

WILLEM II. len bevredigen. Doch pas voor dat hy binnen Utrecht kwam, was de Bisschop met zyn volk ter Stad uit, en den vyand te gemoet getrokken. Digt onder de Stad, viel een fel gevegt voor, in welk de Bisschop de overwinning behaalde. De Heeren van Amstel en van Woerden werden gevanglyk binnen Utrecht gebragt; doch geslaakt, ter bede van Koning Willem, die kort hierop naar Holland vereisde. Bisschop Henrik viel toen in de Veluwe, en behaalde hier zo groot een' buit, dat hy, uit den zelven, sedert, voor een gedeelte ten minsten (8), het Slot *Vreêland* aan de Vegt stigtte; waardoor zyn Bisdom, tegen de invallen der Amstellandsche Opgezetenen, beveiligd werdt (*m*). Te vooren, was de zoen getroffen, tusschen den Bisschop en Gysbrecht van Amstel. „ Gysbrecht moest, met zyne „ aanhangers, tot vyf honderd in getal, on„ der welken *Gysbrecht van Gooye* was, bloots„ voets en in wollen kleedinge, den Bisschop, „ in de Domkerke, op de knieën, vergiffenis „ verzoeken, en hem, voorts, als zynen „ Leenheer, trouwe zweeren (9)". De Bisschop

(*m*) BEKA *in* Henrico *p.* 84, 85.

(8) Uit eenen zyner Brieven blykt, dat hy het Landgoed *Enge*, buiten de Katharynen-Poort te Utrecht gelegen, voor driehonderdenvyftig mark gangbaare Utrechtsche Munt aan den Deken en 't Kapittel der Utrechsche Kerke verkogt heeft, om het geld, tot den opbouw van 't Slot Vreêland, te gebruiken. *Diplom. Henrici Episc.* apud BUCHEL. ad HEDAM p. 214.

(9) *Zie* BUCHELIUS op BEKA p. 90, en vooral C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT, in *Analect. Belg.* Tom. III. P. I. p. 324, alwaar egter, GISB. LAPP.

A

schop verzoende zig, waarschynlyk, ook met den Graave van Gelder: en 't Stigt genoot, geduurende het Leeven van Bisschop Henrik, eene tamelyke rust. Willem II.

In deezen staat, vondt het Koning Willem, toen hy, in den aanvang des jaars 1255, wederom te Utrecht kwam. Men wil, dat hy voorhadt, met den Bisschop en de Geestelykheid, over zyne Reis naar Italie, te raadpleegen. Doch terwyl hy met hen in gesprek was, liep hy gevaar van 't Leeven te verliezen. Een onbekende wierp hem eenen zwaaren steen naar 't hoofd, en maakte zig terstond daarop t'zoek, zo dat hy, sedert, nergens te vinden was. Koning Willem, die den steen maar pas ontweeken was, verzet over dit toeval, eischte, dat men den daader naspoorde, gelyk geschiedde; doch zonder vrugt. De Koning gaf ondertusschen der Stad de schuld van zyn ongeluk. Hy verweet der Burgerye, onder welke hy zelf zig, eenige jaaren geleeden, hadt laaten aantekenen (n), haare ondankbaarheid voor de weldaaden haar door hem beweezen (1), en trok verstoord ter Stad uit (o). Koning Willem te Utrecht in Lyfsgevaar. 1255.

Ook

(n) Beka in Ottone III. p. 80.
(o) Beka in Henrico p. 87.

a Waveren, zo ik meen, ten onregte, deezen zoen onder Graave Floris plaatst.

(1) Onder deeze weldaaden, muntten uit de Voorregten, aan die van Utrecht, by drie byzondere Brieven, een op den zeventienden, en twee op den agttienden van Zomermaand des jaars 1252, getekend, door Koning Willem geschonken: bestaande in beloften van bescherming door Holland en Zeeland, herstelling van 't gene den Stigtschen, door Hollanders of

WILLEM II.

XXXIII. Opstand der Westfriezen.

Ook riepen hem zyne zaaken elders. De Westfriezen, die, gelyk van ouds, het juk der Graaflyke Regeeringe ongaarne droegen, en jookerig bleeven naar Vryheid, waren, geduurende het afzyn van Koning Willem, tegen hem opgestaan, en hadden, volgens hunne gewoonte, de Landen hunner nabuuren, door menigen inval, ontrust. Sommigen vermoeden, dat Koning Koenraad, Zoon van Keizer Fredrik den II, hen tegen Koning Willem hadt opgestookt (p). Om hen te beteugelen, was het Slot te *Heemskerk*, in den jaare 1252, gestigt, en ter bewaaringe toevertrouwd aan Heere *Gerrit van Heemskerk*, die hen, op den elfden van Bloeimaand des jaars 1254, in eenen Scheepsstryd overwonnen en omtrent vyfduizend man afgeslaagen hadt (q). Een weinig laater, hadt de Koning, *Oostwaards* van Alkmaar, een ander Slot, *Toorenburg* genoemd, doen opwerpen (r). Doch de Westfriezen, hierdoor meer getergd dan bedwongen, noodzaakten Koning Willem, op nieuws, Heirvaart tegen hen te beschryven. De Winter des jaars 1255 werdt tot den togt bestemd.

(p) NAUCLERUS *ad annum* 1256.
(q) LEEUWOLD VAN NORTHOF *by* ORLERS Beschr. van Leyden *bl.* 290.
(r) BEKA *in* Henrico *p.* 87.

of Zeeuwen, ontvreemd was, en eene verklaaring, dat niemant eenen Utrechtschman in regten betrekken mogt dan voor den Bisschop of deszelven Regter, op eene boete van honderd mark gouds. Een deezer Brieven is gegeven, ten oirkonde van Henrik van Voorne, Nikolaas Persyn, Dirk van Gouda, Filips van Wassenaar, Willem van Brederode en Hugo van Kralingen, Ridders, en Dirk van Teilingen. *Vide Diplom. Wilhelmi Regis* apud HEDAM p. 209, 210.

ftemd. Omtrent Kerfttyd, als men dagt, dat het Ys bekwaam begon te worden, om een Leger te konnen houden, brak Koning Willem uit Holland op, trekkende, langs den zoom van Kennemerland, naar Alkmaar (s), welke Stad hem gunftig was, en 's jaars te vooren, verfcheiden Voorregten van hem ontvangen hadt: onder anderen „ eene tienjaarige „ Vryheid van alle laften, behalve van den „ Krygstogt tegen de Friezen (t). " Van Alkmaar trok de Koning naar *Vroone* (u), een voornaam Weftfriefch Dorp, dat zig te vooren reeds aan hem onderworpen hadt, en, zo wel als het nabuurig *Ouddorp*, beftierd werdt, volgens Keuren, door Koning Willem zelven, verleend (v). 't Heir, tot hier toe gekomen, hadt eene groote bevrooren' plas, waarfchynlyk de Heer Huigenwaard, voor de borft. Over deeze naderde men den vyand, in twee hoopen; welker een, door Heere *Willem van Brederode*, tegen de Dregterlanders (w), de andere, door Koning Willem zelven, naar den kant van Hoogtwoude, aangevoerd werdt. De Friezen, gekleed in ligte linnen rokken, ftonden aan verfcheiden hoopen, op 't ys verfpreid, en waren met Werpfpietfen, Deenfche bylen en halve pieken gewapend. De Hollanders daarentegen waren zwaar geharnaft. De Koning zat, daarenboven, op een groot, moedig Paard, dat, zo wel als hy zelf, zwaar gewapend was. Het ys hadt nu meer dan een' hal-

Willem II. Koning Willem trekt tegen hen op, en fneuvelt in 't Ys.

(s) Melis Stoke *in* Willem II. *bl.* 93.
(t) Diplom. Wilh. Regis 11 *Junii* 1254. *in de* Handv. Van Alkm. *bl.* 1.
(u) Melis Stoke *in* Willem II. *bl.* 93.
(v) Handv. van Floris V. *in de* Handv. van Dregterl. *bl.* 49.
(w) Beka *in* Henrico. *p.* 87.

Willem II. halven voet dikte (*x*); dus ſcheen de togt wel te waagen te zyn. Brederode ook, die op de Dregterlanders aantrok, behaalde de overwinning (*y*). Doch de andere Friezen weeken naar den kant van 't ys, in de Rietboſſchen, alwaar zy verſcheiden' hinderlaagen gelegd hadden, en lokten Koning Willem, tot zyn ongeluk, derwaards. 't Ys was hier zwakſt. De Koning, hierop geen agt geevende, rent den vyand agter na, zonder van de zynen, die 't gevaar veelligt merkten (*z*), gevolgd te worden. Straks daar op ſcheurt het ys, daar 't Paard tot aan den buik toe inzakt. De Koning geeft het de ſpooren met zo veel felheid, dat het Dier, aan 't woeden ſlaande, terwyl het zig wil en niet kan redden, den Ryder van den rug werpt, en op 't lyf valt. Toen ſchieten eenige weinige Friezen toe, die, zig gelaatende den Koning niet te kennen, wreed genoeg waren, om hem, die erbarmelyk om Lyfsgenade ſmeekte, en een geweldig groot
1256 Losgeld aanboodt, met hunne Werpſpietſen, van 't leeven te berooven (*a*). Dit ongeluk gebeurde niet verre van Hoogtwoude, op den eenentwintigſten van Louwmaand des jaars 1256. De Friezen, 's Konings Lyk uit het ys gehaald hebbende, begroeven het heimelyk in zeker Huis te Hoogtwoude, alwaar het naderhand ontdekt werdt, door 's Konings Zoon,

Graa-

(*x*) Matthæus Parisiens. *ad annum* 1256. *p.* 793.

(*y*) Beka *in* Henrico *p.* 87. Joann. a Leydis van de Heeren van Brederode *Cap.* XXIII. *p.* 622.

(*z*) *Vide* Mencon. Chron. *ad ann.* 1256. p. 157.

(*a*) Matthæus Parisiens *ad ann.* 1256. *p.* 793. Melis Stoke *in* Willem II. *bl.* 93. Wilhelm. Procurat. *ad ann.* 1255. Menconis Chr. *ad annum* 1256. *p.* 157.

Graave Floris den V, die het te Middelburg ter aarde deedt brengen. Het Leger des Konings trok, na zynen ongelukkigen dood, in wanorde en met zwaar verlies, naar Holland te rug. Eenige Kronyken melden, dat van de Delftsche en Alkmaarsche Poorters, die deezen togt hadden bygewoond, maar vyf man wederom t'huis kwamen, die egter hunne Banieren behouden hadden. Doch van de Dordrechtschen zouden niet meer dan drie man te lyve gebleeven zyn (*b*). Sommigen, die, zo men wil, den Koning ligtelyk uit het ys hadden konnen verlossen, hebben zig, sedert, niet buiten vermoeden konnen houden, dat zy zig, tot het veroorzaaken van zynen dood, verraaderlyk hadden laaten omkoopen (*c*). WILLEM II.

Koning Willem is, zo ver my bekend is, de eerste onzer Graaven, van welken Handvesten en Keuren, aan Hollandsche Steden verleend, voorhanden zyn. De Hollandsche en Zeeuwsche Steden begonden nu allengskens magtiger te worden. Haare Poorters waren den Graaven van dienst in den Oorlog, zo wel buitens- als binnens Lands. En derzelver diensten werden, met het schenken van nieuwe Voorregten, vergolden. Van het Alkmaars Privilegie van de jaare 1254, hebben wy reeds gewag gemaakt. Haarlem was, eer Willem nog Koning werdt, te weeten in den jaare 1245, door hem reeds van de Graaflykheids Tollen vryverklaard, en van Stads Keuren voorzien: by welken, ook nog Geldboeten, op verschei- XXXIV. Koning Willem verleent den Hollandschen Steden eenige Voorregten.

(*b*) REIGERSB. Chron. van Zeel. II. *Deel*, *bl.* 85.
(*c*) MELIS STOKE *in* Willem II. *bl.* 94.

WILLEM II.

ſcheiden' misdaaden, en zelfs op den doodſlag geſteld worden. „ Doch iemant, met zeven „ getuigen, van Verkragting overtuigd, ver- „ beurt, volgens deeze Keuren, zyn hoofd. „ Eene gehuwde Vrouw, zig met bakken, brou- „ wen of garenhandel geneerende, mag niet „ meer dan *een bacte broots*, *een brouwte biers en* „ *een ſtiene gaerns* verliezen. De Poorters moe- „ ten den Graave met vierenzeſtig man die- „ nen, en hem twintig pond, jaarlyks, opbren- „ gen, en even zo veel als hy ten Keizerlyken „ Hove vaart, trouwt of Ridder wordt, doch „ vyftien als zyn Broeder Ridder wordt, of „ als zyn Broeder of Zuſter trouwen (*d*). Willem de II. hadt ook, in 't jaar 1246, de Stad Delft, met verſcheiden' diergelyke Voorregten beſchonken (*e*), onder voorwaarde, dat men hem vyfig ponden jaarlyks betaalen zou, en nog twintig, wanneer hy Ridder werdt, of zig in de Egt begaf; 't welk beide, ſedert, gebeurde. In 't jaar 1253, hadt hy Dordrecht van diergelyke Voorregten en Keuren voorzien: volgens welken „ een Doodſlager het hoofd „ verbeurt". En deeze is de eerſte reize, dat ik, in onze oude Handveſten, halsſtraf op Manſlag geſteld vind. Doch op moord en doodſlag met verbooden geweer, ſtaat reeds doodſtraf, in de Haarlemſche Keuren van den jaare 1245. „ De Poorters moes- „ ten den Graave jaarlyks zeſtig ponden op- „ brengen, en hem, wanneer hy in de Stad „ kwam, den noodigen leeftogt veertien dagen „ bor-

(*d*) Handv. van Willem II. *by* SCREVELIUS Haarl. *bl.* 218.
(*e*) *Vide* LOXHORN. Theatr. Urb. Holl, *p.* 161.

„ borgen (*f*). In 't jaar 1250, hadt hy hun reeds Vryheid van eenige Tollen verleend (*g*). Willem II.

Men schryft aan Koning Willem ook Keuren voor geheel Zeeland toe. Zeker is het, dat hy aan de Stad Zierikzee Keuren en Voorregten gegeven heeft, van welken nog oude Afschriften in wezen zyn (*h*). Zy komen gedeeltelyk met de oude Friesche Wetten, en met de vroeger Keuren van Middelburg, West-Kapelle en Domburg overeen. In dezelven, krygt de Baljuw, *als Graaf, in des Konings plaatse*, magt, om zaaken te beregten, die, door den Nederbaljuw, of Schout en Schepenen, niet konden beregt worden.

Gebouwen door Willem den II. gestigt.

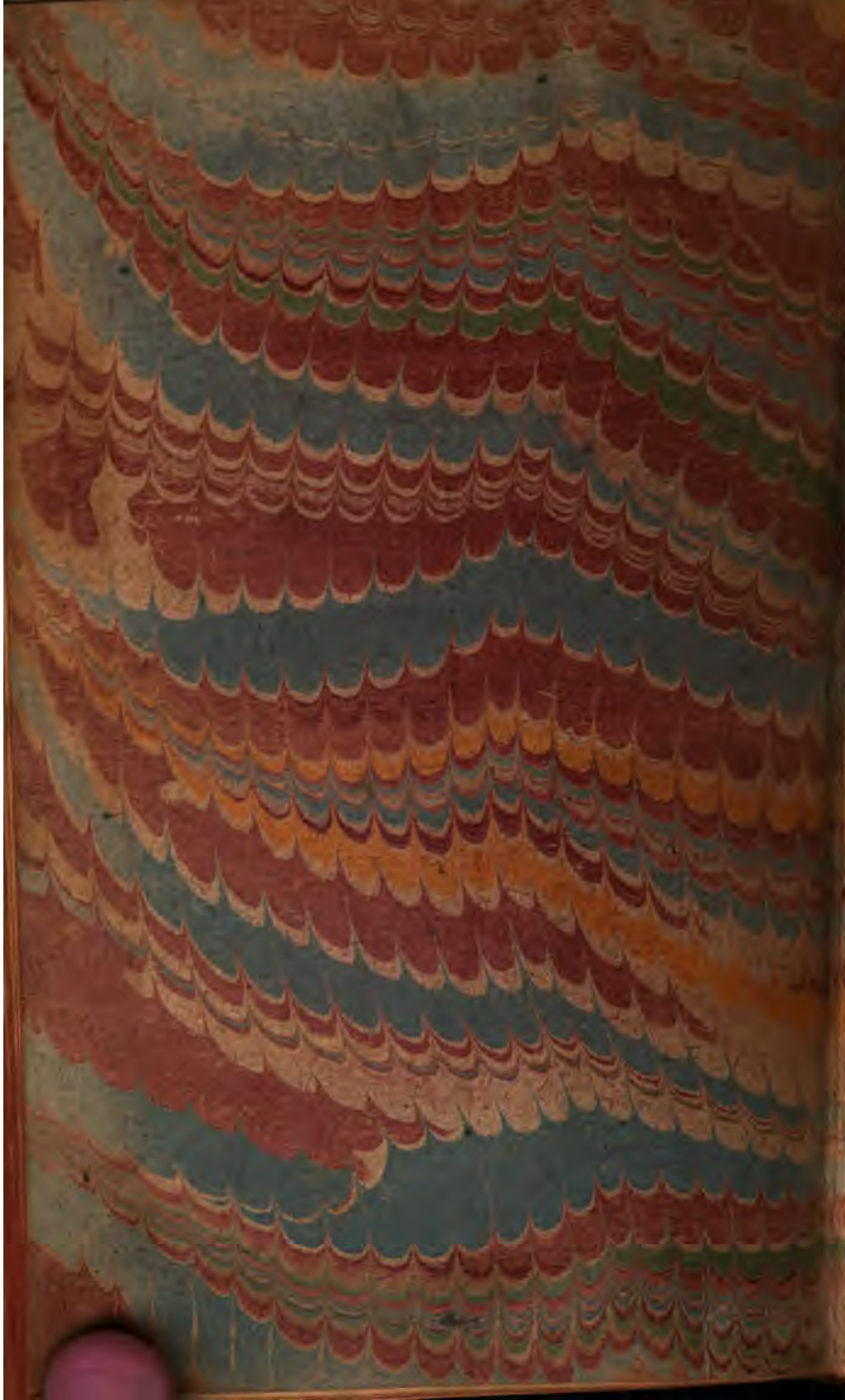
Willem de II. heeft zig ook, door het stigten van eenige gebouwen, vermaard gemaakt. Men schryft hem het opregten van een Huis te Alkmaar toe, ter plaatse, alwaar 'er zedert een gestigt werdt, welk nog 't jaartal 1252 in den voorgevel draagt. Ook zou hy, ten zelfden tyde, aldaar eenen weg gelegd hebben, die nog den *Konings weg* heet (*i*). Sommigen willen, dat het Stadhuis te Haarlem, oudtyds, een Hof der Graaven, en byzonderlyk ook van Koning Willem geweest zy; waarvan eene straat, die ter zyde tegen het zelve aanloopt, nog den naam van *Konings straat* draagen zou (*k*). Doch of hy dit gebouw gestigt hebbe, is onzeker. Zelfs blykt uit egte stukken, dat 'er, in 't jaar 1214, reeds een *Hof*

(*f*) Handv. van 1252. [1253] *by* Balen Dordrecht, *bl.* 420.
(*g*) Handv. van 1249. [1250] *by den zelfden*, *bl.* 433.
(*h*) *By* Boxhorn *op* Reigersb. II. *Deel*, *bl.* 73. *enz.*
(*i*) Van der Woude Chron. van Alkmaar. *bl.* 19.
(*k*) Scriverius Graaven *bl.* 220.

WILLEM II. *Hof te Haarlem* geweest is (*l*). Met meer grond, wordt hem het opregten van het Hofgebouw in den Haage toegeschreeven (*m*); hoewel de tyd der Stigtinge onzeker is. Uit een' Schryver der veertiende eeuwe (*n*), is af te neemen, dat dit Hof, omtrent den jaare 1250 of 1252, is aangevangen. Koning Willem wordt ook voor den opsteller van een Gebedenboek gehouden, welk deezen Titel voerde: *Guillelmi secundi, Hollandiæ Comitis & Romanorum Regis, Agalma Religiosorum sive Meditationes circa Mysteria Passionis Dominicæ*, dat is „ Vreugde der Geestelyken „ of Overdenkingen over de verborgenheden „ van het Lyden des Heeren, van Willem den „ tweeden, Graave van Holland en Roomsch „ Koning (*o*)." Doch veelligt is dit Boek alleenlyk, ten zynen dienste, door anderen, opgesteld, of mooglyk is hy 'er slegts bezitter van geweest.

(*l*) *Zie* hier voor, *bl.* 332. verg. met *bl.* 223.
(*m*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXIII. *Cap.* 15.
(*n*) BEKA *in* Otton. III. *p.* 80. *coll. cum* HEDA *p.* 209, 210.
(*o*) *Zie* BOXHORN. *op* REIGERSB. I. *Deel*, *bl.* 152.

HDI
HW 2ABH W